

REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL NOII ARHITECTURI DE SECURITATE REGIONALĂ

MATERIALELE CONFERINȚEI ȘTIINȚIFICE
INTERNAȚIONALE, 24 MAI 2024

MINISTERUL APĂRĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA MILITARĂ A FORȚELOR ARMATE
„ALEXANDRU CEL BUN”

REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL NOII ARHITECTURI DE SECURITATE REGIONALĂ

MATERIALELE CONFERINȚEI
ȘTIINȚIFICE INTERNAȚIONALE,
24 MAI 2024

MINISTERUL APĂRĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA MILITARĂ A FORTELOR ARMATE
„ALEXANDRU CEL BUN”

REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL NOII ARHITECTURI DE SECURITATE REGIONALĂ

MATERIALELE CONFERINȚEI
ȘTIINȚIFICE INTERNAȚIONALE
24 MAI 2024

Chișinău, 2025

Aprobat spre publicare de către Comitetul științific al Conferinței Științifice Internaționale, proces verbal nr. 3 din 10.09.2024.

Componenta **Comitetului științific** și **Comitetului organizatoric** al Conferinței Științifice Internaționale vezi pe pag. 332.

Coordonator: Ion COROPCEAN, general de divizie (r.), dr.

Colegiul de redacție:

Constantin MANOLACHE, dr. hab., conf. univ., cerc. științ. super.

Veaceslav PERJU, dr. hab., acad. AII.

Viorica LEANCĂ, dr., conf. univ.

Copertă și machetă: Valeriu OPREA

Culegerea include materialele Conferinței Științifice Internaționale „Republica Moldova în contextul noii arhitecturi de securitate regională”. Prezenta culegere scoate în relief principalele probleme prezente în sistemul regional de securitate, remarcând cu predilecție riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității regionale, cât și capacitățile militare ale statelor din Europa de Est de a face față provocărilor actuale la adresa securității condiționate de noile realități geopolitice.

Publicația este destinată cercetătorilor științifici, specialiștilor din domeniul securitate și apărare, doctoranzilor și tuturor persoanelor interesate de problemele actuale cu referire la securitatea regională.

Materialele sunt publicate în redacția autorilor.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

“Republica Moldova în contextul noii arhitecturi de securitate regională”, conferință științifică internațională (2024 ; Chișinău). Republica Moldova în contextul noii arhitecturi de securitate regională : Materialele conferinței științifice internaționale, 24 mai 2024 / coordonator: Ion Coropcean ; colegiul de redacție: Constantin Manolache [et al.]. – Chișinău : [S. n.], 2025 (AMFA). – 332 p. : fig., tab.

Antetit.: Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Academia Militară a Forțelor Armate “Alexandru cel Bun”. – Texte, rez.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – [30] ex. ISBN 978-9975-3626-7-2.

[327+351.86](478)(082)=135.1=111

R 46

Tipar: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, str. Haltei 23, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD-2023

© AMFA „Alexandru cel Bun”, 2025

© Autorii, 2025

CUPRINS

IDENTIFICĂRI CONCEPTUAL-TEORETICE ALE FENOMENULUI „SECURITATEA FRONTIEREI”

Valeriu LUNGU, Svetlana CEBOTARI (Republica Moldova) 5

CADRUL POLITICO-JURIDIC AL REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND SECURITATEA NAȚIONALĂ

Vitalina GUPAL, Svetlana CEBOTARI (Republica Moldova) 15

SIMBIOZA SECURITĂȚII ȘI INTERESELE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERSPECTIVA EXTINDERII UE

Serghei SPRINCEAN (Republica Moldova) 32

INSTITUTIONAL COMMUNICATION PROCESS IN MILITARY

ORGANIZATIONAL SYSTEMS Veaceslav PERJU (Republic of Moldova) 45

PARTICULARITĂȚI ALE CARTOGRAFIERII CONFLICTULUI

CA METODĂ ANALITICĂ Maria PROCA (Republica Moldova) 61

CADRUL ȘI MECANISMELE DE IMPLICARE A ȚĂRILOR TERȚE ÎN POLITICA DE SECURITATE ȘI APĂRARE UE

Liliana BENIUC (Republica Moldova) 78

TRANSFORMĂRI ALE CULTURII ORGANIZAȚIONALE ÎN CONTEXTUL

REZILIEȚEI INSTITUȚIONALE Irina CEACÎR (Republica Moldova) 94

GEOSECURITOLOGIA - O NOUĂ ABORDARE INTERDISCIPLINARĂ ÎN CERCETAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Veaceslav UNGUREANU (Republica Moldova) 105

PARTICULARITĂȚI ALE RĂZBOIUL HIBRID ȘI PROTEȚIA INFORMAȚIILOR

Nicolae CHIMERCIUC (Republica Moldova) 125

SCENARII POSIBILE PENTRU O NOUĂ ORDINE MONDIALĂ

Mihai RADU (România), Adriana BRUMARU (Republica Moldova) 136

ASPECTE ALE SECURIZĂRII FRONTIEREI DE EST A UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

Anatoli BUZEV (Republica Moldova) 150

ASSESSING THE SECURITY OF MILITARY COMPUTER NETWORKS BASED ON THE PETRI NETS MODELING AND A SET OF PARAMETERS

Veaceslav PERJU (Republic of Moldova), Ali Salman AMEEN (Iraq) 163

FORȚELE PENTRU OPERAȚII SPECIALE ALE ARMATEI NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA - PREZENT ȘI PERSPECTIVE	
Octavian DACIN (Republica Moldova)	183
RĂSPUNS LA SITUAȚII DE CRIZĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: REPERE CONCEPTUALE PENTRU O COORDONARE EFICIENTĂ LA NIVEL INTERINSTITUȚIONAL	
Aurel FONDOS (Republica Moldova)	192
ANALIZA COMPARATIVĂ A EFICACITĂȚII FORȚELOR LA RESTABILIREA ORDINII ȘI SECURITĂȚII PUBLICE	
Valentin TALMACI (Republica Moldova)	218
CONSILIER DE GEN ÎN CADRUL EXERCITIULUI “STEADFAST JUPITER 2023”. STUDIU DE CAZ	
Daniela-Felicia HODEA (c. ROMAN) (România)	228
EXPLORAREA FUNDAMENTELOR FILOSOFICE ALE CONCEPTULUI DE SECURITATE ÎN CONTEXT CONTEMPORAN	
Ludmila RUBANOVICI (Republica Moldova)	243
CONFIGURAREA PRINCIPIULUI SECURITĂȚII MILITARULUI PRIN CONTRACT: ABORDĂRI ETICE	
Viorel COJOCARU (Republica Moldova)	251
NOOETICA ȘI BIOETICA SOCIALĂ ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII UMANE. REFLECTĂRI DIN OPERA PROFESORULUI UNIVERSITAR TEODOR N. ȚÎRDEA	
Ion BANARI (Republica Moldova)	260
TRANSFORMAREA EDUCAȚIEI ÎN CONTEXTUL ACTUAL DE SECURITATE A EUROPEI	
Anca Andreea ȘTEFĂNESCU (România)	271
REGIUNEA SEPARATISTĂ DIN STÂNGA NISTRULUI - UN FOCAR ACTUAL AL CRIMINALITĂȚII VIOLENTE	
Ion ROTARU (Republica Moldova)	284
IMPACTUL INFRASTRUCTURII LOCALE ȘI AL ASIGURĂRII LOGISTICE ASUPRA EFICACITĂȚII OPERAȚIONALE A TRUPELOR RUSE ÎN BASARABIA: LECȚII DIN ISTORIA MILITARĂ ȘI IMPLICAȚII PENTRU SECURITATEA REGIONALĂ ÎN SECOLUL AL XIX-LEA ȘI ÎN PREZENT	
Liubovi LUCHIANIC (Republica Moldova)	302
STRUCTURA INSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL MANAGEMENTULUI STRATEGIC ȘI ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE	
Dumitru POPILEVSCHI (Republica Moldova)	313

IDENTIFICĂRI CONCEPTUAL-TEORETICE ALE FENOMENULUI „SECURITATEA FRONTIEREI”

CONCEPTUAL-THEORETICAL IDENTIFICATIONS OF THE PHENOMENON “BORDER SECURITY”

Valeriu LUNGU,

Comisar-Şef adjunct Direcția Administrarea Patrimoniului,
Academia „Ştefan cel Mare” a MAI;
Academia Militară „Alexandru cel Bun” a Forțelor Armate, doctorand,
Chişinău, Republica Moldova

Svetlana CEBOTARI,

doctor habilitat în științe politice, profesor universitar,
Departamentul Relații Internaționale,
Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative,
Universitatea de Stat din Moldova;
Academia Militară „Alexandru cel Bun” a Forțelor Armate,
Chişinău, Republica Moldova

Rezumat: „Securitatea frontierei” rămâne a fi un subiect mai puțin studiat și din cauza că i s-a acordat o atenție modestă. Indiferent cât de des este folosit termenul de „securitatea frontierei” în discursurile academice și în limbajul cotidian, în literatura de specialitate din străinătate, dar și în cea din Republica Moldova, nu există cercetări substanțiale cu referire la definirea acestui concept. Cu toate acestea, „securitatea frontierei” continuă să fie un subiect de dezbatere publică, dar și academică.

Prezentul articol are drept scop reliefarea principalelor replieri conceptual -teoretice cu referire la „securitatea frontierei”. De asemenea, prezentul articol scoate în reliefanță abordările conceptual-teoretice ale terminilor de „ frontieră” și, respectiv „graniță”.

Cuvinte cheie: securitatea frontierei, frontieră, graniță, stat, cooperare, control.

Abstract: “Border security” remains an understudied topic also because it has received modest attention. Regardless of how

often the term “border security” is used in academic discourses and in everyday language, in specialized literature from abroad, but also from the Republic of Moldova, there is no substantial research with reference to the definition of this concept. However, “border security” continues to be a topic of public as well as academic debate.

The purpose of this article is to highlight the main conceptual-theoretical implications with reference to “border security”. Also, this article highlights the conceptual-theoretical approaches of the terms “frontier” and, respectively, “border”.

Keywords: border security, border, border, state, cooperation, control.

Introducere

Deși în literatura de specialitate sunt efectuate o mulțime de cercetări cu referire la securitate în general, „securitatea frontierei” rămâne a fi un subiect mai puțin studiat și din cauza că i s-a acordat o atenție modestă. Indiferent cât de des este folosit termenul de „securitatea frontierei” în discursurile academice și în limbajul cotidian, în literatura de specialitate din străinătate, dar și în cea din Republica Moldova, nu există cercetări substanțiale cu referire la definirea acestui concept. Cu toate acestea, „securitatea frontierei” continuă să fie un subiect de dezbatere publică și legislativă atât în Statele Unite ale Americii (SUA), cât și în spațiul Uniunii Europene (UE). Atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, au condiționat apariția a numeroase discuții controversate cu referire la sensul și interpretarea fenomenului „securității frontierei” [9].

Problemele de securitate în general, cât și cele ce vizează „securitatea frontierelor”, în particular, sunt chestiuni strategice, fundamentale și vitale. Securitatea frontierei este o cunoaștere și o practică de lungă durată care a fost realizată atât în centru cât și la periferie, din vechile orașe state, trecând prin imperii și civilizații de altădată, către statele naționale moderne [2].

„Securitatea frontierei” – replieri conceptual-teoretice

Pentru o mai bună comprehensiune a conceptului de „securitatea frontierei”, apare necesitatea de a analiza semnificația ter-

menului de „frontieră”. Necesitatea unei analize a abordărilor conceptuale ale termenului de „ frontieră” apare, din prezența a mai multor opinii ale autorilor care și-au axat cercetările asupra „ frontierei” din diferite perspective teoretice [14]. Frontiera constituie patrimoniul fiecărei țări. Ea delimitează teritoriul, problemele și potențialul fiecărui stat [11].

Astfel, termenul de „frontieră” reprezintă chenar, margine, limită, linie de despărțire sau obstacol. Pentru marea majoritate a cetățenilor oricărui stat, „frontiera” este echivalent cu toți acești termeni [8]. Frontiera reprezintă „o linie reală sau imaginară trasată între diferite puncte pe suprafața terestră, care delimitează teritoriul statelor între ele sau față de marea liberă și spațiul extraatmosferic” sau o „linie naturală sau convențională care desparte teritoriul unui stat de teritoriul altor state sau, întinderi de apă care nu fac parte din teritoriul său” [4]. Frontiera, conform definiției prezentate în „ Dicționarul de relații internaționale ale secolului xx”, este linia juridică care marchează liniile unui stat și ale competenței sale teritoriale [15, p. 128].

Dacă pentru definirea frontierei se folosesc sensurile de spațiu, zonă, areal etc., pentru graniță nu putem folosi decât sensul de „linie imaginară”. Granița este un element component al frontierei. Astfel, granița reprezintă o linie de demarcație imaginară, situată în interiorul spațiului frontierei dintre două unități statale, recunoscută ca limită a teritoriului de stat. În același sens, granița este definită ca fiind „linia de demarcație ce stabilește limitele între două sau mai multe unități politice..., sau interfața verticală imaginară între state suverane, care intersectează suprafața terestră, continuând spre centrul Pământului conform cu reglementările internaționale, ceea ce conferă dreptul de utilizare a resurselor subterane...”. Delimitarea propriu-zisă a teritoriilor de stat, care apare pe hartă sub forma unor linii de demarcație, este în realitate constituită din zone de lățimi variabile, înconjurate de garduri sau ziduri în interiorul cărora apar borne de demarcație care marchează în teren puncte cu coordonate topografice stabilite prin tratate internaționale. Aceste borne indică planul imaginar vertical al graniței de stat și deci limita exercitării atributului suveranității asupra teritoriului.

Ca și teritoriul de stat, frontierele au jucat un rol important în relațiile internaționale, fiind supuse celor mai neprevăzute controverse. Din acest punct de vedere, putem afirma că noțiunea frontierei de stat este complementar indispensabilă noțiunii de teritoriu de stat, ea integrându-se organic în componența statului, reprezentând „limita juridică în cadrul căreia statul își exercită suveranitatea sa deplină și exclusivă, iar națiunea dreptul ei la autodeterminare” [5].

Teritoriul reprezintă elementul fundamental și indispensabil pentru existența statului. Cum nu se poate concepe un stat fără populație, tot așa nu putem concepe un stat fără teritoriu. Teritoriul de stat cuprinde totalitatea spațiilor terestre, acvatică și aeriene cuprinse în interiorul granițelor de stat asupra cărora statul își exercită autoritatea suverană exclusivă și deplină. În literatura de specialitate, prin spațiul terestru se subînțelege totalitatea suprafețelor de uscat (sol și subsol) limitate ca întindere prin granițe. Spațiul acvatic este reprezentat de apele interioare (fluvii, râuri, canale, lacuri, mări - aflate în întregime pe teritoriul unui singur stat) și marea teritorială. În cazul în care un curs de apă sau un lac reprezintă graniță naturală între două state, exercitarea suveranității se realizează prin acorduri încheiate între statele riverane. Marea teritorială reprezintă fâșia de mare adiacentă țărmului, având o lățime de 12 mile marine, măsurate de la linia de bază (considerată ca fiind linia celui mai mare reflux) sau, în unele cazuri, de la linia ce unește punctele de uscat cele mai avansate în mare. Apele maritime teritoriale pot cuprinde: apele portului, rada portului, golfurile și băile interioare, precum și apele maritime situate între țărm și limita interioară a mării teritoriale.

Spațiul aerian reprezintă coloana de aer care se află deasupra solului și domeniului acvatic al statului, fiind delimitat, orizontal, prin granițele statului, iar vertical se întinde până la limita inferioară a spațiului extraatmosferic (aproximativ 100-110 km deasupra nivelului mării). Spațiul extraatmosferic reprezintă o zonă asupra căreia nu se exercită suveranitatea națională, făcând parte alături de zonele polare și de cele demilitarizate din zonele cu regimuri juridice internaționale speciale, al căror statut este reglementat de acordurile internaționale [ibidem, p. 126-127].

Ideea de frontieră apare relativ târziu în istoria umanității, ea fiind consemnată, în accepțiunea actuală a termenului, începând cu Congresul de Pace de la Westphalia, dintre anii 1644 și 1648, care marchează sfârșitul Războiului de 30 de ani și al perioadei medievale. Până la acel moment, noțiunea de frontieră avea un înțeles aparte, care corespundea, nu limitelor statale prezente, ci spațiilor mișcătoare ce se interpuneau între universuri politice dinamice. Începând cu perioada modernă, ideea de frontieră se diversifică.

Prin caracteristicile și funcțiile îndeplinite, frontiera a constituit o permanentă preocupare a cercetărilor geopolitice. Un aport deosebit în identificarea conceptului de „frontieră” îl au I. Bădescu și D. Dungaci. Astfel, frontierele, în opinia lui I. Bădescu și D. Dungaci reprezintă limitele, granițele sunt realități de care nu putem face abstracție, ele reprezentând elementul de definire a tot ceea ce este diferit. Limitele nu sunt elemente artificiale, dar sunt parte integrantă a tot ce există în lume, reprezentând semnul distinctiv al calității ce definește identitățile. Frontierele politice, etnice, religioase limitează teritoriile naționale, statale, conturând spațiul identității și specificităților [1].

Un aspect important al analizei frontierei îl reprezintă identificarea și clasificarea acestora. În acest sens vom distinge: frontiere terestre, frontiere fluviale, frontiere maritime și frontiere aeriene.

- Frontiera terestră desparte uscatul dintre două state. Ea poate fi artificială (geometrică) sau naturală (în regiunile de munte, frontiera urmează linia vârfurilor cele mai înalte).

- Frontiera fluvială separă în două părți apele unui fluviu situat între teritoriile a două state. Linia imaginară de demarcație urmărește în general linia talvegului, dar ține cont și de particularitățile apelor de frontieră.

- Frontierele maritime constau în linia exterioară a mării teritoriale, pe care și-o fixează fiecare stat, ținând cont de anumite limite. În cazul limitelor laterale, acestea se stabilesc de comun acord cu vecinii.

- Frontierele aeriene sunt linii perpendiculare care pornesc de la frontierele terestre sau acvatică în sus, până la limita inferioară a spațiului cosmic.

Criteriul funcțional impune analiza funcției pe care frontiera o îndeplinește, indicând ca tipuri principale: frontiere de separare și frontiere de contact. Raportul între aceste două funcții depinde de condițiile politice ale formării frontierelor și de caracterul vecinătății cu alte state. Frontierele de separare se impun prin funcția de barieră. Această funcție are drept scop filtrarea fluxurilor umane, de mărfuri, investiții, informație prin sistemul vamal. Frontierele de contact se impun prin funcția de legătură. În condițiile intensificării proceselor de internaționalizare a situației politice și economice, în prezent se dezvoltă tot mai mult legăturile transfrontaliere. Exemplul cel mai elocvent îl reprezintă Uniunea Europeană, cu regimul de circulație în spațiul Schengen. Tot ca o consecință a liberalizării frontierei au apărut zonele transfrontaliere, unde se creează întreprinderile cu mână de lucru din statele vecine [5, p. 145-148].

Termenul de „frontieră” este, în sine, unul complex, greu de definit. Noțiunile înaintate de către specialiști (juriști; militari; oameni de afaceri; autorități naționale, regionale sau locale; fermieri; membri ai comunităților native) diferă, fiind asociate cu experiențele lor zilnice, cu moștenirea și formarea culturală, interesele specifice ale acestora. În realitate, în percepția fenomenului de graniță se intersectează două noțiuni: cea de „liniaritate” și cea de „zonalitate”. De la înființare, statele moderne sunt definite ca entități spațiale suverane, de aceea necesitatea stabilirii acoperirii teritoriale a suveranității respective postulează liniaritatea, adică cunoașterea precisă a limitelor respectivei suveranități. Frontiera reprezintă porțiunea de teritoriu în care statul își exercită jurisdicția. Din acest motiv, noțiunea de liniaritate sau linie de hotar are o conotație fundamental legală care devine perfect tangibilă odată cu semnarea tratatelor internaționale de hotar și executarea lor în consecință.

În consecință, granița este un concept și o realitate complexă, dar ea constituie întotdeauna un spațiu de acțiune comună, scena unei rețele dense de relații economice, sociale și culturale, dar un spațiu a cărui delimitare, datorită faptului că acolo există o relație dinamică, nu poate fi stabilită decât într-o manieră aproximativă

și tranzitorie, esența ei constituind caracterul cotidian al relației menționate, eterogenitatea situațiilor care se observă în ea, echilibrul său momentan și, în consecință, evoluția sa permanentă în spațiu și timp. Această situație dinamică care se configurează cu caracteristici specifice fiecărui sector al graniței dintre două țări și care predomină la un moment dat, poate fi numită „situație de frontieră”. Într-un context internațional marcat de interdependența din ce în ce mai accentuată între țări și blocuri economice, o consecință a progresului tehnologic contemporan și a ascensiunii pe care a câștigat-o comerțul internațional ca motor de dezvoltare, frontierele capătă în prezent o importanță și o prioritate reînnoită, pentru orice țară și bloc de integrare [12].

O încercare de a conceptualiza fenomenul de „securitatea frontierei” a fost dezvoltată de G. Willis. Astfel, Willis consideră „securitatea frontierei” drept fundament pentru măsurarea livrării de securitate. El definește „securitatea frontierei” drept „un efort de control” ... scopul căruia este cel de a reduce ilegalitatea fluxurilor ilegale și nu limitarea (în mod nejustificat) a fluxurilor legale”. Pentru Willis „fluxul ilegal” înseamnă circulația de intrare și ieșire a drogurilor ilegale, a migranților și persoanelor ilegale, a materialelor și armelor care prezintă amenințări la adresa statului. Decizia de a trece ilegal o frontieră este influențată de mulți factori, inclusiv situații, motivații, percepții și condiții prealabile, atât ale persoanelor care traversează frontiera, cât și ale contrabandiștilor. Acești factori sunt exogeni eforturilor de securitate a frontierei și determină „fluxul potențial” – numărul de oameni sau cantitatea de material care intenționează a trece ilegal frontiera. Acest număr poate fi schimbat prin eforturile de asigurare a securității la frontieră concentrate pe descurajare [9].

Analizând fenomenul „securității frontierei”, R. Hokovsky consideră că termenul „securitatea frontierei” poate fi analizat prin prisma a două sensuri distincte: prima semnificație se referă la un domeniu de politică — un domeniu al cadrului politicii publice și a activităților, inclusiv a controalelor la frontieră, verificările și supravegherea frontierei. Al doilea sens se referă la un obiectiv de politică care urmărește să atingă un anumit nivel de securitate prin

activități de frontieră: să elimine amenințările la adresa securității, care ar putea apărea din cauza lipsei sau a deficiențelor în sistemul de securitate a frontierei [ibidem]. Teze similare cu cele înaintate de către R. Hokovsky sunt înaintate și de către cercetătorii R. Wasem, J. Lake, L. Seghetti, J. Monke și S. Vina [17]. În același context se înscriu și tezele înaintate de către H. Willis, Joel B. Predd, P. Davis și W. P. Brown pentru care „Securitatea frontierei”, reprezintă activitățile cu referire la controale, verificările și supravegherea frontierei statului [16]. Pentru cercetătorii G. Hale și C. Marcotte „securitatea frontierei” este menită să reglementeze migrația, să îmbunătățească eficiența gestionării traficului trans-frontalier, să asigure respectarea acordurilor comerciale și a reglementărilor aferente, precum și combaterea activităților criminale [7], iar pentru K. Côté-Boucher „securitatea frontierei” reprezintă limitarea unei serie de mișcări pe care le desemnează ca fiind amenințătoare (de exemplu, refugiați, migranți fără acte, traficul de droguri) [3].

O definiție oficială a „securității frontierei” nu există, dar, în general poate fi înțeleasă ca procesul de identificare a amenințărilor și de preluare a măsurilor de protecție împotriva acestora. În plus, securitatea frontierei este greu de definit, însă poate fi considerat controlul granițelor teritoriale. După cum afirmă T. Stein, securitatea frontierei este înțeleasă în prezent ca procesul prin care separarea dintre statele-națiune este protejat împotriva amenințărilor externe [13].

Concluzii

Astfel, analizând „securitatea frontieră” putem afirma că ideea de securitate a frontierei este o noțiune care continuă să fie un subiect de interes pentru mulți cercetători [10]. „Securitatea frontierei” este un concept care este în proces de definitivare. Reeșind din tezele înaintate, „securitatea frontierei” reprezintă controlul, verificarea frontierei. Ea asigură că nici o persoană sau mărfuri nu au voie să intre în frontierele teritoriale, inclusiv în apele teritoriale ale unui stat, fără permisiunea oficială a statului(lor) respectiv. Asigurarea „securității și controlul frontierei” este funcția esențială a fie-

cărui stat. Deoarece orice stat este obligat să-și protejeze frontierele (teritoriul) împotriva inamicului extern, este la fel de responsabil să asigure securitatea la frontierele sale pentru a nu permite imigrația ilegală, traficul ilegal de persoane, droguri, traficul de arme, contrabanda etc.

Referințe bibliografice:

1. Bădescu I., Dungaciu D. *Sociologia și geopolitica frontierei*. <https://biblioteca-digitala.ro/reviste/Angvstia/dl.asp?filename=02-Revista-Angvstia-02-1997-arheologie-istorie-etnografie-sociologie-55.pdf>
2. Carnero E. I. *Apuntes sobre la seguridad fronteriza en la frontera México-Estados Unidos ante la movilidad humana y desde el paradigma de la seguridad humana*. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0187-2.73722021000100101
3. Côté-Boucher K. *The diffuse border: Intelligence-sharing, control and confinement along Canada's smart border. Surveillance and Society*. <https://ojs.library.queensu.ca/index.php/surveillance-and-society/article/view/3432/3395>
4. *Dex online*. <https://dexonline.ro/text/granita%20granita>
5. Frăsineanu D. *Geopolitica*. Ediția a 2-a revăzută și adăugită – București: Editura Fundației România de Măine, 2007, p. 332.
6. *Frontières. Accompagnement pédagogique pour la pratique du débat*. <https://www.histoire-immigration.fr/accompagnement-pedagogique-autour-des-expositions-temporaires/frontieres-ressources-pedagogiques>
7. Hale G., Marcotte C. *Sécurité à la frontière, commerce et facilitation des déplacements*, Vol.7, No. 1, août 2010, Page 7, https://www.researchgate.net/publication/345161122_Securite_a_la_frontiere_commerce_et_facilitation_des_deplacements
8. Herrera-LassoMijaresL., BecerraGelyverA. *Cooperación y seguridad fronterizas*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/<https://www.redalyc.org/pdf/325/32512002.pdf>
9. Hokovsky R. *The Concept of Border Security in the Schengen Area*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://cejiss.org/images/4_article.pdf
10. Manjarrez V. M. *Border security: defining it is the real challenge*. https://www.researchgate.net/publication/284001746_Border_Security_Defining_it_is_the_Real_Challenge
11. Mena S. M. *Las Fronteras: espacios de encuentro y cooperación*, 2012, 180 p. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/

https://biblioteca.clacso.edu.ar/Costa_Rica/flacso-cr/20170705034404/pdf_1075.pdf

12. Oliveros L. A. *El concepto de frontera en el contexto y en la perspectiva de la integración andina*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/[https://www2.congreso.gob.pe/sicr/cendocbib/con4_uibd.nsf/B61CA418017D473E05257BFF0069DFA7/\\$FILE/201147174834alberto_oliveros_fronteras.pdf](https://www2.congreso.gob.pe/sicr/cendocbib/con4_uibd.nsf/B61CA418017D473E05257BFF0069DFA7/$FILE/201147174834alberto_oliveros_fronteras.pdf)

13. Stein T. N. *Border security: a conceptual model of complexity*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/<https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA621756.pdf>

14. Vargas Granados L. N. *Factores de riesgo en los espacios fronterizos colombianos: amenaza latente para la seguridad y consolidación territorial*. <https://revistas.usantotomas.edu.co/index.php/hallazgos/article/view/4060/3861>

15. Vaisse M. *Dictionar de relații internaționale ale secolului XX*. Polirom, Iași, 2008, 398 p.

16. Wasem R. E., Lake J., Lisa Seghetti L., James Monke J., and Vina S. *Border Security: Inspections Practices, Policies, and Issues*, The Library of Congress, 2004, pp. 10-25. https://www.researchgate.net/publication/235126457_Border_Security_Inspections_Practices_Policies_and_Issues/link/5a7f4e86aca272a73768224a/download?_tp=eyJjb250ZXhhb0ljp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19

17. Willis H., Joel B. , Predd P., Davis P.D., Brown W. P. *Measuring the Effectiveness of Border Security Between Ports of Entry*, https://www.researchgate.net/publication/235052279_Measuring_the_Effectiveness_of_Border_Security_Between_Ports_of_Entry

CADRUL POLITICO-JURIDIC AL REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND SECURITATEA NAȚIONALĂ

THE POLITICAL-LEGAL FRAMEWORK OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA REGARDING NATIONAL SECURITY

Vitalina GUPAL,

masterandă,

Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

Svetlana CEBOTARI,

doctor habilitat, profesor universitar,

Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract: This article is dedicated to the analysis of the phenomenon of the security environment of the Republic of Moldova in the context of geopolitical evolution. Ensuring national security in all areas of state activity is one of the imperatives of its existence as a sovereign and independent subject in relation to other states in world politics.

In this context, the measures undertaken by the Republic of Moldova in order to create the national security system, and its materialization through the formation of the normative framework and the empowered structures, are presented.

Keywords: security environment, national security, military doctrine, external politics, national security strategy, risks, threats, vulnerabilities, security policy.

Introducere

Actualmente, mediul de securitate reprezintă o realitate care înglobează ansamblul condițiilor, proceselor și al fenomenelor politice, diplomatice, economice, sociale, culturale, militare, ecologice și informaționale, interne și internaționale.

Evoluția mediului de securitate, precum și faptul că, o lungă perioadă de timp, conceptul de securitate națională a fost asimilat

celui de apărare militară, justifică eforturile actuale de reconsiderare a conceptului respectiv și de abordare a acestuia în corelație cu numeroși factori ce participă la apărarea intereselor naționale. În același timp, abordarea de ansamblu a conceptului de securitate aduce în discuție componente fundamentale ale acestuia care impun atât definirea, cât și evidențierea necesității implementării lor în politicile interne și externe ale statelor, precum și în structurile societății civile, create în scopul respectării drepturilor omului și libertăților lui fundamentale. Acest fapt contribuie la crearea unei culturi de securitate, care reprezintă o sumă de valori, norme, atitudini sau acțiuni ce determină înțelegerea și asimilarea conceptului de securitate și a celorlalte derivate (securitatea națională, securitatea internațională, securitatea colectivă, insecuritatea, politica de securitate) și la formarea unei culturi democratice [1, p. 4].

Actualul mediu internațional de securitate se caracterizează prin creșterea interdependenței actorilor internaționali, în consecință producându-se estomparea delimitărilor clare între dimensiunile externă și internă, militară și non-militară. Acești factori favorizează fenomene transfrontaliere imprevizibile. Totodată, se mențin amenințările și riscurile de ordin militar, inclusiv de tip hibrid. În contextul dat, mediul internațional de securitate este marcat de un număr de situații, actori și relații în continuă evoluție, relevante pentru situația de securitate a Republicii Moldova.

Cadrul juridic al Republicii privind securitatea națională

Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil. Teritoriul ei este inalienabil. În conformitate cu art. 11 din Constituție, Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă, ceea ce presupune că țara noastră nu este parte la blocuri militare și nu admite dislocarea de trupe militare sau de armamente ale altor state și ale blocurilor militare pe teritoriul său.

Republica Moldova ca stat independent constituie element deplin al sistemului securității internaționale, adaptându-și sistemul național de securitate la exigențele celui internațional. Statul nostru participă activ în calitate de membru în cadrul organizațiilor

internaționale de securitate, precum și la diferite operațiuni internaționale de pacificare [2, p. 107].

Printre cele mai importante acte normative care determină sistemul securității naționale menționăm: Constituția Republicii Moldova; Concepția Securității Naționale din 1995 (abrogată); Concepția Politicii Externe din 1995; Concepția Securității Naționale din 2008; Strategia Militară; Strategia Securității Naționale din 2011; Proiectul Strategiei Securității Naționale din 2016, Legea securității statului; Legea privind organele securității statului; Legea cu privire la apărarea națională etc.

Analiza evoluției procesului de elaborare a politicii de securitate și apărare în dependență de modificarea componentei politice interne, a reacției prompte la provocările expuse din exterior, gen terorism, interese geostrategice din exterior, precum și a procesului de constituire a cadrului legislativ intern în domeniu, ne-a determinat să proiectăm etapele elaborării politicii de securitate și apărare, care este una mobilă și deci necesită o revizuire continuă și adaptare la circumstanțele unui mediu în permanentă evoluție [2, p. 108].

Aceste acte normative definesc sistemul securității naționale al Republicii Moldova ca ansamblu de concepte, strategii, politici, mijloace, reglementări și structuri administrative ale statului, precum și ca ansamblu de instituții ale societății care au rolul de a realiza, a proteja și a promova interesele naționale ale țării. Totodată, sistemul securității naționale al Republicii Moldova este un mecanism de interacțiune între componentele pe care le include, care se bazează pe interesele naționale și pe valorile societății moldovenești, menirea căroră constă în asigurarea și realizarea obiectivelor strategice ale țării, determinate de liniile directorii ale politicii de securitate națională.

Menționăm faptul că în Concepția securității naționale a Republicii Moldova sistemul securității naționale se definește drept un ansamblu de concepte, strategii, politici, mijloace, reglementări și structuri administrative ale statului, precum și ca ansamblu de instituții ale societății care au rolul de a realiza, a proteja și a promova interesele naționale ale țării [3]. Primele documente ela-

borate și adoptate în anii 1994-1995, inclusiv prima Concepție a Securității Naționale din 1995, puneau un accent deosebit pe crearea și recunoașterea statului Republica Moldova. La momentul invocat, securitatea politică, militară și economică trebuia explicată, înțeleasă și edificată. În acest sens, Constituția Republicii Moldova [4], reprezintă documentul fundamental, deoarece definește principiile de existență ale statului, printre care: suveranitatea, independența, unitaritatea și indivizibilitatea. Ea determină valorile care trebuie edificate și securizate: statul de drept, democrația, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea, pluralismul politic. În același document sunt definite componentele de bază ale statului precum: teritoriul, populația și instituțiile. Totodată, protecția cetățenilor și garantarea drepturilor fundamentale reprezintă o prioritate fundamentală a statului, cetățenii beneficiind de protecția statului atât în interior, cât și în străinătate: dreptul la apărare, la libera circulație, la viață intimă, familială și privată, inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței, libertatea conștiinței, libertatea opiniei și a exprimării, libertatea creației etc. [4, p. 4-8].

Concepția Politicii Externe, un alt document relevant pentru realizarea politicii de securitate națională, identifică locul Republicii Moldova în comunitatea internațională, precum și prioritățile, principiile și direcțiile politicii sale externe. Astfel, consolidarea independenței și suveranității țării, asigurarea integrității teritoriale, afirmarea țării în calitate de factor de stabilitate pe plan regional, contribuirea la promovarea reformelor socio-economice necesare pentru tranziția la economia de piață și ridicarea bunăstării populației, edificarea statului de drept formează priorități importante ale politicii externe și constituie prioritățile pe plan extern ale țării. Nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță, reglementarea diferendelor internaționale prin mijloace pașnice, neamestecul în treburile interne ale altor state, cooperarea internațională, egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a-și hotărî singure soarta, egalitatea suverană a statelor, îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor asumate, inviolabilitatea frontierelor, integritatea teritorială a statelor și respectarea drepturilor și libertăților funda-

mentale ale omului sînt principiile politicii externe a Republicii Moldova [5, p. 3-4].

Doctrina Militară este documentul de bază care urmărește asigurarea securității militare a poporului și statului, prevenirea războaielor și conflictelor armate prin mijloacele de drept internațional. Documentul evidențiază că viziunea militară a țării este determinată de politica ei externă și internă, de neutralitatea permanentă proclamată constituțională, care poartă un caracter în exclusivitate defensiv. Prezintă interes amenințările identificate de acest act: (1) pretenții teritoriale ale altor state; (2) tentative de amestec în treburile interne, de destabilizare a situației politice interne din republică; (3) prezența pe teritoriul republicii a trupelor străine; (4) activitatea organizațiilor separatiste, orientarea spre violarea armată a integrității teritoriale a republicii; (5) crearea formațiunilor militare ilegale [6, p. 1-2].

Observăm că sursele potențiale ale pericolului militar pentru suveranitatea, independența și integritatea teritorială, inclusiv cele ce țin de relațiile nereglementate dintre diferite state din regiune, fac trimiteri exclusive la situația din zona de est a Republicii Moldova. Din acest punct de vedere, cea mai serioasă amenințare la adresa securității politico-militare a Republicii Moldova este staționarea ilegală a trupelor Federației Ruse pe teritoriul suveran al Republicii Moldova, dezvoltarea unui regim separatist susținut politic, economic, militar și moral de Rusia și dezvoltarea unor structuri paramilitare ilegale de forță. Trebuie notat că, deși au trecut deja peste 30 de ani de la tragicele evenimente din 1992, autoritățile Republicii Moldova nu au reușit deocamdată să elaboreze și implementeze o strategie coerentă pentru restabilirea integrității Republicii Moldova, iar spectrul de amenințări care rezultă din existența unei zone necontrolate a crescut vertiginos [7, p. 100-101].

Un rol important în elaborarea cadrului juridic și în consolidarea securității naționale a Republicii Moldova îi revine Legii Securității Statului nr. 618 din 31.10.1995. Securitatea statului este parte integrantă a securității naționale, fiind asigurată prin stabilirea și aplicarea de către stat a unui sistem de măsuri cu caracter

economic, politic, juridic, militar, organizatoric și de altă natură, orientate spre descoperirea, prevenirea și contracararea la timp a amenințărilor la adresa securității statului [8].

Documente fundamentale care stau la baza sistemului de securitate națională sunt și cele două concepții ale securității naționale a Republicii Moldova. Aceste documente, primul adoptat în 1995, iar al doilea în 2008, reflectă evaluarea generală a mediului de securitate pe plan național și internațional în care operează Republica Moldova și definește scopul securității naționale, liniile directorii pentru securitatea națională, valorile și principiile generale ce urmează a fi protejate de stat și de societatea moldovenească. Prima Concepție a Securității Naționale a Republicii Moldova a fost elaborată în contextul în care Republica Moldova își căuta cu insistență recunoașterea și rolul în calitate de actor cu drepturi depline în sistemul internațional din perioada post-Război Rece. Iată de ce, deja în introducerea acestui document, se stipulează că statul va respecta normele dreptului internațional, reafirmându-și, în același timp, statutul său de neutralitate permanentă, enunțat în Constituție. Prin securitate națională se are în vedere protecția persoanei, a societății și a statului, a drepturilor și a intereselor lor, stabilite de Constituție și de alte legi ale republicii împotriva pericolelor externe și interne [9, p. 1].

Concepția Securității Naționale adoptată la 22 mai 2008, prezintă o viziune nouă asupra securității naționale, fiind inspirată de tezele Școlii de la Copenhaga [10, p. 41]. În timp ce prima Concepție punea accent preponderent pe pericole militare și politice, cea de-a doua pornește de la o interpretare comprehensivă a securității naționale, având în vedere caracterul ei multidimensional și interdependent. Apreciem faptul că în Concepție și-a găsit loc întreaga paletă a amenințărilor și vulnerabilităților: politice, militare, economice, societale și de mediu. În același timp, pot fi depistate unele carențe în ceea ce privește modul de ierarhizare a amenințărilor și vulnerabilităților la adresa securității naționale [11, p. 140-143].

Totodată, este salutar faptul că în Concepție sunt evidențiate mai clar obiectivele urmărite prin implementarea politicii de securitate. Ele constau, în principal, în restabilirea integrității teri-

toriale a statului, eliminarea prezenței militare străine, consolidarea independenței și suveranității statului, menținerea într-o stare dinamică avansată a proceselor de integrare europeană și consolidare a relațiilor cu NATO, asigurarea dezvoltării democratice a societății și consolidarea securității interne a acesteia, dezvoltarea economică și socială ascendentă, dezvoltarea și valorificarea cât mai plenară a potențialului uman, apărarea cât mai eficientă a intereselor și drepturilor cetățenilor Republicii Moldova în țară și după hotarele ei, consolidarea dimensiunilor economice, societale, energetice și ecologice ale securității, consolidarea securității militare naționale și participarea Republicii Moldova la consolidarea securității internaționale [9, p. 4]. Cât despre mecanismul de asigurare a securității, în Concepție se precizează că el va fi descris în Strategia Securității Naționale.

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat la 15 iulie 2011 Strategia Securității Naționale care cuprinde direcțiile orientative de activitate a statului în domeniul securității naționale pe un termen mediu de 4-7 ani [12, p. 46]. Conform textului Strategiei, elaborarea documentului a fost imperioasă din două considerente: (1) pe plan intern – din necesitatea de a răspunde la amenințările și riscurile cu impact asupra securității naționale și (2) pe plan extern – din exigența de a participa la contracararea instabilităților și pericolelor din Europa, inclusiv de la periferiile ei, care afectează starea de securitate a tuturor statelor europene [12, p. 37]. Asigurarea intereselor naționale vitale ale Republicii Moldova este miza centrală a prezentei Strategii. Aceste interese constau în asigurarea și în apărarea independenței, a suveranității, a integrității teritoriale, a frontierelor inalienabile ale statului, a siguranței cetățenilor, în respectarea și în protejarea drepturilor și a libertăților omului, în consolidarea democrației. V. Juc menționează că unul din elementele definitorii ale interesului național, pe lângă prioritatea cetățeanului în raport cu statul și vocația europeană a poporului Republicii Moldova, este cel ce vizează asigurarea securității naționale [13, p. 200].

Însă, din 2008, atunci când a fost adoptată Concepția, apoi din 2011, anul adoptării Strategiei Securității Naționale, mediul de

securitate s-a schimbat dramatic, punctul de pornire fiind anexarea Crimeii. În același timp, Republica Moldova a avansat în relațiile cu UE, art. 5 din Acordul de Asociere RM-UE, care se referă la Politica externă și de securitate, prevede în mod expres faptul că părțile își intensifică dialogul și cooperarea în scopul de a promova convergența treptată în domeniul politicii externe și de securitate, inclusiv în domeniul Politicii de Securitate și Apărare Comună. Iar fortificarea colaborării cu NATO a pus la dispoziția Republicii Moldova numeroase programe care vizează dezvoltarea interoperabilității cu forțele Aliatilor NATO și consolidarea capabilităților necesare pentru a participa la operațiunile de menținere a păcii [14, p. 12].

Referindu-ne la Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova, aceasta cuprinde direcțiile orientative de activitate a statului în domeniul securității naționale pe un termen mediu. Viziunea conceptuală în asigurarea securității naționale presupune utilizarea tuturor mijloacelor corespunzătoare în scopul diminuării vulnerabilităților sistemului de securitate națională și al creșterii capacității naționale de a răspunde la amenințări și la riscuri. Strategia Securității Naționale determină interesele naționale; principalele repere ale politicii externe și politicii de apărare ce țin de asigurarea securității naționale; căile de asigurare a securității naționale; liniile directorii ale reformei sectorului securității naționale [15].

Cu toate acestea, Strategia este deja epuizată ca urmare a contextului național, regional și internațional de securitate. În acest context, amintim că, în 2016, a fost elaborată o nouă Strategie a Securității Naționale a Republicii Moldova, care a fost adoptată de Consiliul Suprem de Securitate la 21 iunie 2016 și transmisă Guvernului spre definitivare. Iar la 27 iunie 2017, prin Decretul Președintelui Republicii Moldova, proiectul Strategiei Securității Naționale a fost retras. Cu toate acestea, merită de evidențiat aspecte noi integrate în proiectul Strategiei Securității Naționale: (-) a fost introdusă noțiunea de valori fundamentale, menită să definească principiile democratice și aspirația europeană a Republicii Moldova; (-) pe lângă amenințările convenționale la adresa securității naționale, noua Strategie a identificat și o serie de

amenințări asimetrice și de tip hibrid; (-) proiectul Strategiei a pus un accent deosebit pe evidențierea corelației dintre aspectele de securitate și cele de dezvoltare, pentru a aborda probleme, precum instabilitatea și fragilitatea statului [16].

Una dintre cauzele abrogării, cum susține expertul V. Mija, este că în Strategia Securității Naționale din 2016 se mergea pe formula că R. Moldova trebuie să identifice o soluție pentru securitate, în afara celei ce se numește neutralitate, care era pusă anterior pe prim plan. Conflictul din Ucraina a fost un semnal destul de puternic pentru clasa politică din R. Moldova, care a încercat să evalueze noile pericole pe plan internațional. Pe de altă parte, cauza principală a problemei constă în existența unei lacune politico-juridice la planificarea sectorului de securitate și apărare, unde ar fi stabilit clar cine, ce dezvoltă și cum implementează. Comparativ cu statele vecine sau cele Baltice, unde e stabilit clar ce responsabilitate are fiecare și cum se aprobă resursele necesare pentru a contracara amenințările, în Republica Moldova încă nu este elaborat un asemenea mecanism. Astfel, o lecție de învățat ar fi faptul că în contextul lipsei corelației dintre documentele strategice se evidențiază și divergențele dintre autorități, precum Parlamentul și Președinția, împiedică elaborarea unui cadru politico-juridic al securității naționale, care să asigure promovarea intereselor naționale ale Republicii Moldova [14, p. 13].

Raportul dintre vectorii de orientare a țării, politicile internă și externă de promovare a lor și relația interes național–securitate națională alcătuiește, în cazul Republicii Moldova, un paradox complex, cu o viză la fel de complexă și contradictorie asupra statutului de neutralitate permanentă a țării, declarat în art. 11 al Constituției Republicii Moldova. Caracterul complex al acestui paradox ține de faptul că nici politica internă, nici cea externă, orientate prin necesități atât spre vectorul vestic, cât și cel estic, și care promovează interesul național și securitatea națională a țării, nu au capacitățile necesare de realizare a statutului respectiv. În comparație cu țările europene cu statut real de neutralitate permanentă (Elveția, Austria, Finlanda, Suedia, Irlanda), Republica Moldova deocamdată nu face față cerințelor unui astfel de statut nici

la capitolul respectării, nici recunoașterii, nici credibilității, nici viabilității și nici consolidării pozițiilor statului ca rezultat al promovării lui. Pentru țara noastră, statutul ei de neutralitate permanentă rămâne a fi mai mult la nivel declarativ, fără a avea substanța valorică necesară nici din interior (de natură economică, socială, politică etc.), nici din exterior (ca atitudine din partea altor state). O atare situație paradoxală demonstrează capacități reale scăzute de extindere și impact al interesului național și al securității naționale a țării asupra fenomenului neutralității permanente [18, p. 100].

În acest context, o atenție deosebită în literatura de specialitate este acordată și analizei statutului de neutralitate al țării. Pentru acei cercetători care văd integrarea țării în NATO o condiție primordială de asigurare a securității naționale în noile realități geopolitice, opțiunea neutralitate este un factor care, mai degrabă, amplifică starea de insecuritate militară, politică și economică a Republicii Moldova, argumentul central constând în faptul că țara nu dispune de resursele necesare și de o amplasare geopolitică favorabilă ca să poată beneficia de acest statut.

R. Gorincioi susține că, auto proclamându-și neutralitatea, conducerea Republicii Moldova a sperat că va putea astfel să-și asigure mai ușor respectarea propriilor interese naționale pe plan intern și extern, inclusiv prin retragerea fostei Armate a 14 de pe teritoriul țării, reintegrarea teritorială, cooperarea cu statele din CSI și UE. Această strategie s-a dovedit doar parțial corectă, afirmă autorul, în măsura în care le-a permis guvernanților să mențină țara noastră în afara Tratatului de securitate colectivă din cadrul CSI. Astfel, pe măsură ce frontierele NATO și UE au atins hotarele Republicii Moldova, problematica statutului invocat și a relațiilor țării cu Alianța Nord-Atlantică trebuie examinate prin prisma noilor valențe geopolitice, conchide cercetătorul [19, p. 25].

În aceeași ordine de idei, V. Berbeca sugerează că niciun stat nu a garantat pînă acum neutralitatea Republicii Moldova și nimeni nu a încercat din considerente de securitate să impună un astfel de comportament în politica sa externă. Dimpotrivă, situația generată odată cu încheierea Războiului Rece și destrămarea Uniunii So-

vietice impun Republica Moldova să caute sprijinul unei alianțe politico-militare, cum este în cazul dat NATO. Din acest motiv, cercetătorul consideră că: (a) politica de neutralitate este o poziție foarte îndoielnică, deoarece nu este respectată, (b) necesitatea de aderare la NATO este determinată de evoluția internă și externă a Federației Ruse, (c) aderarea Republicii Moldova la NATO reprezintă o opțiune prioritară pentru garantarea suveranității și dezvoltării democratice a Republicii Moldova [20, p. 61-65]. În aceeași ordine de idei, D. Mînzărari sugerează că menținerea statutului disputat este, de fapt, păstrarea status quo-ului, deoarece anume neutralitatea permanentă declarată în 1994 este factorul care subminează suveranitatea țării [21, p. 22].

Precedentul Austriei neutre cu factorul legăturilor etno-culturale cu Germania poate fi folosit de Republica Moldova neutră, avându-se în vedere legăturile etno-culturale cu România doar parțial. Cauza principiului parțial sunt circumstanțele geopolitice diferite ale Austriei, care este protejată de o zonă de state-membre NATO, care diminuează orice presiuni directe externe la adresa securității naționale.

De fapt, Republica Moldova va fi nevoită să se adapteze la cerințele ambelor structuri internaționale sistemice și să promoveze o politică externă adecvată și diplomatică. Această recomandare poate fi numită și pauză strategică pentru adaptarea la mediul de securitate internațională și minimalizarea vulnerabilităților statului. În perioada contemporană este important de identificat momentul de oportunitate geopolitic, în care se vor crea premise pentru garanțiile securității naționale în baza principiului de neutralitate cooperativă sau pentru modificarea statutului de neutralitate permanentă și aderarea la un sistem de apărare colectivă.

Luând în considerație sensibilitatea și vulnerabilitatea Republicii Moldova în fața Federației Ruse, staționarea trupelor ruse în regiunea transnistreană și conflictul transnistrean ca atare, neutralitatea ca concept politico-juridic nu și-a atins scopul principal asumat inițial. Inexistența garanțiilor internaționale pentru statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova pune guvernarea

în poziția dificilă de a promova liber interesul național. Reiese că conducerea statului trebuie să promoveze o politică externă foarte diplomatică, pentru a nu permite exploatarea sensibilității și vulnerabilității Republicii Moldova.

Astfel, constatăm că în cadrul securității internaționale contemporane, statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova este slab funcțional pentru asigurarea securității naționale.

În scopul asigurării securității naționale, pentru Republica Moldova este esențial de a consolida factorii interni și externi în promovarea politicii externe neutre, dar active și solidare în aspect internațional. O condiție importantă este identificarea strategiei pentru adaptarea la mediul de securitate internațională în proces de transformare și minimalizare a vulnerabilităților statului prin sporirea capacității statale și identificării oportunității geopolitice în interesul național pentru garanțiile securității naționale. Un rol deosebit în acest context aparține guvernării politice, care trebuie să-și consacre efortul pentru avansarea rolului activ al statului în organizațiile internaționale și regionale, implicarea în interdependența economică mondială, precum și creșterea capacității statale pentru slăbirea sensibilității și vulnerabilității naționale a țării [22, p. 145-146].

Astfel, tendințele menționate, impune necesitatea adoptării unei noi Strategii de Securitate Națională. În acest context, la 15 decembrie 2023 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat noua Strategie de Securitate Națională.

Noua Strategie de Securitate Națională a Republicii Moldova este inițiativa legislativă a Președintei țării, Maia Sandu. Potrivit notei informative a documentului, adoptarea Strategiei este necesară în contextul geopolitic actual, care este caracterizat de instabilitate și imprevizibilitate. În context, actuala Strategie are drept obiective creșterea capacității statului de a preveni și de a contracara materializarea riscurilor la adresa securității naționale, precum și de a asigura procesul de integrare europeană și cooperare cu statele partenere.

Totodată, în document se evidențiază că, în prezent, războiul Federației Ruse în Ucraina are implicații grave asupra securității

naționale a Republicii Moldova, inclusiv în domeniile economic, financiar, energetic și al ordinii publice. În context, este nevoie de o strategie de securitate actualizată. Documentul se axează pe mai multe aspecte conceptuale. Acesta conține viziunea strategică pe șase ani, definește clar obiectivele și principiile de securitate. Totodată, strategia stabilește metodele și direcțiile de acțiune în domeniile de securitate, precum și se referă la implementarea instrumentelor pentru monitorizarea și evaluarea strategiei de securitate națională.

Printre obiectivele de securitate incluse în document se regăsesc consolidarea, dezvoltarea și modernizarea sistemului național de apărare pentru garantarea suveranității și integrității țării; creșterea rezilienței naționale la amenințările hibride și fortificarea culturii de securitate; întărirea instituțiilor și consolidarea mecanismelor de combatere a corupției; extinderea parteneriatelor strategice cu UE, România, SUA, NATO și colaborarea la nivel internațional pentru securitate și stabilitate etc.

Strategia de securitate națională a Republicii Moldova va fi adoptată pentru o perioadă de șase ani. Documentul va sta la baza elaborării, completării și modificării legilor și altor acte normative în domeniul securității și apărării naționale. Consiliul Suprem de Securitate va monitoriza și va coordona aplicarea unitară a strategiei [23].

Actualmente, securitatea Republicii Moldova este afectată de prezența unei multitudini de riscuri și vulnerabilități care pot degenera în serioase amenințări în cazul în care acestea vor fi tolerate sau tergiversate. Mediul de securitate este un sistem, iar pentru o evaluare a acestuia dintr-o perspectivă sistemică trebuie de identificat, în primul rând, factorii care modelează mediul de securitate, apoi de prezentat o viziune pentru înțelegerea interacțiunilor dintre acești factori. Deși, calitatea mediului de securitate al unui stat este considerată bună atunci când se confruntă cu o probabilitate redusă de război, totuși există patru factori majori care modelează mediul de securitate al unui stat: barierele geografice, interacțiunea stat-stat (sau dintre actori, în general), structura internațională și

tehnologia militară. În acest cadru, am mai adăuga un factor important – războiul hibrid bazat pe tehnologie [17, p. 4].

Conform Strategiei Naționale de Apărare a Republicii Moldova *războiul hibrid constituie una dintre cele mai grave amenințări, deoarece acțiunilor specifice războiului hibrid li se adaugă un șir de elemente ce pot avea efect complementar sau sinergic, influențând deteriorarea mediului de securitate: migrația ilegală, traficul ilicit de armament, atacurile teroriste, pericolul chimic, biologic, radiologic și nuclear, acțiunile violente, coerciția și crima organizată* [15, p. 9-11].

Teritoriul statului poate fi amenințat de acaparare/cucerire/ocupare sau prin dăunare/distrugeri, plus amenințările pot surveni atât din interiorul, cât și din afara statului. Specific Republicii Moldova este că nu putem neglija factorul geopolitic, căci însăși realizarea reformelor în sistemul de securitate și reglementarea conflictului de pe malul stâng al Nistrului depind de relațiile geopolitice ale marilor puteri, la baza cărora se află interesele geostrategice în regiune. În același timp, în orice ecosistem, un organism nu este doar un consumator, ci și un modelator al propriului său mediu. Actualmente, relația dintre state și procesele din cadrul mediului lor de securitate sunt interdependente, dezvoltarea internă într-un stat nu numai că modifică propriul mediu al statului, dar are implicații și asupra altor state, în special vecinii săi (de exemplu, implicațiile situației din Ucraina asupra securității Republicii Moldova) [14, p. 17].

Concluzii

În contextul dat, cooperarea internațională face parte din politica de securitate a Republicii Moldova, având drept scop influența asupra mediului internațional de securitate de o manieră care să corespundă intereselor naționale ale țării. Activitățile de politică externă, desfășurate în contextul implementării politicii de securitate națională, sunt orientate spre stabilirea și consolidarea unei rețele de relații internaționale și unei formule cooperative care să diminueze riscul de implicare în conflicte, fapt ce ar

amenința interesele naționale, iar în cazul unui astfel de conflict, ar permite soluționarea lui prin eforturile comune cu partenerii externi [3].

De asemenea este necesar elaborarea unei strategii de securitate națională care ar trebui să înceapă cu stabilirea celor mai acceptate interese naționale: securitatea fizică a statului și a poporului acestuia, menținerea sistemului și valorilor constituționale ale țării și un mediu regional și internațional favorabil, dezvoltarea și bunăstarea țării. Identificarea și prioritizarea celor mai importante interese de securitate a Republicii Moldova rezidă în identificarea și aprecierea riscurilor și amenințărilor la adresa acestor interese și căile pe care țara trebuie să le urmărească pentru a asigura și apăra interesele respective.

Referințe bibliografice:

1. Albu N. Conceptele de securitate și securitate națională: teorii și politici. Studii de securitate și apărare. Publicație științifică. Revista militară nr. 1 (3) 2010, p. 4.
2. Benchechi M. „Combaterea terorismului contemporan și consolidarea sistemului de securitate internațională” p. 107; <http://irim.md/wp-content/uploads/2018/02/2-Benchechi.pdf> (vizitat: 17.03.2023).
3. Concepția securității naționale a Republicii Moldova. Legea nr. 112 din 22.05.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.06.2008, nr. 97-98.
4. Constituția Republicii Moldova. Hotărârea Parlamentului din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 18.08.1994.
5. Concepția politicii externe a Republicii Moldova. Hotărârea Parlamentului nr. 368 din 08.02.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 06.04.1995, nr. 020.
6. Doctrina militară a Republicii Moldova. Hotărârea Parlamentului nr. 482 din 06.06.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.07.1995, nr. 38-39/429. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&id=306988&lang=1&view=doc> (vizitat la 17.03.2023).
7. Varzari V. Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul opțiunii de integrare europeană. https://www.academia.edu/2139098/SECURITATEA_NA%C5%A2IONAL%C4%82_A_REPUBLICII_MOLDOVA_%C3%8EN_CONTEXTUL_OP%C5%A2IUNII_DE_INTEGRARE_EUROPEAN%C4%82 (vizitat la 17.03.2023).

8. Legea securității statului nr.618 din 31.10.1995. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.02.1997, nr.10/117.

9. Concepția securității naționale a Republicii Moldova. Hotărîrea Parlamentului nr. 445 din 05.05.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.06.1995, nr. 35/399.

10. Varzari V. Reformarea sectorului de securitate națională a Republicii Moldova din perspectiva amenințărilor și vulnerabilităților. În: Revista de filozofie, sociologie și științe politice. Chișinău, 2010, nr. 3, p. 58-64.

11. Varzari V. Noua Concepție de Securitate a Republicii Moldova: o analiză a elementelor novatorii și a deficiențelor înregistrate. În: Revista de filozofie, sociologie și științe politice. Chișinău, 2008, nr.3, p. 139-144.

12. Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova. Nr. 153 din 15.07.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.10.2011, nr. 170-174 (3966-3971).

13. Juc V. Edificarea relațiilor internaționale post-război rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice. Chișinău: Sirius, 2011. 248 p.

14. Albu N., Mija V., Mârzac E., Sandu S. Politica de securitate națională a Republicii Moldova: premise pentru o nouă strategie. Discussion paper. p. 58.

15. Strategia națională de apărare și Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de apărare pentru anii 2018–2022. Hotărîrea nr. 134 al Parlamentului Republicii Moldova din 19.07.2018. Publicat: 03.08.2018 în Monitorul Oficial Nr. 285-294, art. Nr. 441.

16. Monitorul Reformei Sectorului de Securitate. Buletin informativ trimestrial, Nr. 1, Iunie 2017, p. 4. http://www.ape.md/wp-content/uploads/2017/06/MONITORUL-DE-SECURITATE_FINAL_Iunie.pdf

17. Tang Sh. A Systemic Theory of the Security Environment. In: Journal of Strategic Studies, 27 (1), 2004, p. 4.

18. Saca V. Considerații privind evoluția relației interes național-securitate (exemplul societății în schimbare). Studii de naționale de securitate. Revista științifico-practică. Nr. 1 (1) 2020, p. 100.

19. Gorincioi R. Elaborarea noii Concepții de securitate națională prin prisma cooperării cu Alianța Nord Atlantică. În: Studii internaționale: viziuni din Moldova. Chișinău, 2007, nr. 3 (4). p. 14 -25.

20. Berbeca V. Argumente în favoarea aderării Republicii Moldova la NATO. În: Studii internaționale:viziuni din Moldova. Chișinău, 2007, nr. 3 alineatul (4), p. 61-65.

21. Mînzărari D. Ioniță V. De ce avem nevoie de NATO? Sau de ce existența Moldovei ca stat suveran depinde de aderarea la NATO. În:

Discussion Papers: serie de dezbateri publice naționale. IDIS “Viitorul”. Chișinău, 2009, nr. 3. 91 p.

22. Mija V. Neutralitatea Republicii Moldova prin prisma politicilor de securitate ale unor state europene neutre. https://www.academia.edu/35737886/Neutralitatea_Republicii_Moldova_prin_prisma_politicilor_de_securitate_ale_unor_state_europene_neutre (vizitat la 25.03.2023).

23. <https://multimedia.parlament.md/parlamentul-a-adoptat-strategia-securitatii-nationale-a-republicii-moldova/>.

SIMBIOZA SECURITARĂ ȘI INTERESELE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERSPECTIVA EXTINDERII UE¹

SECURITY SYMBIOSIS AND THE INTERESTS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE PERSPECTIVE OF EU ENLARGEMENT

Serghei SPRINCEAN,

doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract: The necessity to focus on the states of Eastern Europe, including the Republic of Moldova and Ukraine, for creation of a knowledge-based society is justified by the need to resolve first the biggest discrepancies and the most serious deviations from ensuring human security, especially appeared as a result of the continuation of the war launched by Russia against Ukraine in February 2022. More especially this concern for the strengthening of personal safety and human security will become actual for entire EU but especially in Eastern Europe in the context of the effort of the entire community of Western states to restore all spheres of social life in Ukraine and in its neighboring countries in the post-war period. The renewed society as to be grounded on such objectives as improving assuring security symbiosis, environmental sustainability while simultaneously achieving social, political and economic benefits.

Keywords: Republic of Moldova, security symbiosis, EU enlargement, human security.

¹ Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.2001 „Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova”.

Cuvinte cheie: Republica Moldova, simbioza securitară, extinderea UE, securitate umană.

Introducere

Diferențele socio-politice, economice, culturale, religioase, etice, mentale sau tehnologic-comunicative, cu impact major asupra nivelului de trai, asupra calității vieții în comunitățile umane care populează planeta Pământ, contribuie la întărirea potențialului umanității să facă față celor mai violente și distructive efecte și rezultate ale crizei globale multidimensionale, prin diversitatea șanselor și identităților pe care le generează [1, p. 84]. Criza globală multidimensională este generată în primul rând de dezorientarea și relativizarea normativă, axiologică și morală, precum și de pierderea și devalorizarea celor mai fundamentale valori ale societății precum știința, cunoașterea, sensul dezvoltării și progresului [2, p. 80].

Procesul de reorganizare și reînnoire a societății contemporane trebuie să înceapă cu preocuparea pentru om și pentru interesele și nevoile sale primare, cum ar fi nevoia de siguranță și securitate [3, p. 182]. Preocuparea centrală în procesul de construire a securității naționale ca politică de stat trebuie să conveargă către consolidarea securității umane în contextul aprofundării discrepanțelor sociale și geopolitice cu noile sale aspecte la nivel regional, în contextul abordării extinderii UE, pentru a construi un societate bazată pe cunoaștere în acest domeniu, o comunitate renovată moral, reconstruită pe baza principiilor noosferice și securutare, începând cu statele din Europa de Est vizate de perspectivele extinderii UE, precum Ucraina și Republica Moldova, precum și o serie de state din Balcanii de Vest [4, p. 30].

Problemele extinderii UE în condițiile actuale și de securitate converg către apărarea echității sociale, drepturilor omului și pledează pentru eliminarea riscurilor umane în contextul schimbărilor globale și regionale cu care se confruntă noile state-candidate [5, p. 165].

Procesele, fenomenele și evenimentele sociale, economice, politice, militare, culturale sau de mediu sunt interdependente, inter-influențându-se reciproc, aprofundează criza globală con-

temporană la nivel local și regional și se caracterizează prin complexitate și multi-dimensionare, determinând apariția unor noi tipuri de riscuri și amenințări la adresa securității naționale, regionale sau globale [6, p. 211]. Necesitatea imperativă a contractării amenințărilor globale contemporane la nivelul protecției persoanei umane poate fi realizată prin reconceptualizarea la scară locală, regională și globală, pe căi metodologice, structurale și teoretico-aplicative, a perspectivelor de consolidare a securității umane, mai cu seamă în sud-estul Europei, cu care se confruntă noile state-candidate la aderare la UE [7, p. 489].

Incluziunea metodologiei de cercetare în investigație ale studiului dat, devine o cerință teoretică fundamentală, deoarece doar o abordare holistică și generalizată poate oferi cadrul conceptual suficient și rezonabil pentru a înțelege și analiza totalitatea și profunzimea problemelor în cauză. Rezultatele investigației vor include recomandări practice pentru toate părțile interesate implicate și diferiți actori la nivel național și UE responsabili de funcționarea eficientă a unei societăți bazate pe cunoaștere ca sistem inclusiv de producere și implementare a cunoștințelor și inovațiilor [8, p. 29].

Conținut

Necesitatea de a se concentra asupra statelor Europei de Est pentru crearea unui mediu sustenabil și a unei societăți bazate pe cunoaștere, este justificată de stringenta nevoie de a rezolva mai întâi cele mai mari discrepanțe și cele mai grave abateri de la asigurarea securității umane, apărute mai ales ca urmare a continuării războiului declanșat de Rusia împotriva Ucrainei în februarie 2022. Mai ales această preocupare pentru întărirea siguranței personale și a securității umane va deveni actual pentru întreaga UE dar mai ales în Europa de Est în contextul efortului întregii comunități de state occidentale de a restabili toate sferele vieții sociale în Ucraina și în țările ei vecine în perioada postbelică. Societatea reînnoită să se întemeieze pe obiective precum îmbunătățirea durabilității mediului și, în același timp, obținerea de beneficii economice [9, p. 53].

O serie de principii (de interdisciplinaritate, complementaritate, umanism, corespondență, continuitate și discontinuitate, com-

patibilitate), abordări (politice, sistemice) și metode universale (sinergetică, dialectică, hermeneutică), general-științifice (structural-funcționale, instituționale, comparative, etc.), realist-empiric, metoda istoriografică, analiză și sinteză, inducere și deducție), precum și cele specifice-științifice (științe politice, analiza evenimentelor, metodă de securitate, evaluarea riscului de securitate, analiza amenințărilor de securitate). Spectrul larg de principii, abordări și metode utilizate în prezenta cercetare se explică prin natura complexă și extinsă a obiectului de cercetare al acestui demers științific. Investigațiile întreprinse au fost realizate pe baza metodologiei sistemice care pune accent pe corelarea și interconectarea dintre părțile componente ale unui întreg.

Astfel, securitatea personală, politică, comunitară, economică, de mediu, de sănătate, securitatea alimentară reprezintă elementele sistemului de securitate umană, conform metodologiei ONU, care sunt în strânsă interdependență între ele. Pe de altă parte, libertatea de frică și nevoie, precum și respectul pentru demnitatea umană, reprezintă componentele simbiozei securitare, compusă din imperativele securității umane și cele impuse de cadrul instituțional al UE, fiind legate între ele printr-o conexiune sistemică [10, p. 180]. Analizând la un nivel generalizat problematica securității umane ca și concepție a supraviețuirii sustenabile și asigurării persoanei a unui minim de siguranță și respect, simbioza securitară, ca o perspectivă integrală a bunăstării multilaterale a individului uman, a stării sale optime de supraviețuire și trai, reprezintă o componentă nouă care e conectată sistemic cu reciproc cu concepția securității umane, contribuind la formarea de noi construcții conceptuale, cum ar fi politica securitară, cultura securității, sau siguranța persoanei în contextul post-industrialismului, de exemplu, în care riscurile și amenințările sunt amplificate de scara globală de manifestare a acestora [11, p. 10].

În contextul demersului de extindere a UE, revenit în primul planul agendei UE în condițiile războiului din Ucraina început deliberat de regimul Putin, o edificare durabilă, un management social bazat pe cunoaștere, relați sociale renovate moral, reconstruite pe baza principiilor și valorilor deliberative și democratice,

noosferice și securitare, inclusiv în statele est-europene, vizate de perspectiva de extindere a UE, precum Ucraina și Republica Moldova, precum și unele state din Balcanii de Vest, devine o prioritate, un obiectiv de importanță crucială pentru civilizația europeană și pentru viitorul acesteia [12 , p. 237].

Asigurarea securității umane este o preocupare primordială pentru societatea contemporană amenințată de noi pericole și riscuri de securitate, dintre care majoritatea sunt determinate de progresul necontrolat al tehnologiilor, inclusiv ale celor militare, ale tehnologiilor sociale de manipulare cu conștiința umană individuală și socială. În acest context, siguranța persoanei devine elementul central al preocupării umane pentru asigurarea securității în societate [13, p. 267]. Într-un context mai larg, bunăstarea persoanei devine un obiectiv primordial în contextul realizării siguranței personale ca scop al eforturilor de asigurare a securității umane.

Pentru Republica Moldova, relația ei cu Uniunea Europeană a fost una de o importanță crucială în ceea ce privește potențialul de dezvoltare în toate sferele vieții sociale. Atunci când se analizează relațiile complexe ale Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, devine extrem de importantă adoptarea și aplicarea abordării holistice, care exprimă aceste relații în detaliu și în ansamblu [14, p. 207]. Respectul pentru drepturile omului, libertățile și siguranța persoanei umane și a cetățeanului se regăsește în corelație cu promovarea suveranității și securității naționale a Republicii Moldova.

Întărirea tendințelor democratice în Ucraina și în Republica Moldova, ca state candidate la aderarea la UE, are ca scop modernizarea sistemului social, inclusiv a celui electoral, prin creșterea gradului de participare a cetățenilor la exercițiile electorale democratice și în procesul de adoptare a deciziilor sociale și politice [15, p. 42]. Alegerile, procesele electorale, trebuie analizate în contextul proceselor securitare locale și regionale, ca un mecanism important de creștere a participării democratice a cetățenilor la schimbări majore din domeniul social și politic. Întărirea suveranității naționale trebuie analizată ca o pârgă de importanță fundamentală pentru dezvoltarea profundă multilaterală a societății. Republica Moldova, în istoria sa din ultimele trei decenii, a înregistrat ocazii și

oportunități deosebit de favorabile pentru o democratizare durabilă și o apropiere de valorile sociale și politice europene [16, p. 182]. Cu toate acestea, oportunitățile au fost exploatate doar parțial și selectiv. În viitor, este de dorit accelerarea consolidării mecanismelor democratice de participare și consolidarea suveranității naționale într-un context european integraționist.

Integrarea europeană a Ucrainei și Republicii Moldova presupune o convergență de standarde și valori comune pentru Uniunea Europeană și aceste noi state candidate. În contextul integrării europene a Republicii Moldova, este absolut dezirabil și binevenit ca acest stat se angajează unilateral să-și alinieze politicile naționale, să aloce o bună parte din bugetul național de stat pentru realizarea acestor obiective și să ducă o politică externă în conformitate cu prevederile obiective conturate, spre construirea unei societăți cu un nivel înalt de civilizație și bunăstare. În acest context, siguranța persoanei, ca obiectiv integraționist, induce un spectru larg de noi valențe și niveluri ale sistemului de securitate umană, în contextul nevoii cetățenilor de a trăi cu demnitate, aceștia fiind pilonii principali ai reconceptualizării perspectivelor de sustenabilizare și asigurare a sistemului securității umane, mai cu seamă în statele din afara blocurilor politice și militare.

Specificul procesului de aderare a Ucrainei și Republicii Moldova la Uniunea Europeană este structurat și fundamentat teoretico-practic ca fiind în strictă corelație cu elementul securitar, din cauza agravării situației securitare, a riscurilor de securitate, și sunt cercetate prin recurgerea la o serie de abordări, metode și tehnici de investigare științifică, fiind selectate ținând cont de câteva principii generale ale cercetării științifice. În contextul procesului de integrare europeană a acestor state din Europa de Est, se presupune o apropiere de standardele și valorile socio-politice comune pentru Uniunea Europeană și aceste state [17, p. 102]. Acest tip de politici în diverse domenii sociale este de așteptat să fie promovat în procesul de guvernare pe parcursul implementării exhaustive a prevederilor convenite în documentele diplomatice.

Asigurarea securității persoanelor umane și asigurarea dezvoltării omenirii, aprofundarea proceselor democratice și soluționarea

pozitivă a dilemelor democrației prin depășirea acestora la nivel global, ridicarea nivelului de trai al populației planetei Pământ, promovarea unui mod de viață sănătos și protejarea sănătății, oferind o perspectivă de dezvoltare durabilă pe termen lung, promovând interesele fundamentale ale științelor sociale [18, p. 49].

Adâncirea discrepanțelor demografice între diverse regiuni ale lumii, când în unele zone, precum Europa de Est, inclusiv Republica Moldova și Ucraina, se constată o depopulare a teritoriilor (din diverse motive, dar mai ales datorită influenței denaturante în regiunea Federației Ruse), o îmbătrânire bruscă a populației. Regiunea Europei de Est a devenit predominant subdezvoltată socioeconomic și depopulată din punct de vedere demografic, în condițiile unei creșteri galopante a numărului populației planetei. Acest fenomen demografic pune în pericol eforturile guvernelor și instituțiilor și agențiilor naționale specializate, organizațiilor internaționale de a implementa strategia privind dezvoltarea durabilă la nivel mondial, precum și exercitarea controlului proceselor sociale pentru o prognoză realistă și adecvată a evoluției proceselor sociopolitice, cu scopul de a evita scenariile cele mai pesimiste pe viitor [19, p. 9].

Cu toate cele menționate, există o lipsă evidentă, atât la nivel internațional, dar mai ales în Europa de Est, inclusiv în Republica Moldova și în Ucraina, a unui cadru normativ și legislativ adecvat gravității situației create în ceea ce privește nivelul scăzut actual al securității umane, aspect ce poate fi îmbunătățit prin contribuția metodologică și logistică a concepției siguranței personale pentru contracararea celor mai grave amenințări la adresa securității umane în condițiile societății post-industriale contemporane, care sunt analizate prin prisma relevanței lor pentru asigurarea unui grad minim al securității personale [20, p. 269]. Această lipsă a unui cadru normativ adecvat în domeniul securității umane a condus la stabilirea unor practici sociale și politice dăunătoare stabilității, prosperității, progresului și coeziunii sociale în Europa de Est, inclusiv în Republica Moldova și în Ucraina ca și state candidate la aderarea în UE, precum cele legate de acceptarea tacită în societatea autohtonă a unor forme răspândite și destul de înrădăcinate de

corupție, nepotism sau cumătrism, toleranța excesivă a populației față de proasta guvernare și abaterea de la normele morale ale clasei politice și elitei sociale, apatia și dezamăgirea electoratului, în majoritatea cazurilor determină o atitudine pasivă și indiferență a celor mai largi pătri ale populației, dar cu conștientizarea necesității implicării personale, ca societate civilă, în probleme de interes public sau național [21, p. 15].

Totodată, promovarea și înrădăcinarea unor obiceiuri și cutume sociale, de foarte multe ori degradante pentru ființa umană și descurajatoare pentru cetățeanul simplu, în raport cu funcționarul public, cu organele statului și organele de supraveghere a ordinii publice și constituționale, precum cele menționate, au apărut ca urmare a unui nivel scăzut al culturii sociopolitice și de securitate, atât a majorității populației din Republica Moldova, a clasei politice și a elitelor [22, p. 55]. Această situație se datorează atât crizei morale și identitare din societatea autohtonă, cât și lipsei unui nivel adecvat de competență a funcționarilor publici și reprezentanților statului în domeniul economiei ecologice, simbiozei securitare, drepturilor omului, dar mai ales în cea a securității umane ca instrument metodologic de reglementare normativă, precum și a înțelegerii și cunoașterii, în măsură acceptabilă, de către aceștia a normelor internaționale referitoare la reglementarea domeniilor date [23, p. 75]. Pe de altă parte, munca depusă vine să determine principalii factori stimulatori pentru ca politicienii, oamenii de stat și funcționarii publici să cunoască și să se perfecționeze în domeniul aprofundării și aplicării normelor de securitate umană.

Astfel, conchidem că semnificația teoretică a cercetării rezidă în elaborarea și prezentarea unui cadru complex teoretico-metodologic și conceptual bine fundamentat, cu caracter multidisciplinar, transdisciplinar și interdisciplinar, în plan analitico-epistemologic al explorării științifice a problemelor simbiozei securitare, securității umane și siguranței omului din perspectivă socială, politică și geosecuritară. Cadrul conceptual elaborat reflectă mai adecvat tendințele abordării științifice post-neclasice și realitățile globale în condițiile crizei mondiale pentru a se putea realiza o analiză comparativă a diferitelor aspecte ale simbiozei securita-

re, securității umane și siguranței personal în contextul celor mai semnificative și reprezentative fenomene și procese securitare și sociopolitice.

Concluzii

Sistemul de asigurare a securității, atât la scară internațională, cât și națională, a necesitat ajustări majore după încheierea „Războiului Rece” în anii 90 ai secolului trecut, astfel încât la etapa contemporană să fie introduse conceptele noi de simbioză securitară, eco-inovare și evoluția culturii securitare cu un impact semnificativ pe termen lung, precum și abordarea teoretico-practică ce vizează securitatea umană, vin să o înlocuiască pe cea a securității naționale bazată pe forța militară, promovând persoana umană cu interesele sale specifice, ca element central în sistemul de asigurare a securității, înlocuind în această poziție statul și interese naționale. Ca rezultat, securitatea persoanei se transformă într-un element central al sistemului de securitate în perioada post-Război Rece, într-un cadrul metodologic de bază pentru promovarea securității umane și a întregii simbioze securitare.

Procesul de modernizare și adaptare la imperativele vremii a sistemului de securitate internațional și național este unul continuu și necesită în permanență idei și propuneri noi de îmbunătățire și eficientizare, deoarece în perioada contemporană asigurarea securității umane, siguranței omului, a sustenabilității mediului și ecologiei sociale, devin un complex și preocuparea multidimensională, încorporând astfel de componente precum securitatea personală, de mediu, de sănătate, alimentară, comunitară, politică și economică. În consecință, este necesar să se delimiteze perspectivele de îmbunătățire a cadrului normativ intern/local și internațional în vederea consolidării securității umane prin extinderea teoriei simbiozei securitare.

Valoarea practică a acestei cercetări constă în elaborarea și prezentarea rezultatelor științifice ale studiului de o anumită valoare fezabilă care poate fi utilizată pentru elaborarea, promovarea și implementarea politicilor și strategiilor de stat în domeniile simbiozei securitare, a securității umane, sau în domeniul siguranței

omului cu extindere normativă și reglementară în diverse sectoare de activitate socială.

Prin aceste concluzii trasate se familiarizează opinia publică și experții din domeniile securității și siguranței persoanei, dar și din cele adiacente, cu privire la noile cunoștințe obținute, date și informații utile privind simbioza securitară și noile inovații ce vizează securitatea umană în contextul conectării la principiile și imperativele comunității internaționale în materie, care vor duce inevitabil la reformarea și impulsivizarea dezvoltării democratice a sectorului de securitate în Europa de Est, inclusiv în Ucraina și în Republica Moldova ca state candidate la aderarea la UE, prin sublinierea rolului special și central al cetățeanului în contextul strategiei de securitate ce vine să înlocuiască paradigma securității statului în detrimentul intereselor persoanei umane.

Metodologia și conceptele, dezvoltate prin aplicarea unui set extins de principii, abordări și metode de studiu, au asigurat investigarea științifică multilaterală a riscurilor, amenințărilor și pericolelor la adresa securității umane pe harta lumii și în Europa de Est, în special în statele care sunt deocamdată candidate pentru aderarea la UE, în conexiune cu promovarea concepției privind simbioza securitară, bazată pe specificul și principiile securității umane. Acest fapt tinde să exercite un impact semnificativ asupra stabilității sociale și eficienței procesului decizional politic, ceea ce va contribui la diseminarea cunoștințelor fundamentale și la formarea competențelor practice în domeniu de către funcționarii publici și factorii de decizie din domeniul combaterii amenințărilor și riscurilor de securitate, inclusiv de mediu, societale și politice, a consecințelor periculoase ale problemelor globale manifestate la nivel local, în statele care sunt actualmente candidate la aderarea la UE, precum Republica Moldova și Ucraina.

Referințe bibliografice:

1. SPRINCEAN, S. *Securitatea umana si bioetica*. Chisinau: Tipogr. Centrală, 2017, 301 p.
2. SPRINCEAN S. *Problematica securității umane în contextul evoluției societății contemporane*. În: Securitatea națională a Republicii

Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. / Coord. Vitalie Varzari. Cap. 4. Chișinău: Tipografia Centrală. 2016, p. 77-94.

3. THOMAS, N.; TOW, T. W. *The Utility of Human Security: Sovereignty and Humanitarian Intervention*. In: Security Dialogue, nr. 33 (2). 2002, p. 177- 192.

4. SPRINCEAN S. *Imperativele securitare ale societății contemporane*. În: Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației / Prospects and problems of research and education integration into the European area. Conferință științifică internațională, ediția a VI-a, 6 iunie 2019. Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul. Volumul VI. Partea 1, 2019, p. 29-33.

5. SPRINCEAN, S. *Corelații ale problematicii siguranței persoanei și securității umane cu domeniul drepturilor omului*. În: *Studii și cercetări juridice* / Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice; colegiul de redacție: Valeriu Cușnir (coordonator științific) [et al.]. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. „Tipografia Centrală”). Partea a 6-a. Subcap. 7.1. 2023, p. 157-170.

6. BUZAN, B. *Poipoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională de după războiul rece*. Chișinău: Cartier. 2000. 386 p.

7. SPRINCEAN S. *Asigurarea securității umane și modernizarea sociopolitică a Republicii Moldova*. În: Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale: Materialele conferinței științifico-practice internaționale (Departamentul Drept Public, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova), [13-14 decembrie 2018, Chișinău] / coord.: Rodica Ciobanu, Veronica Mocanu; col. red.: Andrei Negru [et al.]. Chișinău: Artpoligraf, 2019, p. 487-500.

8. SPRINCEAN, S. Aspecte securitare ale procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. In: *Securitatea umană și socială în statul democratic*, 27 octombrie 2023, Chișinău. Chișinău: Tipografia “Print-Caro”, 2023, p. 25-32.

9. THAKUR R. *From National to Human Security*. În: Asia-Pacific Security: The Economics-Politics Nexus. / Eds. St. Harris and A. Mack. Sydney: Allen & Unwin, 1997, p. 53-54.

10. SPRINCEAN S. *Componenta socio-culturologică a securității umane în contextul dezvoltării sustenabile a sociumului*. În: Revista Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică [Chișinău]. Nr. 2 (31), 2017, p. 176-183.

11. SPRINCEAN, S. *Contribuții ale concepției securității umane la fortificarea spațiului european de securitate*. În: Materialele Conferinței

științifico-practice internaționale „Spațiul european de securitate: provocări, oportunități, perspective de integrare”. 11 octombrie 2019. Chișinău: Tipogr. “Print Caro”, 2019, p. 9-20.

12. SPRINCEAN, S. Dezvoltarea umană și siguranța persoanei în contextul preocupărilor pentru securitatea umană. În: *Studii și cercetări juridice*, Ed. 7-8. Chișinău: CEP USM, 2024, Partea 7-8, p. 231-239.

13. SPRINCEAN, S. *Libertatea individuală și siguranța persoanei ca imperative didactice*. În: *Tradiție și perspective în didactica modernă*. Vol. 4 / ed.: Camelia Augusta Roșu, Cristina Nanu. Alba Iulia: Aeternitas, 2020, p. 263-268.

14. SPRINCEAN, S. Provocări contemporane la adresa securității umane și siguranței persoanei. În: *Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală*, 1 decembrie 2023. Chișinău: CEP USM, 2023, Vol. 1, p. 202-209.

15. SPRINCEAN, S. Perspective de ajustare a principiilor securității umane în condițiile unui nou context geopolitic. În: *Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*, Ed. Volumul X, 7 iunie 2023. Cahul: Tipografia „CentroGrafic” SRL, 2023, Vol. 10, Partea I, pp. 40-44.

16. SPRINCEAN S. *Politici de asigurare a securității umane în condiții pandemice*. În: *Top 10 probleme politice a societății în contextul pandemiei de coronavirus de tip nou*. / red. șt. V. Juc. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. “Tipografia Centrală”). Subcap. 2.5. 2022, p. 179-218.

17. SPRINCEAN, S. Siguranța persoanei în contextul sistemului de asigurare a securității umane. În: *Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității*, Ed. 16, 31 martie - 1 aprilie 2023. Chișinău: “Print-Caro” SRL, 2023, 1, p. 98-105.

18. SPRINCEAN S. *The role of civil unity in the process of ensuring human security in the Republic of Moldova*. / Роль гражданского единства в процессе обеспечения безопасности человека в Республике Молдова. În: *Правовые аспекты нациестроительства в России: история и современность. Материалы Всероссийской научной конференции с международным участием*. 17 апреля 2020 г. / Редколлегия: Г.П. Кулешова [и др.]. Саранск: ЮрЭксПрактик. 2020, p. 44-51.

19. SPRINCEAN S. *The role of personal safety in ensuring the protection of human rights in the Republic of Moldova*. În: *Защита прав человека в периоды внешнеполитической напряженности: материалы Всерос. науч-практ. конф. с Междунар. участием* (Саранск,

26 мар. 2021 г.): в 2 ч. / [редкол.: Г.П. Кулешова и др.]; Средне-Волжский институт (филиал) ВГУЮ (РПА Минюста России). Саранск, 2021. Ч. 1, с. 5-13.

20. SUHRKE, A. *Human Security and the Interests of States*. In: *Security Dialogue*, vol. 30, no. 3, 1999, p. 265-276.

21. SPRINCEAN S. *Unele stringențe și imperative în studiile contemporane de securitate*. În: *Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european. / Republica Moldova în contextul provocărilor interne și externe la adresa securității naționale (Partea a III-a).* / Red. șt. Natalia Albu. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (ÎS FEP “Tipografia Centrală”). 2019. Cap. 1, p. 5-20.

22. SPRINCEAN, S.; MITROFANOV, Gh. *Impactul asigurării securității globale asupra modernizării sociopolitice a Republicii Moldova*. În: *MOLDOSCOPIE*. Anul 25 (2021), nr. 1 (92), p. 54-59.

23. SPRINCEAN S., SOHOȚCHI T.-S. *Asigurarea securității umane prin optimizarea procesului decizional din Republica Moldova*. În: *MOLDOSCOPIE*. Publicație periodică științifico-practică. [Chișinău]. Anul 24 (2020), nr. 4 (91), p. 73-80.

INSTITUTIONAL COMMUNICATION PROCESS IN MILITARY ORGANIZATIONAL SYSTEMS

Veaceslav PERJU,
Armed Forces Military Academy “Alexandru cel Bun”,
Republic of Moldova

Abstract: In the article the different aspects of the institutional communication process in military organizational systems are described. The bases of the institutional communication process, the definition of the concept of institutional communication, of the communication process and the functions of institutional communication are presented. The principles of the institutional communication in military organizational systems, the role of the information in institutional communication, the institutional communication in command and control, in building of the efficient military collectives, and the role of communication in the military leadership are formulated. The challenges to effective communication strategies, the communication strategies, the levels of the strategic communication, are presented.

INTRODUCTION

Communication is the integral part of every organization, institution or company. It drives processes, operations and procedures in every aspect of an institution or organization.

Effective institutional communications (IC) is a measure of the success of each organization. IC in military organizational systems represents a fundamental premise and platform on which the results and successes of units and institutions both in peacetime and wartime conditions mature.

IC is permanently one of the important factors in the process of making timely and rational decisions. Mistakes and noise in communication in military organization are the most expensive.

Effective IC is a rather important process in the architecture of coherent and cohesive military collectives and an important pillar

of effective command and control, as well as the successful execution of all assigned missions and tasks of the Armed Forces.

Communication in itself is not a purpose, but aims to establish certain relations between the subjects of the communication process. Relations are based on interpretation and commitment to messages.

In every communication in military organizational systems, the ethics and moral values of military leaders and all its members occupy a central place. The lack of ethics and the abuse of internal communications in military organizational systems is the most serious mistake and it has a negative impact on the execution of all missions of the Armed Forces. Such mistakes are Communication is an important component to success in the military. More than the process of exchanging or transferring information in an understandable way, effective communication is a key competency of military leaders.

To accomplish this goal, military leaders need to develop social and interpersonal communication skills. Though they occur from the beginning of life, most people are unaware of their strengths and weaknesses when it comes to communication.

Strategic communication is of enormous importance in supporting the implementation of national strategies, in protecting, restoring, maintaining and achieving permanent national objectives and interests, being an effective method in countering asymmetric conflicts and hybrid wars.

Thus, strategic communication is seen as an integral part of the state's efforts to achieve its political, economic, social, security and defense objectives. Effective communication is both a function and an evidence of good governance.

In today's security environment, strategic communication is used to gain credibility, legitimacy and citizen support. The implementation of the principles of strategic communication would involve the development and synchronization of messages and facts, the coordination of the actions of national institutions in the formation of a cohesion in the Security and National Defense sector, taking into account the current risks and threats, the development

of strategies, programs and activities aimed directly at communication and engaging the target audience.

A security communication strategy is an indispensable element of a government that aims to inform citizens and international partners about the activities undertaken and the national policies promoted in the given field.

In this article the different aspects of the institutional communication process in military organizational systems are described. In section 1, **THE BASES OF THE INSTITUTIONAL COMMUNICATION PROCESS**, the definition of the concept of institutional communication, the bases of the communication process and the functions of institutional communication are described. In section 2, **INSTITUTIONAL COMMUNICATION IN MILITARY ORGANIZATIONAL SYSTEMS**, the role of the information in institutional communication, the institutional communication in command and control, in building of the efficient military collectives are presented. In section 3, **CHALLENGES TO EFFECTIVE COMMUNICATION STRATEGIES**, the communication strategies, the levels of the strategic communication are described.

1. THE BASES OF THE INSTITUTIONAL COMMUNICATION PROCESS

1.1. The concept of institutional communication

Internal communications is a phenomenon of long existence [1, 2]. The common characteristic of the concept of internal communications is the fact that it takes place within organization among employees and that the success of both employees and organization as a whole depends on its efficiency. Internal communications is the exchange of information and ideas within an organization. The communication in an organization represents a flow of messages through the network of interdependent relations.

In internal communications, in addition to the exchange of facts and its informative role, its function of building good interpersonal relationships is important and emphasize that internal communications includes developing friendships, as well as building trust and acceptance.

The ability to deal with conflicts in a healthy way is directly dependent on the ability to communicate and the character of the connections and relationships we establish with other people. In addition to timely detection of problems and their faster solution, efficient internal communications leads to greater employee engagement, greater job satisfaction and less frequent absence from work or quitting a job.

Building and nurturing good interpersonal relationships means communication in organization is two-way, as well as that there are communication channels in order to hear opinions, difficulties and problems of its employees. The strategic purpose of internal communications is the worry to build two-way relationships and trust with internal publics to improve the organization's effectiveness.

A general definition of internal communications in military organizational systems and states is described as [2, 3]: internal communications in military organizational systems represents communication within military organization, and implies communication between leaders (commanders, chiefs, directors, etc.) and employees, as well as between employees at all levels in organization.

The communication in itself is not a purpose, but aims to establish certain relations between the subjects of the communication process. Relations are based on interpretation and commitment to messages.

1.2. Communication Process

The model of communication process is presented on Figure 1 [3]. Its basic features characterize sending and receiving information. The theory is applicable in both written and oral messages.

For the military institution, the prevalent way of communication was oral and therefore messages started verbally from the sender to the receiver. Even though the oral communication within such the military could be taken over by events such as new media technology, the military still respected the oral and verbal communication.

According to the Figure 1, the sender plays a critical role in preparing messages, organizing, editing and removing ambiguities

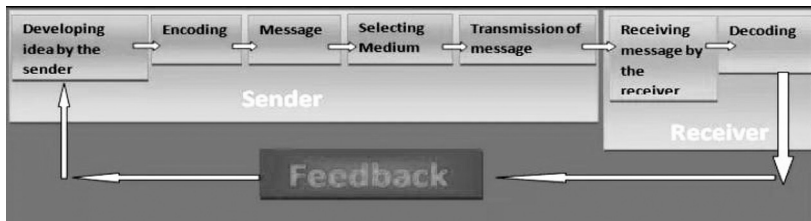

Figure 1. Communication Process

before the messages are sent. The sender has to choose an appropriate channel of communication and cannot overlook this stage because it influences the way the message is sent and with what language.

The language used has to be understood by the receivers. The receiver has to decode the message, interpret, analyze, synthesize, make meaning, make decisions and finally provide feedback, and could do this only when he understands the language used. This is to avoid messages being misinterpreted or the sender being misrepresented.

Feedback is very important in communication for various reasons. It indicates that information has reached the receiver – communication did occur, information was understood, and a response was provided or the sender needed to clarify information that was not clear. All these stages in the communication process challenge the employees in the military to play their roles and make sure that things do not go wrong.

1.3. The functions and relevance of institutional communication

The internal communication suppose the existence of a wide range of its functions, which are [4, 5]: to create stability within organization and reduce uncertainty and insecurity among employees, strengthening and expanding communication goals, coordinating the activities of employees in organization, providing superiors with feedback, socialization of employees through organizational culture directing actions, coordinating actions, informing.

In military organizational systems there are identified the four most important functions of internal communications: informing, motivating, efficient command and control, building efficient military collectives.

It is important to point out that in every communication in military organizational systems, the ethics and moral values of military leaders and all its members occupy a central place.

Conveyance of information by the armed forces is vital to military success, and it is especially critical for the coordination of action [5]. Passing information among troops has been necessary since the first military engagements, and forms of military communication have been transformed along with military forces as technology has improved.

Communication in the military is subject to limitations. Information can be lost or distorted as it is passed among individuals. In business, it is estimated that 80% of information is lost as it is translated from top management to the lowest level of employees. This distortion can occur if information is intentionally changed, or when there is a subtle change in each transmission. Changes occur based on assumptions as well as cognitive, physical, or social limitations of the sender or receiver.

Loss or distortion of information can have catastrophic consequences. In the military, giving clear and precise instructions in the form of orders is important for success. For this reason specified formats have been developed to issue orders and for most forms of military communication. When performance is expected to occur under stressful conditions, training and rehearsal become particularly important, and communication cannot be forgotten in this process.

2. INSTITUTIONAL COMMUNICATION IN MILITARY ORGANIZATIONAL SYSTEMS

2.1. The role of the information in institutional military communication

All members of military organizational systems must have timely and accurate information, which is crucial both in the decision-making process and during their implementation and evalu-

ation [6, 7]. Timely and accurate information is very important both for soldiers and military leaders in peacetime and wartime conditions.

The success of the training process, tactical actions, marching, occupying the elements of firing with weapons and firearms, starting and lasting of fire preparation, performance of units, all types of combat operations, in fact all combat and non-combat operations and their outcomes directly depend on timely and accurate information.

Communication provides the required information that is necessary in the decision-making process, which is very important for organizational efficiency. The communications system is directly related to the decision-making process. Each individual makes a decision after receiving a smaller or greater amount of information through the communications system.

The main features of information are that it has to be objective, accurate, complete, timely and understandable, i.e. presented in a form and scope that is acceptable to recipient. It is rather important that informing members of military organizational systems is conducted from official sources - formal communication channels, which prevents rumors and misinformation.

Rumors are extremely destructive for all units in military organizational systems, especially during the preparation and execution of combat operations, can instill fear, cause panic and completely disable units for combat operations. Rumors have very destructive effects in weakening the morale of members of military collectives.

Uncertainty, contradictory, ambiguous, late and incomplete information demotivate members of military units and destroy collectives. A silent organization can experience the worst outcomes because it forces employees to speculate. The amount and quality of information that employees receive from managers is directly related to the quality of task execution and relations between the superior and the subordinate.

Properly planned, conducted and properly evaluated internal informing at all levels of command and control provides time er-

gonomics and is directly related to the decision-making process, the quality of achieved results and the efficiency of military organizational systems in peacetime and wartime conditions.

Information has to be timely and accurate, understandable and unambiguous for all members of military organizational systems. The analysis and improvement of the informative value of the sentence of military leaders is rather important and special emphasis should be placed on it. The culture of expression and presentation literacy has to be permanently developed and improved among young officers.

2.2. Institutional communication in command and control

Effective internal communications enables a continuous process of command and control, orders to be executed into concrete and effective action [8, 9]. In the language of command, words that have a single meaning, not several meanings, should be used. The proper execution of military orders depends on the proper understanding of messages. Each differently understood nuance of meaning can lead to a misunderstanding of message and command then becomes unusable.

The order executor does not have time to guess the meaning of an expression or sentence. In order to make the language of command functional, it is necessary for the logical meaning of a word to be equally known to both the sender of information and the recipient. In that sense, it is not desirable to use foreign words and expressions of imprecise meaning. Moreover, the logical way of expressing military orders is an important condition for each order to be executed, as well as a strict selection of facts according to importance.

All commands that are issued by voice require correct pronunciation and a proper posture. The correct posture as one of the layers of non-verbal communication is very important and has to be harmonized with the correct pronunciation of command. The composition of orders is defined by the essence, and the order of presenting facts should be logical, concise and understandable.

The use of abbreviations in command should help the economy of expression, but it should be reduced to a reasonable level and make sure that all members in line understand them. Every mistake in communication can have the most serious consequences, and that is the loss of human lives.

In military organizational systems it is necessary to fully adhere to the defined standard operating procedures, which have been developed with special care in order to be clear and unambiguous to everyone in the military hierarchy.

2.3. Institutional communication in building of the efficient military collectives

Building coherent and cohesive military collectives is of special importance for military organizational systems [10, 11]. An efficient military collective is not a simple sum of successful individuals capable of combining their knowledge and skills in order to accomplish common goals. In addition to motivation, knowledge, skills and virtues of individuals, the sense of collective spirit, belonging to unit and putting personal interests in the service of the unit's task are decisive factors that are crucial in building military collectives.

The tool without which one cannot build a collective of the highest performance is planning, implementing and evaluating efficient internal communications. For military organizational systems, it is inadmissible that military collectives are weak. Military units get prepared to take part in combat operations in war, and that is enough to say that they have to always be a paradigm of the highest values and performance, with the aim of permanently improving the scale of operational and functional capabilities. Building effective military collectives is an ongoing process.

Military leaders have the task of uniting all professional and human qualities that their unit has at its disposal, and this is achieved on the basis of good horizontal and vertical communication. It is very important that there are communication channels in military organizational systems, where the problems and difficulties of employees are discussed. Moreover, these are opportunities

to get feedback from unit members on what needs to be improved in the life and work of military collective.

The internal connections, those invisible threads that develop over time, are one of the most important features of military collective. There is no internal connection in a unit that is composed of people gathered in a hurry, who do not know each other, and who cannot rely on each other. A unit established in this way, in a hurry, is a weak entity, which officers maintain with great difficulty, and which tends to dissociate because everyone in it thinks only of themselves.

The building successful military collectives is a process that requires both time and permanent communication. Effective internal communications is a connective tissue that allows commanding officers and commanders to know their people well, so that all members in military collective are appreciated in the right way and in positions where they will be most productive.

It is an important building block that makes military collective not a simple sum of individuals, but a living, harmonious and organic whole that has common goals, a sense of belonging and responsibility. This task is not easy and is one of the most important priorities of military leaders. Officers have to know their people and have the knowledge to recognize indicators that say there are problems [2]. Subordinates must not be afraid to present problems they have.

Members of military organizational systems must have full trust in their superiors, and trust is built on the foundations of honest and permanent internal communications. One of the important communicative competencies of military leaders is to be good listeners to the problems and demands that their subordinates have. Military leaders often lead soldiers through extremely difficult and risky situations, especially in combat operations.

The methods of stimulation characteristic of civil workforce are not long-term effective in military organizational systems. Money does not encourage troops that may not survive combat operations to spend it, and the possibility of losing a job is not a great danger for someone facing the possibility of injury or death.

Military organizational systems have to know that a different approach is necessary. It is no longer enough for a soldier to be skilled only at weapons, but that warfare has changed and that the military profession is involved in many sciences, so soldiers are required to have an appropriate and dignified syllable both in speech and writing.

Sarcastic and cynical comments from the superiors demotivate members of military organizational systems and stifle self-initiative. In order for the superiors to motivate their subordinates, it is necessary for them to be motivated and to firstly show everything they demand by their personal example.

Behind every message of an officer, it is necessary to have a personal example as a source of inspiration and admiration for everyone who feeds his spirit with his speech. Motivational speeches written with heart, human and professional qualities have always been identified by true leaders and have had a strong effect on members of military units, especially before important tasks and crucial battles. In these speeches, emotional emphases in language, style and a literally shaped expression in contrast to dull speech, can often more convincingly express the content and motivate members of military units.

Commanding officers and commanders are in different roles. It is necessary to use different styles of internal communications and to develop various manners of using language material in the service of motivating members of military organizational systems at all levels of command and control. Military leaders have to show empathy, listen, understand, respect and properly evaluate the work of their employees.

Building trust is done by honest and well-designed communication between the superiors and the subordinates. Military leaders should place special emphasis on the development of this function of internal communications, which greatly creates the environment in which members of military organizational systems work and affects their satisfaction, contribution and working results.

3. CHALLENGES TO EFFECTIVE COMMUNICATION STRATEGIES

3.1. Communication Strategies

One common characteristic is that many leaders prefer one-way traditional media together with other vertical communication strategies, thinking they can set institutional agendas for their subordinates once and for all. Such traditional communications mainly go in one direction: from source to audience, from leader to subordinates, from one to many [6, 13].

These traditional media strive to reach a large, diverse audience but attempt to do so as if shouting from the top of a pyramid to the masses of people at its base. Leaders who rely exclusively on such traditional vertical media to get their message across may not appreciate how people at lower levels of their organizations readily gain information and form social connections in virtual communities, influencing one another through social media relatively unaffected by vertical media intrusion.

In contrast to traditional vertical media, social media provide users with an individualized flow of information that does not pass through an editorial gatekeeper. It is as if people were effectively communicating horizontally across the face of the previously mentioned pyramid at some level below the top. Audiences construct their picture of the world and the organizations in which they work from both vertical and horizontal media. Of a great importance are the social media such as Facebook, Twitter, Instagram, and YouTube. Such social media provide platforms for audiences to connect to one another and to form virtual communities in cyberspace centered on shared interests and tastes without an editorial authority dictating, or even being invited into, the virtual community's agenda-setting process.

The military leaders would be well advised to recognize that social media provide for more horizontal and individualized flow of information. It is as if people were communicating face-to-face on one of the levels of the aforementioned pyramid. Social Media Individualize Messages Service members have freedom to select and meld what they learn from traditional, vertical media with

what they learn from social, horizontal media. In this way, they create a highly personalized picture of the world, including determining the purpose and value of their work as well as the fitness or ability of their leadership.

3.2. The levels of the strategic communication

It becomes clear that there was indeed cohesion between the different levels, that the strategic aspects are visible even on the lowest level [4, 14, 15]. The differences instead appear to regard the degree of the detail based on the different approaches of a theme expressed in a message. The theme can be viewed as the overarching topic and the message as aspects of that theme.

Company commanders emphasized the importance of actively enforcing, of showing the locals that the force supports them. Platoon commanders' answers varied from overarching objectives. The most interesting difference in interpretation can arguably be found in the section commanders' answers compared to the rest, who tended to involve softer aspects.

Also, they appear to have been delivering concrete examples on why the audience should adhere to their arguments. Based on this one could argue that the section commanders in a way function as a facilitator, trying to ease the relationship between the public and the organization, enabling the message to get through to the locals.

In relation to applicability of messages, four informants on the lower tactical levels specifically said that the messages tended to be high-sounding in their original shape, whereas only one stated that they were easy to understand. This can be correlated to the statement of a company-level officer who said that strategic messages can be disseminated on a tactical level given that they are manageable. This is particularly important when operating in an environment, there is a limited chance of success when trying to promote central power.

Some informants indicated that a part of the message was directed towards the security forces in order to make them understand that they were the ones that needed to plan and execute

operations while specifically requesting support from the international force when needed. It illustrates how not taking action can send a message and can be argued to work in line with the role of a representative of interest. The commander's active choice not to do anything actively worked in line with a major communicative theme.

CONCLUSIONS

The successful execution of the assigned missions and tasks of the Armed Forces is impossible without efficient institutional communications (IC) in peacetime and wartime conditions.

The functions of IC are in the service of building efficient military organizational systems and imply the implementation of various communication styles of military leaders in the service of building successful military collectives.

Important role play the communication channels through which feedback from the subordinates can be obtained as a valuable source of information for military leaders in the service of achieving organizational objectives.

Taking into account the importance and all benefits of communication in military organizations, it is necessary to plan, nurture and further improve IC with special care, as a strategic management function at all levels of command and control.

Ethical and effective communication that avoids obvious challenges can help the leadership in military to be more knowledgeable and skilled communicators. The officers need to be motivated through taking their issues seriously and giving them feedback on the messages passed on.

Military leaders have to constantly work on further development and improvement of communication competencies, language and style of strategy, as an important condition for putting all IC functions in the service of building effective military organizational systems.

The tactical level is used as an enabling force that monitors the operational environment. The commanders at all levels can be communicators. Commanders need to ensure that subordinates

understand the valuable role maneuver forces play in shaping the beliefs and attitudes in the area of operations.

Strategic communication would also be valuable in the context of national defense, where communicating efficiently with the population and possibly also with members of the opposition would at least in part be the work of the tactical level, which is always in close contact with the population by virtue of being on the ground, in the field.

For the institutionalization and application of the principles of strategic communication, a national approach is necessary, by creating a common process and mentality.

Bibliographic references:

1. Introduction to effective army communication. <https://www.uakron.edu/armyrotc/ms1/12.pdf>
2. Nebojša Kljajić. Internal communications functions in military organizational systems. <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/ipdf/0042-8426/2022/0042-84262201060K.pdf>
3. Eureka Mokibelo. Communication Challenges in the Military Institution. *International Journal of Language and Literary Studies*. Volume 1, Issue 3, 2019. <https://doi.org/10.36892/ijlls.v1i3.89> ; <https://ijlls.org/index.php/ijlls/article/view/89>
4. Elin Norrman, Mikael Weissmann. Military Strategic Communication at the Tactical Level in Counterinsurgency Operations. <https://www.divaportal.org/smash/get/diva2:1499120/fulltext01.pdf>
5. Angela Yarnell, Cindy dullea, Neil Grunberg. Military communication. *Fundamentals of Military Medicine*. Chapter 11. <https://medcoeckapwstorprd01.blob.core.usgovcloudapi.net/pfw-images/dbimages/Fund%20ch%2011.pdf>
6. Donald L. Shaw, Thomas C. Terry. Military Communication Strategies Based on How Audiences Meld Media and Agendas. November-December 2015, *MILITARY REVIEW*. <https://www.semanticscholar.org/paper/Military-Communication-Strategies-Based-on-How-Meld-Shaw-Terry/e6a3670d3a1e3d495e2f9880dd67d279a904ac1d>.
7. Monika Lewińska. The Role of Communication in Military Leadership. Doi: <http://dx.doi.org/10.12775/JCRL.2015.003>.
8. Miroslav Mitrovic. Strategic communication in the function of national security. *Vojno Delo*, 71(2):41-54, January 2019. DOI: 10.5937/vojdelo1901041M.

9. Enhancing the Leadership Communication Skills of Norwegian Military 2. Arts and Social Sciences Journal 8: 1-6. Joynt, P., & Warner, M, 2018.

10. Aggerholm, Helle Kryger and Asmuß, Birte. A practice perspective on strategic communication. Journal of Communication Management, vol. 20, no. 3, 2016.

11. Zerfass, Ansgar; Schwalbach, Joachim; Bentele, Günter and Sherzada, Muschda. Corporate Communications from the Top and from the Center: Comparing Experiences and Expectations of CEOs and Communicators. International Journal of Strategic Communication, vol. 8, no. 2, 2014, pp. 61-78.

12. Hamlen A, Wells S, Di Desidero L. The Marine Corps University Communications Style Guide. 9th ed. Quantico, VA, Marine Corps University, 2016. http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usmc/mcu_comm_style_guide.pdf.

13. Hybrid Threats: A Strategic Communications Perspective. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. <https://www.stratcomcoe.org/hybrid-threats-strategic-communications-perspective>

14. Denmark Communication Policy of the Defence Ministry's Ambitions. http://fmn.dk/SiteCollectionDocuments/FMN/Publikationer/%C3%98vrige/Kommunikationspolitikken_UK.pdf

15. The UK MoD' Defence Communications Strategy <https://www.whatdotheyknow.com/request/87362/response/226472/attach/3/defence%20comms%20strat%201.pdf>

PARTICULARITĂȚI ALE CARTOGRAFIERII CONFLICTULUI CA METODĂ ANALITICĂ

CHARACTERISTICS OF CONFLICT MAPPING AS AN ANALYTICAL METHOD

Maria PROCA,
doctor în științe politice,
CNIS „Bogdan, Întemeietorul Moldovei”, formator

Abstract: Mapping is an analytical tool for the visual graphical representation of structural-functional types. On the one hand, it facilitates the collection of information on conflicts, and on the other, their analysis according to the analytical algorithm. As a result, we get a cartographic presentation of the reality of the conflict, including various aspects that might usually escape the analyst's attention. The analytical value of this technique lies in its ability to systematize the available information on the issue of interest. Mapping is not only a starting point in an analysis but also an essential informational basis for developing a strategy or tactics. The basic condition is clarity, which will help to understand the conflict correctly.

Cuvinte cheie: cartografiere, mapping, analiză de intelligence, tehnică analitică.

Introducere

Asigurarea securității naționale a unui stat implică capacitatea de gestionare a conflictelor, îndeosebi, în contextul internațional actual, realitate în care, riscurile și pericolele de securitate au devenit mai complexe prin acțiunile hibride și impactul ridicat asupra individului, societății și statului, de rând cu generarea concomitentă a altor riscuri din diverse domenii vitale ale vieții cotidiene. Analiza unor astfel de conflicte este o sarcină complicată pentru munca unui analist, în pofida faptului că conflictele au fost studiate continuu în diverse discipline academice.

Dimensiunea analizei de intelligence ca proces de elaborare a cunoașterii aplicative are ca prioritate identificarea soluțiilor optime la problemele de interes circumscrise unor situații specifice. Cercetarea subiectului privind particularitățile tehnicii de cartografiere relevă caracterul interdisciplinar și sintetic al cunoștințelor cu tangență la instrumentarul analitic, fenomenul și managementul conflictului, pe care trebuie să le posedă un analist. În prezentul studiu ne-am propus să abordăm tehnica de cartografiere a unui conflict cu evidențierea caracteristicilor de bază, tocmai pentru a reliefa caracterul complex, iar deseori chiar complicat al acestui instrument de lucru în analiza informațiilor, însă extrem de eficient.

Termenul de “conflict” provine din latinescul „*conflictus*”, cea ce înseamnă ciocnire. În sens larg, DEX-ul definește conflictul ca fiind: neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord, antagonism, ceartă, diferend, discuție (violentă); ciocnire materială sau morală violentă, situație controversată; stare de dușmănie; divergență. Din enunțurile de mai sus, deducem că elementele de bază ale conflictului – prezența unor subiecte aflate într-o relație de antagonism. Conflictul este o confruntare a unor forțe, *un proces* de manifestare și *mijloc* de soluționarea a antagonismului. În gestionarea conflictelor, acesta este înțeles ca confruntare, opoziție a subiecților cu interese conflictuale și nevoi nesatisfăcute; interacțiune conflictuală acută, luptă pentru resurse, ciocnire de interese, război.

În viziunea autorului roman Marian M.B. (2016) „conflictul poate fi definit drept ciocnirea unor interese antagoniste, ireconciliabile, aparținând unor actori individuali sau colectivi. De asemenea, ciocnirea respectivelor interese poate varia în formele sale de manifestare, în funcție de intensitate și numărul participanților, de la forma unei simple neînțelegeri sau a unui dezacord până la luptă deschisă și război” [4, p. 26-27].

Autorul aduce în prim plan ca element referențial în formularea definiției conflictului, de rând cu subiecții și antagonismul, forma de manifestare a acestuia care, de fapt, determină gradul de intensitate și potențialul impact al unui conflict. Orice conflict din cadrul unei comunități este strâns legat, inclusiv, de evoluția societății, divergențele dintre societatea civilă și lideri, precum și

dintre actorii internaționali și naționali, de paleta infinită de interese a centrelor de putere etc. – toate devenind terenul fertil pentru apariția conflictelor.

Cunoscutul autor român I. Chifu (2022) scrie că conflictul este o situație care include, invariabil, existența a două sau mai multor părți, care doresc în același timp, un element de putere – autoritate, resurse sau prestigiu/statut – și care dispun de resurse, sunt gata să le cheltuiască și chiar decid să le cheltuiască pentru a obține acel element pe care și-l doresc [1, p. 129-130]. Autorul spune că cele trei elemente ale puterii – *autoritatea, resursele, prestigiul* – se regăsesc în orice formulă de descriere și analiză a unui conflict, motiv pentru care explică că definiția cu care operează introduce trecerea de la capacitatea potențială a subiectului – a avea resurse pentru a dobândi elementul dorit – la voința afirmată, manifestă și, în final, la acțiune, adică la cheltuirea efectivă a resurselor. *Decizia de a cheltui resursele pentru a-și atinge obiectivul face trecerea de la voința afirmată la acțiunea propriu zisă.*

Conflictul de bază al secolului 21, reprezintă o combinație de război convențional, asimetric, neregulat, economic, energetic, cibernetic, plus informațional, identitar și *război prin intermediari*, combinat, într-o formă foarte complicată și instabilă, cu un război limitat și, în același timp, cu unul fără restricții, în sensul de desfășurare a capabilităților de toate tipurile, fără respectarea nici unei reguli, afirmă Chifu [1, p. 160]. Războiul hibrid nu este folosit numai de grupuri și armate mici, slabe, ci de toți actorii, chiar și de statele puternice, care au armate incredibil de bine pregătite, antrenate și dotate [1, p. 169-170].

Diversitatea actorilor, caracterul complex, asimetric și hibrid al conflictelor actuale complică capacitatea de prevenire și contracarare din partea statelor. Particularitatea distinctă a acestui tip de conflict, rezidă în utilizarea unor capacități de luptă pe care adversarul să nu fie în măsură să le perceapă sau înțeleagă. *Astfel de realități generează o perindare perpetuă de evenimente conflictuale care luate împreună alcătuiesc conflictele prelungite. Acestea din urmă, deformează societățile, economiile și regiunile în care sunt situate* [5, p. 3].

Anume acest tip de conflicte sunt astăzi pe agenda factorilor decizionali, care solicită o abordare structural-funcțională a acestora, deoarece un conflict nu este doar o structură, ci și un sistem dinamic interconectat, un proces extins în timp și spațiu. Prin urmare, structura unui conflict este un ansamblu de conexiuni ale acestuia care determină complexitatea și evoluția conflictului pentru o perioadă de timp într-un spațiu determinat. Gestionarea conflictelor și prevenirea acestora necesită noi strategii și instrumente.

Ce este metoda de cartografiere a conflictului?

Analiza conflictului presupune investigarea structural-funcțională a componentelor sale și urmărește *să identifice oportunități de prevenire, transformare sau soluționare a conflictului*, în funcție de *obiectivul intervenientului*. Procesul de analiza cuprinde colectarea informațiilor necesare, analiza și evaluarea situației reale, a factorilor generatori, prognozarea conflictului, a dinamicii acestuia și a rezultatului. Cea mai importantă sarcină de rând cu colectarea datelor, se referă la înțelegerea motivelor apariției unei situații de conflict, evoluția conflictului și forțele sale motrice. O analiză exhaustivă obiectivă a stării de fapt cu identificarea factorilor determinanți și latenți ai conflictului ajută intervenientul la eliminarea sau la minimizarea cauzelor care au dat naștere antagonismului. Acest lucru este necesar și pentru activitățile preventive, deoarece analiza evidențiază blocajele și problemele nerezolvate asupra cărora intervenientul ar trebui să se concentreze.

Astfel, selectarea tehnicilor analitice este extrem de importantă pentru elaborarea unei cunoașteri specializate, deoarece este unul dintre instrumentele ce contribuie la valorificarea suportului informațional existent. În evaluarea situațiilor problematice cotidiene, persoanele folosesc îndeosebi metoda intuiției pentru a acționa corect. Însă, în cercetarea analitică practică specializată analiștii vor recurge la selectarea celei mai potrivite metodologii, conform principiului care dintre tehnicile aplicabile îi va facilita atingerea scopului urmărit.

Literatura de specialitate vine cu anumite recomandări cu referire la pașii ce trebuie de întreprins de către analist în *activitatea*

de producere a cunoașterii aplicative. În soluționarea unei probleme analistul va întreprinde următoarele acțiuni:

- *descifrarea câmpului problematic* – contradicțiile existente în practică, blocajele vizibile și latente, „subiectele dureroase”, situațiile conflictuale etc.;

- *selectarea instrumentarului de lucru* – metode, tehnici;
- *formularea și structurarea problemelor*;
- *descrierea complexă și modelarea problemelor*;
- *dezvăluirea esenței problemelor*, a rădăcinilor lor ontologice, epistemologice, sociale, politice, economice și de altă natură;
- *identificarea modalităților de rezolvare* a problemelor [7, p. 65].

Deci, de rând cu descifrarea câmpului problematico-contextual *analistul va selecta instrumentarul de lucru, ce îl va ajuta la identificarea, formularea și descrierea problemei.* Observăm că selectarea instrumentarului de lucru este un pas obligatoriu pentru un analist la etapa debutului analitic.

Cartografierea în calitate sa de instrument metodologic de analiză sistemică a situației conflictuale facilitează descifrarea componentelor problemei și a subproblemelor, permite exploatarea cunoașterii situaționale a conflictului, a structurii și esenței acestuia. Tehnica de cartografiere poate fi folosită în diferite scopuri și contexte. Se orientează spre prezentarea factorilor relevanți și a imagini complete a conflictului. Astfel, munca analistului constă în elaborarea unei scheme grafice cu includerea unei varietăți de aspecte, care în mod obișnuit ar putea să scape atenției analistului. Valoarea informativă a acestei tehnici constă în modul de sistematizare și raționalizare a informațiilor disponibile privind problema de interes.

Fiecare problemă are propria structură, care poate include: actori implicați, contradicții cheie cu ponderi diferite de prioritate și semnificație, puncte de criză localizate ierarhic etc. Este important de înțeles că o problemă și o situație de problemă nu sunt același lucru. Situația problematică este un concept mai larg, un ansamblu al unui număr imens de probleme existente în mod obiectiv în realitate, parte dintre ele latente, nemanifestate, nestructurate și contraproductive pentru soluționarea problemei de interes.

Prin urmare, structura unui conflict este un ansamblu de conexiuni ale acestuia care asigură complexitatea conflictului și funcționarea sistemului său pentru o perioadă de timp într-un spațiu determinat. Unul dintre cele mai simple modele descriptive, în acest sens, constă în reprezentarea grafică a diferitor aspecte ale conflictului: actori, structură, tip de comportament, dinamică, proces, probleme, tipar de interacțiune etc. Un astfel de model este triunghiul conflictului lui Lukin (2007) ai cărui laturi sunt interconectate și alcătuiesc un singur întreg [8, p. 121].

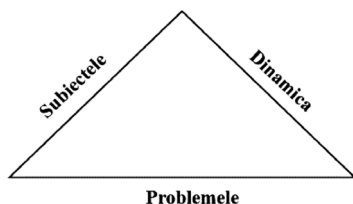

Fig. 1. Triunghiul conflictului, după Lukin (2007) [8, p. 121]

Cele trei laturi ale triunghiului reprezintă componentele de bază ale analizei oricărui conflict. Lukin vorbește de trei pași în explorarea conflictului: (1) *Cine sunt subiectele conflictului?*, (2) *Care sunt problemele conflictului? Pentru ce se luptă?* și (3) *Care este dinamica conflictului?* Procesul și dinamica conflictului arată în ce stadiu se află conflictul și cum evoluează în timp [8, p. 122-123].

Tehnica ABC – Attitudes, Behaviour, Context reflectă conflictul la fel, prin trei elemente de bază care se influențează reciproc. Conform instrumentul analitic ABC, cele trei componente sunt: *atitudinile* – dorința de schimbare, poziția fixă a părților; *comportamentul* – solicitări, revendicări, îngrijorări, violență etc.; și *contextul*, concursul de împrejurări [2, p. 42].

Cartografierea este un instrument de reprezentare grafică vizuală, de tip cauzal și temporal al raporturilor și relațiilor dintre părțile aflate în conflict care facilitează pe de o parte – colectarea informațiilor privind conflictul, iar pe de altă parte – analiza acestora conform algoritmului structural-funcțional. Ca etapă de

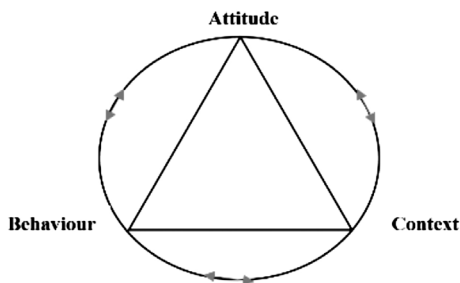

Fig. 2. Tehnica ABC [2, p. 42]

Înțelegere a realității mapping-ul identifică elementele constitutive ale problemei cercetate și a factorilor determinanți ai dinamicii acesteia, prin obținerea unei *viziuni generale* cu privire la conflict, dar și a *detaaliilor latente*. Din acest considerent, analiza de cartografiere reprezintă nu doar un punct de plecare într-o analiză dar și o bază informațională esențială în elaborarea unei strategii sau tactici. Condiția de bază – claritatea, fapt ce va ajuta la înțelegerea corectă a problemei.

Modele de cartografiere

Instrumentul de cartografiere este utilizat atât de către părțile conflictuale, cât și de către actorii terți în demararea unui proces de negociere ori în alt scop. Tehnica selectată de analist trebuie să permită expunerea, cât mai obiectivă, a ceea ce există în realitate pentru a putea oferi un produs de intelligence viabil factorului decizional. O tehnică analitică selectată judicios va stabili starea de fapt a problemei de interes, a contextului ascuns, va evidenția factorii pozitivi și negativi care impactează dinamica. În cazul când, părțile unui conflict, în mare parte, au perspective și puncte de vedere diferite despre conflict, analistul va reflecta în cartografiere diferențele de percepție asupra conflictului.

În literatura de specialitate întâlnim diverse modele de cartografiere, printre care:

- *ghidul de cartografiere al lui Wehr, P. (1979)*, care are la bază analiza istoricului conflictului, contextului, părților con-

flictuale, problemelor disputate, dinamica conflictului și analiza soluțiilor;

- *modelul elaborat de Lederach J. (1995)* cu elementele constitutive de cartografiere axate pe: proces, persoane și probleme;

- *modelul autorilor Harris P., Reilly B. (1998)* axat pe 9 variabile de cartografiere – actorii, subiectele disputate, factorii motivaționali, stadiile și intensitatea conflictului, tentativele anterioare privind aplanarea conflictului, dimensiunile/proporțiile conflictului, echilibrul puterii, resursele și posibilitățile, relațiile dintre părțile conflictuale;

- *modelul triunghiular de cartografiere elaborat de Miall H., Ramsbotham O., și Woodhouse T. (1999)* ce se axează pe: (a) imaginea conflictului, (b) părțile conflictuale și problematica disputei, și (c) factorii interni, regionali și globali ai contextului conflictului;

- *algoritmul în „șapte pași” al lui Lukin Iu. (2007).*

O primă tehnică de colectare și analiză a informațiilor privind un conflict a fost elaborată de către Vehr P. (1979) în *Conflict Regulation*. Analiza lui Vehr se fundamentează pe colectarea informațiilor și cercetarea anumitor elemente structurale [4, p. 135]. Prin evidențierea componentelor de bază ale conflictului, autorul pune accentul pe parcurgerea de către analist a unui algoritm structural al conflictului. Întrebările prezentate, pe de o parte direcționează colectarea informațiilor, iar pe de altă parte facilitează înțelegerea interacțiunii dintre componentele de bază: *istoria conflictului* – despre ce este conflictul?, care sunt originile, evenimentele majore ale procesului de evoluție a conflictului și contextul? este necesar să se facă distincția între context și relația dintre părți care a generat conflictul; *părțile implicate* – cine sunt părțile implicate direct sau indirect în conflict?, cine sunt părțile primare și scopurile acestora?, părțile secundare și miza lor?, care sunt terții interesați? natura relațiilor de putere dintre părți și potențialul de coaliție; *contextul conflictual* – care este caracterul contextului în care se desfășoară conflictul?, se referă la sfera și caracterul cadrului în care are loc conflictul: limitele geografice, structurile politice etc.; *problemele* – de ce există conflictul?,

conflictele se dezvoltă în jurul uneia sau mai multor probleme?, care sunt problemele disputate?, baza acestora: fapte – dezacord cu privire la „ceea ce este”; valori – „ce ar trebui să fie”, interese – „cine și ce va obține”, sau nerealiste – vizează mai degrabă stilul de interacțiune al părților și comunicarea; *dinamica* – cum evoluează și se transformă conflictul?, care evenimentele se precipită?, care problemele se transformă?, escaladarea sau de-escaladarea conflictului, pozițiile părților etc.; *potențialul de reglementare* – se referă la instrumentele și resursele de care dispun părțile pentru a fi utilizate în gestionarea sau soluționarea conflictului. Identificarea factorilor limitatori interni și externi, a terților interesați în mediere și a tehnicilor de gestionare; *căile alternative* – există căi alternative de soluționare a conflictului? Care sunt acestea? Într-o situație de conflict, în funcție de context, pot exista moduri diferite de rezolvare a unui conflict – schimbări structurale, schimbări de politică, schimbări de comportament etc. Opțiunile ar trebui să fie vizibile, nu doar părților, ci și celor care sunt interesați să intervină în conflict, astfel încât să poată sugera noi alternative sau o combinație a celor deja identificate.

Ca rezultat, cartografierea implică informații esențiale care sunt fundamentale în planificarea unui răspuns constructiv, inclusiv controlul violenței. Ghidul lui Wehr este apreciat ca fiind un instrument analitic de intervenție într-un conflict având la bază înțelegerea istoriei, obiectivelor părților, problemelor, dinamicii, a căilor de soluționare, toate fiind evaluate permanent în dependență de interacțiunea dintre părți pe parcursul evoluției conflictului. Fiind un proces continuu, cartografierea reflectă un anumit punct al dinamicii, circumscris într-un context în schimbare cu specificarea acțiunilor actorilor.

Tehnica de cartografiere în „Șapte pași”, elaborată de către Lukin Iu. (2007) pune un accent aparte pe elaborarea conflictogra-meii, ca componentă a tehnicii de cartografiere, care se alcătuiește în baza suportului informațional-analitic obținut prin parcurgerea următorilor șapte pași de către analiști.

Tabelul 1.

Cartografierea în șapte pași

Pași	Conținutul
1.	<i>Colectarea informației necesare. Determinarea resurselor financiare, intelectuale, informaționale și altele dacă există.</i>
2.	<i>Determinarea subiectului oficial și latent al conflictului. Cauzele acestuia.</i>
3.	<i>Analiza dinamicii conflictului. De stabilit la ce etapă de evoluție în timp și spațiu se află conflictul.</i>
4.	<i>Analiza SWOT a acțiunilor strategice pentru fiecare dintre părțile conflictuale.</i>
5.	<i>Identificarea tacticii subiecților conflictului. De stabilit concret ce metode tactice, mijloace utilizează fiecare dintre părțile conflictuale pentru atingerea scopului.</i>
6.	<i>Analiza mediului intern și extern în care se desfășoară conflictul.</i>
7.	<i>Alcătuirea conflictogramei. Determinarea necesității, valorilor, scopurilor, punctelor puternice și a vulnerabilităților pentru fiecare dintre părțile conflictului. Situațiile mai favorabile și mai puțin favorabile pentru dezvoltarea conflictului, sfârșitul conflictului</i>

Sursa: Lukin [8, p. 215].

Conflictograma este un produs sub formă de matrice, ce integrează informații deja analizate cu referire la părțile implicate în conflict, în baza cărora analistul va fundamenta concluziile privind acțiunile tactice ori strategice ale intervenientului. În tabelul trei prezentăm modelul de conflictogramă al lui Lukin.

Tabelul 2.

Conflictograma

Nr/o	Problemele prezentate pentru analiză / Factorii cheie	Partea I	Partea II
1.	Motivarea și necesitățile		
2.	Valorile		
3.	Scopurile		
4.	Punctele forte		
5.	Vulnerabilitățile		
6.	Posibilitățile și avantajele		

7.	Amenințările și prejudiciile		
8.	Strategiile utilizate		
9.	Tactica: metode și procedee		
10.	Situațiile favorabile pentru evoluția conflictului		
11.	Situațiile mai puțin favorabile pentru evoluția conflictului		

Sursa: Lukin [8, p. 217].

Prezentarea suportului informațional prin conflictogramă facilitează evidențierea contradicțiilor dintre părțile adverse pe factorii cheie ai problemei. Conflictograma solicită o monitorizare și actualizare continuă în dependență de schimbările ce se produc în dinamica conflictului. Observăm că autorii pun accentul pe prezentarea unui suport informațional privind factorii determinanți, cu condiția ca toate datele prezentate în matrice trebuie să fie colectate și evaluate conform criteriilor analitice.

Concomitent cartografierea poate fi însoțită de crearea unei reprezentări grafice vizuale privind situația conflictuală. Utilizarea instrumentelor vizuale se referă la crearea de diagrame, hărți prin care sunt ilustrate componentele și interconexiunile dintre ele în conflict. Fiecare tehnică poate să reprezinte diferite aspecte ori perspective asupra conflictului. Prin cercetarea acestora se obține o claritate cu privire la starea reală a conflictului. Ele vor ajuta analistul să observe ceea ce nu a observat din start sau a înțeles greșit.

Punctul-cheie în elaborarea unei cartografieri începe cu înțelegerea exactă a divergențelor dintre părțile conflictuale și a cauzelor care le-au generat. Modul în care definim o problemă are impact asupra întregului proces de cercetare, analiză și elaborare a propunerilor privind strategiile de intervenție asupra conflictului. În consecință, analistul va răspunde la următoarele întrebări: *Care este problema reală? Care sunt aspectele latente necesar de înțeles pentru a aborda problema de bază? Ce este posibil de propus pentru soluționarea problemei?* O identificare adecvată a problemei presupune de a găsi răspunsurile la întrebările *ce abordez?, despre ce scriu? și de ce?*.

Răspunsul la ultima întrebare se va formula cu luarea în considerare a solicitărilor beneficiarului.

Analistul trebuie să posede cunoștințe și teorii ce i-ar permite definirea, înțelegerea și structurarea problemei. Analiza de intelligence oferă un șir de tehnici vizuale, utile în descifrarea și înțelegerea componentelor de bază ale conflictului. Unele dintre acestea sunt prezentate în tabelul 3, în dependență de eficiența studierii elementului analitic cheie.

Transpunerea informațională în forma grafică se efectuează diferit. Mai jos este reprezentat modelul de cartografiere elaborat de Ho-Won Jeong (2008), care pune accentul pe interacțiunea dintre

Tabelul 3.

Instrumente grafice utile în analiza diverselor elemente ale conflictului

	Elemente cheie ale cartografierii	Instrumente grafice recomandate
1.	<i>Analiza părților implicate:</i> identificarea tuturor părților implicate în conflict, rolurile, interesele și nivelurile de influență.	„Ceapa” – facilitează studierea părților interesate în desfășurarea și menținerea conflictului, ce presupune identificarea și stratificarea: nevoilor/necesităților – stratul interior cel mai profund; intereselor – stratul mijlociu; pozițiilor – ultimul strat. <i>Mapparea puterii</i> – analizează dinamica puterii în rândul părților interesate prin evaluarea influenței, resurselor și alianțelor. „Pyramid” – permite examinarea nivelurilor de interes ale părților implicate într-un conflict, începând cu actorii cheie ai conflictului de la nivelul superior. Întrebarea de fond: cine are interes pentru menținerea conflictului dat?
2.	<i>Problemele:</i> analiza conflictului în funcție de problemele ce le cuprinde.	„Arborele problemelor” se utilizează pentru a identifica problemele importante și pentru a descompune problemele complexe în componente mai mici și mai ușor de analizat. Rădăcinile – cauzele, tulpina – problema, ramurile – consecințele, frunzele – acțiunile subiecților, toate raportate unui context concret. Permite abordarea sistemică a problemei și obținerea imaginii de ansamblu asupra problemelor generale și a celor particulare.

3.	<i>Cauzele declanșatoare</i>	<i>Diagrama cauză-efect</i> ilustrează relația dintre diversele cauze și impactul acestora asupra conflictului. Rezultatul constă în reprezentarea grafică a problemei cu diferențiere între „cauze” și „efecte”, ce derivă de la nucleul cercetării – problema. <i>Diagrama „os de pește” / Ishikawa.</i> Oferă un instrument complex de a privi cauzele ce contribuie sau pot genera apariția conflictului. Această diagramă ilustrează cauzele principale și secundare ale conflictului. În diagramă problema este notată în „capul” peștelui, apoi sunt înșirate cauzele împărțite pe categorii de-a lungul coloanei.
4.	<i>Dinamica conflictului</i>	<i>PEST (PESTLE /PESM) – analiza</i> factorilor contextuali: politici (P), economici (E), socio-culturali (S), tehnologici (T) etc. Se axează pe circumstanțele ce vizează prezentul sau viitorul și urmărește să evidențieze evoluția <i>mediului în care se desfășoară conflictul.</i> Se analizează factorii care exercită /pot exercita influență asupra dinamicii conflictului, precum și legătura dintre aceștia, cauzele ce determină câmpul problematic etc. <i>Analiza cronologică</i> presupune elaborarea unei hărți cronologice care documentează istoria conflictului, inclusiv evenimentele și evoluțiile cu impact semnificativ.
5.	<i>Alocarea resurselor</i>	<i>Analiza SWOT – studierea</i> laturilor forte și slabe ale conflictului, concomitent cu cercetarea oportunităților și vulnerabilităților permite selectarea tacticii de intervenție în conflict care va constitui fundamentul alocării resurselor. <i>Cartografierea resurselor – reflectă</i> distribuția resurselor, cum ar fi pământul, apa sau activele economice și legătura acestora cu conflictul. <i>Analiza mijloace-efect</i> permite justificarea cheltuielilor preconizate.
6.	<i>Consecințe și impact</i>	<i>Analiza de impact (analiza de risc / analiza impact și probabilitate) – facilitează</i> identificarea răspunsurilor la un șir de întrebări precum: cine este afectat de conflict?, în ce măsură?, este afectat pozitiv ori negativ?, direct sau indirect?, etc. <i>Event tree analysis (ETA) – permite</i> modelarea, calcularea și prioritizarea scenariilor de evoluție.

Sursa: Elaborată de autor.

elementele structurale precum: *actorii implicați, necesitățile, scopurile și acțiunile*. Dinamiza conflictului fiind influențată concomitent de toți acești factori. Strategia de intervenție se va elabora în dependență de dinamiza conflictului raportată la un cadru temporal și contextual concret.

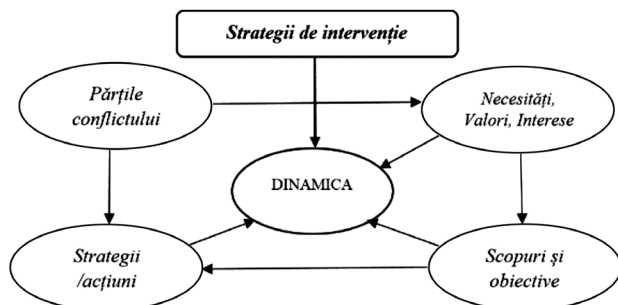

Fig. 3. Modelul de cartografiere al lui Ho-Won Jeong (2008) [3, p. 21]

Cu referire la elementele structurale ale cartografierii, autorul rus, I. Kurnosov (2012) este de părere că o harta analitică poate conține următoarele elemente:

- principalele detalii ale situației;
- „centrele puterii” și cantitatea de resurse de care dispun;
- sfere de interes ale „centrelor de putere” și „sferele” în care acestea se intersectează (se contrazic) între ele;
- parametrii mediului concurențial (adversari, aliați, parteneri);
- puncte de criză și probleme cheie formulate;
- vectori de dezvoltare;
- tendințe de baza, tendințe, factori care influențează situația de problema; alte informații [6, p.247].

Tehnica de cartografiere îl va ajuta pe analist să găsească în datele colectate răspunsul la o multitudine de întrebări ce îl preocupă, dacă nu va renunța la căutarea de noi informații în funcție de înțelegerea de care are nevoie.

Cu referire la elaborarea unei strategii de intervenție, Kozlovskiy V.V (2014) a elaborat următoarea matrice, de pe poziția *elementelor necesare proiectării unui conflict* [9, p. 250].

Tabelul 4.

Model cartografic de proiectare a unui conflict

Denumirea conflictului				
Nr/o	Etapale proiectării	Poziția interventului	Părțile conflictuale	
			P I	P II
1.	Scopurile percepute și motivele rivalității			
2.	Evaluarea emoțională și calculul rațional al raportului de putere			
3.	Mobilizarea resurselor necesare			
4.	Alegerea unui model de comportament și mijloace pentru a-ți atinge obiectivele			
5.	Corectarea tiparelor de comportament în legătură cu o situație în schimbare			
6.	Dezvoltarea unei strategii pentru rezolvarea conflictului și ieșirea din acesta			
7.	Ținând cont de consecințele rezolvării conflictului și de interesele participanților			

Sursa: Apud: Семенов В., Колесников В. (2014),[9, p. 250].

Observăm că cartografierea poate fi utilizată în diverse scopuri, inclusiv în declanșarea conflictelor. Indiferent de obiectivul strategiei, cartografierea se va efectua în baza unui algoritm de analiză a șapte elemente structurale. Fiecare componentă este analizată separat cu referire la pozițiile tuturor părților implicate și în funcție de scopul intervenientului.

Concluzii:

De ce recomandăm practicarea cartografierii conflictelor?

- Facilitează înțelegerea complexă a conflictelor;
- Produsul grafic final oferă un vast fundament informațional raportat la un timp anume și spațiu contextual concret;

- Poate fi adaptată în funcție de contextul conflictologic și obiectivele intervenientului;
- Ajută la atragerea părților implicate în soluționarea conflictului;
- Facilitează selectarea optimă a strategiei de intervenție;
- Permite calcularea resurselor de intervenție pentru materializarea voinței și interesului intervenientului;
- Permite descrierea capacității subiectului de a materializa în acțiune motivația și potențialul.

Particularități

❖ Cartografierea este o tehnică analitică structural-funcțională utilă pentru îmbunătățirea înțelegerii conflictului și adaptabilă în funcție de scopul intervenției;

❖ Nu există un mod standard de cartografiere, se elaborează în diverse moduri în funcție de contextul conflictual concret și obiectivele specifice ale analizei;

❖ În utilizarea tehnicii date pentru obținerea unui produs analitic viabil, analistul trebuie să respecte etapele ciclului de intelligence (colectare, evaluare, prelucrare și analiză a datelor), iar căutarea și actualizarea continuă a datelor sunt o provocare majoră pentru munca analistului;

❖ Cartografierea permite analistului să sistematizeze datele, să înțeleagă ce informații sunt necesare suplimentar, inclusiv, să actualizeze harta analitică în funcție de schimbările în situația conflictuală și dinamică;

❖ Întrebările înaintate pe parcursul cartografierii ghidează procesul de colectare și analiză a datelor, de rând cu identificarea tuturor factorilor cheie;

❖ Analiză detaliată a multitudinii aspectelor conflictuali se efectuează prin reflectarea concomitentă pentru toate părțile implicate în conflict și constituie o tehnică analitică eficientă în formularea unor predicții privind intențiile/interesele părților;

❖ Complexitatea, multitudinea și interdependența factorilor implicați într-un conflict fac ca mapparea să devină o sarcină complicată și extrem de responsabilă pentru analist;

- ❖ Mappingul oferă informații și perspective pentru luarea hotărârilor și planificare în cunoștință de cauză la orice nivel decizional: operațional, tactic, ori strategic;
- ❖ Metoda de cartografiere fundamentează strategia de intervenție într-un conflict având ca temei cercetarea sub raport structural, de interacțiune și impact;
- ❖ O hartă a conflictului solicită o monitorizare și actualizare continuă în dependență de schimbările ce se produc;
- ❖ În același timp, mappingul poate fi subiectiv în dependență de percepțiile, patternurile și perspectivele celor implicați în analiză;
- ❖ O cartografiere complexă este consumatoare de timp și resurs, ceea ce nu este catolagat ca un factor pozitiv pentru cartografiere.

Referințe bibliografice:

1. Chifu I. *Reconfigurarea securității și a relațiilor internaționale în Secolul 21*. Volumul II: Amenințări și conflicte în secolul 21. București: Editura „RAO Distribuție”, 2022, 320 p.
2. Course Guide. *Fundamentals of Peace Studies and Conflict Resolution*. National Open University of Nigeria, 2013. <https://nou.edu.ng/coursewarecontent/GST%20202%20FUNDAMENTALS%20OF%20PEACE%20STUDIES%20AND%20CONFLICT.pdf>
3. Jeong Ho-Won. *Understanding Conflict and Conflict Analysis*. SAGE Publication Inc., 2008. file:///C:/Users/inprma/Downloads/Understanding%20Conflict%20and%20Conflict%20Analysis%20(%20PDF Drive%20)-1.pdf
4. Marian M.B. *Analiza conflictelor internaționale*. București: Editura „Idea Europeană”, 2016, 224 p.
5. Miall H. *Conflict Transformation: A Multi-Dimensional Task*. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management. August, 2004, 20 p. <https://core.ac.uk/download/pdf/71735641.pdf>
6. Курносов Ю. *Аналитика как интеллектуальное оружие*. Москва: Русаки, 2012, 618 p.
7. Курносов Ю. *Азбука аналитики*. Москва: Концептуал, 2015, 240 p.
8. Лукин, Ю.Ф. *Конфликтология : управление конфликтами: Management of the conflicts* : Учебник для вузов. Москва: Гаудеамус, 2007, 799 p.
9. Семенов В., Колесников В. *Политический анализ и прогнозирование*. Учебное пособие. СПб: Питер, 2014, 432 p.

CADRUL ȘI MECANISMELE DE IMPLICARE A ȚĂRILOR TERȚE ÎN POLITICA DE SECURITATE ȘI APĂRARE UE¹

FRAMEWORK AND MECHANISMS OF THIRD-COUNTRY INVOLVEMENT IN THE EU SECURITY AND DEFENSE POLICY

Liliana BENIUC,

doctor în științe politice, conferențiar universitar,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al
Universității de Stat din Moldova

Abstract: The origins of the European Union's security and defense framework trace back to the late 1940s and early 1950s with the initiation of various European cooperation projects. Over the decades, this framework evolved, incorporating the European Political Cooperation and culminating in the Common Foreign and Security Policy (CFSP) established by the Maastricht Treaty in 1992. The operationalization of the European Security and Defense Policy (ESDP) in the late 1990s marked a significant development, further solidified by the Lisbon Treaty in 2009, which rebranded ESDP as the Common Security and Defense Policy (CSDP). Third-country involvement in EU security and defense has become crucial, providing diverse capabilities and political support. This article examines the mechanisms and frameworks that facilitate third-country participation in EU missions, highlighting the mutual benefits and strategic importance of these partnerships in enhancing both EU and global security.

¹ Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova. Articolul este elaborat în cadrul procesului de realizare a proiectului Catedra Jean Monnet „EU's role in the emerging international system / Rolul UE în sistemul internațional emergent” (EUREIS).

Keywords: European Union, security, defense, third-country involvement, CSDP.

Introducere

În contextul evoluției arhitecturii de securitate și apărare a Uniunii Europene (UE), rolul țărilor terțe a devenit din ce în ce mai semnificativ. Originile acestui cadru pot fi urmărite începând cu sfârșitul anilor 1940 și începutul anilor 1950, când au fost inițiate primele proiecte de cooperare europeană. Acest proces a culminat cu lansarea Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC) prin Tratatul de la Maastricht din 1992, care a extins competențele Uniunii în domeniul securității și apărării. Cu toate acestea, adevărata operaționalizare a capacităților de gestionare a crizelor s-a produs abia la sfârșitul anilor 1990, în urma războaielor din Balcani, prin Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA). Începând cu 2003, odată cu lansarea primelor misiuni și operațiuni de gestionare a crizelor sub egida PESA, UE a recunoscut importanța colaborării cu țările terțe. Această colaborare a fost formalizată și extinsă prin diverse inițiative și documente strategice, culminând cu Strategia Globală a UE din 2016, care subliniază necesitatea parteneriatelor internaționale în asigurarea securității și stabilității globale. Prin urmare, implicarea țărilor terțe în politica de securitate și apărare a UE nu este doar o componentă suplimentară, ci un element esențial al strategiei sale globale. Acest articol explorează cadrul și mecanismele prin care aceste țări contribuie la misiunile și operațiunile UE, evidențiind beneficiile reciproce și rolul crucial al cooperării internaționale în consolidarea securității regionale și globale.

Conținut

Originile arhitecturii de securitate și apărare în Europa datează cu sfârșitul anilor 1940–începutul anilor 1950, când au fost inițiate diverse proiecte de cooperare europeană. Un exemplu notabil este semnarea Tratatului de la Bruxelles (1948), care a stat la baza Uniunii Europei Occidentale. De asemenea, crearea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului în 1951 a fost un pas semnifi-

cativ în plasarea resurselor strategice sub controlul unei autorități supranaționale. La sfârșitul anilor 1960, Comunitatea Europeană a început să exploreze diverse modalități de armonizare a politicilor externe ale statelor-membre. La Summitul de la Haga din decembrie 1969, liderii europeni au încurajat miniștrii de externe să analizeze posibilitatea unei integrări politice mai strânse. Rezultatul a fost prezentarea Raportului Davignon în octombrie 1970, care a introdus conceptul de „Cooperare Politică Europeană” [1, p. 107-108].

Obiectele Cooperării Politice Europene erau de a facilita consultările între statele membre ale Comunității Europene, a armoniza pozițiilor în cadrul politicii externe a statelor-membre și a întreprinde acțiuni comune în afacerile internaționale. Astfel, Cooperarea Politică Europeană a servit drept fundament pentru Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) lansată prin Tratatul de la Maastricht (1992). PESC a depășit Cooperarea Politică Europeană, având competența de a reglementa totalitatea chestiunilor legate de securitatea Uniunii, inclusiv să își afirme identitatea pe arena internațională, prin punerea în aplicare a unei politici externe și de securitate comune, inclusiv elaborarea eventuală a unei politici de apărare comune, care ar putea duce în timp la o apărare comună [2, articolul B].

Deși Uniunea Europeană a identificat obiective ambițioase în domeniul securității externe și apărării prin Tratatul de la Maastricht, abia la sfârșitul anilor 1990, în urma războaielor de secesiune din Balcani au fost introduse prevederi concrete pentru Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA), fiind dotată cu capacități tangibile de gestionare a crizelor. În urma Declarației de la Saint-Malo din 1998, numeroase reuniuni la nivel de summit ale Consiliului European au definit capacitățile militare și civile necesare pentru a îndeplini sarcinile de la Petersberg, constând în sarcini umanitare și de salvare, sarcini de menținere a păcii și sarcini de forțe de luptă în gestionarea crizelor, inclusiv restabilirea păcii.

În 2003, PESA a devenit operațională prin lansarea primelor misiuni și operațiuni de gestionare a crizelor. De atunci, UE a inițiat peste 35 de astfel de misiuni și operațiuni. În același an, UE

a prezentat prima sa Strategie Europeană de Securitate în decembrie 2003 [3], document care a conturat principalele amenințări și provocări cu care se confruntă Europa. Această strategie a fost în vigoare până la prezentarea Strategiei Globale a UE pentru Politica Externă și Securitate în iunie 2016.

Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona la 1 decembrie 2009 [4], Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) a fost redenumită în Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC). Tratatul de la Lisabona a creat, de asemenea, postul de Înalt Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, combinând cele două poziții de Înalt Reprezentant pentru PESC și Comisar pentru Relații Externe. Această schimbare simbolizează renunțarea la structura pe piloni a UE, prevăzută inițial de Tratatul de Maastricht din 1992.

Tratatul de la Lisabona a extins în mod oficial „sarcinile de la Petersberg”, pentru a include operațiunile comune de dezarmare, sarcinile umanitare și de salvare, sarcinile de consiliere și asistență militară, prevenirea conflictelor și sarcinile de menținere a păcii, sarcinile de forțe de luptă în gestionarea crizelor, inclusiv restabilirea păcii și stabilizarea post-conflict [4, Articolul 43(1) TUE]. În plus, aceste sarcini pot contribui la lupta împotriva terorismului, inclusiv prin sprijinirea statelor terțe în combaterea terorismului pe teritoriile lor. Sarcinile extinse de la Petersberg și chestiunile conexesunt în prezent consacrate în versiunile consolidate ale Tratatului privind Uniunea Europeană și Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene [4]. Printre acestea se numără obiectivul solidarității politice și militare între statele membre ale UE prin includerea unei clauze de asistență reciprocă [4, Articolul 42(7) TUE] și a unei clauze de solidaritate [4, Articolul 222 TFUE].

Dacă în anul 2003, în Strategia Europeană de Securitate, UE a declarat că „cea mai bună protecție pentru securitatea noastră este o lume a statelor democratice bine guvernate”, atunci în anul 2016 UE în Strategia Globală a trasat un curs între izolaționism și intervenționism, adoptând un nou concept de „*pragmatism principial*”, ceea ce reprezenta revenirea la „*realpolitik*” în sensul original al termenului, precum a fost formulat de liberalul german

Ludwig von Rochau în 1853: „o respingere a utopianismului liberal, dar nu a idealurilor liberale în sine”, ceea ce înseamnă „atingerea idealurilor într-un mod realist” [7]. Această evoluție a politicii de securitate și apărare a UE reflectă un angajament continuu pentru stabilitate și securitate pe plan internațional, adaptându-se în mod pragmatic la provocările contemporane.

Întrucât UE nu dispune de o armată europeană, capacitățile civile și militare necesare pentru misiuni și operațiuni sunt furnizate de statele membre, atunci când o misiune este lansată de către Consiliul UE. PSAC servește drept cadru pentru identificarea, coordonarea și utilizarea acestor capacități în mod autonom. Statele membre pot implementa un anumit număr de operațiuni comune de securitate și apărare. Conform articolului 43 al Tratatului privind UE, statele membre pot desfășura următoarele operațiuni comune de securitate și apărare: 1) acțiuni comune în materie de dezarmare, 2) misiuni umanitare și de evacuare, 3) misiuni de consiliere și asistență în chestiuni militare, 4) misiuni de prevenire a conflictelor și de menținere a păcii, 5) misiuni de forțe de luptă pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiuni de pace și operațiuni de stabilizare post-conflict. PSAC urmărește, de asemenea, combaterea terorismului, inclusiv prin sprijinul acordat țărilor terțe de pe teritoriul lor [4].

Prin Strategia Globală a UE din 2016 [5], Uniunea Europeană a primit un nou impuls pentru dezvoltarea Politicii de Securitate și Apărare Comune. În noiembrie 2016, Consiliul UE a adoptat Concluzii privind implementarea Strategiei Globale a UE în domeniul securității și apărării [6]. Concluziile au identificat trei priorități strategice: 1) răspunsul la conflictele și crizele externe, 2) consolidarea capacităților partenerilor și 3) protejarea Uniunii Europene și a cetățenilor săi. Concluziile Consiliului din iunie 2018, de asemenea în contextul Strategiei Globale a UE, au oferit îndrumări pentru activități viitoare, acoperind domenii precum: Pactul Civil PSAC, capacitatea de planificare și conducere militară (MPCC), Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO), Revizuirea anuală coordonată a apărării (CARD), Fondul European de Apărare (EDF), Facilitatea Europeană pentru Pace (EPF), Mobilitatea militară și Cooperarea UE–NATO [11].

Până în prezent, aproximativ 45 de țări terțe au contribuit la misiunile și operațiunile PSAC. În aprilie 2018, din totalul aproximativ 4000 de personal, 288 de persoane proveneau din țări terțe. Contribuțiile țărilor terțe variază de la componente civile la componente militare, în funcție de contextul misiunii și termenii parteneriatului, conform analizei Centrului pentru Europa Globală. Țările terțe au furnizat de obicei „mai puțin de 20 de angajați”.

Există diverse motive, uneori suprapuse, pentru care țările terțe aleg să participe la misiunile și operațiunile PSAC. *În primul rând*, pentru țările candidate și pentru cele din vecinătatea UE, participarea este o oportunitate „de a demonstra solidaritatea cu UE”. *În al doilea rând*, ele reprezintă o oportunitate pentru unele țări terțe, chiar și printr-o contribuție simbolică, „de a se asocia cu valorile și principiile internaționale mai largi pe care UE le reprezintă”. *În al treilea rând*, pentru statele NATO din afara UE, cum ar fi Turcia și Norvegia, misiunile și operațiunile PSAC oferă o oportunitate de a aborda provocările comune de securitate, recunoscând „rolul UE în gestionarea crizelor”. *În al patrulea rând*, unele țări au căutat „să fie văzute ca operând la nivel regional” prin asocierea cu misiuni și operațiuni specifice, cum ar fi Brazilia și Africa de Sud în Operațiunea Artemis. În cele din urmă, misiunile și operațiunile PSAC permit țărilor terțe să dobândească expertiză operațională — de exemplu, prin dobândirea de experiență într-o operațiune de impunere a păcii, cum ar fi operațiunea Althea. În schimb, participarea țărilor terțe are o valoare pentru UE: demonstrează „*sprijin politic mai larg*” pentru misiunile și operațiunile din afara blocului. Țările terțe oferă, de asemenea, capacități și capacități suplimentare valoroase.

Dintre inițiativele de apărare și securitate enumerate mai sus, Fondul European de Apărare reprezintă o inovație deosebită. Pentru prima dată, Fondul permite utilizarea unui buget al UE – cadrul financiar multianual 2021-2027 – pentru a finanța eforturile legate de inovare, cercetare și dezvoltare în sectorul european al apărării. Într-o dezvoltare conexă, Comisia Europeană a creat o Direcție Generală pentru Industria de Apărare și Spațiu (DEFIS) în ianuarie 2020. Aceste responsabilități erau anterior desfășurate de

Direcția Generală pentru Piața Internă, Industrie, Antreprenoriat și IMM-uri (DG GROW). Prin această schimbare structurală, există un accent și o delimitare mai clară a departamentului Comisiei responsabil de politica UE în domeniul industriei de apărare și spațiu.

În conținutul Strategiei Globale a UE se menționează că „angajamentul responsabil poate duce schimbări pozitive”. Interesele vitale definite de Strategia Globală a UE sunt vitale pentru toate statele membre și includ: a) securitatea cetățenilor și a teritoriului UE; b) prosperitatea economică; c) democrația; d) ordinea globală bazată pe reguli pentru a controla politica de putere. Punând aceste interese în contrast cu analiza mediului global pe care HR Mogherini a prezentat-o Consiliului European în iunie 2015, Strategia Globală a UE a identificat cinci priorități: (1) securitatea UE; (2) vecinătatea imediată; (3) gestionarea războiului și crizelor; (4) ordine regionale stabile în întreaga lume; și (5) guvernare globală eficientă [5]. Primele trei priorități reflectă modestia și realismul impus de „*pragmatismul principial*”, subliniind propria securitate, vecinătatea și utilizarea forței, fără a mai pune accent pe democratizare.

Strategia Globală a UE (2016) se concentrează pe securitatea internă a Europei și pe vecinătatea sa: „Ne vom asuma responsabilitatea în primul rând în Europa și regiunile sale înconjurătoare, în timp ce vom urmări un angajament ținut în viitor” [5]. Strategia Globală a UE nu a redescoperit geopolitica – aceasta fiind deja menționată în Strategia Europeană de Securitate – dar recunoaște, într-o măsură mai mare, că unele puteri vor folosi șantajul și forța în competiția geopolitică. Prin urmare, ambiția Strategiei Globale a UE este de a proteja Europa, de a răspunde crizelor externe și de a ajuta la dezvoltarea capacităților de securitate și apărare ale partenerilor săi. Eforturile europene ar trebui să permită UE să acționeze autonom, contribuind în același timp la dezvoltarea cooperării cu NATO. Acest lucru ar putea fi interpretat că UE poate constitui pilonul european, care permite statelor membre să acționeze cu sau fără activele SUA, în funcție de necesități.

Conform abordării Federicai Mogherini, obiectivele la care Uniunea Europeană (UE) ar trebui să aplice „autonomia strategică” sunt clar definite în Strategia Globală a UE. În primul rând,

„aceasta înseamnă să ne respectăm angajamentele de asistență reciprocă și solidaritate”, adică Articolul 42(7) TUE și Articolul 222 TFUE. În al doilea rând, acolo unde conflictul este în desfășurare, UE ar trebui „să protejeze viețile umane, în special pe cele civile” și „să fie pregătită să sprijine și să ajute la consolidarea încetării focului locale”, presupus în vecinătatea largă ca o chestiune de prioritate. Acesta constituie un obiectiv ambițios, deoarece implică desfășurarea pe teren a trupelor care au putere de foc serioasă, sunt susținute de un sprijin aerian semnificativ și rezerve gata, și nu sunt neapărat acolo pentru a căuta și distruge un adversar, dar vor lupta atunci când civilii pentru care sunt responsabili sunt amenințați. În al treilea rând, UE „caută să facă contribuții practice mai mari la securitatea asiatică”, inclusiv în zona maritimă. În final, UE „ar putea sprijini în continuare menținerea păcii de către ONU” ca o demonstrație a credinței sale în ONU ca „piatra de temelie a ordinii globale bazate pe reguli”. Accentul pe „ordinea regională cooperantă” reflectă, de asemenea, o conștientizare a competiției geopolitice continue între diferite puteri globale și regionale [5].

În Strategia Globală a Uniunii Europene se subliniază că „UE va fi un actor global responsabil, dar responsabilitatea trebuie împărtășită și necesită investiții în parteneriatele noastre”. Parteneriatele în domeniul securității și apărării sunt atât un instrument esențial pentru îmbunătățirea securității UE, cât și de relevanță practică pentru securitatea partenerilor UE. Dincolo de aceasta, parteneriatele UE pot avea, de asemenea, un impact pozitiv asupra: (i) consolidării ordinii multilaterale bazate pe reguli; (ii) securității regionale; (iii) reformei în țările partenere în ceea ce privește dezvoltarea structurilor de bună guvernare, inclusiv responsabilitatea democratică; (iv) respectului pentru statul de drept; și (v) participării țărilor partenere și a UE la cooperarea multinațională ca membri ai comunității internaționale extinse. UE împreună cu ONU, NATO, OSCE și Uniunea Africană, precum și cu țările non-UE pot beneficia reciproc de cunoștințele, expertiza și capacitățile specifice ale fiecăruia, apropiindu-se astfel mai mult unii de alții.

Cooperarea UE-ONU în gestionarea crizelor și menținerea păcii se dezvoltă constant. Aceasta aduce valoare ambelor organizații

și se concentrează pe aducerea de beneficii operaționale eforturilor pe teren. Cooperarea în Mali și Republica Centrafricană sunt exemple bune de coordonare a sprijinului UE și ONU pentru sectoarele naționale de securitate și apărare, cu misiuni UE desfășurate alături de operațiuni de menținere a păcii ale ONU. Operațiuni de punte ale UE au fost de asemenea desfășurate pentru a sprijini misiunile de menținere a păcii ale ONU, cum ar fi operațiunea EUFOR RCA în Republica Centrafricană. 13 din cele 17 misiuni și operațiuni PESC ale UE au fost desfășurate alături de operațiuni de menținere a păcii ale ONU: în Mali, Republica Centrafricană, Somalia, Libia, Cornul Africii și Balcanii de Vest. Cooperarea UE cu ONU în domeniul menținerii păcii plasează misiunile PESC ale UE într-un cadru politic și operațional mai larg, făcându-le mai eficiente și mai eficace și permițând UE să joace rolul său în sprijinirea multilateralismului eficient.

În fiecare an, Consiliul UE adoptă prioritățile UE pentru ONU și Adunarea Generală a ONU, ținând cont de Agenda ONU și de problemele globale. Aceste priorități ghidează activitatea UE pentru anul viitor. În iulie 2023, Consiliul a adoptat prioritățile UE pentru cea de-a 78-a sesiune a ONU (septembrie 2023 – septembrie 2024), într-un moment în care lumea se confrunta cu o proliferare de crize, precum: 1) Războiul ilegal de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei și consecințele sale globale; 2) situația din Sahel și alte părți ale Africii; 3) urgența climatică; 4) creșterea insecurității alimentare; 5) erodarea democrației și a drepturilor omului; 6) terorism și extremism violent; 7) amenințări cibernetice; 8) realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă. Aceste provocări nu pot fi abordate de o singură țară; fiind necesar conjugarea eforturilor colective în soluționarea lor. În acest context, UE subliniază caracterul obligatoriu al Cartei ONU în întregime și subliniază universalitatea principiilor fondatoare ale ONU. Acesta este motivul pentru care UE și statele sale membre vor continua să susțină ordinea internațională bazată pe reguli, bazată pe Carta ONU și va depune eforturi pentru un sistem multilateral reformat și funcțional, cu ONU eficientă și finanțată în mod durabil [8].

UE este un partener unic și esențial pentru NATO. Cele două organizații împărtășesc majoritatea membrilor, au valori comune și se confruntă cu amenințări și provocări similare UE și NATO sunt parteneri cheie în domeniul securității și apărării. În contextul strategic actual, caracterizat de revenirea „politicii de putere”, cooperarea transatlantică – Europa și America de Nord împreună – rămâne importantă. Pentru UE, aceasta este o ecuație de întărire reciprocă. *Primul element* al acestei ecuații este că o NATO mai puternică poate contribui la consolidarea UE. În Declarația de la Londra din decembrie 2020, liderii aliați și-au reafirmat unitatea, solidaritatea și coeziunea. Acest lucru este de o importanță fundamentală pentru cetățenii europeni și, mai larg, pentru apărarea Europei. *Al doilea element* este că o UE mai puternică face și NATO mai puternică. Inițiativele de apărare ale UE, cum ar fi Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO), Revizuirea Anuală Coordonată a Apărării (CARD) și Fondul European de Apărare (EDF), vor aduce mai multe capacități nu numai prin cheltuieli mai mari, ci și prin cheltuieli mai eficiente, împreună. Acest lucru va consolida Baza Industrială și Tehnologică de Apărare Europeană (EDTIB) și, prin urmare, securitatea europeană mai largă.

În conformitate cu principiul unui set unic de forțe, aceste eforturi consolidează și pilonul european al NATO și sprijină dezvoltarea capacităților interoperabile ale statelor membre, în deplină coerență cu cerința NATO ca aceste capacități să fie potențial disponibile pentru operațiunile NATO. În ansamblu, eforturile de apărare ale UE consolidează NATO și contribuie la securitatea transatlantică și la împărțirea responsabilităților. Cooperarea UE–NATO, care constituie un pilon integral al activității UE în domeniul apărării, rămâne o prioritate politică cheie pentru noua conducere a UE. UE a pus deja în aplicare o agendă de cooperare foarte strânsă, bazată pe cadrul stabilit de cele două Declarații Comune din 2016 și 2018 și cele 74 de acțiuni comune care au urmat. Cooperarea UE–NATO acoperă o gamă largă de domenii, cum ar fi: 1) combaterea amenințărilor hibride; 2) cooperare operațională (inclusiv pe mare și în materie de migrație); 3) securitatea cibernetică și apărarea cibernetică; 4) capacități de apărare, industrie,

cercetare și exerciții; 5) dezvoltarea capacităților de apărare și securitate ale partenerilor; 6) dialog politic. Aceste acțiuni continuă să se bazeze pe principiile cheie care susțin și ghidează cooperarea UE–NATO, și anume deschiderea și transparența, incluziunea și reciprocitatea, și respectul deplin pentru autonomia decizională a ambelor organizații, fără a aduce prejudicii caracterului specific al politicii de securitate și apărare a oricărui stat membru. Având în vedere multitudinea de provocări cu care se confruntă aceste două organizații, este important ca UE și NATO să continue colaborarea.

Din 2017, Consiliul a subliniat necesitatea de a lucra spre o abordare mai strategică în parteneriatele pe securitate și apărare, bazându-se pe practica actuală și învățând din experiențele trecute. Această nouă abordare este ghidată de următoarele obiective: 1) îmbunătățirea securității UE și a partenerilor săi prin dezvoltarea unor interese strategice comune privind obiectivele de securitate și apărare; 2) transpunerea acestora în sprijin real pentru obiectivele comune ale UE și ale partenerilor săi și, în mod special, contribuții la misiunile și operațiunile PESC ale UE. Art. 21 din Tratatul privind Uniunea Europeană stipulează că Uniunea urmărește să dezvolte relații și să construiască parteneriate cu țări terțe și organizații internaționale, regionale sau globale care împărtășesc aceleași principii; creșterea legitimității internaționale și recunoașterea rolului UE și al partenerilor săi ca furnizori de securitate, precum și rolul strategic global al UE; asigurarea implementării eficiente a parteneriatelor prin promovarea incluziunii, acceptării și responsabilității reciproce între UE și partenerii săi [2].

În ceea ce privește cooperarea multilaterală, Panelul Parteneriatului Estic privind PSAC, lansat în 2013, completează relațiile bilaterale și permite tuturor celor șase țări ale Parteneriatului Estic (PaE) (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina) să participe la numeroase ateliere, seminare, vizite pe teren și alte activități de instruire. Georgia, Republica Moldova și Ucraina rămân cei mai activi parteneri și contribuie regulat la misiunile și operațiunile PSAC.

Pentru a participa la o misiune sau operațiune PSAC, o țară terță trebuie să semneze fie un Acord-cadru de Participare (FPA), care acoperă misiunile și/sau operațiunile PSAC în ansamblu, fie un Acord de Participare (AP), legat de o anumită misiune sau operațiune. După semnarea unui FPA sau AP, un număr de „acorduri tehnice” sunt apoi convenite între UE și țara terță, pe subiecte precum schimbul de informații, documentele de planificare și schimbul de informații confidențiale, inclusiv informații. Toate activitățile de instruire PSAC sunt organizate în cooperare cu autoritățile naționale ale țărilor partenere și sunt finanțate de UE (prin Instrumentul European de Vecinătate). Din 2013, structurile de Răspuns la Crize PSAC ale SEAE, împreună cu Colegiul European de Securitate și Apărare (CESA) și statele membre UE, au desfășurat peste 30 de activități PSAC diferite pentru partenerii estici, inclusiv evenimente de informare la Kiev, Tbilisi, Chișinău, Minsk și Erevan. În plus, toate țările partenere beneficiază de evenimentele regulate de instruire și educație organizate de CESA. Pe termen scurt și mediu, UE și partenerii săi caută oportunități de a extinde cooperarea în domeniul securității.

Parteneriate UE în domeniul PSAC sunt organizate în jurul a trei domenii cheie de cooperare: 1) sporirea dialogului și cooperării pe probleme de securitate și apărare într-un mod adaptat pentru a răspunde preocupărilor atât ale UE, cât și ale țării partenere, utilizând, pe cât posibil, forurile de cooperare existente în domeniul securității și apărării; 2) facilitarea participării partenerilor din țările terțe la misiunile și operațiunile PESC; 3) întărirea sprijinului reciproc între UE și partenerii săi, inclusiv prin misiunile și operațiunile PESC ale UE și programele de sprijin pentru dezvoltarea capacităților. UE încheie Acorduri de Participare cu țări partenere selectate, pentru a facilita contribuțiile acestora la misiunile și operațiunile PESC. Până în prezent, au fost semnate 20 de astfel de acorduri, iar 12 parteneri participă în prezent la 10 dintre cele 17 misiuni și operațiuni PESC stabilite. Dincolo de cooperarea în cadrul misiunilor și operațiunilor PESC, UE organizează dialoguri bilaterale regulate cu peste 20 de țări, acoperind o gamă largă de subiecte legate de securitate și apărare.

Aproape 4.000 de femei și bărbați europeni sunt detașați de statele membre ale UE în cadrul misiunilor și operațiunilor PSAC, conduse de UE în vecinătatea Europei: Africa, Balcanii de Vest, Europa de Est și Orientul Mijlociu. Forțele militare și experții civili au mandate adaptate nevoilor situației de pe teren, scopul lor fiind de a stabili țările partenere din vecinătate și de a asigura securitatea europeană. În anul 2024, UE desfășoară 7 misiuni și operațiuni militare pe uscat și pe mare, pentru a reforma și a instrui armatele, pentru a ajuta la crearea unui mediu sigur și securizat, în lupta împotriva piratilor sau pentru a perturba rețelele de traficanti. 3 dintre ele sunt misiuni de pregătire militară, care oferă consiliere și instruire forțelor locale de securitate din Mali, Somalia și Republica Centrafricană. Pentru a consolida coordonarea și cooperarea pe teren, în 2017 a fost înființat un singur centru de comandă pentru aceste misiuni de pregătire militară – Capacitatea de planificare și conducere militară (MPCC). Ca o îmbunătățire suplimentară, Facilitatea Europeană pentru Pace (EPF) va aborda limitările actuale, care nu permit bugetului Uniunii să finanțeze cheltuieli cu implicații militare sau de apărare. Fiind un fond în afara bugetului Uniunii, acesta permite finanțarea acțiunilor operaționale în cadrul Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC), care au implicații militare sau de apărare și permit astfel mai multă flexibilitate și eficacitate operațiunilor noastre în străinătate.

Misiunile militare sunt doar un element din setul de instrumente al UE pentru a aborda provocările complexe de securitate actuale într-un mod cuprinzător. Există, de asemenea, unsprezece misiuni civile desfășurate în țările partenere a căror asistență joacă un rol crucial în gestionarea frontierelor, prevenirea conflictelor, combaterea crimei organizate și a contrabandei, reforma sectoarelor de securitate națională sau în monitorizarea sistemului judiciar și a statului de drept. Capacitatea civilă de planificare și conduită (CPCC) servește drept sediu operațional comun pentru misiunile civile PSAC ale UE. Contribuția lor este sporită și mai mult. În noiembrie 2018, statele membre ale UE au convenit asupra unui Compact PSAC civil care vizează consolidarea PSAC civilă. Un plan de acțiune comun a fost prezentat ulterior de SEAE și Comisia

Europeană pentru a implementa acest Compact, iar statele membre ale UE implementează planuri naționale de implementare. Fiecare misiune a UE funcționează în cadrul unei abordări cuprinzătoare. Misiunea lucrează în acord și coordonare cu Delegațiile UE din același domeniu și în cadrul politicilor regionale ale UE.

EUPM Moldova este prima misiune civilă din cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comune a UE, instituită în Republica Moldova, la cererea Guvernului la 22 mai 2023 și inaugurată de Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, Josep Borrell la Chișinău la 31 mai 2023. Misiunea oferă asistență, sub forma de consiliere strategică, instruire și echipare pentru instituțiile din sectorul de securitate din țară. Ea reflectă sprijinul și angajamentul solid din partea UE și a statelor sale membre pentru securitatea țării și calea europeană aleasă de aceasta în contextul actual dificil. Este, de asemenea, o expresie a rolului global al UE ca actor de securitate care are grijă de siguranța și securitatea cetățenilor săi, așa cum este stabilit în Bussola strategică.

În îndeplinirea mandatului său, EUPM Moldova asistă la elaborarea strategiilor și politicilor, la identificarea nevoilor de consolidare a capacităților pentru avertizare timpurie, detectarea și atribuirea amenințărilor și răspunsul eficient la acestea. Misiunea a sprijinit operaționalizarea Centrului de Comunicare Strategică și Combateră a Dezinformării, consilierea în cadrul elaborării Strategiei de Securitate Națională, donarea de echipamente și întărirea capacităților analitice ale instituțiilor din sectorul de securitate, colaborând cu Ministerul Afacerilor Interne pentru dezvoltarea unui sistem cuprinzător de management al crizelor și a unui prim Registru / Analiză Națională a Riscurilor, susținând Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova, STISC și operaționalizarea noii Agenții pentru Securitate Cibernetică, în colaborare cu Protecția și Paza de Stat (SPPS) și Serviciul de securitate și informații pentru a-și consolida rezistența la amenințările hibride.

Unic în mandatul său în rândul misiunilor UE privind politica de securitate și apărare comună, EUPM Moldova se concentrea-

ză pe creșterea rezistenței sectorului de securitate al Republicii Moldova în combaterea amenințărilor hibride. Aceasta reflectă natura și amploarea atacurilor cu care se confruntă țara, fiind supusă aproape întregii game de amenințări hibride. În acest domeniu de expertiză, Misiunea joacă, de asemenea, un rol activ în facilitarea eforturilor de coordonare îmbunătățite ale partenerilor internaționali prezenți în țară [9].

Concluzii

Implicarea țărilor terțe în Politica de Securitate și Apărare a Uniunii Europene reprezintă o componentă esențială a Strategiei Globale a UE, reflectând angajamentul pentru stabilitate și securitate pe plan internațional. Începând cu inițiativele postbelice și culminând cu Strategia Globală a UE din 2016, evoluția cadrului de securitate european a demonstrat necesitatea și beneficiile colaborării internaționale. Implicarea țărilor terțe în misiunile și operațiunile UE a permis consolidarea capacităților de securitate și apărare ale Uniunii. Aceste parteneriate au contribuit la diversificarea și extinderea resurselor disponibile pentru gestionarea crizelor, permițând UE să acționeze autonom și eficient în diverse teatre de operațiuni. Parteneriatele cu țările terțe nu doar îmbunătățesc securitatea UE, dar oferă și avantaje considerabile partenerilor. Acestea includ dobândirea de expertiză operațională, demonstrarea solidarității cu valorile europene și consolidarea securității regionale. În plus, participarea țărilor terțe în misiunile PSAC subliniază sprijinul politic mai larg pentru inițiativele UE și promovează o ordine globală bazată pe reguli.

Referințe bibliografice:

1. JUC, Victor, BENIUC, Liliana. Acțiunea de politică externă a Uniunii Europene. Chișinău, 2019. 299 p.
2. Tratatul privind Uniunea Europeană – Cuprins Jurnalul Oficial C 191, 29/07/1992 P. 0001 – 0110. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A11992M%2FTXT> (accesat: 10.05. 2024).
3. Strategia Europeană de Securitate. O Europă sigură într-o lume mai bună. Consiliul Uniunii Europene. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al

Uniunii Europene, 2009. ISBN 978-92-824-2437-7. Doi: 10.2860/18429. <https://www.consilium.europa.eu/media/30815/qc7809568roc.pdf>

4. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona, 13 decembrie 2007. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. C 306, 17.12.2007, p. 1-271. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT> (accesat: 10.05.2024).

5. Strategie Globală pentru politica externă și de securitate a Uniunii Europene. O strategie globală pentru politica externă și de securitate a Uniunii Europene. 2016. https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/Strategia_Globală_a_UE_review_web.pdf

6. Concluziile Consiliului privind Strategia globală pentru politica externă și de securitate a UE <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2016/10/17/fac-eu-global-strategy/> (accesat: 10.05.2024).

7. BISCOP, Sven. Analysing the EU Global Strategy on Foreign and Security Policy. In: Handbook on CSDP The Common Security and Defence Policy of the European Union. Volume I, 4th edition. Edited by Jochen Rehr. Armed Forces Printing Centre, Vienna/Austria, 2021. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/19-03241%20CSDP%20Buch_WEB.pdf (accesat: 10.05.2024).

8. EU priorities at the UN General Assembly. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/unga/#cooperate> (accesat: 10.05.2024).

9. EU Partnership Mission in the Republic of Moldova (EUPM). https://www.eeas.europa.eu/eupm-moldova_en (accesat: 10.05.2024).

10. STANCIU, Ruxandra. Moldova: Celebrating the first anniversary of the EU Partnership Mission (EUPM). https://www.eeas.europa.eu/eupm-moldova/moldova-celebrating-first-anniversary-eu-partnership-mission-eupm_en?s=410318 (accesat: 10.05.2024).

11. Concluziile Consiliului European, 28 iunie 2018. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2018/06/29/20180628-euco-conclusions-final/> (accesat: 10.05.2024).

TRANSFORMĂRI ALE CULTURII ORGANIZAȚIONALE ÎN CONTEXTUL REZILIENȚEI INSTITUȚIONALE¹

TRANSFORMATIONS OF ORGANIZATIONAL CULTURE IN THE CONTEXT OF INSTITUTIONAL RESILIENCE

Irina CEACÎR,

doctor în științe politice

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
al Universității de Stat din Moldova

Abstract: This study explores the dynamic changes in organizational culture that occur in response to challenges and the need for resilience within organizations. Key findings reveal that fostering a resilient organizational culture involves promoting adaptability, innovation, and strong communication channels among employees. The research highlights that resilient organizations not only withstand crises but also emerge stronger by integrating lessons learned into their cultural framework. Additionally, the study identifies critical strategies for leaders to cultivate resilience, such as continuous learning and proactive risk management. These insights provide a comprehensive understanding of how organizations can transform their cultures to thrive in the face of adversity.

Keywords: organizational culture, transformation, institutional resilience, adaptability, efficiency.

Introducere

În contextul organizațiilor contemporane, reziliența instituțională reprezintă capacitatea unei organizații de a se adapta, de a supraviețui și de a prospera în fața schimbărilor și provocărilor continue. Aceasta nu se referă doar la capacitatea de a rezista la șocuri

¹ Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 „Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice”, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

externe, ci și la abilitatea de a se învăța din experiențe, de a se regenera și de a evolua într-un mod care să îi sporească durabilitatea pe termen lung.

Într-un mediu globalizat și dinamic, organizațiile se confruntă cu diverse amenințări și oportunități, inclusiv schimbări tehnologice rapide, fluctuații economice, presiuni reglementare și cerințe din ce în ce mai mari de sustenabilitate și responsabilitate socială. Aceste condiții impun necesitatea unei abordări proactive față de reziliență, care să includă nu doar aspecte operaționale și financiare, ci și culturale și organizaționale.

Reziliența instituțională în organizațiile contemporane se construiește prin promovarea unei culturi organizaționale care încurajează adaptabilitatea, colaborarea, învățarea continuă și inovarea. Aceste elemente contribuie la capacitatea organizației de a răspunde rapid la schimbări și de a transforma provocările în oportunități de dezvoltare și creștere. Astfel, într-o lume caracterizată de incertitudine, volatilitate, lupte armate, reziliența instituțională devine un element vital pentru succesul pe termen lung al organizațiilor, fiind esențială nu doar pentru supraviețuirea în condiții dificile, dar și pentru prosperitatea și sustenabilitatea lor pe termen lung.

Importanța culturii organizaționale în susținerea rezilienței organizaționale poate fi ilustrată în mai multe moduri: prin adaptabilitate și flexibilitate, prin învățare continuă, prin coesiune și colaborare, prin respectarea valorilor organizaționale, prin reținerea și motivarea angajaților. O cultură organizațională solidă și flexibilă facilitează adaptarea rapidă la schimbările de mediu, fie ele economice, tehnologice sau sociale. Angajații care simt că sunt încurajați să propună soluții noi și să își adapteze comportamentele în funcție de necesități contribuie la capacitatea organizației de a răspunde prompt la schimbări și de a gestiona riscurile. De asemenea, cultura organizațională rezilientă promovează o mentalitate de învățare continuă și de îmbunătățire constantă. Angajații sunt încurajați să învețe din eșecuri și să experimenteze noi abordări, contribuind astfel la adaptarea și inovația organizațională în fața provocărilor. Cultura organizațională puternică sprijină o atmosferă de încredere și colaborare între membrii echipei. Aceasta fa-

cilitează schimbul de idei, coordonarea eforturilor și mobilizarea resurselor în perioade de criză sau schimbare, consolidând astfel capacitatea organizației de acțiune unitară și eficientă. O cultură organizațională bine definită și respectată consolidează coerența și identitatea organizației în timpul provocărilor. Valorile fundamentale ale organizației devin ghiduri în luarea deciziilor și în comportamentul angajaților, asigurând o abordare consecventă și solidă în fața adversităților. O cultură organizațională sănătoasă și rezilientă contribuie la satisfacția și angajamentul angajaților. Aceștia se simt conectați la misiunea și viziunea organizației și sunt mai dispuși să rămână loiali și motivați în timpuri dificile.

Astfel, cultura organizațională reprezintă nu doar o parte integrantă a identității unei organizații, ci și un pilon esențial în construirea și menținerea rezilienței sale în fața provocărilor și schimbărilor din mediul extern și intern. Investiția în dezvoltarea unei culturi organizaționale puternice și adaptabile poate face diferența între succesul și eșecul organizațional în contextul contemporan.

Cultura organizațională: definiții și dimensiuni

Preocupările pentru definirea culturii organizaționale în mediul academic la nivel mondial sunt relativ recente, se consideră că au fost puse bazele în anii '60 ai secolului nostru. În această perioadă, subiectul a fost intens discutat în mediul științific, trecând rapid de la conceptul de cultură organizațională la diverse studii care examinează influența acesteia asupra performanțelor organizaționale și modalitățile de îmbunătățire a indicatorilor financiari prin schimbări culturale. Managementul a preluat conceptul de cultură din antropologie, unde aceasta este considerată un produs al unui grup de persoane cu atitudini și comportamente similare. Persoanele din aceeași cultură împărtășesc istorie, religie, valori, norme și simboluri comune, care îi diferențiază de alții (Belias și Koustelios, 2014). Astfel, există numeroase culturi naționale și mai multe subculturi, fiecare determinând un anumit tip de organizare și comportament. La nivel organizațional, prima încercare sistematică de a descrie mediul de lucru în termeni de cultură este considerată studiul efectului Hawthorne la compania Western

Electric din SUA, la începutul anilor 1930 (Belias și Koustelios, 2014). Scopul cercetării a fost să examineze dacă angajații din fabrică devin mai productivi atunci când sunt informați că participă la un studiu. Au urmat mai multe experimente, măsurând productivitatea muncitorilor în funcție de diferite niveluri de iluminare și condiții de muncă. Acest studiu, condus de Mayo și Warner în 1931-1932, a evidențiat formarea unor grupuri mici de colegi, care împărtășesc reguli informale de comportament și un anumit nivel de coeziune internă. Astfel, s-a constatat că angajații răspund mai bine la influența socială a grupurilor decât la stimulentele și controlul managerilor (Mayo, 1945, în Belias și Koustelios, 2014) [1].

Cu alte cuvinte, cultura organizațională reprezintă ansamblul ipotezelor de bază pe care un grup le-a inventat, descoperit sau dezvoltat, învățând să facă față problemelor de adaptare externă și de integrare internă care s-au derulat suficient de bine pentru a fi considerate valide și deci, pentru a fi învățate de nou-veniți ca fiind maniera corectă de a gândi, de a percepe și de a simți vizavi de aceste probleme. O altă definiție este regulile de comportament observate atunci când oamenii se întâlnesc, cum ar fi: limbajul folosit și modalitățile de exprimare a stimei și respectului, normele care se dezvoltă în cadrul echipei de lucru, valorile dominante adoptate de instituții, filosofia care călăuzește politica unei organizații față de proprii angajați și solicitanți, regulile statornicite în administrație pentru funcționare eficientă, spiritul și climatul prezente în organizație, exprimate prin design, confort și felul în care membrii organizației stabilesc contact cu cei din afară (E. Burduș, Gh. Căprărescu, M. Vasilescu). M. Vlăsceanu adaugă și abilitățile personale, respectiv acele competențe specifice care se așteaptă a fi aplicate de membrii autorității în îndeplinirea sarcinilor de muncă și în relațiile cu cei din afară; semnificații activate, moduri de înțelegere a evenimentelor cotidiene sau a îndeplinirii sarcinilor de muncă; metafore și simboluri, configurate în idei, sentimente, trăiri sau imagini despre sine și despre fenomene din organizație, care se manifestă în viața cotidiană [2]. Hofstede definește cultura organizațională ca „programarea colectivă a minții care distinge membrii unei organizații de alții”. Această

programare colectivă influențează valorile, normele, credințele și comportamentele membrilor organizației, formând astfel un sistem unic care definește identitatea organizațională (Hofstede, 1991).

Pentru a înțelege și măsura cultura organizațională, cercetătorii au dezvoltat diverse modele teoretice care identifică multiple dimensiuni ale acesteia. Cele mai notabile dintre aceste modele sunt propuse de Geert Hofstede, Edgar Schein și Robert E. Quinn.

Hofstede a identificat șase dimensiuni ale culturii organizaționale: distanța față de putere: măsura în care membrii unei organizații acceptă o distribuție inegală a puterii; individualism versus colectivism: gradul în care membrii unei organizații preferă să lucreze individual sau în grupuri; evitarea incertitudinii: nivelul de confort al membrilor organizației față de ambiguitate și incertitudine; masculinitate versus feminitate: orientarea organizației spre valori tradiționale masculine (performanță, succes) sau feminine (colaborare, calitatea vieții); orientare pe termen lung versus pe termen scurt: perspectiva temporală a organizației în planificarea și realizarea obiectivelor; indulgență versus restricție: gradul în care o cultură permite satisfacerea liberă a nevoilor umane de bază și dorințelor [3].

Edgar Schein a propus un model de analiză a culturii organizaționale bazat pe trei nivele: artefacte: aspectele vizibile ale culturii, cum ar fi structura organizațională, simboluri, și comportamente; valori adoptate: convingerile și normele care ghidează comportamentul membrilor organizației; presupuneri de bază: convingerile inconștiente și înrădăcinate care sunt considerate de la sine înțelese și formează esența culturii organizaționale [4].

Robert E. Quinn și John Rohrbaugh au dezvoltat Competing Values Framework, care identifică patru tipuri dominante de culturi organizaționale: cultura clanului: caracterizată de un mediu prietenos, orientat spre colaborare și dezvoltarea angajaților; cultura ad-hoc: concentrată pe inovație, flexibilitate și asumarea riscurilor; cultura pieței: orientată spre rezultate, competitivitate și atingerea obiectivelor; cultura ierarhică: bazată pe control, eficiență și procese standardizate [5].

Cultura se referă la orice aspect al unei organizații. Cultura organizațională este ceva ce organizația are, implicând posibilitatea de a manipula acel ceva, de a-l schimba după dorință, de a-l potrivi cu o strategie și de a-l utiliza ca pe un instrument de management (Fombrun, 1996).

Cultura organizațională este considerată a fi „forță” invizibilă din spatele lucrurilor ușor observabile și tangibile dintr-o organizație, energia socială care determină oamenii să acționeze. Fiecare organizație are o cultură – propriul set de crezuri, idealuri, valori și norme de conduită ce se reflectă în structurile, sistemele sale și în modul de abordare a elaborării strategiei. Cultura organizațională derivă din trecutul și prezentul acesteia, din persoanele care activează în prezent în firmă, din tehnologie și resurse fizice, precum și din scopurile, obiectivele și valorile celor care lucrează în firmă. Datorită faptului că fiecare organizație are o combinație diferită din elementele menționate mai sus, fiecare va avea o cultură unică. O organizație poate avea mai multe culturi/subculturi multiple, asociate diferitelor compartimente funcționale, tipurilor diferite de activitate [6].

Reziliența organizațională: aspecte generale

The British Standards Instituion definește reziliența organizațională ca fiind capacitatea unei companii de a anticipa, de a se pregăti și de a se adapta la schimbare, cu scopul de a rezista și de a prospera. Alte aspecte la fel de importante, care vor contribui la crearea unei reziliențe organizaționale: comunicarea clară și permanentă, o cultură organizațională puternică, în care valorile sunt înțelese și puse în practică de echipă, alinierea strategiei cu managementul riscului, interesul real față de angajați, prin investirea în programe de well-being și dezvoltare personală și Profesională.

Reziliența organizațională este dată și de capacitatea fiecărui angajat în parte de a fi rezilient. Vestea bună este că ea se construiește în timp, cu ajutorul programelor de well-being, care au devenit o necesitate. Pentru a fi eficiente, ele trebuie să fie susținute continuu și mutate din paradigma intervenției punctuale în cultura organizațională. La nivel individual, studiile în domeniul rezili-

enței au o vechime de peste o jumătate de secol, însă conceptul a primit o atenție deosebită în special în ultimii 20 de ani (Forster și Ducheck, 2017). Unul dintre cele mai cunoscute studii (de amploare) privind conceptul de reziliență (Werner și Smith, 1977) a fost realizat asupra copiilor din mai multe state (Japonia, Filipine, Hawaii), urmărindu-i de la naștere pentru o perioadă de 40 de ani (1955-1995) pentru a vedea care sunt consecințele unor condiții de viață precare. Printre rezultate, unul dintre cele mai notabile a fost modul în care condițiile precare și expunerea la adversități a afectat dezvoltarea participanților. Deși două treimi dintre copii au avut de suferit, o treime au depășit dificultățile și au ajuns adulți competenți, cu încredere în sine și ancorați social, ceea ce a condus la o regândire a conceptului de reziliență și a factorilor care influențează reziliența individului, fiind incluși pe lângă factorii personali (de exemplu, optimism, încredere în sine) și factori externi (sprijin social, integrare în comunitate) (Forster și Ducheck, 2017, pp. 3-4) [7].

O teorie cunoscută publicată în 2011 de către o cunoscută asociație din Marea Britanie, AIRMIC (Asociația Managerilor de Risk și Asigurări din Industrie și Comerț), este teoria celor 5 “R”: Radarul de risc, Resursele, Relațiile organizației, Răspunsul rapid la incidente, precum și Revizuirea și adaptarea mediului organizațional. Radarul de risc este cea „preocupare legată de eșec”, și anume o concentrare permanentă de a depista erori și lucruri care trebuie învățate din greșelile trecutului. Resursele se referă la angajați și la compasul moral al unei companii. Relațiile din cadrul organizației se referă atât la comunicarea internă, cât și la cea cu partenerii externi. De asemenea, în cazul apariției unui incident, o organizație trebuie să aibă un răspuns rapid pentru a preveni incidentul în a degenera într-o criză, sau chiar într-un dezastru. În acest sens, este esențial să existe o cultură organizațională în care raportarea riscurilor și incidentelor să fie recompensată, pentru a permite organizației să aibă o reacție imediată. O cultură care favorizează „împușcarea mesagerului” poate avea consecințe grave, erodând reziliența organizațională. În plus, revizuirea continuă a mediului organizațional care impu-

ne schimbări și îmbunătățiri, dar și adaptarea imediată, sunt elemente de baza în asigurarea rezilienței [8].

Pentru a înțelege și evalua reziliența instituțională, s-au identificat mai multe dimensiuni și caracteristici esențiale: robustețe, adaptabilitate, capacitate de recuperare, diversificare precum și înțelegerea și gestionarea riscurilor. Robustețea reprezintă capacitatea de a rezista șocurilor și stresului fără a suferi daune semnificative. Instituțiile robuste au structuri și procese bine definite, care le permit să facă față provocărilor fără a-și compromite funcționalitatea de bază. Adaptabilitatea este abilitatea de a se adapta la schimbările din mediul extern. Instituțiile reziliente sunt capabile să își ajusteze strategiile, politicile și procesele pentru a răspunde noilor condiții și cerințe. Capacitatea de recuperare presupune abilitatea de a reveni rapid la un nivel normal de funcționare după o criză. Aceasta include procese eficiente de gestionare a crizelor și planuri de continuitate a activității. Diversificarea semnifică existența unor surse diverse de resurse și capabilități care permit instituției să nu fie excesiv de dependentă de un singur factor. Diversificarea ajută la distribuirea riscurilor și la creșterea flexibilității. Prin înțelegerea și gestionarea riscurilor se subînțelege că instituțiile reziliente au o cunoaștere profundă a riscurilor cu care se confruntă și dispun de mecanisme eficiente pentru gestionarea acestor riscuri. Aceste mecanisme includ evaluarea periodică a riscurilor și dezvoltarea de strategii proactive pentru atenuarea acestora [9].

Câteva exemple relevante ar fi reziliența în sectorul financiar, în administrația publică și în sectorul sănătății.

Reziliența în sectorul financiar: după criza financiară globală din 2008, multe instituții financiare au implementat măsuri pentru a crește reziliența. Acestea au inclus creșterea capitalului de rezervă, îmbunătățirea managementului riscului și diversificarea portofoliilor de investiții. De asemenea, au fost adoptate noi reglementări și practici de supraveghere pentru a preveni viitoarele crize.

Reziliența în administrația publică: orașele și regiunile care sunt frecvent afectate de dezastre naturale, cum ar fi cutremurele sau inundațiile, au dezvoltat strategii de reziliență care includ planuri de evacuare, infrastructuri rezistente și sisteme de avertizare

timpurie. Un exemplu notabil este orașul Tokyo, care a implementat numeroase măsuri de prevenire și răspuns la dezastre pentru a-și proteja locuitorii și a minimiza impactul cutremurelor.

Reziliența în sectorul sănătății: pandemia COVID-19 a evidențiat importanța rezilienței instituțiilor de sănătate. Spitalele și sistemele de sănătate au fost nevoite să se adapteze rapid la noile cerințe, să își reorganizeze resursele și să își modifice procedurile pentru a face față creșterii bruste a numărului de pacienți. Instituțiile care au avut planuri de continuitate și capacitatea de a se adapta rapid au reușit să răspundă mai eficient provocărilor pandemiei [10].

Reziliența instituțională este esențială pentru asigurarea funcționării continue și eficiente a organizațiilor în fața provocărilor și crizelor. Abilitatea de a rezista, a se adapta și a se recupera rapid este crucială pentru supraviețuirea pe termen lung și pentru succesul oricărei instituții.

Strategii și recomandări

Cultivarea unei culturi organizaționale reziliente necesită adoptarea unor strategii și practici eficiente, adaptate la specificul fiecărei instituții. Bazându-ne pe cercetările și descoperirile recente, iată câteva strategii și recomandări cheie:

1. Promovarea unei comunicări deschise și transparente. Încurajați o cultură a transparenței în care angajații se simt liberi să împărtășească informații și feedback. Comunicarea deschisă este crucială pentru identificarea rapidă a problemelor și pentru implementarea de soluții eficiente.

2. Flexibilitate și adaptabilitate. Încurajați angajații să fie flexibili și să se adapteze rapid la schimbările de pe piață și la situațiile neprevăzute. Promovarea unei mentalități orientate către soluții și capacitatea de a face față rapid schimbărilor sunt esențiale pentru reziliență.

3. Încurajarea inovării și experimentării. Stimulați inovația și creativitatea prin susținerea unui mediu în care ideile noi sunt încurajate și experimentate. Instituțiile cu culturi inovatoare sunt mai capabile să găsească soluții noi și să se adapteze în mod proactiv la provocări.

4. Dezvoltarea abilităților de leadership și management al riscurilor. Investiți în dezvoltarea competențelor de leadership care promovează luarea deciziilor informate și gestionarea eficiență a riscurilor. Liderii bine pregătiți sunt critici pentru stabilirea direcției strategice și pentru susținerea angajaților în momente dificile.

5. Promovarea unei culturi a învățării continue. Încurajați angajații să participe la programe de formare și dezvoltare profesională pentru a-și îmbunătăți continuu competențele și cunoștințele. O cultură a învățării continue sprijină adaptabilitatea și inovarea, contribuind astfel la creșterea rezilienței organizaționale.

Implementarea acestor strategii și recomandări nu numai că va sprijini dezvoltarea unei culturi organizaționale reziliente, dar va și întări capacitatea organizației de a naviga cu succes prin schimbările și provocările care apar în mediul său extern și intern.

Concluzii și implicații pentru viitor

În concluzie, studiul asupra transformărilor culturii organizaționale în contextul rezilienței instituționale evidențiază câteva aspecte cheie. Cultura organizațională joacă un rol crucial în capacitatea unei organizații de a deveni și de a rămâne rezilientă în fața schimbărilor și provocărilor. Menționăm că adaptabilitatea și capacitatea de a învăța continuu sunt fundamentale pentru o cultură organizațională rezilientă. Instituțiile care încurajează inovarea și flexibilitatea sunt mai bine pregătite să răspundă rapid la schimbările de pe piață și să gestioneze cu succes crizele. Implicațiile pentru practica managerială sugerează că liderii organizaționali ar trebui să investească în dezvoltarea competențelor de leadership care să promoveze adaptabilitatea și să susțină o cultură a învățării continue. Îmbunătățirea comunicării și transparenței în interiorul organizației poate spori, de asemenea, reziliența și capacitatea de adaptare.

Pentru viitor, cercetarea ar putea explora mai profund efectele tehnologiilor emergente și ale globalizării asupra culturilor organizaționale și rezilienței instituționale. Investigarea modelelor de succes în diverse sectoare și regiuni ar putea oferi perspective noi

și soluții inovatoare pentru consolidarea rezilienței organizaționale într-un mediu economic și social în continuă schimbare.

În încheiere, înțelegerea și promovarea unei culturi organizaționale reziliente reprezintă o prioritate strategică pentru instituțiile moderne. Prin aplicarea lecțiilor învățate din această cercetare, liderii pot construi organizații mai robuste, capabile să navigheze cu succes într-un peisaj administrativ din ce în ce mai complex și imprevizibil.

Referințe bibliografice:

1. Lilia Covaș. Cultura organizațională și dezvoltarea durabilă a întreprinderii. Monografie. <https://irek.ase.md/jspui/bitstream/123456789/2094/1/Covas%20Lilia%20Monografie%202019.pdf> (vizitat 01.06.2024).
2. Victor Juc. Irina Ceacîr. Cultura organizațională în contextual modernizării administrației publice. Chișinău: ICJPS, 2018. p. 51-52.
3. Hofstede, G. (1991). *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. McGraw-Hill.
4. Schein, E. H. (1985). *Organizational Culture and Leadership*. Jossey-Bass.
5. Quinn, R. E., & Rohrbaugh, J. (1983). A Spatial Model of Effectiveness Criteria: Towards a Competing Values Approach to Organizational Analysis. *Management Science*, Nr. 29(3), p. 363-377.
6. Cultura organizațională și rolul ei în managementul modern. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/210-212_9.pdf (vizitat 06.06.2024).
7. Leadership rezilient. O scurtă analiză teoretică a conceptului. https://www.researchgate.net/publication/339618634_Leadership_rezilient_o_scurta_analiza_teoretica_a_conceptului (vizitat 13.06.2024).
8. Rezilienta organizationala, un element cheie al succesului. <https://www.wall-street.ro/articol/Careers/212065/rezilienta-organizationala-un-element-cheie-al-succesului.html> (vizitat 15.06.2024).
9. Lengnick-Hall, C. A., Beck, T. E., & Lengnick-Hall, M. L. (2011). Developing a Capacity for Organizational Resilience through Strategic Human Resource Management. *Human Resource Management Review*, Nr. 21(3), p. 243-255.
10. Boin, A., & Van Eeten, M. J. G. (2013). The Resilient Organization. *Public Management Review*, Nr. 15(3), p. 429-445.

GEOSECURITOLOGIA - O NOUĂ ABORDARE INTERDISCIPLINARĂ ÎN CERCETAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA¹

GEOSECURITOLOGY – A NEW INTERDISCIPLINARY APPROACH TO RESEARCH NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Veaceslav UNGUREANU,
doctor în științe politice,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
al Universității de Stat din Moldova

Abstract: Currently, the theoretical-applicative toolkit of the securitology is not enough to fully investigate the geopolitical dimension in order to provide a thorough analysis of the geopolitical phenomenon that determines the degree of security, and the lack of methodological means influences the quality of the process of generating relevant ideas and solutions on ensuring the national security of the Republic of Moldova. In this context, a new interdisciplinary approach is indispensable within the research of the national security of the Republic of Moldova – „Geosecuritology”, which has an enormous scientific potential, having as epistemological support the analysis of the geopolitical dimension of the national security based on applicability, and as an object of investigation the influence of the geopolitical phenomenon from the perspective of the evolution of the structural transformations of the international system in the post-Cold War period on the security approached on a multilevel, systemic and structural-functional basis, which needs to be promoted and capitalized at academic, university and associative level.

¹ Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

Cuvinte cheie: Geosecuritologia, securitatea națională, neutralitatea permanentă, stat-tampon, Alianța Nord-Atlantică.

Cercetarea teoretico-aplicativă a dimensiunii geopolitice a securității naționale a Republicii Moldova se impune actualmente cu tot mai mare perspicacitate prin exploatarea dezvoltării factorilor propice necesari pentru reflecții interdisciplinare în condițiile intensificării gradului de complexitate și sporirii nivelului dinamismului relațiilor internaționale postrăzboi rece, care au determinat imperativul realizării unei investigații din perspectiva valorificării oportunității efectuării unei analize a influenței fenomenului geopolitic asupra procesului de redimensionare a securității abordată multinivelar, sistemic și structural-funcțional în contextul transformărilor structurale de sistem internațional din perioada postrăzboi rece. Remarcarea importanței științei geopolitice în abordarea cercetării interdisciplinare în conexiune cu securitatea națională a Republicii Moldova asigurând suportul analitic al subiectelor, cum ar fi: relațiile geopolitice de securitate dintre state; arhitectura geopolitică de securitate; geopolitica mediului de securitate; interesele geopolitice de securitate ale statelor; sfera de influență geopolitică de securitate din perspectiva prevenirii, identificării și combaterii riscurilor și amenințărilor sub aspectul asigurării și stabilității securității internaționale; constituirea și consolidarea complexelor de securitate regională; sporirea rezilienței componentelor securității naționale, s-a dovedit a fi una pertinentă și de semnificație majoră pentru a înțelege plurivalența fenomenului de securitate, care a evoluat și el odată cu dispariția ordinii mondiale bipolare, necesitând asigurarea unei cercetări noi, exhaustive a dimensiunii geopolitice în cadrul investigației riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale a Republicii Moldova. Evenimentele geopolitice din Ucraina, din 2014 când Federația Rusă a anexat Peninsula Crimeea și, în special din 24 februarie 2022, când Federația Rusă a comis o agresiune militară pe întreg teritoriul împotriva statului vecin, au sfidat teoriile securității elaborate în perioada postrăzboi rece în care dimensiunii geopolitice nu i s-a acordat o atenție semnificativă în calitate de concept sau chiar a fost ignorată deliberat

din cauza noilor condiții de existență a mediului de securitate, iar după tentativa Federației Ruse de a recontura sferile de influență geopolitică regională aplicând forța militară, dimensiunea geopolitică a securității a revenit în forță, prefigurând condiții pentru realizarea unor noi cercetări, determinând noi reflecții epistemologice, noi abordări empirice și noi dezbateri de idei în procesul de investigație a securitologiei.

Considerăm necesară fundamentarea teoretică și definirea unei noi direcții științifice în domeniul cercetării securității naționale a Republicii Moldova – „Geosecuritologia”, care va consolida aserțiunea lansării și promovării unor analize actualizate și perfecționate, fiind indispensabile pentru procesul de cunoaștere a fenomenului geopolitic postrăzboi rece care determină realizarea evenimentelor și acțiunilor de securitate din partea statelor în contextul transformărilor structurale de sistem internațional. Fundamentarea teoretică a Geosecuritologiei abordată în calitate de nouă direcție științifică de cercetare în domeniul securității naționale a Republicii Moldova reprezintă prin conținut un fenomen combinativ multiaspectual care întrunește valențe corelative ale două ramuri științifice complexe a cunoașterii „geopoliticii” și „securitologiei”, care fiind supuse analizei bazate pe interacțiune pentru stabilirea raporturilor între aceste domenii, au provocat numeroase dezbateri academice evidențiind aspectul geopolitic ca fiind unul determinant în comportamentul statelor în procesul de asigurare a securității, totodată, alimentând luări de poziție atât convergente ca esență, cât și diametral opuse din cauza naturii și cadrului epistemologic dificil supus investigațiilor științifice comparativ cu obiectele de studiu ale altor științe sociale. Geosecuritologia este o nouă direcție științifică de cercetare în cadrul securității naționale a Republicii Moldova, care investighează dimensiunea geopolitică a domeniului de securitate analizând totalitatea valorile geopolitice, care determină evoluția/involuția fenomenului de securitate, cum ar fi: relațiile geopolitice de securitate dintre state; arhitectura geopolitică de securitate; geopolitica mediului de securitate; interesele geopolitice de securitate ale statelor; sfera de influență geopolitică de securitate din perspectiva prevenirii, identificării și

combaterii riscurilor și amenințărilor sub aspectul asigurării și stabilității securității internaționale, constituirii și consolidării complexelor de securitate regională și sporirii rezilienței componentelor securității naționale.

După proclamarea independenței, Republica Moldova s-a angajat într-un proces de identificare a identității sale geopolitice, situație care și-a găsit expresie în stabilirea priorităților geopolitice în politica de securitate, în determinarea statutului geopolitic și a poziției geopolitice în cadrul arhitecturii securității regionale și internaționale în perioada postrăzboi rece. Adoptarea Constituției Republicii Moldova, la 29 iulie 1994, a legiferat prin art. 11 statutul de neutralitate permanentă, care nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul suveran al său. Această clauză constituțională, în accepția noastră, a supraapreciat situația geopolitică a Republicii Moldova, considerând-o ca fiind favorabilă pentru a fi realizată, însă prevederea enunțată nici pe departe n-a fost realizată, dat fiind că Republica Moldova și-a supraevaluat potențialul său geopolitic și practic n-a sesizat transformările cardinale care se produceau în cadrul arhitecturii geopolitice mondiale a securității internaționale, inclusiv în sistemul de securitate europeană. Prezența alternativei geopolitice de fortificare a securității naționale, ce reprezintă realizarea aprofundării relațiilor de cooperare în cadrul procesului integraționist euroatlantic, s-au dovedit a fi un beneficiu și o oportunitate pentru dezvoltarea și modernizarea sistemului național de securitate și apărare, însă Republica Moldova nu le valorifică deocamdată, considerându-le un pericol la adresa integrității teritoriale [1, p. 161].

Imperativul geopolitic în realizarea politicilor contemporane de asigurare a securității naționale este unul vital pentru Republica Moldova, contribuind la edificarea unui nivel înalt de securizare și care oferă un cadru analitic mai profund al situației la zi privind evoluția evenimentelor geopolitice regionale ce definesc mediul de securitate regională care generează o serie de riscuri și amenințări cu repercusiuni asupra tuturor componentelor ale securității naționale a Republicii Moldova. De asemenea, discursul geopolitic în domeniul securității naționale determină o

mai bună percepție de către societate în general și clasa politică în particular a poziției geopolitice a Republicii Moldova de *stat-tampon* și a statutului geopolitic de neutralitate permanentă, care în opinia noastră nu asigură securitatea națională, ci generează multiple vulnerabilități la adresa acesteia. Fortificarea dimensiunii geopolitice de asigurare a rezilienței sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova va reliefa rezultatele analizelor geopolitice și vor demonstra existența provocărilor de ordin extern la adresa securității naționale cu care se confruntă actualmente Republica Moldova, dar și cu cele eventuale, pe termen mediu și lung, accentuând oportunitățile și soluțiile pentru consolidarea securității naționale prin aderarea la valorile de securitate cooperativă și apărare colectivă euroatlantică, care sunt oferite de contextul geopolitic regional, utilizând strategic amplasarea sa geopolitică regională importantă în realizarea intereselor geopolitice ale actorilor majori.

V. Juc exprimă supoziția că Republica Moldova s-a afirmat geopolitic grație consolidării poziției sale ca subiect geopolitic în spațiul european, în sensul că independența ei nu este pusă sub semnul întrebării de niciun actor internațional, dar totodată are de soluționat mai multe probleme ce vizează asigurarea geopoliticii securității naționale și participarea activă la realizarea stabilității subregionale, cu repercusiuni la nivel regional. Însă, dinamica transformărilor geopolitice regionale din Europa de Est determină Republica Moldova să se afle într-o situație geopolitică precară, provenită nu numai din cauza factorilor obiectivi, cum ar fi situația geopolitică nefavorabilă, fiind poziționată la interferența intereselor geopolitice ale unor actori majori, dar și a celor de nuanță subiectivă, în sensul că rămâne sub incidența monitorizării din partea Consiliului Europei, statutul de neutralitate permanentă nu este respectat, n-au fost identificate soluții durabile de soluționare a conflictului din raioanele de est [2, p. 177].

Considerăm că Republica Moldova n-a reușit să elaboreze o strategie geopolitică viabilă ancorată pe valorile europene și euroatlantice care ar stabili irevocabilitatea și ireversibilitatea vectorului de dezvoltare și de modernizare a domeniului de securitate și

apărare națională, astfel contribuind la perpetuarea incertitudinii geopolitice care este determinată de conjunctura politică internă provizoriu edificată de partidele politice în scopul menținerii la putere și nu pentru realizarea intereselor geopolitice de asigurare a securității naționale. Complexitatea acestui obiectiv derivă din faptul că statele din regiunea geopolitică a Europei de Est, inclusiv și unele din spațiul postsovietic s-au angajat în procese de transformări profunde, însoțite, ca regulă, de numeroase perturbații atât în interior, cât și în plan subregional. Republica Moldova se regăsește la interferența intereselor geopolitice ale marilor puteri, doar factorii externi fiind în măsură să influențeze decisiv asupra asigurării securității unei mici puteri, ea fiind o figură ușoară pe tabla de șah, în același timp, o mică putere este impusă de situație să promoveze o geopolitică univectorială activă care să-i ofere oportunitatea de a valorifica contextul geopolitic pentru asigurarea securității naționale și regionale [3, p. 112-113].

Potrivit lui V. Juc, deja a devenit axiomatică prezumția că Republica Moldova se află geopolitic poziționată într-o *zonă-gri*, exprimată prin riscuri politico-militare elevate și cu interes redus din partea Occidentului pentru asigurarea geopoliticii securității naționale a Republicii Moldova, până la data de 24 februarie 2022 când Federația Rusă a declanșat un război împotriva Ucrainei. În acord cu O. Serebrian și în dezacord cu Concepția politicii externe a Republicii Moldova, cercetătorul afirmă că datorită amplasării sale geografice și conjuncturii regionale Republica Moldova nu a avut o semnificație geopolitică regională deosebită, până la agresiunea militară a Federației Ruse împotriva Ucrainei, aflându-se la periferia spațiului integrării europene și securității euroatlantice. Contrar așteptărilor optimiste, expuse de O. Serebrian, dar și de alți experți, V. Juc este de părere că valoarea geopolitică a Republicii Moldova nu s-a mărit cu extinderea Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene spre Est, continuând să rămână vulnerabilă din punctul de vedere al consolidării rezilienței securității naționale, în special pe dimensiunea geopolitică, însă, în opinia noastră, situația s-a schimbat radical în contextul războiului din Ucraina, Republica Moldova devenind un actor geopolitic important în asigurarea

mediului de securitate regională. Cercetătorul susține că din punctul de vedere al conjuncturii geopolitice, Republica Moldova se află într-un spațiu geopolitic de intensitate majoră, la hotarele sferelor de influență geopolitică a două mari puteri cu care trebuie să coopereze abordând pragmatic aspectul geopolitic al neutralității permanente, care în noile circumstanțe geopolitice regionale edificate de războiul din Ucraina, va determina o nouă perspectivă în soluționarea problemelor din domeniul securității și apărării naționale, necesitând elaborarea unei noi paradigme care să prevadă strategia etapizării acțiunilor concrete pe termen scurt, mediu și lung. În același timp, pentru asigurarea dimensiunii geopolitice a securității naționale, Republica Moldova nu poate să facă abstracție de interesele geopolitice ale Federației Ruse din regiune, canalizându-le nu în detrimentul, ci în beneficiile sale, precum și de necesitatea de a imprima relațiilor cu vecinii imediați, România și Ucraina, un spirit mult mai pragmatic și coerent de cooperare, deoarece România este membru deplin al Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene și poate promova interesele geopolitice și pozițiile Republicii Moldova în structurile euroatlantice și instituțiile comunitare, iar Ucraina fiind implicată într-un război direct cu Federația Rusă o protejează de o eventuală ofensivă și extindere militară a războiului pe teritoriul său, dar și fiind un obstacol serios în calea presiunilor și tentativelor de a o recruta în structurile pe care le dezvoltă [2, p. 177-178].

Ca și în cazul oricărui altei puteri mici, analiza problemelor legate de geopolitica securității naționale a Republicii Moldova nu poate fi înscrisă în cadrul unui model metodologic universal. O serie de factori geopolitici și de variabile specifice îi conferă particularități deosebite. O. Serebrian și V. Croitoru specifică că, din punctul de vedere a situației geopolitice în contextul noilor conturări ale sferelor de influență geopolitică regională din Europa de Est precedate de agresiunea militară a Federației Ruse împotriva Ucrainei, Republica Moldova se află la confluența intereselor geopolitice ale marilor puteri, fiindu-i atribuită o importanță ce se exprimă prin interferența a doi factori strategici regionali semnificativi, fiecare dintre actorii geopolitici depunând eforturi pentru

a-și consolida pozițiile, și anume: importanța strategică pentru Federația Rusă din perspectiva vecinătății cu Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană; asigurarea securității geopolitice regionale la hotarele de Est ale Alianței Nord-Atlantică și Uniunii Europene, în condițiile nesoluționării conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova care se încadrează în categoria amenințărilor asimetrice, dar și convenționale. V. Teosa, Gr. Vasilescu și V. Croitoru relevă că în situația geopolitică actuală, Republica Moldova își exprimă poziția sa pe baza promovării intereselor sale geopolitice vitale: reconstituirea integrității teritoriale și restabilirea suveranității pe întreg teritoriu în hotarele recunoscute de către comunitatea internațională [4, p. 342], în opinia noastră – interese care stau la baza edificării principiilor fundamentale ale geopoliticii securității naționale a Republicii Moldova. Această supoziție este susținută și de O. Serebrian, completând-o cu un element geopolitic, care constă în poziția-tampon a Republicii Moldova ce poate fi caracterizată prin amplasarea între două grupări politico-militare – Alianța Nord-Atlantică și Organizația Tratatului de Securitate Colectivă. Chiar dacă rivalitatea dintre aceste două blocuri militare nu este una declarată, este evident că ele se află într-o stare de antagonism geopolitic latent, ultimele extinderi ale Alianței Nord-Atlantice, a șaptea când a aderat Muntenegru în 2017 și a opta când a aderat Macedonia de Nord în 2020, a demonstrat cu prisosință acest lucru. O altă caracteristică importantă, în viziunea lui O. Serebrian, este interesul geopolitic și strategic al Federației Ruse pentru Republica Moldova, care continuă să-și mențină aici și o prezență militară [5, p. 76-77].

În ordinea de idei reliefată, opinăm că relațiile de rivalitate geopolitică dintre Occident și Federația Rusă manifestate prin declanșarea unui război de către Federația Rusă împotriva Ucrainei pentru a-și realiza intereselor geopolitice regionale în Europa de Est, determină o reconfigurare a conjuncturii geopolitice a mediului de securitate regională care denotă un grad sporit de intensitate asupra geopoliticii securității naționale a Republicii Moldova. Ambele părți datorită învecinării sale încearcă să-și acomodează strategic pozițiile din punct de vedere al securității, astfel exerci-

tând presiuni de ordin geopolitic pentru a putea influența geopolitica securității naționale a statelor aflate în *zona-tampon*.

Actualmente, în condițiile războiului dintre Federația Rusă și Ucraina care generează amplificarea riscurilor și amenințărilor la adresa securității regionale, totodată, periclitând și securitatea națională a Republicii Moldova, determină necesitatea organizării unor dezbateri naționale substanțiale la nivelurile mediului academic, societății civile și clasei politice privind regândirea asigurării dimensiunii geopolitice a securității naționale prin valorificarea oportunităților oferite ca urmare a aprofundării relațiilor politico-militare cu Alianța Nord-Atlantică în vederea fortificării rezilienței sistemului național de securitate a Republicii Moldova, dar și eventualitatea modificării statutului geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova pentru aderarea la Alianța Nord-Atlantică, astfel consolidând definitiv dimensiunea geopolitică a securității naționale, beneficiind de o securitate cooperativă și de o apărare colectivă. În același timp, ezitarea realizării de către Republica Moldova a alternativei geopolitice de asigurarea a consolidării capacității de reziliență a sistemului național de securitate a Republicii Moldova, ar determina conservarea statutului geopolitic de neutralitate permanentă nefuncțională care nu asigură, ci doar sporește gradul de vulnerabilitate al securității naționale, precum și păstrarea poziției geopolitice de *stat-tampon* între două centre de putere, astfel diminuând potențialul geopolitic de asigurarea a securității naționale, fiind menținută în sfera de influență geopolitică a Federației Ruse [1, p. 162].

Subliniem că pentru realizarea dimensiuni geopolitice de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova au fost adoptate un set de acte legislative care stabilesc statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova, astfel la 29.07.1994 a fost adoptată Constituția Republicii Moldova, la 22.05.2008 a fost adoptată Concepția securității naționale și la 15.07.2011 a fost adoptată Strategia securității naționale, elaborarea căreia a fost determinată de conjunctura geopolitică a mediului de securitate regională. Documentele stabilesc statutul geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova, ceea ce presupune că țara

noastră nu este parte și nici nu va intra în blocuri militare, nu va participa la acțiuni militare și nu va admite prezența pe teritoriul său a unor trupe militare și armamente străine, statutul geopolitic de neutralitate permanentă fiind principiul de bază și piatra de temelie a asigurării funcționalității sistemului național de securitate a Republicii Moldova [6, p. 33].

V. Moșneaga și V. Beniuc consideră că cel mai optimal și efectiv mijloc de asigurarea a securității naționale, care ar corespunde intereselor geopolitice ale Republicii Moldova îl constituie strategia și tactica neutralității permanente, punctând că asigurarea dimensiunii geopolitice a securității naționale a Republicii Moldova trebuie să fie realizată prin promovarea unei politici externe echilibrate, bazate pe o profundă analiză a contradicțiilor dintre marile puteri, statele participante la structurile regionale, subregionale și statele vecine [7, p. 19].

Conform lui N. Osmochescu, ideea de a proclama Republica Moldova ca stat cu statut de neutralitate permanentă nu a apărut spontan, ci a fost o idee propusă și temeinic analizată, care a fost influențată de mai mulți factori externi, cei mai importanți fiind: poziționarea geopolitică de *stat-tampon*; interesele geopolitice constante ale Federației Ruse în zonă; menținerea trupelor ruse în regiunea transnistreană; situația de conflict creată în raioanele de est ale Republicii Moldova începând cu anul 1992 [8, p. 4-5]. N. Osmochescu este de părerea că instituția neutralității permanente poate fi și trebuie examinată în mai multe aspecte: ca instituție de drept constituțional a statului; ca instituție de drept internațional public; ca element al securității naționale și internaționale [9, p. 182], subliniind că până în prezent Republica Moldova nu a încheiat acordul cu alte state prin care acest statut să fie recunoscut și garantat, ceea ce nu este efectiv, cu toate acestea statutul de neutralitate permanentă creează obligația generală a tuturor statelor de a-l respecta [9, p. 183]. De aceeași părere este și V. Gamurari specificând că posibilitatea declarației neutralității permanente printr-un act unilateral a fost introdusă intenționat de către legiuitori, pentru a exclude concepția conform căreia neutralitatea Republicii Moldova, ce nu este garantată printr-un tratat internațional, nu ar

produce efecte juridice. Mai mult ca atât, cercetătorul insistă asupra specificului neutralității permanente, care constă în faptul că posesor al acesteia poate fi doar statul subiect originar în dreptul internațional. În cazul impunerii statutului unei neutralități printr-un tratat internațional, aceasta se poate produce doar în condițiile garantării suveranității și integrității teritoriale [10, p. 242].

În același timp, V. Lupan este de părerea că, dacă Republica Moldova a inclus neutralitatea în documentele care fundamentează geopolitica instituționalizării securității naționale a Republicii Moldova având drept scop retragerea trupelor rusești din raioanele de est, iar Federația Rusă insistă consecvent pe neutralitatea Republicii Moldova urmărind obiectivul că aceasta nu va deveni membră a Alianței Nord-Atlantice. Republica Moldova, dacă își dorește un viitor euroatlantic și european, care îi este oferit de Organizația Nord-Atlantică și de Uniunea Europeană, egal cu cel al altor state membre, nu poate fi doar un consumator de securitate, dar va trebui să-și asume și un rol mai serios și să înceapă să devină și un furnizor de securitate regională în contextul unei noi reconfigurări a conjuncturii geopolitice a mediului de securitate regională din Europa de Est, care va fi edificată în perioada de după războiul dintre Federația Rusă și Ucraina [11].

S. Cebotari examinează principalele probleme și preocupări ce țin de statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova, în contextul activizării cooperării cu Alianța Nord-Atlantică și tendința predominării influenței geopolitice a acesteia în regiunea Europei de Est. În opinia sa, declararea unui asemenea statut presupunea apărarea eficientă a intereselor de securitate națională reieșind din situația geopolitică regională și consolidarea păcii și stabilității în Republica Moldova, însă problema elucidării indispensabilității statutului de neutralitate permanentă pentru Republica Moldova sau dezvoltarea vectorului direcționat către aderarea la Alianța Nord-Atlantică, acțiune care ar garanta securitatea atât în regiune, cât și pe teritoriul Republicii Moldova, rămâne și în prezent una actuală și deschisă pentru dezbateri în Republica Moldova. S. Cebotari susține că statutul de neutralitate permanentă nu vizează promovarea intereselor naționale prin menținerea la

distanță a marilor puteri și prin tratate, ci, dimpotrivă, contribuie la asigurarea securității naționale și regionale prin stabilirea unor relații în scopul prosperității [12, p. 90].

În această ordine de idei, A. Burian afirmă că Republica Moldova nu va rămâne în continuare o țară neutră, deoarece confruntările geopolitice dintre Est și Vest determină Republica Moldova să-și asigure geopolitica securității naționale printr-un posibil parteneriat cu acel stat sau bloc politico-militar care va fi în stare să-i garanteze independența și integritatea teritorială [13, p. 8, 10]. O. Dorul punctează că pe plan internațional statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova n-a fost valorificat pe deplin, totodată, reliefând rațiunea adoptării de către Republica Moldova a statutului de neutralitate permanentă, pe care a redus-o la următoarele idei: realitățile geopolitice în contextul luptei pentru sferele de influență; potențialul politic și militar destul de slab al Republicii Moldova; situația țărilor vecine [14, p. 202].

C. Manolache este de părerea că în condițiile în care raioanele de est se aflau sub ocupația fostei Armate a 14-a, prin conceptul de neutralitate se urmărea (și în prezent) asigurarea unor condiții optime de apărare a independenței, suveranității, integrității teritoriale și securității naționale la cele patru niveluri: individual (cetățeni), colectiv (asociații de interese), național (stat) și internațional (în mediul extern) [15, p. 136]. A. Lavric, la rândul său, identifică problemele cu care se confruntă Republica Moldova în contextul asigurării securității naționale din perspectiva statutului geopolitic de neutralitate permanentă, acestea fiind: terorismul, traficul de droguri și persoane, migrația ilegală, conflictele nesoluționate. În opinia sa, prevenirea și combaterea acestor provocări pot avea loc numai în condițiile renunțării la principiul neutralității permanente și intensificării eforturilor privind o mai strânsă interacțiune cu Alianța Nord-Atlantică, care va contribui la rezolvarea conflictului transnistrean și la asigurarea securității naționale a Republicii Moldova [16, p. 87]. V. Mija examinează conceptul de neutralitate în aspect evolutiv geopolitic prin a-l defini și clasifica în scopul distingerei modelului geopolitic al statelor neutre [17, p. 109-110]. Cercetătorul confruntă unele viziuni privitor la aplicabilitatea sta-

tutului de neutralitate în diferite perioade de timp și anumite contexte geopolitice, exprimând supoziția absolut fondată că realitățile geopolitice în context global și regional pot schimba percepția asupra statutului geopolitic de neutralitate a țării [17, p. 115].

În accepția lui V. Pleșca, fiecare țară cu statut de neutralitate permanentă trebuie să-și propună o formă proprie a neutralității care să răspundă necesităților de ordin intern și extern ale statului, cu posibilitatea de a fi modificată în timp. În opinia sa, Concepția securității naționale a Republicii Moldova reflectă în mod explicit evaluarea generală a mediului de securitate în plan național și internațional în care operează Republica Moldova [18]. Nu suntem de acord cu afirmațiile lui V. Pleșca, considerăm că, în contextul războiului dintre Federația Rusă și Ucraina s-au produs schimbări fundamentale în arhitectura geopolitică mondială a securității internaționale și în conjunctura geopolitică a mediului de securitate regională din Europa de Est, care generează noi riscuri și amenințări geopolitice la adresa componentelor securității naționale ale Republicii Moldova, iar evaluarea generală a mediului de securitate regională în care operează Republica Moldova prevăzută în Concepția securității naționale nu mai reflectă actualitate și importanță pentru asigurarea securității naționale, de asemenea, politicile din domeniul securității și apărării naționale nu mai generează soluții relevante pentru combaterea riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale și nu mai reprezintă o sursă de idei raționale pentru procesul de consolidare a rezilienței instituționale a sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova, necesitând în regim de urgență demararea procesului de elaborare și adoptare a unor noi documente strategice de bază pentru asigurarea veritabilă a securității și apărării naționale a Republicii Moldova.

I. Chifu este sceptic în privința posibilității statului ce se află la periferie sau în *zona-tampon* între două blocuri geopolitice să-și poată asigura securitatea prin sine însuși și prin garanții de neutralitate [19]. I. Mastac exprimă opinia că statutul de neutralitate permanentă prevede abținerea statului de la aderarea la blocuri sau alianțe politico-militare. Totodată, fiecare stat, și mic, și mare,

poartă o anumită responsabilitate privitor la menținerea stabilității și securității atât proprii, cât și regionale, internaționale etc. [20, p. 8]. R. Gorincioi demonstrează falsitatea promotorilor neutralității permanente ce se axează pe compararea Republicii Moldova cu situația geopolitică a altor state neutre din Europa, susținând că nici unul din statele neutre din Europa nu se confruntă cu problema secesionismului, a instabilității politice, economice și puternicii presiuni geopolitice din partea Federației Ruse [21].

V. Juc accentuează că statutul geopolitic de neutralitate permanentă, consfințit constituțional, nu asigură în regim automat securitatea națională a Republicii Moldova, iar rezultatul cel mai important se dovedește a fi neparticiparea la procesele de cooperare militară din cadrul Comunității Statelor Independente. Securitatea națională a Republicii Moldova ar putea fi asigurată cel mai eficient în condițiile integrării euroatlantice, prin re poziționarea sa geopolitică de *stat-tampon*, deoarece, calitatea de stat membru al Organizației Nord-Atlantice ar putea să-i asigure securitatea națională, în contextul în care, actualmente, organizația dată este cea mai viabilă în materie de securitate [22, p. 207].

I. Chifu precizează în contextul ordinei de idei reliefate de V. Juc că statutul geopolitic de neutralitate permanentă nu este nici soluție de securitate, nici angajament pentru rezolvarea de către comunitatea internațională prin state garante a unor probleme de securitate ale Republicii Moldova, cum sunt trupe militare străine pe teritoriul său, nu reprezintă un transfer către eventualele state garante privind soluționarea securității naționale și nu scutește statul neutru de obligațiile de a respecta angajamentele luate ca stat neutru de asigurarea securității naționale, regionale și internaționale. În opinia expertului, adoptarea statutului geopolitic de neutralitate permanentă de către Republica Moldova nu este consecința unei strategii temeinic argumentate, urmărindu-se de fapt cedarea asigurării securității și responsabilității apărării statului comunității internaționale [23, p. 17].

În opinia noastră, statutul geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova s-a dovedit a fi unul iluzoriu care n-a fost în stare să asigure o securitatea durabilă ce ar reflecta în sine toa-

te transformările geopolitice ale mediului de securitate regională postrăzboi rece, ci s-a dovedit a fi, mai degrabă, o provocare generând instabilitate geopolitică regională și vulnerabilitate pentru sistemului național de securitate amplificând riscul apariției unor impedimente geopolitice de consolidare a capacităților de contracarare a noilor riscuri și amenințări geopolitice cu care se confruntă Republica Moldova. Considerăm interpretarea art. 11 din Constituția Republicii Moldova de către Curtea Constituțională prin adoptarea Hotărârii nr. 14 din 02.05.2017, ca fiind un argument fundamental în favoarea admiterii participării forțelor armate ale Republicii Moldova la sisteme colective de securitate, asemenea sistemului de securitate al Națiunilor Unite, la operațiuni de menținere a păcii și operațiuni umanitare, care ar impune sancțiuni colective împotriva agresorilor și infractorilor de drept internațional, nefiind considerată o contradicție cu statutul de neutralitate. Totodată, prin această Hotărâre sunt combătute supozițiile acelor experți care pledează pentru demilitarizarea completă a Republicii Moldova în condițiile adoptării statutului geopolitic de neutralitate permanentă, care îi va asigura securitatea națională prin respectarea acesteia de către actorii internaționali, fiind promovată ideea desființării armatei naționale ca instituție inutilă. Implicarea forțelor armate ale Republicii Moldova în asigurarea securității internaționale și regionale, fiind eliminat impedimentul de ordin juridic, va consolida dimensiunea geopolitică în realizarea procesului de reziliență instituțională a sistemului național de securitate și apărare prin aprofundarea nivelului de instruire și pregătire profesională a efectivului, sporirea gradului de interoperabilitate, precum și realizarea standardelor internaționale în implementarea modernizării forțelor armate ale Republicii Moldova.

Subliniem că evoluția de consolidare a dimensiunii geopolitice de valorificare a oportunităților oferite de procesul de aderare la Alianța Nord-Atlantică în fortificarea rezilienței sistemului național de securitate a Republicii Moldova se confruntă cu trei probleme geopolitice majore interdependente, cum ar fi: 1) conflictul geopolitic dintre Federația Rusă și Republica Moldova, faza politico-militară a acestuia din raioanele de est ale Republicii Mol-

dova rămâne una înghețată nefiind soluționată până în prezent; 2) statutul geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova; 3) poziționarea geopolitică a Republicii Moldova de *stat-tampon*. În acest context, susținem că obiectivul realizării unei analize pertinente a dimensiunii geopolitice a asigurării securității naționale a Republicii Moldova, care rezidă din necesitatea soluționării acestor trei probleme geopolitice existențiale pentru statul Republica Moldova apărând independența, suveranitatea și integritatea teritorială, în condițiile agresiunii militare declanșate de Federația Rusă împotriva Ucrainei, va scoate în evidență inevitabilitatea intensificării cooperării politico-militare cu Alianța Nord-Atlantică pentru protejarea intereselor geopolitice de securitate națională ale Republicii Moldova.

Prin urmare, aplicând studiul de caz în cercetarea situației geopolitice regionale create, afirmăm că Republica Moldova încearcă, deocamdată, sporadic și neconvingător să părăsească arealul de coliziune dintre Occident și Federația Rusă, iar perspectiva de redimensionare a poziționării geopolitice a Republicii Moldova de *stat-tampon*, care este determinată de statutul geopolitic de neutralitate permanentă, poate fi valorificată prin necesitatea de utilizare a dimensiunii geopolitice ca elementul fundamental în reconceptualizarea noii paradigme de asigurare a securității naționale, în contextul agresiunii militare a Federației Ruse împotriva Ucrainei. Realizarea unei cercetări continue a rolului și locului geopolitic al Republicii Moldova în condițiile reconfigurării conjuncturii geopolitice a mediului de securitate regională, va permite formarea unei percepții complexe și exhaustive cu privire la riscurile și amenințările de ordin geopolitic la adresa securității naționale cu care se va confrunta Republica Moldova pe termen mediu și lung. Reconturarea sferelor de influență geopolitică din regiunea Europei de Est, pe de o parte, și statutul geopolitic de neutralitate permanentă a Republicii Moldova, pe de altă parte, exercită o influență majoră asupra securității naționale și provoacă o reflecție conștientă referitor la accentuarea dimensiunii geopolitice, care este una determinantă și necesară în procesul de consolidare a capacității instituționale și a fortificării capabilității militare a sis-

temului național de securitate și apărare al Republicii Moldova, realizarea căreia trebuie să devină o chestiune substanțială în noua paradigmă geopolitică de asigurare a securității naționale [24, p. 287].

În concluzii constatăm că pentru realizarea procesului de consolidare a dimensiunii geopolitice prin valorificarea oportunităților de fortificare a rezilienței sistemului național de securitate al Republicii Moldova, evoluția căreia este subminată de problemele identificate, este necesară intensificarea relațiilor de cooperare politico-militare la nivel multilateral cu structurile și instituțiile euroatlantice, precum și la nivel bilateral cu statele membre ale Alianței Nord-Atlantice în cadrul Programului Parteneriatul pentru Pace, care vor contribui la implementarea unor reforme profunde de modernizare a sectorului de securitate și apărare națională, ce se va solda cu amplificarea gradului de descurajare a eventualelor pericole din partea potențialelor inamici, precum și combaterea eficientă a riscurilor și amenințărilor actuale la adresa securității naționale. Soluționarea acestor probleme geopolitice, care periclitează procesul de asigurare a independenței, suveranității și integrității teritoriale, depinde în mare măsură de finalitatea războiului dintre Federația Rusă și Ucraina, ce va determina o nouă reconfigurare a conjuncturii geopolitice a mediului de securitate regională, care va fundamenta edificarea unui nou sistem de securitate europeană, fiind reconturate noi sfere de influență geopolitică. Totodată, consolidarea dimensiunii geopolitice a securității naționale a Republicii Moldova, prin repoziționarea geopolitică de *stat-tampon*, renunțarea la neutralitatea permanentă și aderarea la Alianța Nord-Atlantice, care va contribui la fortificarea statutului geopolitic de stat furnizor de securitate regională, depinde în mare măsură și de redimensionarea intereselor geopolitice ale Republicii Moldova în contextul noilor aranjamente de securitate regională.

Referințe bibliografice:

1. UNGUREANU, Veaceslav. *Emergența statutului geopolitic al Republicii Moldova în contextul consolidării capacității instituționale a securității naționale în perioada pandemiei COVID-19*. In: *Meritocrație*,

profesionalism, integritate: deziderate versus realități. Materialele conferinței științifice cu participare internațională din 19 noiembrie 2020. Chișinău: ÎS F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2021, pp. 160-189. ISBN 978-9975-157-25-4.

2. JUC, Victor. *Securitatea națională și politica externă ale Republicii Moldova în contextul transformărilor structurale de sistem postrăzboi rece.* Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2015. 200 p. ISBN 978-9975-53-530-4.

3. UNGUREANU, Veaceslav. *Redimensionarea arhitecturii geopolitice a sistemului internațional postrăzboi rece: adversități geostrategice și replieri de securitate.* Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2020. 236 p. ISBN 978-9975-3430-0-8.

4. TEOSA, Valentina, VASILESCU, Grigore, CROITORU, Vasile. *Geopolitica în sistemul științelor politice.* În: *Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil* / coord. Moșneaga Valeriu, Rusnac Gheorghe, Sacovici Vasilii. Chișinău: CEP USM, 2007, pp. 336-345. ISBN 978-9975-70-183-9.

5. SEREBRIAN, Oleg. *Despre geopolitică.* Chișinău: Editura Cartier, 2009. 176 p. ISBN 978-9975-79-558-6.

6. UNGUREANU, Veaceslav. *Trăsăturile fundamentale ale concepțului de neutralitate permanentă al Republicii Moldova: dimensiunea funcțională.* În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice.* 2018, nr. 1, pp. 31-43. ISSN 1857-2294.

7. MOȘNEAGA, Valeriu, BENIUC, Valentin. *De ce Republica Moldova trebuie să urmeze calea neutralității permanente.* În: *Relații Internaționale: istorie și contemporaneitate.* 1998, vol. 1, pp. 18-25.

8. OSMOCHESCU, Nicolae. *Neutralitatea permanentă – instituție de drept constituțional și de drept internațional public (Studiu comparat).* În: *Revista Națională de Drept.* 2005, nr. 2, pp. 2-7. ISSN 1811-0770.

9. OSMOCHESCU, Nicolae. *Neutralitatea permanentă a Republicii Moldova în contextul relațiilor internaționale contemporane.* În: *Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova. Materialele conferinței internaționale științifico-practice din 21 mai 2008.* Chișinău: AAP, 2008, vol. 2, pp. 182-183. ISBN 978-9975-9960-5-1.

10. GAMURARI, Vitalie. *Unele aspecte privind concepția neutralității permanente în dreptul internațional contemporan.* În: *Symposia professorum: Seria Drept. Materiale ale sesiunii științifice din 4-5 mai 2001.* Chișinău: ULIM, 2001, pp. 238-246. ISBN 9975-920-43-8.

11. LUPAN, Vlad. *Peste un deceniu de neutralitate, mai mult de zece ani de cooperare cu NATO* [online]. Disponibil: <http://www.ape.md> [citât 02.10.2022].
12. CEBOTARI, Svetlana. *The Republic of Moldova between neutrality and NATO membership status*. În: *Postmodern Openings*. 2010, vol. 3, pp. 83-91. ISSN 2068-0236.
13. BURIAN, Alexandru. *Schimbările geopolitice din lumea contemporană și problemele statalității moldovenești în contextul proceselor de integrare europeană*. În: *Revista Națională de Drept*. 2005, nr. 1, pp. 6-10. ISSN 1811-0770.
14. DORUL, Olga. *Măsurile de implementare în sistemul național de drept a normelor dreptului internațional compatibile cu statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova*. În: *Implementarea normelor dreptului internațional în legislația națională a Republicii Moldova*. Chișinău: Editura CEP USM, 2011, pp. 201-216.
15. MANOLACHE, Constantin. *Securitatea militară – element esențial al securității naționale*. În: *Akademios*. 2014, nr. 4, pp. 134-140. ISSN 1857-0461.
16. LAVRIC, Aurelian. *Problema neutralității Republicii Moldova în contextul asigurării securității sale*. În: *Studia Securitatis*. 2012, nr. 1, pp. 73-88. ISSN 1843-1925.
17. MIJA, Valeriu. *Conceptele de neutralitate în relațiile internaționale*. În: *Moldoscopia (Probleme de analiză politică)*. 2014, nr. 1, pp. 108-118. ISSN 1812-2566.
18. PLEȘCA, Valeriu. *Neutralitate permanentă, un pas înainte pentru integrarea europeană* [online]. Disponibil: http://www.prisa.md/rom/comments_csn_plesca [citât 02.10.2022].
19. CHIFU, Iulian. *Securitatea regională în spațiul Ucraina – Republica Moldova – România. Trilogia reușitei: reforme, securitate și construirea bunăstării* [online]. Disponibil: <http://www.viitorul.org> [citât 06.10.2022].
20. MASTAC, Ion. *Conceptul securității naționale a Moldovei pentru noul mileniu. Apărarea și Securitatea Națională a Moldovei*. Chișinău: Editura Arc, 2001. 25 p.
21. GORINCIOI, Radu. *Comentarii privind Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova* [online]. Disponibil: <https://infocenter.md> [citât 06.10.2022].
22. JUC, Victor. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Editura Tipografia-Sirius, 2011. 248 p. ISBN 978-9975-4222-5-3.

23. CHIFU, Iulian. *Neutralitatea între mit, imagine și realitate*. În: *Infosfera*. 2009, nr. 4, pp. 9-17. ISSN 2065-3395.

24. UNGUREANU, Veaceslav. *Consolidarea dimensiunii geopolitice în noua paradigmă de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova*. În: *Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european, partea a II-a* / coord. Juc Victor. Chișinău: ÎS F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2019, pp. 269-289. ISBN 978-9975-3298-6-6.

PARTICULARITĂȚI ALE RĂZBOIUL HIBRID ȘI PROTECȚIA INFORMAȚIILOR

Nicolae CHIMERCUIUC,
doctor în științe militare, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport, Republica Moldova

Motto: „Omenirea trebuie să pună
capăt războiului, altfel războiul va pune
capăt omenirii.”

John F. Kennedy

Abstract: This article is devoted to the analysis of hybrid warfare in general, but also of armed conflict near the borders of the Republic of Moldova, as well as Information Protection. The military conflict in Ukraine directly affects the security of the states of the Black Sea region, as well as neighboring countries. The Armed Forces of the belligerent states are involved in the conflict. In the Republic of Moldova, the Armed Forces are subordinated exclusively to the will of the people in order to guarantee sovereignty, independence and unity, territorial integrity of the country and constitutional democracy. It is also certain that the war in Ukraine can generate a food crisis due to the disruption of exports of agricultural products, and the societies around the conflict will not be the same for a long time. In order to return to a normal level of security in that region it is necessary to restore peace. It does not matter who will win in the war, but important it is the ability of the actors involved in the conflict and not only, to return to the state of peace after its end, through mutual understanding, which would satisfy the interests of all. The protection of information at the level of state or private institutions is a problem of Management in relation to employees that requires its assumption and resolution with priority. Thus, it is necessary for management to organize permanent dialogue with employees for a anticipatory knowledge of the risks to the security and protection of information.

Key-words: hybrid warfare, armed conflict, “asymmetric” tools, security, vulnerability, information protection.

RĂZBOIUL HIBRID

De-a lungul anilor, definiția de securitate a căpătat o formă mult mai clară și mai precisă, ajungând la etapa de suficiență în deceniile care au urmat după anii '50 ai secolului trecut. Din timpuri străvechi ale istoriei și până în prezent, securitatea s-a bazat pe procedee și obiceiuri de a supraviețui cu iscusință în război. Ea și-a găsit importanța în expresia: „dacă dorești pace, atunci trebuie să te pregătești de război”, validitatea războiului s-a considerat ca o continuare a politicii cu alte mijloace. Bazându-se pe Concepția securității naționale, întregul ansamblu de acțiuni orientate spre asigurarea securității țării pornește de la înțelegerea faptului că, în prezent, securitatea națională a unui stat european nu mai poate fi privită ca un fenomen izolat. Instabilitățile și pericolele din Europa, inclusiv de la periferiile ei, afectează starea de securitate a tuturor statelor europene, impunând o cooperare internațională intensă, eforturi commune [3].

Modificarea balanțelor de putere globale și regionale, apariția unor noi frontiere, precum și creșterea tensiunii între aceste centre de putere, ar putea crea posibilitatea unor noi conflicte militare. Conflictul militar din Ucraina afectează direct securitatea statelor din regiunea Mării Negre, precum și a țărilor vecine. În conflict sunt implicate forțele armate ale statelor beligerante. În Republica Moldova, Forțele Armate sunt subordonate exclusiv voinței popoului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale [1, art. 108]. De asemenea, este cert faptul că războiul din Ucraina poate genera o criză alimentară din cauza perturbării exporturilor de produse agroalimentare, iar societățile din preajma conflictului nu vor mai fi aceleași, o lungă perioadă de timp [8, pag. 478]. Pentru a reveni la un nivel normal al securității din regiunea respectivă este necesar de a restabili pacea. Nu contează cine va învinge în război, dar importantă este capacitatea actorilor implicați în conflict și nu numai, de a reveni la starea de pace după sfârșitul aces-

tuia, prin înțelegere reciprocă, care ar satisface interesele tuturor. Majoritatea politologilor și experților militari occidentali apreciază că în cadrul implementării „politicii hibride“, Rusia a desfășurat și continuă să desfășoare împotriva Ucrainei un război total, hibrid ca formă și asimetric din punct de vedere al conținutului. Din acest punct de vedere, sunt convingătoare ideile și părerile expertului Carnegie, Richard Sokolskis, și ale fostului vicepreședinte al partidului de opoziție rus PARNAS, Ilia Iașin, potrivit cărora în implementarea „politicii hibride” a Federației Ruse împotriva Ucrainei, pe primul plan se află operațiunile informaționale și alte instrumente „asimetrice” de influență, cum ar fi cele: energetice, economice, umanitare, ecologice, religioase, etnice și culturale. Implementarea mixtă a măsurilor hibride a fost facilitată și de anumite condiții specifice din Ucraina, precum: corupția, frontierele ne sigure, atitudinea puternic pro-rusă a populației din Donbass, penetrarea (străbaterea, vulnerabilitatea) structurilor de apărare, securitate și informații ale țării. Propunem în continuare să analizăm armele războiului hibrid.

Instrumentele războiului hibrid

Formarea opiniei publice în mediul informațional este influențată și de tehnologiile informațiilor și comunicațiilor (TIC). Aceasta a marcat trecerea omenirii la o etapă complet nouă de dezvoltare, datorită Revoluției din domeniul informatizării. TIC au transformat nu numai principiile și formele de colectare, prelucrare și transmitere a informațiilor, dar și au început să influențeze simțitor și progresiv componentele politice, economice, culturale și nu în ultimul rând cele militare ale țărilor. Cercetătorii numesc instrumentele războiului hibrid în moduri și feluri diferite. Unii analiști în domeniul securității numesc războiul informațional cel mai eficient element al războaielor fără contact. Experții care se preocupă de studierea războiului hibrid, include în conceptul de amenințări toate mijloacele care ajută inamicul să provoace daune, și anume: cele tradiționale, clasice, războaie în spațiul informațional, utilizarea și dezvoltarea scenariilor de conflicte de intensitate redusă pe teritoriul inamic, terorism internațional,

migrație, incitare la conflicte etnice și religioase, criminalitate transnațională, riscuri demografice, provocări de globalizare și altele. Sarcina principală este de a utiliza atât metodele tradiționale, cât și cele netradiționale. [6, p. 92-93]. Politologul E.S. Teslenko numește șapte amenințări hibride care sunt componente ale unui război hibrid, și anume: terorismul, spionajul cibernetic, crima organizată, acțiuni antisatelite și amenințări militare din spațiul cosmic, contracțiuni militare și economice pe mare inclusive blocate navale și piraterie, crearea unui deficit de resurse, inclusive sancțiuni economice, ecocide (distrugere) și dominație în distribuirea produselor alimentare, desfășurarea operațiunilor sub acoperire de către unitățile Forțelor Speciale, inclusive epurarea etnică și asasinatele politice. [5, p. 205-237]. Un alt punct de vedere este al sociologului rus Igor Eidman, rezident în Germania, care evidențiază că războiul hibrid este bazat pe modelul unei campanii militare reale, asociind fiecărei tehnici hibride, prin analogie, și atribuindu-i un instrument militar convențional:

- trolii pro-atacatori = „detașamente diversioniste”;
- ONG-uri, think tank-uri cu conexiuni directe sau indirecte cu autoritățile atacatoare = „centre de recrutare ale războiului hibrid”;
- Hacherii = „trupele de rachete”;
- propaganda = „aviația militară” a războiului hibrid;
- oligarhii = „artileria grea” a războiului hibrid;
- companii militare private = „aripa înarmată” a războiului hibrid.

În continuare ne propunem să analizăm propaganda. Așa dar, propaganda sau „aviația militară” a războiului hibrid, care are scopul de a intimida populația statului inamic, se desfășoară prin intermediul așa-numitei „rețele de prieteni ai atacatorului”, creată de serviciile secrete. Aceasta acționează sub acoperirea unor instituții culturale, diplomatice, de afaceri și mediatice. Una dintre cele mai de succes arme care asigură victoria este propaganda. Ea fiind subtilă, minuțioasă și fermecătoare, are puterea de a schimba rațiunea omului, principiile și valorile lui. Acțiunile frecvente de dezinformare vizează o gamă foarte variată a audienței statului

și au ca scop: promovarea „instabilității și urii în societate”, răspândirea panicii, cultivarea neîncrederii în autoritățile statului și în armată, demoralizarea militarilor și a comandanților și crearea unui clivaj (fisuri) la nivelul societății, prin întărirea și susținerea unor neînțelegeri interne pe plan lingvistic, religios, regional, etnic și politic. Mesajele-forță utilizate, în cazul Ucrainei, au evoluat permanent, principalele teme referindu-se la „lipsa de legitimitate a autorităților ucrainene”, „justețea anexării Crimeii”, „responsabilitatea forțelor ucrainene în comiterea unor fapte îngrozitoare” împotriva populației civile și a luptătorilor separatiști din Donbass și „existența unor tendințe separatiste ale minorităților din Ucraina” [7].

În afară de tehnicile clasice de propagandă și dezinformare, s-a recurs la crearea de noi termeni și expresii și utilizarea excesivă a acestora pentru etichetări negative [11].

PROTECȚIA INFORMAȚIILOR

Când vorbim despre arme informaționale, factorul rezultat este securitatea. Securitatea informațiilor este o parte integrală a securității naționale a fiecărei țări. Securitatea informațiilor, precum și protecția informațiilor este o sarcină complexă care vizează asigurarea securității, implementată prin introducerea unui sistem de Securitate. Problema securității informațiilor poartă un caracter multilateral, complex și vizează un număr mare de sarcini importante. Procesele de pătrundere în toate sferele societății a mijloacelor tehnice de prelucrare și transmitere a datelor, agravează în mod constant protecția securității informațiilor. Pentru a înțelege mai bine importanța protecției informațiilor și asigurarea securității statului, ne propunem să analizăm cum stau lucrurile la acest capitol în țările din vecinătate, spre exemplu în România. Conform Revisitei Intelligence, o cauză importantă a procesului anevoios pe care l-a parcurs România în perioada tranziției de după 1989 a constat în absența unui sistem protectiv eficient al informațiilor clasificate [11]. Statul, prin autoritățile sale ce gestionau astfel de informații sau dețineau atribuții de control în domeniu, nu avea mijloacele necesare protejării lor în mod adecvat, context facil (ușor) de ex-

ploatat de entități străine și autohtone care intenționau accesarea ilegală de date clasificate, cu potențial de afectare a intereselor statului român în multiple planuri (politico-militar, economic etc.). Situația s-a schimbat, odată cu demersurile întreprinse de România pentru a adera la NATO și UE. Una dintre cerințele structurilor euro-atlantice a constat în formarea, de către autoritățile române, a unui sistem eficient de protecție a informațiilor clasificate, mai ales în condițiile în care urmau să devină beneficiare de date transmise în regim partenerial.

În consecință, în 2002, în România au fost adoptate acte normative care au asigurat fundamentul juridic pentru crearea unui mecanism instituțional de protecție. Organizarea și funcționarea sistemului a favorizat obținerea unor rezultate consistente (inclusiv pe linie de contraspionaj) și evoluția structurilor informative spre zona intelligence. Organizațiile de intelligence asigură **nivelul operativ** în funcționarea sistemului securității naționale fiind instituțiile investite legal să desfășoare activități de informații, contrainformații și securitate. **Nivelul strategic** este reprezentat de comunitatea națională de informații, sistem info-decizional ce integrează, în ansamblu, activitatea de informații pentru securitate. Dar și în aceste condiții, riscurile și amenințările specifice acestui domeniu continuă să fie. Ulterior, datorită progresului socio-economic, în special, celui tehnologic, s-au produs schimbări însemnate, ce țin de riscuri și amenințări din categoria dată. În primul rând, s-au manifestat două cauze de schimbări mari:

- a crescut volumul de date transmis (solicitat) în format electronic în detrimentul celui pe hârtie și
- a crescut importanța datelor confidențiale (neclasificate) în protecția informațiilor.

Astfel, prin accesarea neautorizată a datelor deținute de instituțiile publice și private din țară, de către entitățile străine și autohtone, cresc riscurile și amenințările la adresa informațiilor.

Aceasta se referă atât la secrete de stat și de serviciu, informațiile clasificate, cât și **datele interne** gestionate de către anumite instituții. Ne propunem în continuare să analizăm datele interne. Prin **date interne se înțeleg informații sensibile legate**

de secretul profesional sau de afaceri, fiind conținute în proiecte, contracte, documente cu referință la parteneri, colaboratori, angajați, strategii, etc. Dobândirea informațiilor sensibile ocupă un loc important în activitățile entităților ostile, deoarece permite cunoașterea modului de organizare și funcționare a unor instituții importante pentru securitatea națională, cum ar fi servicii publice esențiale, infrastructură critică și, respectiv, proiectarea de măsuri contra intereselor statului. Efectul în urma acțiunilor entităților străine sau autohtone poate fi cu atât mai grav cu cât se poate derula sub coordonarea unor state ostile statului agresat, pentru erodarea fundamentelor securității naționale, cum ar fi:

- regimul democratic;

- tendințele de a fi parte componentă a structurilor euro-atlantice, UE etc., se urmărește accesarea unor informații pe baza cărora se întreprind demersuri în acest sens, pentru a "împiedica" procesele date. Două tipuri de activități în acest sens, ne propunem spre analiză, și anume: cele cu caracter **oficial și cele cu caracter neoficial. Tip oficial.** Acele entități străine pot activa prin reprezentanții lor din țară, spre exemplu, agenți cu acoperire neoficială, cum ar fi academică, economică, etc., sau oficială, de exemplu diplomatică. La fel ele pot acționa prin intermediul cetățenilor aparținând unor state terțe, pentru a-și camufla operațiunile ilegale. Această metodă este practică în special de serviciile de spionaj. În scopul accesării neautorizate a informațiilor cu importanță pentru securitatea națională, entitățile străine pot proveni din categoria actorilor statali, cum ar fi servicii de spionaj și/sau non-statali, de exemplu rețele de criminalitate organizată, grupări de hackeri și de teroriști, ș.a. În scopul ascunderii obiectivului propus de la autoritățile statale, entitățile străine se pot asocia și cu structuri autohtone (de exemplu, grupări de interlopi, rețele de corupție sau de contrabandă). Ținta accesării neautorizate de informații sunt structurile publice și private atât din țară, cât și din străinătate. Un factor important pentru entitățile ostile, în scopul justificării sau prezenței în instituții, inclusiv accesării la echipamente și la baze de date, este să genereze sau să exploateze contexte respective. De asemenea, **pe termen mediu sau lung**, ele (entitățile

străine) pot acționa prin intermediul unor persoane fizice sau juridice care desfășoară activități stabilite prin contract, atunci când instituțiile apelează la anumite servicii din exteriorul țării, de exemplu la firme ce asigură servicii de mentenanță (totalitatea operațiilor de întreținere și reparație ale unui sistem tehnic) sau care livrează programe informatice ori printr-un colaborator angajat ca expert într-un proiect. **Pe termen scurt** pot fi valorificate interacțiunile în cadrul unor grupuri turistice ori delegații în domeniul academic, economic, cultural, etc. Ce se referă la acțiunile **punctuale**, acestea se pot manifesta prin intermediul unor cetățeni solicitanți oficiali de informații ori în calitate de vizitatori în mediul instituțiilor. Dacă este să ne referim la **acțiunile neoficiale**, cel mai frecvent, entitățile ostile (adversarul) acționează prin identificarea și exploatarea vulnerabilităților de ordin tehnic, fizic și uman. În urma absenței programelor anti-virus, utilizării de comunicații nesigure, neprotejării documentelor prin sigilare și parolare, se pot lansa atacuri cibernetice, intercepta discuții sau se poate pătrunde în încăperi în mod ilegal. Dar entitatea ostilă, în primul rând, este preocupată de existența vulnerabilităților **de tip uman**. **Un colaborator reprezintă cea mai valoroasă sursă de informații** deoarece poate avea acces la date nu doar direct, ca spre exemplu la sursele tehnice, ci și indirect, prin cunoașterea unor aspecte ce depășesc atribuțiile din comunicarea cu colegii. Mai mult, persoana respectivă poate identifica și exploata din interior vulnerabilitățile tehnice, fizice și umane, derula acțiuni de influență, asigura interpretarea analitică a datelor. Din ce cauză pot apărea vulnerabilitățile?

Cauzele apariției vulnerabilităților la adresa protecției informațiilor.

Vulnerabilitățile pot apărea din cauza:

- unui management defectuos care nu conștientizează importanța protecției informațiilor și nu dispune măsuri de rigoare necesare;
- lipsa fondurilor necesare pentru asigurarea protecției informațiilor;
- lipsa de sesiuni de pregătire pe această temă;

- ne cunoașterea problemelor cu care se confruntă angajații și care pot fi exploatate de entitățile ostile, de exemplu: probleme financiare, familiale, medicale, vicii, nemulțumiri profesionale, pasiuni, ș.a.

- o vulnerabilitate majoră ce conduce la absența unui sistem eficient de protecție la nivelul instituțiilor, o reprezintă pasivitatea și incompetența managerilor.

O altă problemă în protecția informațiilor o reprezintă angajații diferitor structuri și întreprinderi.

Ne propunem să analizăm câteva tipuri de scurgeri de informații.

Spre exemplu, un oarecare angajat poate susține conștient interesele unei grupări ostile și agresive pentru că urmărește să obțină unele avantaje, fie de ordin profesional sau socio-economic (promovare pe linie profesională, primirea unor sume de bani, etc.), care a fost șantajat în acest sens sau vrea să se răzbune pe unii conducători. Dar un angajat poate acționa și involuntar în favoarea unei grupări sau entități ostile, printr-un comportament profesional inadecvat (gestionarea incorectă a informațiilor la care are acces), care ar genera puncte slabe în securitatea unei structuri sau întreprinderi. **Alt tip de scurgeri** de informații pot fi din cauza unor **angajați nemulțumiți de cariera lor profesională** și care doresc să se răzbune pe conducerea instituției respective ori pe colegii săi. Pot exista și angajați care intenționează să se elibereze din serviciu și urmăresc să-și demonstreze valoarea și cunoștințele sale față de un potential lucru, obiect (reprezentate sub formă de informații). Un alt tip de scurgeri poate fi prin intermediul unor foști angajați care, deși nu mai au acces la date din cadrul instituției, dar cunosc multe aspecte de interes din interiorul ei sau chiar mențin încă legătura cu foștii colegi.

CONCLUZII

Conflictul militar din Ucraina afectează direct securitatea statelor din regiunea Mării Negre, precum și a țărilor vecine. În conflict sunt implicate forțele armate ale statelor beligerante. Republica Moldova este o țară neutră, iar doctrina militară este deter-

minată de politica ei externă și internă, de neutralitatea permanentă proclamată constituțional [2].

Referitor la protecția informațiilor. Protecția informațiilor la nivelul instituțiilor de stat sau private, reprezintă o problemă a conducerii în relația cu angajații care impune asumarea și rezolvarea sa cu prioritate. Astfel, este necesar ca conducerea să organizeze permanent dialogul cu angajații pentru o cunoaștere anticipativă a riscurilor la adresa securității și protecției informațiilor. Cunoștințele dobândite teoretic de către angajați pot fi evaluate de către conducere prin diferite teste de verificare. Prin activități de control se poate verifica activitatea practică privind modul de respectare a lor. Pe baza acestor activități, atât teoretice, cât și practice se pot ajusta măsurile pentru prevenirea apariției riscurilor și amenințărilor, precum și se contribuie la formarea educației de securitate în cadrul instituțiilor. Pentru a reveni la un nivel normal al securității din regiunea respectivă este necesar de a restabili pacea. Nu contează cine va învinge în război, dar importantă este capacitatea actorilor implicați în conflict și nu numai, de a reveni la starea de pace după sfârșitul acestuia, prin înțelegere reciprocă, care ar satisface interesele tuturor.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.
2. Doctrina militară a Republicii Moldova, aprobată prin HG nr. 482 din 06.06.1995.
3. Strategia securității naționale a Republicii Moldova, aprobată prin HG Nr. 153 din 15.07.2011.
4. Strategia securității alimentare a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030, proiect. <https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-privind-initiereaprosesului-de-elaborare-a-proiectului-strategiei-securitatii-alimentare-pentru-anii-2023-2030-incepand-cu-data-de-22072022/9417>.
5. Tsygankov P. „Războaiele hibride” ca subiect al discuțiilor teoretice. 2015-2. P. 208-237.
6. Sergeev I. Un instrument de confruntare informațională. 2016, Nr. 6 (27). P. 92-93.
7. <https://intelligence.sri.ro/inventar-hibrid-razboiul-din-ucraina/>.
8. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-478-488.pdf.

9. <https://gandeste.org/analize-si-opinii/adrian-severin-razboiul-din-ucraina-si-securitatea-in-regiunea-marii-negre/125709/> (accesat la 07.04.2024).
10. <https://www.cotidianul.ro/razboiul-din-ucraina-si-securitatea-in-regiunea-marii-negre/> (accesat la 07.04.2024).
11. <https://intelligence.sri.ro/protectia-informatiilor-rolul-resursei-umane/> (accesat la 07.04.2024).

SCENARII POSIBILE PENTRU O NOUĂ ORDINE MONDIALĂ

Mihai RADU,
general de brigadă (ret.), România

Elena-Adriana BRUMARU,
doctorand, Academia Militară a Forțelor Armate
„Alexandru cel Bun”,
Chișinău, Republica Moldova.

Rezumat: Ideea unei noi ordini mondiale reflectă schimbările semnificative în dinamica geopolitică, economică și socială la nivel global. Observăm că multipolaritatea crește, competiția geopolitică este intensificată, influența dezvoltărilor tehnologice și a celor economice devin esențiale iar tensiuni regionale sunt persistente. Cel mai probabil, se conturează ideea potrivit căreia, în câțiva ani vom vorbi despre **doi SUBIECTI POLITICI – SUA și CHINA, iar celelalte națiuni vor face obiectul analizei ca OBIECTE POLITICE**, istoria confirmând faptul că marile puteri acționează ca niște forțe magnetice puternice, atrăgând în sfera lor de influență alți actori statali sau non statali care pot veni din convingere, din interes, de nevoie, șantajați sau forțați.

Cuvinte cheie: noua ordine mondială, multipolaritate, conflicte regionale, organizații internaționale.

Abstract: The idea of a new world order reflects significant changes in geopolitical, economic and social dynamics globally. We see that multipolarity is increasing, geopolitical competition is intensified, the influence of technological and economic developments is becoming essential, and regional tensions are persistent.

Most likely, the idea is emerging according to which, in a few years, we will talk about **two POLITICAL SUBJECTS – USA and CHINA, and the other nations will be analyzed as POLITICAL OBJECTS**, history confirming that the great powers act as powerful magnetic forces, attracting into their sphere of influ-

ence other state or non-state actors that can come from conviction, out of interest, out of necessity, blackmailed or forced.

Keywords: new world order, multipolarity, regional conflicts, international organizations.

Ideea unei noi ordini mondiale reflectă schimbările semnificative în dinamica geopolitică, economică și socială la nivel global.

Apreciem că actualul război ruso-ucrainean și posibila atragere a Moldovei prin Transnistria și Găgăuzia, are, ca obiectiv important, schimbarea ordinii mondiale actuale, în special în regiunea Europei și în zonele învecinate. Prin această acțiune violentă se dorește, în special, creșterea rolului marii puteri a Federației Ruse în detrimentul NATO și UE și mutarea, la nivel internațional, de la lumea unipolară la cea multipolară.

Această schimbare ar aduce cu sine o nouă ordine mondială, diferită de cea de după Războiul Rece, în care mari puteri precum Federația Rusă și China doresc să impună un nou set de aranjamente internaționale pentru a menține stabilitatea politică globală.

Ce observăm?

Multipolaritatea crește – observăm o tranziție de la un sistem mondial dominat de Statele Unite și aliații săi la o lume multipolară, în care mai multe puteri regionale, cum ar fi China, Rusia, Uniunea Europeană dar și alte țări, își afirmă influența zonală, regională și globală.

Competiția geopolitică este intensificată – confruntările geopolitice între marile puteri pot deveni mai accentuate, inclusiv în ceea ce privește controlul asupra resurselor, influența în regiuni cheie și competiția tehnologică.

Influența dezvoltărilor tehnologice și a celor economice – dezvoltările tehnologice, cum ar fi inteligența artificială, blockchain și tehnologiile cu impact mare, pot remodela economiile globale și pot schimba modalitățile în care puterile globale interacționează și concurează.

Schimbări majore în organizarea Forțelor Armate – China a lansat cea mai mare restructurare a armatei sale din aproape un deceniu (aprilie 2024), concentrându-se pe forțe strategice bazate

pe tehnologie și echipate pentru un război modern¹. Ambițiile Chinei de a stăpâni mai bine inteligența artificială și alte noi tehnologii este evidentă, pentru a se pregăti pentru ceea ce numește „războiul inteligent”² al viitorului.

Tensiuni regionale persistente – observăm că zonele de conflict și tensiuni regionale nu dispar în viitorul apropiat și pot continua să influențeze ordinea mondială. Vezi Ucraina, Orientul Mijlociu, Peninsula Coreeană și Marea Chinei de Sud, **conflicte care trebuie analizate într-o perspectivă integrată spre atingerea unui singur scop – o nouă ordine mondială.**

Rusia consideră că Ucraina trebuie să dispară, fiind o națiune artificială. Totodată, are prezență militară și economică semnificativă în zona Arctică.

China apreciază că Taiwanul face parte din teritoriul său, deși nu l-a controlat niciodată, și a promis să preia controlul asupra insulei – cu forța, dacă este necesar, însă dependența economică prin piața de desfacere, oferită de Europa și SUA, o face să rămână rezervată și să acționeze prin proxii.

Iranul sprijină Hamas în criza creată în Israel și în plină desfășurare în Fâșia Gaza.

Coreea de Nord, Iranul, China și Rusia se sprijină reciproc pentru menținerea și desfășurarea conflictelor regionale.

Cel mai probabil, se conturează ideea potrivit căreia, în câțiva ani vom vorbi despre **doi SUBIECTI POLITICI – SUA și CHINA, iar celelalte națiuni vor face obiectul analizei ca OBIECTE POLITICE**, istoria confirmând faptul că marile puteri acționează ca niște forțe magnetice puternice, atrăgând în sfera lor de influență alți actori statali sau non statali care pot veni din convingere, din interes, de nevoie, șantajați sau forțați.

¹ 29 aprilie 2024, Ion Marinescu, Xi Jinping a desființat Forța de Sprijin Strategic, cu scopul declarat de a ajuta armata Chinei „să lupte și să câștige în războiul modern”, articol preluat de la CNN pe site-ul: <https://www.g4media.ro/xi-jinping-a-desfiintat-forța-de-sprjin-strategic-cu-scopul-declarat-de-a-ajuta-armata-chinei-sa-lupte-si-sa-castige-in-razboiul-modern.html>.

² Conceptul de „război inteligent” a atras atenția încă din 2019 fiind detaliată în Carta Albă a Apărării Chineze – evidențiază aplicarea militară a tehnologiilor de ultimă generație, cum ar fi inteligența artificială, informațiile cuantice, big data și cloud computing.

1. DEGRADAREA CONTINUĂ A SITUAȚIEI DE SECURITATE INTERNAȚIONALĂ, CAUZE ȘI CONEXIUNI ÎNTRE FOCARELE DE INSECURITATE EXISTENTE, LA CE NE PUTEM AȘTEPTA?

Actuala ordine de securitate și ordine mondială se bazează pe trei piloni, acceptați și agreeți după cel de-al doilea Război Mondial: legi, norme și instituții.

Observăm că asistăm la o eroziune permanentă și profundă a autorității organizațiilor care au susținut actuala ordinea mondială și în special al ONU – Consiliul de Securitate, ca nivel decizional, care este din ce în ce mai slăbit și uneori blocat. De asemenea, vedem că aplicarea legilor dreptului internațional, a normelor, a convențiilor cu efect în asigurarea ordinii de securitate internațională se face din ce în ce mai selectiv, se aplică parțial și de multe ori doar retoric. În plus, observăm scăderea apetitului privind cooperarea și înlocuirea acestuia cu un sentiment de frică de conlucrare și de realizare de parteneriate. Deosebit de important, cu efect direct asupra degradării situației de securitate, sunt fisurile în disciplina de bloc, care a scăzut și este relativă prin afirmarea de poziții partizane și interese locale (vezi poziția Slovaciei, a Ungariei, Austriei, Turciei – țări membre UE și NATO).

De asemenea, vedem că echilibrul de putere a perioadei războiului rece nu mai există, iar afirmația teoreticienilor realiști potrivit căreia „ordinea mondială este asigurată de raportul de putere și al resurselor” tinde să devină corectă.

Devine din ce în ce mai evident că pozițiile următoare ale SUA și ale Chinei vor stabili liniile de forță, de confruntare sau de înțelegere, de cooperare în viitorul nu foarte îndepărtat. În același timp, există noi protagoniști cu resurse, cu inteligență și maturitate strategică, neglijăți într-o anumită perioadă de timp, și care își cer drepturile în noua structură de securitate iar poziția lor este hotărâtoare în cum va arăta lumea de mâine (vezi India, Japonia, Germania, Africa de Sud, Brazilia, Egipt) dar și declarația președintelui turc, conform căreia „Lumea este mai mare decât cinci!”.

Concluzie parțială – statele care modelează astăzi ordinea globală sunt mai eterogene, au mai puține interese comune și mai diverse din punct de vedere al valorilor culturale, istorice și nor-

mative. Rezultatul acestei stări de fapt este diminuarea dorinței de cooperare și creșterea celei de confruntare. Aceste aspecte se înregistrează atât în instituții internaționale consacrate (ONU, G7, G20³, NATO, UE, OSCE etc.), în spații strategice eterogene, cum ar fi cel post sovietic, Arctic, Orientul Mijlociu, Africa sau zona Indo-Pacifică, cât și în noi inițiative regionale sau transcontinentale cum ar fi BRICSAM⁴, QUAD⁵, Inițiativa „*Belt and Road*”, culoare sau lanțuri logistice, competiția tehnologică în spațiile terestru, maritim, aerian, electromagnetic, cibernetic sau cosmic.

2. CONTRIBUIE RĂZBOIUL DIN UCRAINA LA ÎNDEPLINIREA DEZIDERATULUI PENTRU ASIGURAREA UNEI NOI ORDINI MONDIALE?

Cu siguranță, da. Dar este numai o parte din puzzle!

Globalizarea a permis extinderea democrației în foarte multe țări (inclusiv în România și în Moldova), dar nu trebuie să uităm că democrația nu asigură și dezvoltarea (care necesită efort economic, disciplină economică, construcție economică, proiecte industriale) Acest lucru a condus la nemulțumiri populare și apariția suveranismului / noul concept politic caracterizat de reduționism,

³ **Compoziția G-20 indică trei grupuri distincte:** un grup de actori occidentali sincronizați (G-7 plus Australia, Coreea de Sud și Uniunea Europeană), un grup care alcătuiesc BRICSAM (Brazilia, Rusia, India, China, Africa de Sud, statele ASEAN – Asociația statelor din SE Asiei (10 state) – Brunei, Cambodgia, Indonezia, Laos, Malaezia, Myanmar, Filipine, Singapore – , Mexic) și a treia, QUAD (SUA, India, Australia și Japonia).

⁴ **Țările BRICSAM** au ca deviză „Schimbarea puterii economice și a guvernării internaționale” – sunt un grup de țări cu economii în dezvoltare și care vizează trecere la niveluri mai ridicate de venituri în următorii 10 ani, cu efect de undă asupra economiei globale. Aceste efecte vor fi resimțite la nivel regional, deoarece multe dintre aceste țări devin centre economice regionale și, astfel, vor putea exercita putere în regiunile respective, cât și la nivel mondial. Nu numai că aceste țări vor experimenta schimbări semnificative la nivel național ca urmare a acestor efecte, dar poate exista și o astfel de schimbare a echilibrului economic global al puterii, încât o revizuire a aspectelor cheie ale arhitecturii globale de guvernare economică și financiară va deveni inevitabilă.

⁵ **Grupul QUAD** a fost lansat în 2007, dar a prins contur cu adevărat abia un deceniu mai târziu, după ciocniri violente la frontiera dintre India și China și o desfășurare a puterii militare chineze în Marea Chinei de Sud. Ministrul japonez de externe, a explicat parlamentului de la Tokyo că alianța QUAD permite să se stabilească „o ordine liberă și deschisă bazată pe statul de drept” în regiunea Asia-Pacific.

restricționism, protecționism. Totodată, trebuie remarcat că populismul și ascensiunea naționalismului economic reprezintă cele mai grave amenințări la stabilitatea lumii în viitor.

Concluzie parțială – Apreciem că războiul ruso-ucrainean este începutul atingerii și realizării obiectivelor privind schimbarea ordinii mondiale, dar nu trebuie neglijate celelalte zone de interes profunde precum Orientul Mijlociu (vezi conflictul Israel-Hamas și Iran, inclusiv poziția ambiguă a Turciei care nu și-a stabilit încă poziția), Zona ARTICĂ^{6, 7, 8, 9, 10} și Taiwan, dar și criza economică globală ce se prefigurează. În același timp, un factor cultural semnificativ, nu trebuie minimizat **și acesta este reprezentat de religie, ca un motor al evoluției culturale globale**¹¹.

3. ZECE ÎNTREBĂRI LA CARE TREBUIE SĂ GĂSIM RĂSPUNSURI – pe termen scurt și mediu.

1. Noi, România și Moldova, unde ne vom situa în noua ordine mondială? În care zonă de influență?

⁶ NATO a înființat în 2017, un al treilea comandament la nivel operativ – JFC NORFOLK/USA – cu misiunea de a proteja Liniile de Comunicații Strategice între Europa și America de Nord, inclusiv în zona Arctică, în toate cele cinci domenii. Comandamentul a realizat Capacitate Operațională Finală/FOC în iulie 2021 și până în prezent a organizat 28 de exerciții în zona Arctică.

⁷ NATO a înființat în 2023 Centrul de Excelență pentru Schimbări Climatice și Securitate (CCASCOE) Montreal/Canada – care va avea ca obiect de studiu, în primul rând, zona Arctică.

⁸ Finlanda și Suedia membre NATO.

⁹ Rusia menține o prezență militară semnificativă în zona Arctică. În 2014, a fost înființat Comandamentul Strategic Întrunit al Flotei de Nord (Rusia). Flota de Nord a Rusiei, este cea mai mare dintre cele patru flote ale Marinei Ruse. Ea cuprinde două treimi din puterea navală totală a Rusiei și are aproape 80 de nave operaționale, aproximativ 35 de submarine, șase crucișătoare de rachete și nava amiral Petru cel Mare, un crucișător cu rachete ghidate cu propulsie nucleară. Rusia a reluat patrulile navale ale Rutei Mării Nordului.

¹⁰ China aspiră să devină o țară cu proiecte economice importante în zona Arctică, alături de Canada, Danemarca, Finlanda, Islanda, Norvegia, Rusia, Suedia și SUA.

¹¹ G-20 are patru țări cu populații musulmane importante (Indonezia, India, Turcia și Arabia Saudită), în timp ce G-7 nu are niciuna. Numărul musulmanilor pe planetă este de aproximativ 1,2 miliarde. Este posibil ca următorii ani dimensiunea religioasă să marcheze începutul unei noi direcții de abordare a păcii în lume. G-20 are un Forum interreligios care se întrunește în Australia, în marja fiecărui summit, începând din anul 2014, anul înființării acestuia.

2. Există la nivel național convingerea / educarea populației și formarea unei poziții naționale, care să conducă la aderarea într-o zona de influență favorabilă intereselor naționale?

3. Putem să fim șantajati sau forțați pentru alegerea unui sistem de alianțe și aranjamente de securitate? Care sunt vulnerabilitățile identificate și care vor fi fiind măsurile necesare pentru atenuarea și/sau eliminarea acestor vulnerabilități?

4. Va reuși UE să se reformeze în timp util și să recupereze timpul pierdut?

5. Va rămâne SUA alături de Europa sau își va schimba ordinea priorităților?

6. Se va găsi o cale către detensionarea și reluarea dialogului sau se va recurge la ceea ce liderii marilor puteri știu cel mai bine, adică războiul?

7. Se conturează o nouă ordine globală multivalentă sau se păstrează actualul „Status Quo”, lume bipolară cu o nouă formă a „Războiului Rece”?

8. Mai are UE viitor? Europa va deveni Eurasia?

9. Este lumea occidentală pregătită pentru intrarea Chinei în topul superputerilor?

10. Pentru realizarea echilibrului de forțe vom asista la formarea unui „nou NATO” în zona indo-pacific?

4. CARE SUNT REALITĂȚILE POLITICE?

Principalii factori determinanți ai puterii statelor¹²:

- forța economică, exprimată sintetic prin indicatorul PIB exprimat în USD și PPP;
- potențialul demografic, inclusiv diaspora și minoritățile etnice;
- infrastructura strategică (aeroporturi/porturi/flota comercială/rețelele de căi ferate și drumuri);

¹² Ancheta statistică realizată de New US Report / World Report, în 2021, a **evidențiat următoarele ordine a celor mai puternice state din lume**: 1. SUA, 2. China, 3. Federația Rusă, 4. Germania, 5. Marea Britanie, 6. Japonia, 7. Franța, 8. Coreea de Sud, 9. Arabia Saudită, 10. Emiratele Arabe Unite, 11. Canada.

- sistemele de alianțe și aranjamente de securitate la care statul este parte;
- potențialul financiar (buget național/militar/datoria externă/rezervele de aur și valutare);
- resursele naturale;
- geografia (suprafața/lungimea frontierelor/lungimea coastelor/suprafața apelor interne);
- educația, cultura, coeziunea socială;
- forța militară totală (potențialul și capacitatea de luptă, autonomia strategică, capacitatea de proiecție a forței, reziliența socială /protecția generală a statului, incluzând potențialul informatic și contrainformativ);
- putere pentru modelarea și influențarea politicilor externe, militare și economice ale celor mai importanți actori statali și non statali;
- control și influență a marilor agenții de știri;
- lideri cu o mare capacitate de a determina, susține, urmări și influența dinamica și starea unor aranjamente politice și înțelegeri strategice (inclusiv alianțe) în timp scurt.

Dincolo de bunăstarea economică evidentă realizată de țările vest-europene, bugetele mici acordate apărării și încrederea în sistemul de securitate colectivă realizat, condus și în mare parte finanțat de SUA, au determinat atât în concepția liderilor europeni, dar și a popoarelor, opinia că marile pericole de securitate au dispărut. Urmările acestei situații au început să se vadă abia acum când, la nivel global, asistăm la o confluență a vechilor amenințări cu altele noi, iar SUA este într-un moment de recul geopolitic.

Procesul de restructurare a ordinii globale a fost evidențiat de toți marii actori ai lumii contemporane, mai ales urmare a tranzițiilor rapide de la bipolarism, la multipolarism, via monopolarism¹³, proces început, practic, în 1990 când a fost înregistrat colapsul comunismului.

Monopolarismul – se referă la situația în care o singură putere sau un singur stat domină complet pe scena mondială, exerci-

¹³ Concepte utilizate pentru a descrie structurile de putere în relațiile internaționale.

tând o influență supremă asupra politicilor internaționale și având o capacitate unică de a-și impune voința asupra altor state. (principalul exemplu al unei perioade de monopolarism a fost după destrămarea Uniunii Sovietice în 1991, când Statele Unite au fost singura superputere globală. În această perioadă, politica mondială a fost puternic influențată și dirijată de SUA într-un mod dominant).

Bipolarismul – se referă la o structură de putere mondială în care două mari puteri sau blocuri de putere concurează între ele pentru supremație. (cea mai cunoscută perioadă de bipolarism a fost Războiul Rece, când Statele Unite și Uniunea Sovietică au fost cele două puteri dominante ale lumii. În această situație, statele mici sau neutre puteau să aleagă între una dintre cele două tabere, ceea ce a condus la formarea unor alianțe puternice și diviziuni clare în lume).

Multipolarismul – se referă la o ordine mondială în care puterea este distribuită între mai multe state sau blocuri de putere relativ egale. În această structură, există mai multe centre de putere care cooperează sau concurează între ele, iar niciunul nu are dominație absolută asupra celorlalte. Într-o lume multipolară, relațiile internaționale sunt mai complexe și pot fi caracterizate de alianțe schimbătoare, concurență și negocieri între mai multe actori importanți. (exemple de multipolarism includ Europa înaintea Primului Război Mondial și o posibilă ordine mondială emergentă în zilele noastre, cu puteri majore precum Statele Unite, China, Rusia, Uniunea Europeană și altele țări care își afirmă influența).

Suntem în mijlocul unei tranziții geopolitice și geostrategice greu de imaginat. Începând cu a doua decadă a secolului 21, ordinea mondială a început să se schimbe. Este puțin probabil ca aranjamentele actuale de ordine internațională să continue în forma actuală.

Apreciem că vizibilitatea „unei noi ordinii globale multivalente” va fi mai evidentă în următorii patru ani decât a fost în ultimii 14 ani.

În condiții normale, până în 2050, primele cinci mari economii naționale, cel mai probabil, vor fi cele ale Chinei, Indiei, SUA, Braziliei și Indoneziei.

În concluzie, la 30 de ani de la încheierea Războiului Rece, trăim într-o lume „tripolară”, dominată de trei mari puteri, membre ale Consiliului de Securitate al ONU și, în același timp, puteri nucleare:

- **SUA**, cea mai mare putere industrială, aviatică, navală și consumistă;

- **Republica Populară Chineză**, cea mai mare putere economică din Asia.

- **Federația Rusă**, o putere militară și energetică care aspiră să-și recapete fosta putere;

O a patra putere ar putea apărea, din țări care au potențial și sunt deja puteri economice regionale în creștere – Brazilia, India, Arabia Saudită, Canada, Australia sau Africa de Sud.

Se apreciază că după 2050, vor exista state cu trei niveluri de dezvoltare

Nivelul 1 – va include marile puteri cu tendința de a deveni superputeri (precum SUA și China), în care economia acesteia din urmă va fi de două ori mai dezvoltată decât cea americană după 2050.

Nivelul 2 – va include state cu un produs intern brut (PIB) de aproximativ 5-6 trilioane de dolari (cum ar fi Japonia și Germania; India este probabil să atingă acest nivel după 2030).

Nivelul 3 – va avea o concurență strânsă și acerbă între țările dezvoltate, cu un PIB de 2,4-4 trilioane de dolari, (cum ar fi Franța, Marea Britanie și Italia) și țările emergente (cum ar fi Canada, Coreea de Sud, Australia, Brazilia și Rusia), care se vor lupta să atingă acest nivel după anii 2030, depășind Italia și chiar Franța.

5. SCENARIILE POSIBILE

1. SCENARIUL 1 – MENȚINEREA SITUAȚIEI ACTUALE PROBABILITATE – SCĂZUTĂ

- Lume unipolară, cu SUA ca singura superputere.
- SUA își va consolida poziția internațională și va menține Rolul de „Jandarmul Lumii”.
- Acest scenariu necesită o Alianță puternică între SUA și națiunile democratice occidentale – greu de realizat în condițiile în care Donald Trump este ales președinte în SUA.
- Instituțiile economico-financiare internaționale și organismele de Securitate vor funcționa mai eficient (WB, FMI, ONU, NATO, UE, OSCE etc.).

2. SCENARIUL al 2-lea MULTIPOLARITATEA CONSOLIDATĂ PROBABILITATE- RIDICATĂ

- Rusia va pierde războiul din Ucraina și își va slăbi puterea regională și poziția în Eurasia.
- UE se va confrunta singură cu Rusia în Europa.
- SUA vor câștiga un viitor război cu China pentru controlul Taiwanului.
- Puterile majore, în calitate națiuni-lider cu rol de coordonare, precum SUA, China, Uniunea Europeană își împart influența globală într-o ordine multipolară stabilă.
- Relațiile internaționale sunt guvernate de echilibru de putere și cooperare între aceste entități.
- Se formează blocuri / alianțe:
- **SUA + democrațiile occidentale** (inclusiv statele NATO, UE, G7 + alte democrații).
- **„Grupul de Contact pentru Apărarea Ucrainei” (Grupul Ramstein)**, o alianță de 54 de țări (31 de aliați și 23 parteneri).
- **„NATO asiatic” – folosind actualul model QUAD**^{14, 15}.
- **BRICSAM extins** – o nouă rezervă monetară pentru a concura cu dolarul, o posibilă criptomonedă comună BRICSAM.

¹⁴ Statele membre ale Alianței QUAD, care și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu influența tot mai mare și manevrele militare ale Chinei în regiune, au anunțat, de asemenea, un plan care vizează alocarea a cel puțin 50 de miliarde de dolari (circa 47 de miliarde de euro) în proiecte de infrastructură în regiunea Asia-Pacific în următorii cinci ani. *„În condițiile în care invadarea Ucrainei de către Rusia subminează principiile fundamentale ale ordinii internaționale”, liderii Statelor Unite, Indiei, Australiei și Japoniei „suntem de acord că încercările unilaterale de a schimba statu-quo-ul prin forță nu vor fi niciodată tolerate nicăieri, în special în regiunea Indo-Pacific”*, a mai spus premierul nipon. Președintele american Joe Biden a declarat că SUA va apăra Taiwanul în cazul unei invazii a insulei autonome de către forțele Beijingului.

¹⁵ Cei patru membri ai QUAD își exprimă cu regularitate îngrijorarea în legătură cu manevrele militare ale Chinei în jurul insulelor din Pacific, aflate în litigiu. În declarația comună, președintele american Joe Biden și premierii australian, Anthony Albanese, nipon, Fumio Kishida, și indian, Narendra Modi, au făcut referire la *„militarizarea”* zonelor contestate, la *„utilizarea periculoasă a navelor de gărzilor de coastă și a milițiilor maritime și la eforturile de a perturba exploatarea resurselor offshore ale altor țări”*, activități de care China este acuzată că le desfășoară în regiune. Declarația a evitat însă condamnarea explicită a Chinei sau a Rusiei. **India (membra și a BRICSAM) este singurul membru al Alianței QUAD care a refuzat să critice în mod public Moscova pentru invadarea Ucrainei.**

**3. SCENARIUL al 3-lea
PRIMATUL CHINEI –
EXISTĂ
PROBABILITATE
CEL MAI PERICULOS**

**4. SCENARIUL al 4-lea
O NOUĂ ABORDARE A
„RĂZBOIULUI RECE”-
EXISTĂ
PROBABILITATE**

**5. DESCENTRALIZAREA
ȘI REGIONALIZAREA
PROBABILITATE –
RIDICATĂ CEL MAI
INSTABIL SISTEM**

**6. RECONFIGURAREA
INSTITUȚIILOR
INTERNAȚIONALE
PROBABILITATE –
RIDICATĂ
DEVINE ESENȚIAL
PENTRU STABILIREA
REGULILOR
GLOBALE**

- **China devine cea mai puternică putere mondială**, cu o influență dominantă în afacerile globale.
- China își consolidează controlul asupra economiei, tehnologiei și infrastructurii, impunând **un nou model de guvernare și dezvoltare la nivel global**.
- **SUA și China SUPERPUTERI.**
- **SUA** – stabilește alianțe în domeniul tehnologic și își sporește investițiile în domeniul înaltei tehnologii;
- **SUA** renunță la unele dintre prerogativele sale de superputere globală și acceptă o divizare a conducerii mondiale cu China, care crește în putere și influență la nivel mondial.
- **China** – preia controlul asupra Asiei Centrale și de Est;
 - își consolideze parteneriatul strategic cu Rusia, Coreea de Nord, Iran;
 - domină Marea Chinei de Est și Marea Chinei de Sud;
 - preia Taiwanul;
 - o posibilă nouă „CORTINĂ DE FIER” între cele două regiuni eurasiatice.
- **Rămâne totuși problema** la care trebuie să găsim răspunsul – **Statutul Turciei ca țară asiatică și membră NATO???**
- **Statele și regiunile își consolidează autonomia și influența**, diminuând importanța instituțiilor și alianțelor internaționale existente.
- Regiuni precum Asia de Est, America Latină sau Africa devin mai puternice și mai influente în propria lor zonă geografică.
- Organizații precum Națiunile Unite, Organizația Mondială a Comerțului și altele **sunt reformate sau înlocuite cu entități noi, pentru a reflecta schimbările în puterea globală și pentru a aborda mai eficient problemele globale.**

**7. ANARHIE ȘI
CONFLICTE
PROBABILITATE
SCĂZUTĂ**

**8. SUPRANATIONA-
LISMUL
CONSOLIDAT –
PROBABILITATE
SCĂZUTĂ**

- Lipsa unei puteri dominante sau incapacitatea de a stabili reguli globale duce la o stare de anarhie și conflicte, atât la nivel regional, cât și global.
- Statele mici sau grupurile non-statale încercă să profite de această situație pentru a-și avansa propriile interese.
- Statele își transferă suveranitatea într-o măsură mai mare către organizații supranaționale, cum ar fi Uniunea Europeană, care devin mai puternice și mai capabile să gestioneze problemele globale precum schimbările climatice, sărăcia și conflictele.

CONCLUZII

Lupta pentru supremația globală, fie prin eliminare, fie prin mijloace diplomatice, va reprezenta, de fapt, sfârșitul ordinii mondiale așa cum o știm.

Schimbările politico-militare în cadrul noii ordini mondiale vor fi exacerbate de schimbarea sistemului economic global prin „marea resetare” prezisă pentru 2030, care prevede un viitor în care există mai multă echitate socială și diversitate, dincolo de statutul social, rasă, gen, cultură, religie sau granițe. Mai mult, evoluția schimbărilor climatice și criza resurselor ar putea duce la prăbușirea civilizației moderne și la dezindustrializare.

Este greu și puțin probabil ca SUA să renunțe complet la Europa. Chiar dacă ar putea să-și reducă prezența militară sau influența politică în Europa, aceasta rămâne un partener vital, strategic pentru securitatea națională a SUA. Prin NATO, SUA are aliați importanți în Europa care împărtășesc angajamentul pentru apărare comună.

Europa este unul dintre cei mai mari parteneri comerciali ai SUA. O relație strânsă cu Uniunea Europeană oferă acces la unul dintre cele mai mari piețe din lume și promovează creșterea economică și inovația în ambele părți. SUA și Europa împărtășesc multe valori și interese comune, cum ar fi democrația, drepturile omului și promovarea păcii și stabilității la nivel global. Colaborarea între cele două entități este crucială pentru abordarea problemelor precum schimbările climatice, securitatea cibernetică și combaterea terorismului.

Europa servește și ca un “hub” strategic pentru desfășurarea acțiunilor SUA în Orientul Mijlociu, Africa și Asia Centrală. Prezența militară a SUA în Europa facilitează desfășurarea rapidă a trupelor și resurselor în întreaga lume.

Pornind de la realitățile concurențiale globale actuale și de la schimbările rapide ale situației regionale de securitate, se naște ideea că, dincolo de un interes major de securitate, un parteneriat strategic chino-rus-iranian-coreean reprezintă o alianță artificială, cele patru state nefiind aliați tradiționali și având multe interese conflictuale și chiar concurente. În plus, acest parteneriat a fost consolidat de războiul ruso-ucrainean, criza din Orientul Mijlociu și sprijinul constant al Chinei, Iranului și Coreei de Nord.

Trebuie să vedem modul în care Rusia acceptă rolul de „OBIECT POLITIC” într-o relație cu CHINA, care devine „SUBIECT POLITIC”. Totodată, este dificil pentru Moscova să se considere doar o țară asiatică.

De asemenea, trebuie să vedem cum se conturează poziția Turciei în condițiile noii ordini mondiale – stat membru NATO, cea mai mare putere militară din Europa, nu este membru EU și nici nu sunt șanse imediate, este țară musulmană și are relații bune cu Rusia și cu Iran.

Referințe bibliografice:

1. Orzeata, Mihail. 2023. „Prin lumea globalizată, Mihail Orzeată, invitat Viorel Isticioaia Budura”. *Apollonia TV*. Prod. Youtube. București. Accessed 01 10, 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=QYKC5C-YILI>.
2. Adriean PÂRLOG, „Ordinea globală contemporană și indivizibilitatea securității”, publicat în revista „DINCOLO DE ORIZONTURI”, revistă de opinii, Anul VII, numărul 14, noiembrie 2022, ISSN 2501-9279.
3. Alexandru GRUMAZ, „Noua ordine mondială. De la primavara arabă la Brexit”, Editura RAO, 2019. ISBN 9786060063131.
4. Liviu Mureșan, „Asistăm la apariția unei noi ordini mondiale?”. *Financial Intelligence*. <https://financialintelligence.ro/asistam-la-aparitia-unei-noi-ordini-mondiale-liviu-muresan/> și BRICS – mai mult decât un G5? <https://financialintelligence.ro/brics-mai-mult-decat-un-g5-opinie-liviu-muresan/>.
5. Washington Post: „În umbra rivalității SUA–China, apare o nouă ordine mondială”. *Washington Post*, 8 septembrie 2023. <https://www.washingtonpost.com/the-seven/2023/09/08/what-to-know-for-september-8/>.

ASPECTE ALE SECURIZĂRII FRONTIEREI DE EST A UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

ASPECTS OF SECURING THE EASTERN BORDER OF THE EUROPEAN UNION IN THE CONTEXT OF THE WAR IN UKRAINE

Anatoli BUZEV

doctorand, Academia Militară a Forțelor Armate
„Alexandru cel Bun”

Rezumat: Amenințările și provocările recente de la frontierele externe a UE au pus la încercare întreaga sistem de management integrat al frontierei. Războiul din Ucraina a transformat continentul european și modul în care se gestiona granițele de Est, care până acum nu au trăit niciun eveniment de asemenea amploare. Schimbarea a fost provocată de agresiunea hibridă a Belarusului la mijlocul anului 2021 prin crearea unei rute de migrație artificială și a fost urmat în curând de invazia Ucrainei de către Rusia, care a generat un val uriaș de refugiați la granițele UE și provocări de gestionare a frontierelor pentru următorii anii.

Prezentul articol are drept scop evidențierea riscurilor și amenințărilor la adresa securității frontaliere a UE, generate de războiul ruso-ucrainean. De asemenea, în articol sunt menționate principalele măsuri care au fost realizate întru securizarea frontierelor de est a UE, ca răspuns la provocările de securitate la nivel regional.

Cuvinte cheie: frontiera externă, riscuri și amenințări, securitate, UE, războiul din Ucraina.

Abstract: Recent threats and challenges at the EU's external borders have put the whole integrated border management system to the test. The war in Ukraine has transformed the European continent and the way it manages its eastern borders, which have never

before experienced an event of such magnitude. The change was triggered by Belarus' hybrid aggression in mid-2021 by creating an artificial migration route and was soon followed by Russia's invasion of Ukraine, which generated a huge wave of refugees at the EU borders and border management challenges for years to come.

This article aims to highlight the risks and threats to EU border security posed by the Russian-Ukrainian war. The article also mentions the main measures that have been taken to secure the EU's eastern borders in response to regional security challenges.

Key words: external border, risks and threats, security, EU, war in Ukraine.

Introducere

Actualitatea temei rezidă din acțiunile militare a Federației Ruse în Ucraina care obligă statele să-și regândească sistemele de protecție a frontierelor și să pregătească strategii de acțiune inovatoare, care să facă față impactului amenințărilor generate de război. În acest sens, devine indispensabil mecanisme de intervenție adaptate la riscurile și amenințările existente, în care agențiile de securitate și de aplicare a legii ale UE, alături de structurile naționale de securitate ale statelor, să coopereze și interacționeze pentru asigurarea unui mediu de securitate european și al întregii lumi.

Paradigma securității, o megatendință care s-a schimbat enorm în 2022, se referă la schimbarea mediului global de securitate și la schimbările asociate provocări pentru gestionarea frontierelor pe continentul european. Securitatea frontierelor este afectată de fenomene precum geopolitica, migrația ilegală, criminalitatea transfrontalieră, terorismul și amenințările hibride, care sunt fluide și multidimensionale prin natura lor, necesitând astfel o abordare flexibilă pentru înțelegerea, analiza și gestionarea acestora. Schimbările geopolitice majore și concurența intensă între state au creat noi zone de conflict în lume (exemplu: invazia rusă în Ucraina, disputele de suveranitate, conflictele legate de energie, resursele limitate și sferele de influență), care reprezintă amenințări grave la adresa păcii și stabilității internaționale [8]. O lume multipolară ostilă, mediul de securitate schimbător, cu probabilitate va transforma și

va afecta paradigma de securitate, printre altele, frontierele dintre state, securitatea frontierelor. Exploatarea migrației ilegale – printre alți factori geopolitici/economici – va continua să fie folosită de către țările terțe vecine ca instrument politic principal pentru a exercita o influență politică și economică asupra țărilor dezvoltate, în special asupra UE. Pe lângă aceasta, războiul Rusiei împotriva Ucrainei, criza economică sancțiunile economice împotriva Rusiei și fluxurile masive de refugiați reprezintă unele dintre „costurile războiului” care vor avea consecințe pe termen lung în materie de securitate la nivel internațional.

Metode și materiale aplicate

Pentru realizarea cu succes a acestui studiu a fost aplicate pe larg un set de metode de cercetare empirice cât și teoretice prin care a fost posibilă studierea riscurilor și amenințărilor la adresa securității UE, mecanismelor de gestionare a situațiilor de criză. Metodele precum analiza și sinteza, care se întrepătrund și se completează reciproc, au oferit autorului posibilitatea examinării situației în domeniul securizării frontierelor externe a UE. Analiza materială, a datelor și a cazurilor constă în descompunerea obiectelor, fenomenelor și proceselor studiate în părțile lor componente pentru observarea și cunoașterea în detaliu a caracteristicilor și particularităților pe care le reprezintă fiecare acțiune în parte. Metoda sintezei a favorizat integrarea datelor obținute, a fenomenelor descompuse inițial, prin analiză, în părți componente, în contextul sistemului integrat de management al frontierelor. Inclusiv a permis analiza amplă a reglementărilor legislației europene și a literaturii dedicate sistemului de securitate european, managementului integrat al frontierelor, respectării drepturilor omului, în special combaterii criminalității transfrontaliere. Documentarea webografică a permis utilizarea noilor tehnologii informaționale care oferă cercetătorilor posibilitatea obținerii informațiilor relevante și actualizate la zi, ceea ce a influențat în mod pozitiv la elaborarea studiului respectiv și suplinește esențial arsenalul surselor de obținere a informațiilor.

Rezultatele obținute și discuții

Europenii au priorizat în special măsurile de identificare, menite să reducă riscurile și amenințările transfrontaliere. În ultimii cincizeci de ani Uniunea Europeană încearcă să ridice posibilitatea de a aborda în comun gestionarea frontierelor. Cu toate acestea, rămâne incontestabil faptul că este prima organizație care abordează această problemă stabilind un mecanism multilateral comun.

Evoluțiile atestate în domeniul politicii comune de securitate în UE sunt centrate pe o abordare globală, ceea ce semnifică că toate aspectele legate de securitate trebuie tratate în ansamblu. Politica comună de securitate a UE este centrată pe cele trei dimensiuni caracteristice [4]:

- 1) Prosperitate – pentru domeniile referitoare la contribuția securității la dezvoltarea dimensiunilor social-economice a UE;
- 2) Solidaritate – pentru problemele referitoare la coordonarea între statele membre UE și cooperarea cu statele terțe;
- 3) Securitate – pentru aspectele legate de descurajarea și combaterea eficientă a acriminalității transfrontaliere.

O vulnerabilitate cu impact asupra securității la nivel european este persistența unor acțiuni specifice fenomenului crimei organizate și dificultățile legate de monitorizarea, prevenirea și controlul acestora prin acțiuni de cooperare. Acțiunile structurilor criminalității organizate sunt favorizate de climatul politic instabil din proximitatea frontierelor externe a UE, corupție și starea economică proastă a populației, contribuind la proliferarea contrabandei, migrației ilegale și a altor activități criminale. În acest context, există și tendința ca elementele teroriste să utilizeze lanțurile și rutele migrației ilegale conturate la nivel european. În contextul aderării statelor riverane Mării Negre la Uniunea Europeană se observă intensificarea acțiunilor pe rutele de migrație ilegală. În ceea ce privește măsurile întreprinse pentru securizarea frontierelor externe, întreprinse de statele membre și țările candidate la Uniunea Europeană, se preconizează o modificare în rutele tradiționale și a modului de operare a criminalității transfrontaliere. Migrația ilegală, având ca protagoniști principali de stat Turcia și Ucraina, atât ca sursă, cât și ca mediu de tranzit, cu efecte devastatoare în mediul

social, economic și politic, în spectrul de amenințări și riscuri statelor riverane Mării Negre [3, p. 114]. Zona extinsă a Mării Negre a revenit în centrul activităților transfrontaliere atât în sens pozitiv (comerț, turism și transportul resurselor energetice), cât și negativ (punct de intersecție al cererii și ofertei de diferite produse traficate ilegal), ultima direcție fiind favorizată de permeabilitatea frontierelor naționale și costurile reduse ale transportului pe căile de acces maritime și fluviale spre Europa Occidentală. De asemenea, țările din zonă sunt tranzitate de importante fluxuri de migranți ilegali din Asia și Africa și, datorită situației socio-economice precare, au devenit ele însele surse de migrație ilegală [14, p. 264].

Uniunea Europeană a lansat în ultimul deceniu o serie de acte legislative și politici care conțin orientări, obiective și instrumente juridice cu care să se opereze în combaterea eficiență a acriminalității transfrontaliere. Scopul fiind contracararea complicității și favorizării migrației ilegale prin intermediul organizațiilor criminale, printr-o politică menită să îmbunătățească fluxul migrației legale și să reducă organizarea și oportunitățile pentru grupările criminale.

Strategia Europeană de Securitate [1] a devenit „un reper” în dezvoltarea politicii externe și de securitate comună, oferind UE criteriile necesare pentru determinarea rolului său global, stabilirea obiectivelor clare în materie de securitate și identificarea direcțiilor spre care statele membre trebuie să-și îndrepte acțiunea comună, pentru a facilita răspunsuri proactive și intervenții rapide: amenințările multidimensionale (terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă); conflictele regionale; criminalitatea organizată; necesitatea dezvoltării unei „culturi strategice”.

Amploarea totală a criminalității transfrontaliere și a migrației ilegale la frontiera estică a Uniunii Europene, granița terestră de 6000 kilometri dintre Moldova, Ucraina, Belarus, Federația Rusă și statele membre din estul UE – Estonia, Finlanda, Ungaria, Letonia, Lituania, Norvegia, Polonia, Slovacia și România – a fost mult mai mic decât pe alte rute de criminalitate transfrontalieră. Cu toate acestea, această cale către Europa prezintă încă provocări semnificative pentru controlul frontierelor, cunoscut o presiu-

ne migratorie fără precedent [10]. Poliției de frontieră și garda de coastă la nivel european (FRONTEX) îi revine punerea în aplicare gestionarea europeană integrată a frontierelor ca responsabilitate partajată a Agenției și a autorităților naționale responsabile cu gestionarea frontierelor, inclusiv a gărzii de coastă în măsura în care efectuează operațiuni de supraveghere a frontierelor maritime sau îndeplinește orice alte sarcini de control la frontiere. Statelor membre le revine principala responsabilitate pentru gestionarea propriilor secțiuni ale frontierelor externe. Agenția include corpul permanent al Poliției de frontieră și gărzii de coastă la nivel european, cu o capacitate de până la 10 000 de membri personal operativ [12].

Agenda Comisiei Europene privind migrația se axează pe un răspuns imediat la situația de criză de la frontierele externe și stabilește măsuri de lungă durată pentru a controla migrația în toate aspectele sale [5]. Pentru a face față situațiilor de urgență apărute de-a lungul frontierelor externe, Uniunea Europeană împreună cu țările afectate și cele aflate în calea migranților, au stabilit un plan comun de acțiune, care cuprinde următoarele măsuri:

- Schimbul permanent de informații;
- Limitarea deplasărilor secundare;
- Suportul refugiaților și aprovizionarea cu hrană și adăpost;
- Controlul comun al valurilor de migranți;
- Controlul frontierelor;
- Combaterea traficului de ființe umane și a contrabandei.

Rezultatul pe care mizează politicile UE în domeniul securității frontierelor, este asigurarea unui viitor care ar garanta stabilitatea, prosperitatea și securitatea pentru toți. Acesta urmărește ca succesul, să fie evaluat pe termen mediu și lung în baza diferitor criterii, incluzând:

- Nivelul valurilor de migrație din exterior;
- Abilitatea de a proteja frontierele UE;
- Contribuția pozitivă a migrației asupra creșterii economice;
- Succesul eforturilor de a promova integrarea și prevenirea izolaționismului;
- Succesul eforturilor de a combate problemele crizelor refugiaților de la origine;

- Respectul obligațiilor derivate din dreptul umanitar internațional.

Problema este una complexă și implică atât dimensiunea economică, socială cât și cea geopolitică. Politicile de migrație se vor suprapune cu multe alte domenii. Acest lucru demonstrează necesitatea adoptării unor pachete de politici strategice și a unui acord larg asupra diviziunii muncii, împărțirea responsabilităților, și distribuirea competențelor între instituțiile Uniunii Europene, Statele Membre și alte structuri relevante [11, p. 1-2].

Conform raportului Frontex privind analiza de risc pentru anul 2021, riscul migrației ilegale în Europa, își menține intensitatea din direcția regiunilor cu un nivel scăzut de trai, și mai ales din direcția celor în care se desfășoară conflicte armate. Țările dezvoltate, membre ale UE, vor continua să fie destinațiile preferate pentru migranții ilegali. În anul 2020, în UE, numărul de detectări ale trecerilor ilegale a frontierei a atins cel mai scăzut nivel în ultimii ani, dar presiunea migrației ilegale a rămas relativ ridicată la frontierele externe ale UE. Detectările de migranți ilegali, înregistrate pe ruta est - europeană rămâne a fi în continuare mult mai mici decât pe orice altă rută a migrației ilegale în spațiul UE. La frontiera de est a UE, au fost detectate aproximativ 8000 de treceri ilegale a frontierei pentru anul 2021, o creștere de peste zece ori față de 2020 [7], și 6127 treceri ilegale a frontierei pentru anul 2022, o scădere cu 25 puncte procentuale față de 2021 [9].

Într-un comunicat al revistei Border Security Report, din decembrie 2022, se menționează că migranții recrutați în Irak au ruta stabilită către Rusia, tranzitând Turcia, cu destinația frontiera între Belarus și statelor membre UE, Letoniei, Lituaniei și Poloniei. Această mare rețea criminală, conectată la peste 100 de incidente de frontieră, este axată pe tentative de a introduce grupuri de migranți ilegali în statele UE. Majoritatea persoanelor implicate în activitățile ilegale nu se cunoșteau personal. Fluxurile de bani au fost aranjate prin sisteme financiare ilegale și prin utilizarea criptomonedei. Organizatorii rutei de migrație ilegală au aranjat călătoria cu avionul până în Belarus. Apoi foloseau șoferi locali, în principal cetățeni ucraineni, pentru a parcurge ultima etapă a rutei de migrație

ilegală care duce către UE pe uscat. Migranții ilegali achitau între 3000 și 15000 EUR de persoană, cu un flux de bani estimat în valoare de cel puțin 16 milioane EUR. Odată ajunși în Belarus și incapabili să se întoarcă în țările lor de origine, unii migranți și-au aranjat singuri călătoria finală în UE. De asemenea, a fost raportată cazuri de migrație ilegală în condiții care pun viața în pericol, inclusiv transportarea în vehicule supraaglomerate, pe platformele cargo, cisterne etc. Constatate mai multe incidente soldate cu decese sau migranți abandonati în stare critică de sănătate de către șoferi în apropierea graniței germano-polonă [2]. Aceasta ilustrează o presiune intensă cu încercări continue de trecere ilegală a frontierei, care au fost detectate în contextul declarării stării de urgență în toate cele trei state membre ale UE învecinate cu Belarus. Cifrele au atins apogeul în a doua jumătate a anului, deoarece presiunea migrației s-a concentrat mai întâi asupra graniței cu Lituania și s-a mutat ulterior către granițele cu Polonia și Letonia. De aceeași părere este și V. Ungureanu [16, p. 109], care afirmă că este necesar de luat în calcul și amplificarea crizei concertate a migranților la frontiera dintre UE și Republica Belarus ca o amenințare regională la adresa securității europene. Considerăm că, nu întâmplător în condițiile unei crize sanitare este utilizată în mod direct componenta migrațională a războiului hibrid împotriva statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice de către statele împotriva cărora sunt aplicate sancțiuni din partea Occidentului, cum ar fi: Republica Belarus și Federația Rusă, având drept scop testarea nivelului de capacitate, operativitate și interacțiune dintre statele membre ale UE în vederea asigurării securității frontierei estice a UE.

La 24 februarie 2022, Rusia a invadat Ucraina, vecină directă a patru state membre ale UE. După trei luni, confruntarea militară a forțat aproape șapte milioane de oameni să fugă din Ucraina – dintre care majoritatea și-au căutat refugiu în UE – creând cea mai mare deplasare a populației din lume.

Ca răspuns, la 4 martie 2022, UE a activat Directiva pentru acordarea protecției temporare [6] pentru a oferi protecție imediată și temporară tuturor persoanelor strămutate din Ucraina, demonstrând un grad excepțional de solidaritate și cordonare în această

situație fără precedent [8, p. 44]. Protecția temporară este un mecanism de urgență care poate fi activat în cazul unui aflux masiv de persoane strămutate și care urmărește să ofere **o protecție imediată și colectivă** persoanelor strămutate care nu se pot întoarce în țara lor de origine [13]. Protecția temporară acordată în prezent va dura cel puțin un an sau **până la trei ani**, în funcție de evoluția situației din Ucraina.

Pentru asigurarea securității la frontierele externe, Comisia Europeană a publicat orientări operaționale pentru a ajuta polițiștii de frontieră ai statelor membre să gestioneze în mod eficient fluxurile de refugiați la frontierele cu Ucraina și să reducă timpul de așteptare, menținând în același timp un nivel ridicat de securitate. Orientările sunt concepute ca un document evolutiv, menit să reflecte situația de pe teren și să țină seama în mod corespunzător de evoluția nevoilor statelor membre. Principalele elemente ale acestora includ:

- Clarificarea cu privire la persoanele care au dreptul la protecție temporară, inclusiv, de exemplu, persoanele care au beneficiat de protecție internațională sau de o protecție națională echivalentă în Ucraina înainte de 24 februarie și care au fost strămutate din Ucraina la 24 februarie sau după această dată, precum și membrii familiilor acestora;

- Definirea „protecției adecvate” în temeiul dreptului național, care este o alternativă la protecția temporară care poate fi oferită de statele membre;

- Specificarea tipului de dovezi necesare pentru a beneficia de protecție temporară sau de protecție adecvată în temeiul legislației naționale;

- Încurajarea statelor membre întru acceptarea extinderii protecției temporare la persoanele care, strict vorbind, nu ar intra în domeniul de aplicare al deciziei, dar care au nevoie de protecție, cum ar fi persoanele care au fugit din Ucraina cu puțin timp înainte de 24 februarie 2022;

- Numirea imediată a unui tutore legal sau a unui reprezentant corespunzător, în cazul copiilor și al adolescenților neînsoțiți. Toți copiii care fug din calea războiului, indiferent de statutul lor,

ar trebui să beneficieze de protecție deplină și de acces rapid la drepturile lor specifice (inclusiv la educație, asistență medicală și asistență psihosocială);

- Orientări privind drepturile specifice prevăzute de Directiva privind protecția temporară, în cazul în care nu s-au eliberat încă permisele de ședere, statele membre ar trebui să faciliteze deschiderea de conturi bancare și accesul la serviciile relevante pe baza unui document de identitate sau a unei dovezi de intrare în UE după data de 24 februarie 2022;

- Orientări pentru asigurarea liberei circulații atât înainte, cât și după eliberarea permiselor de ședere, în cazul cetățenilor țărilor pentru care nu se aplică exonerarea de la obligația de a deține viză, Comisia recomandă ca statele membre de primă intrare să elibereze vize cu o perioadă de valabilitate de 15 zile la frontieră și ca statele membre de intrare ulterioară să nu impună sancțiuni financiare transportatorilor care transportă persoane care beneficiază de protecție temporară, dar care nu dețin documente de intrare valabile. După eliberarea unui permis de ședere, persoanele care beneficiază de protecție temporară au dreptul de a circula liber [15].

La 17 martie 2022, UE semnează un acord privind statutul Frontex în Republica Moldova ce permite realizare activităților operaționale. Acordul permite Agenției să sprijine Republica Moldova în **gestionarea frontierelor**, prin trimiterea de echipe capabile să ofere sprijin autorităților din Republica Moldova în îndeplinirea unor sarcini precum înregistrările și verificările la frontieră [15].

Concluzii și recomandări. Cercetarea realizată denotă că principalele riscuri care afectează managementul integrat al frontierelor europene pe termen mediu sunt: migrația ilegală către UE; criminalitatea transfrontalieră și terorismul; aplicarea migrației ca instrument de presiune politică. Toate aceste riscuri sunt de așteptat a fi exacerbat de consecințele pe termen lung ale războiului din Ucraina. Managementul frontierelor europene va trebui probabil să facă față efectelor unui mediu internațional din ce în ce mai turbulent, volatil și ostil. Crizele de natură diferită, interferența hibri-

dă și frecvența tot mai mare a evenimentelor extreme din întreaga lume care acționează ca factori de impuls vor avea consecințe de amploare. Pregătirea în situații de criză, precum și cooperarea cât mai strânsă dintre autoritățile de gestionare a frontierelor și grupurile de aplicare a legii, vamale și de securitate, vor fi, prin urmare, cruciale, deoarece managementul frontierelor din UE va continua, foarte probabil, să fie testat. Pentru a răspunde amenințărilor emergente cu agilitate, intervențiile rapide la frontieră sunt esențiale pentru sprijinirea statelor membre și celor asociate ale UE, așa cum sa observat în Grecia (2020) și Lituania (2021). Desfășurarea rapidă într-o țară terță (Moldova) a fost demonstrată în 2022.

Comunitatea Europeană este afectată în mod direct de războiul de la frontierele sale externe, în special prin creșterea presiunii migrației ca urmare a numărului mare de persoane care solicită protecție în statele membre ale UE. Măsurile adoptate sunt puse la dispoziția statelor membre pentru a se asigura un management eficace și eficient a trecerii frontierelor de către persoanele care părăsesc teritoriul Ucrainei către statele UE și pentru a se evita congestionările la frontiere și în preajma punctelor de trecere, asigurând în același timp un nivel ridicat de securitate pentru întregul spațiu Schengen.

Un răspuns conjugat al statelor membre ale Uniunii Europene și al celor aspirante la acest statut, precum este și Republica Moldova este absolut necesar pentru a răspunde cu mijloace potrivite în fața acestei provocări. Uniunea Europeană, în calitate de garant al securității europene și globale, al drepturilor omului și a ordinii bazate pe reguli, urmează să își gestioneze în mod eficient strategia dincolo de frontierele sale. Reliefarea dimensiunii externe a frontierelor UE prin formare, asistență tehnică, operațiuni comune, analiză a riscurilor și activități prefrontaliere sunt esențiale pentru a gestiona riscurile în mod proactiv și pentru a preveni crizele. Războiul din Ucraina și apariția unui mediu de securitate din ce în ce mai ostil ar trebui să fie monitorizate și evaluate îndeaproape deoarece au implicații geopolitice, de securitate și socio-economice serioase pentru managementul frontierelor.

Referințe bibliografice:

1. Beniuc V., Beniuc L. Politica de securitate și apărare a Uniunii Europene în contextul crizelor regionale din vecinătatea estică (cazul conflictului transnistrean). In: *Managementul politicilor de securitate al Uniunii Europene în Europa de Sud-Est*. 3 mai 2017, Chișinău. Chișinău: “Print-Caro” SRL, 2017, pp. 8-22. ISBN 978-9975-56-444-1.
2. Border Security Report. 61 arrested for smuggling migrants to the EU via Belarus and Russia. <https://border-security-report.com/61-arrested-for-smuggling-migrants-to-the-eu-via-belarus-and-russia/> (accesat la: 13.12.2022).
3. Cebotari S. Securitatea regională în contextul vulnerabilității regiunii Mării Negre. considerații sumare. În: *Administrarea Publică*. 2019, nr. 4 (104), pp. 111-116.
4. Commission Communication „A Common Immigration Policy for Europe: Principles, Actions and Tools”. COM (2008) 359, 17.06.2008. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0359:FIN:EN: PDF> (accesat la: 17.12.2022).
5. COM (2011) 743 final. Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social și Comitetul regiunilor. Abordarea globală în materie de migrație și mobilitate. Bruxelles, 18.11.2011. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0743&from=RO> (accesat la: 10.12.2022).
6. Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20 iulie 2001 privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, în cazul unui aflux masiv de persoane strămutate, și măsurile de promovare a unui echilibru între eforturile statelor membre pentru primirea acestor persoane și suportarea consecințelor acestei primiri. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32001L0055> (accesat la: 15.12.2022).
7. Frontex. Risk Analysis for 2021. p. 64 https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_2021.pdf (accesat la: 22.01.2022).
8. Frontex. Strategic Risk Analysis 2022. p. 44. <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-publishes-strategic-risk-analysis-for-2022-2032-IeI5jq> (accesat la: 15.12.2022).
9. Frontex. EU’s external borders in 2022: Number of irregular border crossings highest since 2016. <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/eu-s-external-borders-in-2022-number-of-irregular-border-crossings-highest-since-2016-YsAZ29> (accesat la: 28.01.2023).
10. Frontex. Migratory Routes. <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/eastern-borders-route/> (accesat la: 07.01.2023).

11. Parteneriatul de mobilitate Republica Moldova–Uniunea Europeană. Criza migranților în Europa. Buletin informațional, Nr. 13, Iulie 2016. 40 p.

12. Regulamentul (UE) 2019/1896 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 noiembrie 2019 privind Poliția de frontieră și garda de coastă la nivel european și de abrogare a Regulamentelor (UE) nr. 1052/2013 și (UE) 2016/1624. <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1896&from=EN> (accesat la: 28.01.2023).

13. Refugiații din Ucraina: orientări operaționale pentru sprijinirea statelor membre în aplicarea Directivei privind protecția temporară. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/IP_22_1727 (accesat la: 29.01.2023).

14. Soare V. Spre o nouă dimensiune strategică a Mării Negre. În: Volumul I de lucrări prezentate în cadrul Sesiunii internaționale de comunicări științifice organizate de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate 23-24 noiembrie 2006. Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”. București. 2006, p. 416.

15. Solidaritatea UE cu Ucraina. <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-response-ukraine-invasion/eu-solidarity-ukraine/> (accesat la: 29.01. 2023).

16. Ungureanu V. Reziliența securității naționale a Republicii Moldova în contextul reconfigurării mediului de securitate regională în perioada pandemiei covid-19. În: REZILIENȚA ÎN ATENȚIA SECURITĂȚII. Concepte, procese, necesități. Publicație realizată în cadrul proiectului „Promovarea rezilienței în domeniul securității prin cercetare”, finanțat de Divizia Diplomatie Publică a NATO. Chișinău, 2022, p. 124.

ASSESSING THE SECURITY OF MILITARY COMPUTER NETWORKS BASED ON THE PETRI NETS MODELING AND A SET OF PARAMETERS

Veaceslav PERJU,
dr. hab., acad. IIA, Armed Forces Military Academy

Ali Salman AMEEN,
Silk Road Group Ltd, Iraq

Abstract: Software-defined networking is a promising technology that is already in use in many projects and can still be developed and spread in wider range in other fields of technology due to its compatibility, cost effectiveness, programmability and adaptation ability. This article highlights the suggested SDN controller topologies to tackle some challenges in the SDN paradigm. This paper shows also, usage of Petri Nets system to model the proposed SDN topologies to gain mathematical readings that show the effectiveness of the proposed topologies and to propose a set of parameters based on those mathematical data gained from the Petri Nets simulations.

Keywords: Petri Nets, Places, Reliability of Service (RoS), Risk Factor (RF), Software-Defined Networks, Tokens, Transitions, Defense Factor (DF).

Introduction

Software-defined networking is a promising technology [1, 2, 3] that is already in use in many projects and can still be developed and spread in wider range in other fields of technology due to its compatibility, cost effectiveness, programmability and adaptation ability. This article highlights the suggested SDN controller topologies to tackle some challenges in the SDN paradigm. This paper shows also, usage of Petri Nets system to model the proposed SDN topologies to gain mathematical readings that show

the effectiveness of the proposed topologies and to propose a set of parameters based on those mathematical data gained from the Petri Nets simulations. To the best of our knowledge, Petri Nets system, is used to model different technologies and algorithms in various fields; including the software-defined networking but, not as in the way suggested in this research. The research proposed a suite of algorithms, alongside three SDN controller topologies of how the controllers interact with each other and with switches and a set of parameters to determine the security level and performance of computer networks that are based on the SDN paradigm; all those solutions were proposed to tackle the main noticed challenges in the SDN environment, which are:

- Centralization: one of the main advantages software-defined networking technology presents is the ability to control the whole network from a single point of management which can be both time and cost-efficient technique but, in the same time from the all the previously mentioned alongside with the combined extrapolation of other researches; it has shown that it could be a single point of failure in the structure of SDN.

- Connection: to solve the above issue some researches tend to use multiple controllers but, in this case, we'll have another issue to patch up which is the Application programming interface connection API between those controllers, which is named as the east-westbound API.

- Security level measurement: many researches have tried to measure the level of security of SDN but with the usage of a general network security level equations but, not with a specifically-designed equation to measure the security level of the SDN paradigm and some have used some kind of modeling for their own SDN models and environments.

The parameters are representing different security aspects of SDN performance and they are based on mathematical equations that are based on numerical data gained from simulations conducted using Petri Nets Generalized Stochastic Petri Nets (GSPN) module; that is integrated in the Platform Independent Petri Net Editor (PIPE) software.

Content

This paper enlists some information about SDN structure in general, shows some issues in the SDN paradigm and how to deal with them through the suggested solutions, explaining the topologies as a part of the solution for these addressed issues, with description of each proposed topology, then comes the new method of the computer networks security level evaluation based on the petri nets and a set of parameters, then the modelling of those topologies using Petri Nets system, after that comes the proposal of the parameters with their definitions with tables of comparisons between them and the SDN performance aspects they depict.

As mentioned before Software-Defined Networks is a promising paradigm of technology that can facilitate the management of computer networks, especially that the management paradigm of computer networks has not received much of an advancement since the 80's. SDN has many positive effects including its cost effectiveness, compatibility with legacy hardware despite that it could be software based and its ability to incorporate itself with other technologies to enhance them or to leverage other technologies to enhance itself as well. The figure 1 shows the main structure of the SDN environment.

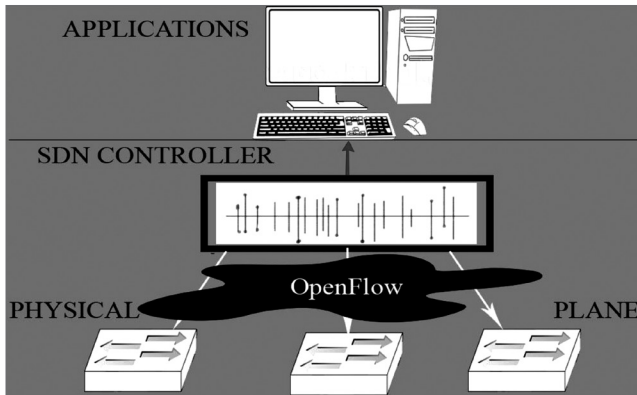

Figure 1. Software-Defined Network main structure Cyber-threats in the SDN paradigm and solutions proposed to deal with them

- **Centralization:** as mentioned before one of the main advantages software-defined networking technology presents is the ability to control the whole network from a single point of management which can be both time and cost-efficient technique but, in the same time from the all the previously mentioned alongside with the combined extrapolation of other researches; it has shown that it could be a single point of failure in the structure of SDN. And for that issue, the usage of multiple-controller topologies, in a specific behavior was proposed, plus the usage of Hydra suite of technologies was proposed.

- **Connection:** to solve the above issue some researches tend to use multiple controllers but, in this case, we'll have another issue to patch up which is the Application programming interface connection API between those controllers, which is named as the east-westbound API. And to deal with this connection between multiple controllers issue; the VPN, RSA and Blockchain technologies were proposed.

- **Security level measurement:** many researches have tried to measure the level of security of SDN but with the usage of a general network security level equations but, not with a specifically-designed equation to measure the security level of the SDN paradigm and some have used some kind of modeling for their own SDN models and environments. And for that, the research proposed mathematical relations based on the numerical data gained from the simulation of the Petri Nets-based models of the proposed topologies.

Proposal of SDN Controllers' Topologies

There are many topologies used in software-defined networks but most of them or the first main ones were containing 1 controller and even when they use multi-controller topologies, they; meaning those controllers in the SDN topologies don't interact and interoperate between each other as we propose here and hence comes the novelty of our proposed topologies.

It was elaborated three types of topologies for SDN controllers to assure the security of SDN and to deal with some issues noticed in the structure of SDN like the centralization issue.

1. Serial topology of SDN controllers.
2. Parallel topology of SDN controllers.
3. Hybrid topology of SDN controllers.

1. Serial topology of SDN controllers:

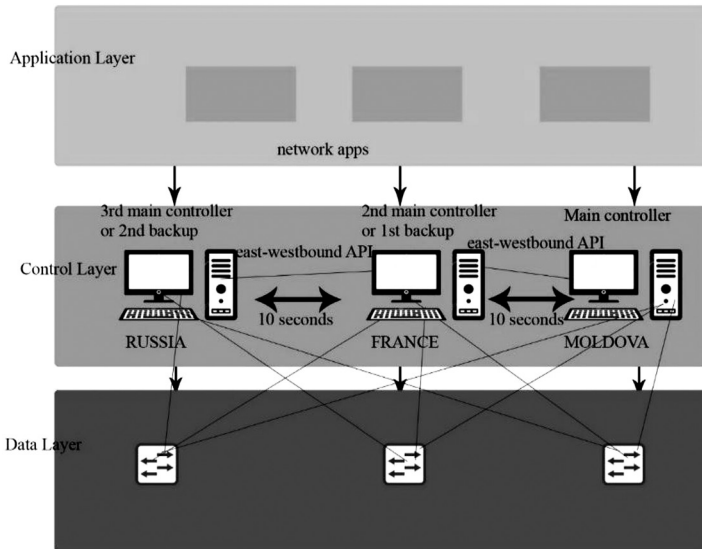

Figure 2. Serial Topology

This topology contains three controllers, where there's a main controller and two backup ones just in case of an attack or a disruption that may stop the first or main controller. the main controller controls the whole network and its nodes and sends an update every 10 seconds that informs the backup controllers about any change in the topology or network configuration and it also acts like a beacon that alerts the controllers if there's a latency in the update message and it took more than 10 seconds then, it will be taken that the main controller has been infected by a DDoS attack

or any type of threat hence, comes the role for the second controller which was a backup to become the next main controller and the same thing now goes between the new main controller and the third controller which now becomes the new 1st backup controller until the previous main one will be maintained and restored then everything goes back to its previous state.

2. Parallel topology of SDN controllers:

In this topology, there are also three controllers as well but, they'll work together as a whole one entity integrated together where the info is processed synchronously and each controller will deal with any area or slice of the network especially, if it was closer to this slice or segment than other controllers; which means each controller will give higher priority to closer network segments than the further or more distant segments (of course the distance will be calculated based on the number of hops in the path between the network slice and the controller), of course the updates will be also every 10 seconds.

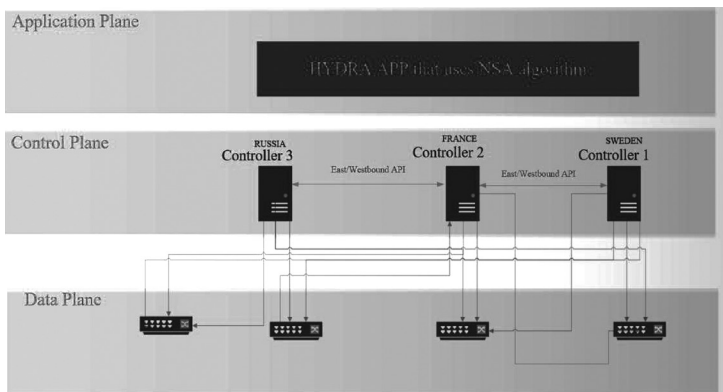

Figure 3. Parallel Topology

This topology is named as the parallel topology since all controllers work together in parallel so, there is no priority numbers here because they all behave like parts of one main controller where each one of its nodes will serve the closest switches to it first

so, the priority for a switch in France to be served by a controller in France will be higher than that of a switch in Russia based on the number of hops between the switch and the controller.

3. Hybrid topology of SDN controllers:

This topology combines features of both the previous topologies where we have here six controllers. There will be three main controllers that work like one controller simultaneously and in a parallel way and each one will have a backup controller just in case if it's down then, the backup will take control instead of the infected one. The only update will be between each main controller and its backup one, and it will be every 10 seconds as well. Every backup controller will be connected to other backup controllers alongside with switches in the network and its own main controller that it assists as well. The priority numbers will be between every main controller and its backup one only.

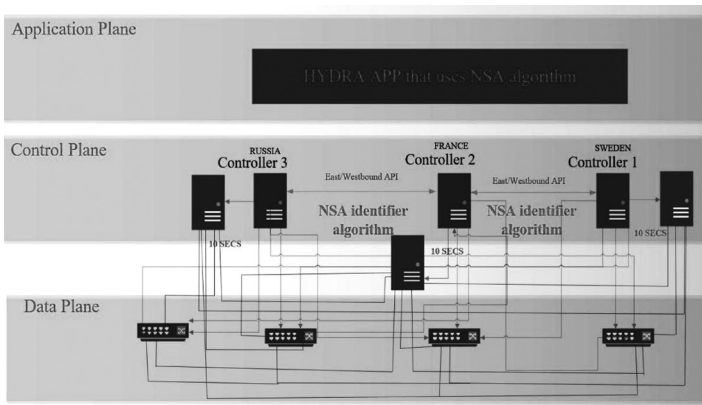

Figure 4. Hybrid Topology

The New Method of The Computer Networks Security Level Evaluation Based on The Petri Nets and A Set of Parameters

In the first stage for topologies of SDN controllers to be investigated, Petri Nets models are elaborated. The next stage, the simulation of the elaborated model is performed using the Generalized

Stochastic Petri Nets (GSPN) module which is a 6-tuple $(P, T, F, W, M_0, \lambda)$ module where, $P = \{P_1, P_2 \dots P_m\}$ is a finite set of places, $n \geq 0$, and obtaining the numerical data regarding the places and tokens. At the third stage, for obtained data of the simulation we propose to apply a set of parameters, to evaluate the security level of computer networks. The proposed parameters are Reliability of Service (RoS), Defense Factor (DF), Risk Factor (RF), modified security Risk assessment law (RM) and Cost effect.

Modelling the SDN controllers' topologies using Petri Nets system

1. Modelling of Serial topology of SDN controllers:

This topology has three controllers working as one main controller and two backup controllers of course, regardless of whether they were software-based or hardware-based controllers.

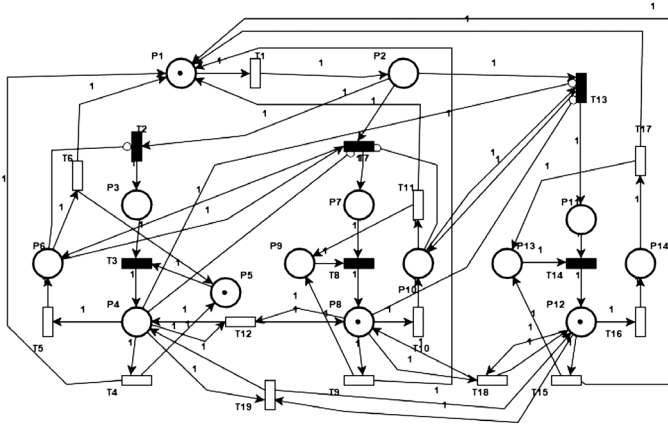

Figure 5. Serial topology modeling using Petri Nets

Description of the Serial topology scheme:

A. The main controller will be working normally as the only main brain unit or entity that manages the whole network behavior, interacting with switches and managing the requests of hosts through them.

B. The main controller will be sending updates of network configuration every 10 seconds to both backup controllers so that

they be up to date and aware of overall network behavior, status and structure and be able to take control of the network in case of an attack or any kind of disruption of the main controller.

C. As mentioned before in case of an attack that will disrupt the main controller, the control and management of the whole network will be handed over to the next backup controller with the next closest priority number, in this case controller No. 2.

D. A bot will be sent to infect the attacking source and then the attacker's IP will be blocked in one direction like what happens with the access control list so that we can still control it but it cannot reach our network, and the infected controller will be blocked and isolated as well.

E. The new main controller which was previously the backup one now manages the network and sends information updates of network configuration to the remaining backup controller till the maintenance of the previously main controller finishes.

2. Modelling of Parallel topology of SDN controllers:

This topology contains three main controllers that work together simultaneously as one entity like one brain and they update each other with the information they have about the contiguous network nodes each controller has.

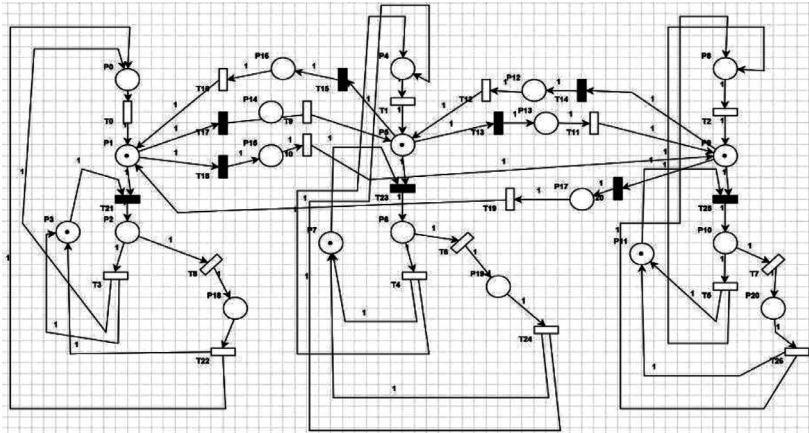

Figure 6. Parallel topology modeling using Petri Nets

Description of the Parallel topology scheme:

A. As mentioned before in this topology we'll have 3 controllers as well but, the difference will be in their interaction with each other.

B. The 3 controllers will be working as a whole entity like one brain of 3 parts where they work simultaneously to process switches' requests.

C. They will all behave like the main controller.

D. Each controller will serve switches and prioritize them based on the closest ones to it.

E. Each one of them will send a broadcast update to other remaining servers/controllers of its configuration every 10 seconds as well.

F. Since all the 3 controllers represent a whole one main controller and the updates between the controlling entities will be every 10 seconds, that means that the configuration information will be merged together every 10 seconds, in other words the main triple-parts controller will update its general of the whole network's status every 10 seconds.

G. In case of an attack on one controller, the other 2 controllers will fill the empty place of the infected one by serving the switches that were relying on the infected controller before it was infected or disrupted.

H. The switches will be already connected to all 3 controllers so, in case of an attack a bot will be sent to the attacking source and the infected controller's IP will be isolated alongside with the attacker's IP and all switches will be served directly without any noticeable change because the remaining 2 controllers will be able to add more space to deter a Dos/DDoS attack first and if that fails then the attacked controller will be isolated and the controllers continue their work like one controller of 2 main parts.

3. Modelling of Hybrid topology of SDN controllers:

Here, the topology consists of six controllers; three main controllers and three backup ones, where each main controller has one backup controller to be used as the main controller in case of a disruption, termination or any kind of attack on that main controller. The figure 7 below shows the Hybrid topology modeling.

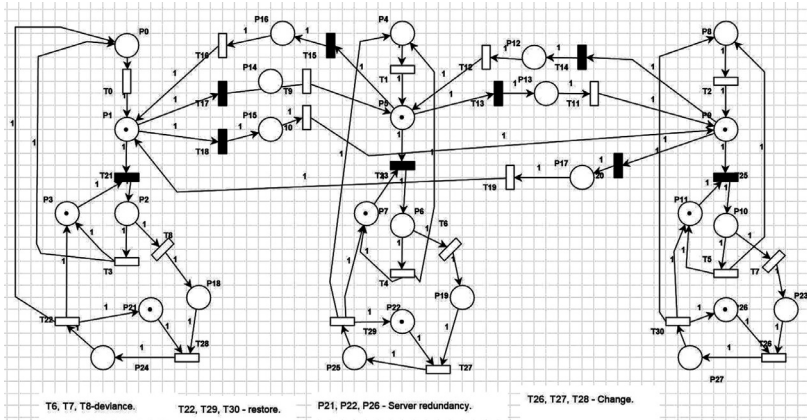

Figure 7. Hybrid topology modeling using Petri Nets

Description of the Hybrid topology scheme:

1. Also, as previously mentioned this topology is a mix of both the previous topologies, hence comes the name Hybrid; the structure of the proposed formation of controllers will contain six controllers.

2. There will be three main controllers working in parallel as one integrated entity just like the parallel topology hence, in this case parallel topology rules apply here.

3. Every node or part of the triple main controller will have its own backup controller which will be also connected to the network through two ways:

- i. Connected to its main controller to replace it in case of an attack on its main controller.
- ii. Connected to the other backup controllers.

In case of an attack on any main controller it will be isolated alongside with the attacker's IP and it will be replaced with its substitute or backup controller till the maintenance of the infected controller finishes and of course before embarking that procedure; a bot will be sent to the attacking source. The simulation of those proposed models in Platform Independent Petri Nets Editor (PIPE) software, is conducted using the Generalized Stochastic Petri Nets (GSPN) module.

Table 1.

**Average Number of Tokens (distribution intensity of tokens) in
Places Representing SDN Controllers Using GSPN Module**

No.	Places	Serial topology		Parallel topology		Hybrid topology		Ordinary topology	
		No. of control- lers	Tokens Z_{Ki}	No. of control- lers	Tokens Z_{Ki}	No. of control- lers	Tokens Z_{Ki}	No. of control- lers	Tokens Z_{Ki}
1	$P1$			1	0	1	0	1	2.0
2	$P5$			1	0	1	0		
3	$P3$	1	0.16						
4	$P7$	1	0.06						
5	$P9$			1	0	1	0		
6	$P11$	1	0.13						
7	$P21$					1	0.90		
8	$P22$					1	0.90		
9	$P26$					1	0.90		
Total		3	0.36	3	0	6	2.71	1	2.0

**Performance determination based on a set
of parameters**

The simulations conducted on the models, resulted in giving numerical data of the average number of tokens representing the number of requests that controllers are dealing with, per unit of time, and based on the gained numerical data, it's possible to develop mathematical relationships that can determine the performance of SDN environment in different aspects. The parameters are as follows:

1. Reliability of Service (RoS)

Is an expression added in this research to describe the performance reliability of data protection. Reliability of Service (RoS) could be close to Quality of Service (QoS) which is the definition of the performance of any system's service, like a computer network or a cloud computing, etc [4]. But RoS is a little bit different and has a more detailed specification tailored for the needs of SDN. The RoS equation can be described as follows:

$$RoS = 1 - TANR / TANR_o. \quad (1)$$

Where TANR is the Total Average Number of network requests of the proposed topologies, which is the summation of all averages after dividing them by the count of these averages and that means how many requests per server and shows the risk occurrence level. The $TANR_o$ is the Total Average Number or intensity of requests in controller of ordinary topology.

2. Defense Factor (DF)

To determine the strength and security feasibility of the network against DoS/DDoS attacks. In terms of Petri Nets, the requests will be represented by how many tokens are there in specific places which in turn represent specific nodes in the software-defined network and those specific nodes of interest are the SDN controllers. In the equation (4) places representing the SDN controllers are denoted as K where $K \in P$, P is the whole group of places in the Petri Nets (PN) model, which in turn is a tuple of 5 objects, $PN = \{P, T, I, O, M_o\}$, where P is the finite set of places, T is a finite set of transitions, I is the input function, O for output function and M_o is the initial marking.

$$K = \sum_{i=1}^{i=n} Ki, K_i \in \{1 - n\}. \quad (2)$$

$$Z = \sum_{i=1}^{i=n} Zi, Z_i \in \{0 - \infty\}. \quad (3)$$

$$DF = [\sum_{i=1}^{i=n} Ki] / [\sum_{i=1}^{i=n} Zi] = \sum_{i=1}^{i=n} \left[\frac{Ki}{Zi} \right]. \quad (4)$$

The Defense Factor DF equation depends mainly on the assessment of the strength of software-defined network's controllers based on their emptiness and that means their readiness and availability to deter any kind of DoS/DDoS attack. Therefore, it is logical to say that the more controllers we have the better the network's capability it is to deter those attacks. That means the more controllers the better and the higher DF value it is and that explains why the DF equation has the places that represent the controllers in numerator position because the number of controllers is proportional to the value of the DF.

While on the other hand we can see that the more tokens that represent the requests, the weaker the network gets and that means

the less DF value we will get. So, the DF value and the number of tokens or requests are inversely proportional and that's why they should be put in the denominator position. In addition, it is mentioning worthy that if we reversed the DF then, meaning if we divided the tokens/requests by the places/controllers then we'll get how many requests per server meaning; it will divide them equally and that could be unrealistic, because based on the types of reactions between the controllers in every topology; a controller could be dealing with more requests while the other is just waiting as a backup controller.

3. Risk Factor (RF)

To figure out the weakness level of the network environment. The values of the Total Average Number (distribution intensity) of Requests (TANR), can be described as the Risk Factor. Since it's needed to find the strength and defense ability of the network controllers to deter the DoS/DDoS attacks and the more tokens/requests are there, the more occupied the controllers will be and the weaker they will be, and this way; the result will not be defense ability or reliability level of the network but rather the weakness point.

So, we propose also the Risk Factor (RF) parameter to evaluate the efficiency of the elaborated topologies. The Parameter can be estimated as:

$$RF = 1/DF. \quad (5)$$

Where DF, is the Defense Factor value of the measured topology. The parameter RF will still be the opposite of what we need to figure out, which is the TANR also. So, the places / controllers should be in the numerator and the tokens/requests should be in the denominator and that is another logical proof of why there was a need to derive that formula and to put it in that form.

4. Modified security Risk assessment (RM).

To assess the security level of computer networks, it's possible to leverage the risk assessment law but to make it suitable for SDN then it's possible to modify the risk assessment law and after modification, it's called in this research, the modified risk assessment law (RM). Based on the modified law of security risk assessment

(RM), we can apply the security risk assessment law [5] to evaluate the protection level of the computer networks, which states:

$$R = P_0 * V. \quad (6)$$

Where R is the security risk assessment that quantifies and shows the possibility of a threat acting upon a vulnerability successfully and the severity of the results of that attack, P_0 represents the initial probability or likelihood of the vulnerability occurrence and V represents the value or cost of the asset.

In other words, using this formula we can estimate how much our proposed framework will reduce the security risk of a computer network, hence assuring its security. Since a server is the most important part and has the highest value node in the network environment, in which the controller software will be installed, then it's possible to say it has the highest asset value or impact. The servers have the value $V=100$ as an asset impact [5] because it is the value of the server's impact on the secure socket layer (SSL) which is the same layer in which the OpenFlow protocol works.

The probability of vulnerability $P_0 = 0.025$ which is measured based on the lost orders due to the web server denial of service attack. We can gain a new value of probability P_n , which will be affected by the DF mathematically as shown:

$$P_n = P_0 / DF. \quad (7)$$

The higher Defense Factor, the better which is the opposite of the probability of vulnerability; that means that they should be inversely proportional mathematically as they're logically and that's why they're positioned this way in the formula of finding the new likelihood or probability of vulnerability.

It is possible to estimate that our framework and the formula derived from its modeling, will reduce the likelihood of attacks occurrence (like DoS/DDoS attacks) and for that we propose a modified version of Security Risk Assessment parameter and it will be as:

$$RM = P_n * V. \quad (8)$$

5. Cost effect parameter

To evaluate the influence of the costs of using the proposed SDN controller topologies for SDN security assurance, the data re-

garding the prices of the switches, computers and controllers were gained from [6, 7].

Now it's time to estimate the cost of the proposed topologies, taking into account as an example that Ordinary topology will include 1 controller, 3 switches and 6 computers, both the Serial and Parallel topologies will have 3 controllers, 3 switches and 6 computers and the Hybrid topology will contain 6 controllers, 3 switches and 6 computers.

In this case, the total cost TC of the Ordinary network topology can be estimated as:

$$TC_o = CC + 3SC + 6NC. \quad (9)$$

Where, CC, SC and NC are the cost of controller, switch and network computer respectively. The total cost of the Serial and Parallel topologies will be as follows:

$$TCS, P = 3CC + 3SC + 6NC. \quad (10)$$

And the total cost of the Hybrid topology will be:

$$TC_H = 6CC + 3SC + 6NC. \quad (11)$$

Let's establish the relations between the costs of the controller, switch, and computer as follows:

$$CC = aSC = bNC. \quad (12)$$

Where parameters $a = \{a_{min} - a_{max}\}$, and $b = \{b_{min} - b_{max}\}$.

If we apply those values in the equations (3.9-3.11) then, the costs of the topologies could be described as:

$$TC_o = CC + 3SC + 6NC = CC (1 + 3/a + 6/b). \quad (13)$$

$$TC_{S,P} = 3CC + 3SC + 6NC = 3CC (1 + 1/a + 2/b). \quad (14)$$

$$TC_H = 6CC + 3SC + 6NC = CC (6 + 3/a + 6/b). \quad (15)$$

In summary, the effectiveness of cost difference in using the proposed topologies can be shown by the following formulas:

$$Y1 = TC_{S,P}/TC_o = 3(2a + b + ab)/(6a + 3b + ab). \quad (16)$$

$$Y2 = TC_H/TC_o = 3(2a + b + 2ab)/(6a + 3b + ab). \quad (17)$$

$$Y3 = TC_H/TC_{S,P} = (2a + b + 2ab)/(2a + b + ab). \quad (18)$$

In the last stage comes the analysis & interpretation of the obtained results.

Table 2.

The values of *RoS*, *DF*, *RF*, *RM* and cost for the proposed topologies

No.	Topology	<i>RoS</i>	<i>DF</i>	<i>RF</i>	<i>RM</i>	<i>Y</i>
1.	Serial Topology	0.94	8.23	0.12	0.3	Y1 = 1.63
2.	Parallel Topology	1.0	∞	0	0	Y1 = 1.63
3.	Hybrid Topology	0.78	2.21	0.45	1.1	Y2 = 2.27
4.	Ordinary Topology		0.50	2.0	5.0	

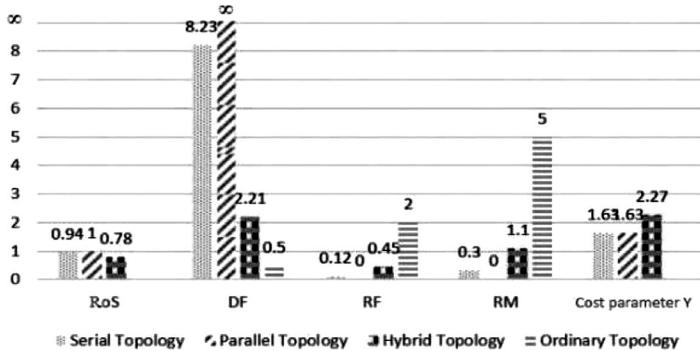

Figure 8. The values of *RoS*, *DF*, *RF*, *RM* and Cost *Y* for the proposed topologies

From the data presented in table 2 and figure 8, it is possible to infer that the Parallel topology is the best one from the point of view of all security estimation parameters, after that comes the Serial topology and the Hybrid topology is the last one.

The usage circumstances of these parameters differ from each other. When it is needed to measure the data protection performance then, it is possible to apply the *RoS* parameter, where it is possible to infer that the reliability of service of the serial topology is 0.94 of the previous Reliability of service of the single-controller ordinary topology, the parallel topology gained a 100% enhancement as compared to the ordinary topology and the hybrid topology proved to be better than the ordinary topology as well in terms of reliability of service by 0.78.

In other words, it is possible to say that the best topology of all the proposed topologies in terms of RoS, is the parallel topology.

When there's a need to determine the defense ability and the network's strength against DoS/DDoS attacks then, it is possible to depend on the DF parameter. Where the defense factor that shows the strength of presented SDN topologies against DoS/DDoS attacks has the value of 8.23, while the parallel topology has a very high value close to ∞ since the number of the tokens that represent network requests in its controllers, are very small and close to 0 most of the processing time and that means that the defense factor value of this topology is close to optimal, meaning the parallel topology is nearly most reliable against DoS/DDoS attacks, the hybrid topology has a value of 2.21 and last but not least the ordinary topology has the least value which is 0.50, meaning that the single-controller topology has the weakest structure against DoS/DDoS attacks.

While if there was a need to reverse the situation and figure out the weakness of the network then, it is possible to reverse the parameter and use the RF which is the inversely proportional to DF. So that means the higher the value, the worse it is. It is possible to conclude that the serial topology has the value of 0.12, the risk factor value of the parallel topology is 0 since it is nearly optimal and that means this structure has low risk, the hybrid topology has a risk factor of 0.45 and least but not last the ordinary topology has the highest value of 2.0, which refers to the high jeopardy the comes along the usage of this topology.

In case there was a need to measure the SDN environment weakness based on the computer networks law, then it is possible to modify it to be used based on the proposed SDN environments and their Petri Nets modeling and in this case the RM parameter can be used. This parameter is a proof of how the DF equation has assured the security of the proposed topologies and reduced the risk value as compared to the already existing ordinary topology in terms of the risk assessment law that is used to describe the security risk for computer networks in general. So after modifying the risk assessment law by incorporating the effect of the Defense Factor in its equation to create a new parameter called the Modi-

fied Risk parameter, the research shows that the serial topology has a reduced RM value of 0.3, the parallel topology has a value of 0 as well hence, it is the best topology of all the suggested topologies, the hybrid topology's RM value is 1.1 and the single-controller topology has a value of 5.0 and this high RM value of the ordinary topology shows the security enhancements, the proposed topologies have in their design over the ordinary topology.

When there's a need to see the cost effect of using the proposed topologies to assure the security of SDN paradigm as compared to the already-existing single-controller Ordinary topology; then it is possible to check the cost parameter which shows that based on this research and on the specific prices' data gathered; that using of Serial and Parallel topologies prices could be increasing by maximum 1.63 times as compared to the usage of the Ordinary topology. While using the Hybrid topology could increase the expenses by 2.27 times more than the expenses for the Ordinary topology.

Conclusions

1. In this paper, it was introduced the Software-Defined Network technology as a solution for computer networks scalability and security issues.

2. The proposed research, has studied the SDN environment and presented some security issues in that environment, that need to be patched.

3. To patch those issues, several SDN controllers' topologies were proposed to solve the centralization and Single Point Of Failure (SPOF) issue.

4. Then the usage of Petri Nets system was proposed to model the suggested controllers' topologies.

5. It was needed to use the Petri Nets (PN) modelling, because of the need to find a mathematical tool or measurement benchmark to determine the network performance in solid numbers.

6. A simulation of the proposed Petri Nets models, was conducted to get numerical results, the simulation was done using Generalized Stochastic Petri Nets (GSPN) module in the Platform Independent Petri Nets Editor (PIPE) software.

7. The numerical results gained were showing the concentration (intensity) of the average number of tokens, simulating the amount of network requests, in the places that represent the controllers in the SDN topology.

8. To determine the performance of SDN structure based on different aspects, several parameters were proposed and they are of RoS, DF, RF, RM and Cost Effect Y.

9. From the data presented in table 2 and figure 8, it is possible to infer that the Parallel topology is the best one from the point of view of all security estimation parameters, after that comes the Serial topology and the Hybrid topology is the last one.

Bibliographical references:

1. AMEEN, A. *Software – Defined Networks – A General Survey and Analysis*. In: Journal of Engineering and Science, 2018, 25(3), pp. 61-73.

2. AMEEN, A, GUȚULEAC, E. *Petri Nets Modeling for SDN topologies*. In: Journal of Engineering Science, 2021, 28(2), pp. 79-90.

3. AMEEN, A. *Modeling proposed hybrid software-defined network controllers' topology by using Petri Nets system*. In: Studia Universitatis Moldaviae, 2021, 2(142), pp. 40-50.

4. KARAKUS, M, DURRESI, A. *Quality of Service (QoS) in Software Defined Networking SDN: A Survey*. In: Journal of Network and Computer Applications, 2017, 80, pp. 200-218.

5. WHITMAN, M, MATTORD, H. *Principles of Information Security* (book). USA, 2011. 658 p. ISBN-13: 978-1-111-13821-9.

6. *Dell Poweredge Servers Special Deals and Offers*. [Online]. 2022, available: <https://www.dell.com/en-uk/work/shop/deals/enterprise-deals> [Cited: 02.06.2022].

7. *Cisco Switch Catalyst 1000*. [Online]. 2022, available: <https://www.router-switch.com/cisco-catalyst-1000-switches-price.html> [Cited: 02.06.2022].

FORȚELE DE OPERAȚII SPECIALE ALE ARMATEI NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA – PREZENT ȘI PERSPECTIVE

REPUBLIC OF MOLDOVA NATIONAL ARMY'S SPECIAL OPERATIONS FORCES – PRESENT AND PERSPECTIVES

Octavian DACIN,
colonel în rezervă, lector universitar, AMFA,
Chișinău, Republica Moldova

Rezumat: În ultimii ani, în mass-media și notele informative parvenite din diferite regiuni în care se desfășoară operații militare, tot mai des întâlnim sintagma „Forțe pentru Operații Speciale”, precum și rolul sporit de întrebuințare a acestora în conflictele armate moderne. Indiferent de denumire – acestea reprezintă componenta specializată de intervenție oportună, discretă și precisă, pregătită să execute o gamă largă de misiuni îndreptate împotriva unor obiective politice, militare, economice sau diplomatice ale adversarului. Pregătirea acestora se focusează pe adaptarea combatantului la complexitatea mediului, forța fizică și psihică a operatorului, coeziunea grupului și eficiența acțiunilor.

Cuvinte cheie: forțe speciale, forțe pentru operații speciale, Armata Națională, operație specială, luptă modernă, conflict armat, componentă specializată, riscuri neconvenționale, amenințări.

Summary: In recent years, the media and information notes from different regions with military operations are full of the phrase “Special Operations Forces”, as well as the increased role of their use in modern armed conflicts. Regardless of the name – they are the specialized component of timely, discrete and precise intervention, prepared to execute a wide range of missions, directed against hostile, political, military, economic or diplomatic objectives. Their training focuses on the combatant’s adaptation to the complexity of the environment, the physical and mental strength

of the operator, the cohesion of the group and the effectiveness of the actions.

Key words: Special Forces, special operations forces, National Army, special operation, modern combat, armed conflict, specialized component, unconventional risks, threats.

Introducere

Riscurile neconvenționale apărute în ultima decadă, precum și diversificarea tipologiei crizelor și conflictelor, au impus elaborarea unor răspunsuri adecvate și flexibile, bazate atât pe întrebuintarea unor arme și tehnologii noi, cât și pe utilizarea unei palete diversificate de forme și mijloace neconvenționale sau non-militare. Astfel, pentru gestionarea noilor amenințări și adaptarea la mediul de securitate actual au fost constituite, alături de forțe convenționale, structuri destinate îndeplinirii unor misiuni cu caracter specific.

În limitele unui articol această problemă majoră nu poate fi soluționată, însă, evidențiind importanța ei, considerăm să expunem rațional părerea asupra unor momente importante, ce se referă la folosirea unităților cu destinație specială.

Forțele speciale, „forțele de elită” sau forțele pentru operații speciale sunt unități în măsură să execute, în mod autonom, acțiuni care pot dura de la câteva clipe până la un interval nedeterminat de timp, într-un context ostil. Acționând cu personal redus contra unui adversar numeros, aceste trupe folosesc diferite tehnici și tactici speciale în scopul exploatării punctelor slabe ale inamicului și obținerii unui avantaj decisiv.

Forțele pentru Operații Speciale (SOF) – au fost constituite ca structuri specializate, care au ca scop desfășurarea acțiunilor decisive, cu un grad înalt de risc, folosind tehnici, tactici și proceduri diferite de cele specifice forțelor convenționale, atât pe timp de pace, cât și în situații de criză și conflict.

Acestea pot opera independent sau în cooperare cu alte forțe convenționale, pentru executarea misiunilor cu caracter dinamic, „în scopul atingerii unor obiective politice, economice, informatice, psihologice, prin mijloace neconvenționale, în raioane ostile, interzise sau sensibile din punct de vedere politic” [1, p. 1-9], care

reclamă întrebuințarea unor capacități unice de răspuns la noile provocări ale secolului XXI.

Oferind o gamă largă de capacități cu o aplicabilitate directă într-un șir extins de medii, SOF sunt de cele mai multe ori opțiunea preferată a factorilor de decizie politico-militar. Acțiunile SOF diferă de acțiunile forțelor convenționale datorită riscurilor politice, modului de acțiune, modul de implicare, independența față de forțele proprii și dependența sporită față de informațiile și mijloacele forțelor indigene [2, p. 2].

Forțele pentru operații speciale includ în componența sa structuri specializate, din toate categoriile de forțe armate, care sunt organizate, dotate și instruite pentru a îndeplini misiuni specifice. Metodele de pregătire sunt obișnuite dar și specifice pentru a îndeplini o varietate largă de misiuni, care includ uneori acceptarea deliberată a riscului sau misiuni sub acoperire ce fac parte din gama operațiilor executate de către forțele convenționale.

Întrebuințate corespunzător, SOF devin o capacitate strategică având în trei roluri esențiale dezvoltate în istoria majorității forțelor speciale de pe glob: *supraveghere și cercetare; sprijin și influențare; executarea acțiuni directe.*

1. Supravegherea și cercetarea permite informarea veridică a factorilor de decizie cu date și informații în timp real, evitând pierderile de conținut generate de ciclul informațional al altor agenții și servicii de informații, în special din zonele neacoperite de sateliți sau mijloace aeriene.

2. Acțiunile de influențare în zonele sensibile sunt desfășurate prin prezența redusă a forțelor speciale care oferă opțiuni militare ce minimizează riscul de depistare în comparație cu forțele convenționale care au o prezență și vizibilitate sporită.

3. Acțiunile directe oferă o precizie înaltă în timp și spațiu, asupra obiectivelor de importanță, care nu sunt accesibile forțelor convenționale, sau când prin utilizarea forțelor convenționale există riscul înregistrării unor pierderi enorme [3, p. 16-20].

Batalionul cu destinație specială „Fulger” este o unitate militară din cadrul Armatei Naționale a Republicii Moldova, dislocat în inima țării. Militarii din cadrul batalionul au depus jurământul

de credință Republicii Moldova la 1 noiembrie 1992. Pe parcursul a 27 de ani de activitate, Batalionul cu destinație specială a fost supus mai multor reorganizări în conformitate cu condițiile dictate de situația actuală în lume.

Militarii unității sunt instruiți în domeniul tacticilor speciale, proceselor de planificare, topografiei militare, pregătirii fizice. Totodată, efectivul învață tehnici avansate de trageri, însușesc specialitatea militară în conformitate cu funcția deținută, sunt instruiți și brevedați în calitate de parașutiști militari. Programul cursului include și executarea unui șir de exerciții complexe, specifice misiunilor forțelor speciale, cum ar fi pregătirea alpină, forțarea cursurilor de apă, supraviețuirea în condiții severe și pregătirea medico-militară și de geniu.

Operațiile speciale, executate în Sud-estul Ucrainei și anexarea Peninsulei Crimeea, au demonstrat necesitatea dezvoltării structurilor SOF, ca instrument de atingere a scopurilor și intereselor politice a statului.

Republica Moldova este situată la interferența a patru zone strategice dezvoltate în spațiile: central-european, sud-est european, răsăritean (spațiul ex-sovietic) și cel al Mării Negre, ultimele

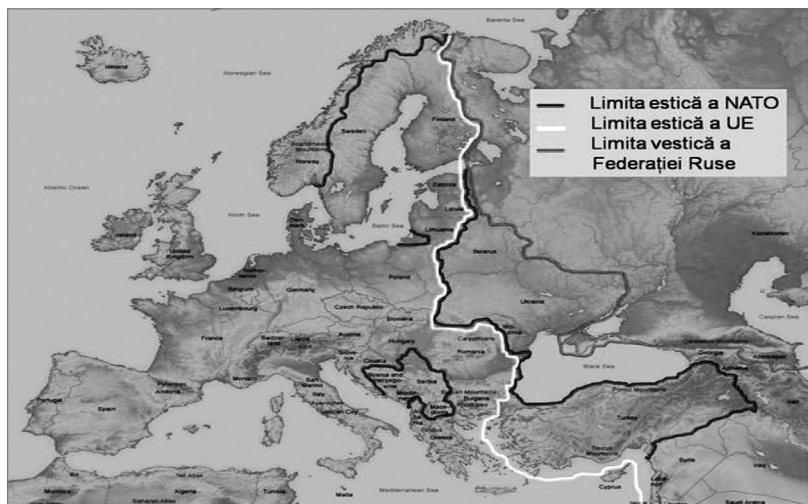

Figura 1. Poziția geostrategică a Europei de Sud-Est

trei fiind generatoare de instabilitate și reprezentând atât o zonă de importanță strategică pentru flancul estic al Alianței Atlanticului de Nord (North Atlantic Treaty Organization – NATO), cât și spațiu de tranzit pentru resursele energetice din Asia către Uniunea Europeană (UE) potrivit fig. 1.

Principalele riscuri, amenințări și vulnerabilități de natură politică, economică, socială și militară, capabile să pună în pericol siguranța cetățeanului și securitatea națională a Republicii Moldova, valorile și interesele sale ca stat independent, sunt: terorismul internațional structurat în rețele transfrontaliere; proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele regionale; criminalitatea transnațională organizată; guvernarea inefficientă.

În acest context, forțele militare trebuie să fie capabile să răspundă provocărilor secolului XXI, care se manifestă cu precădere în spațiul de interes strategic militar al Republicii Moldova.

Ca mijloace strategice, SOF sunt bineînțeles văzute în principal prin prisma intereselor naționale. Acestea sunt definite ca mijloace strategice datorită capabilității de a atinge scopuri militare, politice, psihologice și informaționale care reprezintă instrumentele fundamentale ale puterii naționale. Forțele pentru Operații Speciale operează în afara spectrului operațiilor convenționale sau dincolo de capabilitățile standard ale forțelor convenționale, ceea ce asigură o soluție la circumstanțe extraordinare ale intereselor politice când nici o altă opțiune nu este la dispoziție.

Politicile Republicii Moldova în domeniul asigurării securității naționale au la bază evoluțiile amenințărilor existente și posibile pentru securitatea țării. În procesul elaborării acestora se iau în calcul interesele principalilor actori politici internaționali, deoarece securitatea națională nu poate fi concepută decât în contextul securității internaționale. Uniunea Europeană, NATO, Federația Rusă și SUA sunt astăzi elemente importante în arhitectura continentală de securitate.

Ne propunem să facem o analiză costuri-beneficii și să examinăm utilitatea unor structuri noi ale forțelor pentru operații speciale pentru a conștientiza factorul politico-militar să înțeleagă de ce o unitate mică de operatori SOF, cu un nivel corespunzător de

deprinderi, capacități și experiență, este preferată unei forțe mult mai mari, de calitate inferioară. O asemenea capacitate SOF necesită un procent relativ minor din totalul costurilor pentru apărare.

Printr-o investiție mică, Republica Moldova poate echipa și pregăti o structură militară de elită, deci poate activa o capacitate națională strategică semnificativă. Există o diferență critică între această investiție și capacitatea obținută cu anticipație în mediul de securitate actual, ceea ce demonstrează că o asemenea decizie este pragmatică și mai mult decât prudentă. Transformarea și modelarea tendințelor SOF la nivelul Armatei Naționale a Republicii Moldova în viziunea noastră o prezentăm în cele ce urmează.

În urma analizei particularităților SOF (fără a le include pe cele din categoria Black Ops) din armatele țărilor NATO și parteneri, și a rolului lor în contracararea terorismului pe teritoriul național, se pot desprinde 3 modele diferite:

1. Modelul american: structură de comandă pe același palier cu cele ale categoriilor de forțe, cu atribuții în contracararea terorismului (pe lângă alte misiuni) în afara granițelor: SUA, Canada, Franța, Polonia, etc. [5, p. 11].

2. Modelul britanic: structură de comandă subordonată ministerului apărării, fără similarități cu cele ale categoriilor de forțe, cu atribuții în contracararea terorismului (pe lângă alte misiuni) și în plan intern: Marea Britanie, Australia, Noua Zeelandă [4, p. 15].

3. Modelul SOF cu structura de comandă subordonată altor structuri cu atribuții în contracararea terorismului (pe lângă alte misiuni) în afara hotarelor.

Având în vedere complexitatea misiunilor, amplitudinea și relevanța acestora ***prezentăm o variantă proprie a structurilor de comandă, operative și de pregătire***, care în concepția noastră sunt necesare Republicii Moldova.

La nivelul Marelui Stat Major al Armatei Naționale (nivelul strategic), o structură de comandament: ***Componenta Națională pentru operații speciale***. Acest model de comandament trebuie să fie responsabil pentru:

1. Consilierea pe linie SOF a Ministrului apărării și Șefului Marelui Stat Major;

2. Dezvoltarea viziunii, politicilor, strategiilor pe termen lung și doctrinei SOF, în vederea integrării și armonizării unităților SOF, și activării capacităților acestora;

3. Identificarea cerințelor operaționale și a resurselor necesare (echipamente, mijloace, sprijin logistic, etc.);

4. Constituirea unui element de conducere viabil și dislocabil de comandă și control a operațiilor speciale naționale;

5. Managementul programelor și achizițiilor pentru echipamentele SOF, imperios necesare și procurarea rapidă a echipamentelor specifice pentru misiune;

6. Identificarea resurselor, planificarea, coordonarea și conducerea întrunită sau combinată a pregătirii și exercițiilor SOF în vederea standardizării tacticilor, tehnicilor și procedeeleor;

7. Stabilirea criteriilor de evaluare pentru certificarea abilităților unităților SOF de a atinge standardele necesare în executarea misiunilor specifice destinate;

8. Constituirea unui sistem educațional potrivit pentru personalul SOF.

Îndeplinirea acestor responsabilități trebuie să asigure ingredientele critice: îndrumarea, autoritatea și direcția coerentă și pe termen lung pentru SOF la nivel național.

La nivel operativ, ***forțe pentru operații speciale terestre***:

2 Batalioane pentru operații speciale, organizate astfel:

- 2 x Companii pentru operații speciale;
- 1 x Companie parașutiști;
- 1 x Companie cercetare specială;
- 1 x Companie logistică;
- escadrilă de elicoptere de luptă – transport.

Din analiza efectuată asupra componentei, cu toată convingerea propunem, ca fiecare batalion să aibă în compunere patru companii de luptă, care la rândul său să includă 7 detașamente operaționale, o companie asigurare logistică și o escadrilă de elicoptere de luptă-transport. Din studiul efectuat în lucrare asupra componentei detașamentului operațional din armatele țărilor cu tradiție, numărul operatorilor SOF variază de la 10 la 22 de luptători. Suntem de părere că detașamentul operațional național

trebuie să fie format din 12 luptători, fiecare dintre ei deținând o funcție specifică, însă întreg personalul militar necesită supus unei instruiți încrucișate.

Reieșind din faptul că teritoriul Republicii Moldova are o suprafață de 33 846 km², iar din punct de vedere strategic poate fi împărțit în trei zone de acțiune: zona Nord, zona Centru și zona Sud, propunem constituirea celor două batalioane, respectiv batalionul I „Alfa” dislocat în zona Nord, raionul Râșcani și batalionul II „Bravo” dislocat în raionul Cahul. La baza acestui raționament stă faptul că, unui detașament operațional i se încredințează drept zonă de responsabilitate și acțiune un raion cu suprafața de 600 km². Având în vedere, că fiecare companie are un număr de șapte detașamente, iar la nivelul batalionului sunt 28 de detașamente operaționale, rezultă că un singur batalion nu poate acoperi decât 16 800 km², care reprezintă jumătate din teritoriul național. Prin urmare, apariția celui de-al doilea batalion justifică varianta propusă de noi.

Concluzii

În urma reformelor propuse, forțele pentru operații speciale ale Armatei Naționale vor fi supuse unor restructurări organizatorice fundamentale și își vor mări capacitatea de acțiune în câmpul de luptă contemporan. În opinia noastră, modelele propuse vor duce la o creștere substanțială a capacitații de apărare a Republicii Moldova.

Forțele pentru operații speciale, constituie cea mai avantajoasă și eficientă capabilitate strategică, atât datorită spectrului larg de misiuni, cât și datorită preciziei și posibilităților de acțiune în locul și perioada de timp neaccesibilă forțelor convenționale. Conform unuia dintre principiile SOF, acestea „*nu pot fi create după ce criza a avut loc*”.

Abrevieri:

NATO – Alianța Atlanticului de Nord;

SOF – forțe pentru operații speciale;

SUA – Statele Unite ale Americii;

UE – Uniunea Europeană.

Referințe bibliografice:

1. FM 3-05.102 Army Special Operations Intelligence, Department of the Army, July 200, 202 p.
2. General Accounting Office / NSIAD-97-85 Special Operations Forces – Opportunities to Preclude Overuse and Misuse, 2 p.
3. Simon Anglim MA Ph.D. – *Special Forces* – Infinity Journal, Issue No. 2, Spring 2011, 16-20 p.
4. United Kingdom Ministry of Defence, Future Character of Conflict, HQ Special Forces, London, 2011, 72 p.
5. U.S. Special Operation Forces (SOF), CRS-RS21048, Feickert Andrew: Background and issues for Congress, April 2008, 13 p.

RĂSPUNS LA SITUAȚII DE CRIZĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: REPERE CONCEPTUALE PENTRU O COORDONARE EFICIENTĂ LA NIVEL INTERINSTITUȚIONAL

RESPONSE TO CRISES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: CONCEPTUAL GUIDELINES FOR EFFECTIVE COORDINATION AT THE INTER-INSTITUTIONAL LEVEL

Aurel FONDOS,

director adjunct, Agenția pentru Știință și Memorie Militară,
doctorand, Universitatea de Stat,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract: The paper analyzes the functioning of interministerial relations, other structures of the national defense and security system in the organization of the strategic level decision-making process and proposes improvements to the current decision-making authorities, doctrines and processes. At the same time, the status of interministerial relations is highlighted and the usefulness of using the strategic level planning process of the Armed Forces of the Republic of Moldova (AFRM) as a model, to propose changes in the way crisis situations are managed, the development and improvement of interaction and cooperation between authorities at the interministerial level, for the full range of missions and possible tasks including, actions other than war or natural calamities.

Thus, the paper proposes the following transformations: re-examination of the roles and responsibilities of the Supreme Security Council (SSC); the creation of an operational structure for interministerial interaction for the decision-making support of the SSC, the analysis of the international, regional and national strategic environment; the development of the interministerial regulation to guide both the chain of authority and the specification of roles and missions for various responses to strategic level crisis

situations; and inter-agency adoption of a crisis action planning process.

The ultimate aim and objective is to strengthen the efforts of the structures of the security and defense sector, aimed at increasing the capacity to manage different forms (types) of crises, in cooperation with the competent institutions in the field of national security and public authorities, through early warning, rapid reaction and effective management with post-crisis rehabilitation.

Keywords: Crisis, security and defense, system, transformation, analysis, planning, management, response.

I. INTRODUCERE

În virtutea poziționării sale geografice, Republica Moldova este parte integrantă a arhitecturii de securitate din bazinului Mării Negre, o zonă de interes pentru o multitudine de actori regionali și internaționali puternici. Securitatea în regiunea menționată este influențată de existența unor conflicte înghețate (regiunile a.n. Transnistria, Osetia de Sud și Abhazia), precum și a războiului din Ucraina, aflat în faza desfășurării depline. Astfel, prin prisma aspirațiilor de integrare în spațiul cultural, economic și social european, Republica Moldova urmează să consolideze, să dezvolte și să modernizeze integral sistemul național de securitate și apărare, ținând cont de respectivele evoluții ale mediului de securitate. Totodată, actuale rămân a fi amenințările și riscurile de ordin militar, indicate în Strategia Militară și prevăzute în pct. 7, 8 și 9¹.

Într-un context mai amplu, deși pe agenda securității statelor lumii prevalează amenințări hibride totuși cele militare convenționale nu și-au pierdut din importanță și actualitate, devenind doar mai puțin pronunțate și interconectate cu alte tipuri de amenințări. Importanța componentei militare rămâne să fie valabilă atât din cauza posibilității izbucnirii unui conflict armat convențional, cât și din motivul necesității de contracarare a tacticilor și metodelor asimetrice, folosite de unii actori statali și non-statali.

¹ Strategia militară, aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 961 din 03.10.2018. Monitorul Oficial nr. 410-415/1110 din 02.11.2018, art. 4.

Într-o perspectivă de planificare pe termen mediu și lung, contextul de securitate va continua să fie marcat de concurența diverșilor actori statali și/sau non-statali. Această competiție dispune de un caracter multidimensional, în care predomină instrumentele puterii economice, militare, diplomatice și informaționale. În contextul dat, unii actori importanți își vor păstra și consolida pozițiile deținute, pe când în cazul altora există probabilitatea unei decăderi. În perioada apariției și desfășurării scenariilor din urmă, nu se poate exclude posibilitatea izbucnirii unor conflicte, inclusiv cu caracter militar, care vor pune în pericol securitatea regională și internațională.

La nivel regional, persistă tensiuni între unii actori din regiunea Mării Negre, care au readus pe continentul european practica utilizării forței armate sau a amenințărilor cu utilizarea acestora ca metodă de soluționare a diferendelor internaționale. Este probabil ca aceste tensiuni să se desfășoare pe fondul unei posibile scăderi a credibilității și capacității de soluționare a conflictelor cu caracter internațional de către principalele organizații globale și regionale de securitate.

Astfel, odată cu frecvența crescută a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale împreună cu necesitatea de a monitoriza și de a răspunde la situații de criză, inclusiv la potențialele dezastre naturale, există nevoia de stabilire a unei platforme instituite pentru gestionarea operațională a situațiilor de criză (inclusiv, în Zona de Securitate și regiunea transnistreană) și interacțiunea eficientă în timp, spațiu, precum și la nivel de acțiuni ale autorităților administrației publice de a căror competență ține asigurarea securității și capacității de apărare a țării.

Concomitent, ansamblul de amenințări și riscuri identificate în urma analizei mediului strategic de securitate sunt corespunzător reflectate în Strategia Națională de Apărare², fiind prevăzute în pct. 7–pct. 9, pentru care se menționează că evenimentele din ultimele decenii demonstrează că mediul de securitate internațio-

² Strategia națională de apărare, aprobată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova, nr. 134 din 19.07.2018. Monitorul Oficial nr. 285-294/441 din 03.08.2018, art. 7, 8, 9.

nal este, prin natura sa, unul dinamic și complex, caracterizat prin volatilitate și imprevizibilitate.

În această ordine de idei, analizând experiența structurilor de stat în domeniul gestionării crizelor, se poate de constatat că Forțele Armate ale Republicii Moldova dețin experiența organizatorică suficientă pe care să o utilizeze ca fundament atât pentru constituirea unui Centru de analiză și gestionare a situațiilor de criză (cu caracter militar), cât și pentru procedurile de acțiune în situații de criză asociate.

II. APARATUL STRATEGIC ACTUAL DE LUARE A DECIZIILOR. ORGANIZAREA CONSILIULUI SUPREM DE SECURITATE

Consiliul Suprem de Securitate (CSS) a fost înființat în martie 1992, ca un organ consultativ care analizează activitatea ministerelor și departamentelor în domeniul asigurării securității naționale și prezintă Președintelui Republicii Moldova recomandări în probleme de politică externă și internă a statului. CSS își desfășoară activitatea în temeiul Constituției Republicii Moldova, Legii securității statului, altor acte legislative și al regulamentului instituțional aprobat. Cu toate acestea, CSS nu deține nicio putere reală sau mijloace de a-și impune politicile pentru structurile naționale de apărare.

Secretariatul CSS pregătește, în mod normal, politici cu privire la diverse probleme de interes și de importanță pentru Președinte. Aceste politici includ chestiuni de discutat la ședințele CSS, care au un impact direct asupra succesului sau eșecului strategiilor, pentru majoritatea ministerelor.

Comisia parlamentară, denumită „Comisia securitate națională, apărare și ordine publică”, deține dintre principalele atribuții supravegherea activităților structurilor de forță. Responsabilitățile și autoritatea Comisiei vizează și alte competențe, precum de a monitoriza și supraveghea politicile naționale de securitate și apărare, bugetul de apărare, achiziția și vânzarea de armament și echipament militar etc.

Structura actuală a Consiliului Suprem de Securitate este constituită din Președintele Republicii Moldova, Comandant Suprem

al Forțelor Armate, secretarul și consilierul Președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării și securității naționale, membrii din oficiu: Președintele Parlamentului; Prim-ministrul; Președintele Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică a Parlamentului; Ministrul Apărării; Ministrul Afacerilor Interne; Directorul Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova; Procurorul General; Guvernatorul Băncii Naționale a Moldovei și membrii numiți (componența lor variază după caz)³.

Consiliul Suprem de Securitate examinează problemele privind securitatea națională, ținând cont de abordarea multilaterală a acesteia, determinată atât de starea de lucruri din domeniile politic, militar, de drept, al ordinii publice din țară, cât și de situația economico-financiară, socială, informațională, educațională, ecologică, administrativă, energetică ș.a.⁴ În activitatea sa, Consiliul acordă prioritate examinării pericolelor deosebite pentru securitatea națională, determinate de corupție și criminalitatea organizată⁵.

Având în vedere că fiecare administrație prezidențială determină componența, procesul și procedurile pentru luarea deciziilor la nivel național, în mare măsură, structura variază în funcție de natura unei situații de crize, de personalitățile implicate și de tipurile de decizii necesare. În acest cadru ad-hoc, sistemul CSS este în mod constant modificat și ajustat pentru a se adapta la multitudinea de variabile pentru fiecare criză posibilă.

Totodată, în pofida diferențelor situaționale, fiecare nouă administrație își dezvoltă de obicei propriile procese și proceduri interne, pe măsură ce răspunde la crize emergente și dezvoltă planuri și politici aplicabile. „Îndrumarea strategică” rezultată variază substanțial ca formă, conținut și specific de la o administrație la alta, și, în cadrul unei administrații date, de la criză la criză. Standardizarea, dacă se realizează vreodată, se manifestă atât tangen-

³ Președintele Republicii Moldova, decret Nr. 58 din 29-03-2021, privind aprobarea Regulamentului Consiliului Suprem de Securitate. Publicat : 02-04-2021 în Monitorul Oficial, art. 6, p. 2.

⁴ Ibidem, art. 3, p. 1.

⁵ Ibidem, art. 3, p. 1.

țial prin experiența și repetarea procesului de planificare ad-hoc, printr-un ghid operațional.

În acest context, atunci când ghidul este incomplet, ministerele trebuie să-și formuleze în mod independent instrucțiunile interne de implementare, care pot devia de la conceptul strategic. În plus, îndrumările incomplete pot determina structurile subordonate să caute instrucțiuni clarificatoare sau mai detaliate, zădărniciind sau împiedicând acțiunile în timp util. Astfel, eficacitatea și rezultatele operațiunilor devin dependente de canalele de comunicații interne ale diferitelor ministere care controlează și monitorizează structurile subordonate acestora de la nivel de capitală până la elementele operaționale subsecvente din domeniu. În acest cadru, unitatea de efort între ministere este aproape imposibilă din cauza diverselor organizații, a procedurilor disparate de planificare operațională și a canalelor de comunicare diferite.

Ca un pas inițial spre realizarea „efortului unitar” al multiplelor structuri în domeniul respectiv în cadrul proiectului „Consolidarea rezilienței față de dezinformare a societății civile”, desfășurat cu sprijinul Ambasadei Republicii Lituania în Republica Moldova și cooperarea lituaniană pentru dezvoltare, a fost lansată publicația „Apărarea. Dicționarul de buzunar”, în care Sistemul național de securitate și apărare subliniază organizațiile stratificate privind politicile naționale de securitate și apărare (vezi Figura 1)⁶. În corespundere cu acest fapt, Președintele și Prim-ministrul sunt atât Grupul de lucru interministerial (format din secretarii de stat), cât și Grupurile de lucru (formate din funcționari inferiori ai ministerului). Aceste organisme decizionale interacționează și răspund la crize conform procedurilor stabilite. În Figura 1, sunt prezentate liniile de direcție, supraveghere și coordonare pentru majoritatea activităților strategice de elaborare a politicilor și reflectă procesul de formulare a politicilor destul de complex și redundant la nivel național.

⁶ Dicționar de buzunar / grupul de autori: Natalia Albu, Gheorghe Oarza, Elena Mârzac, Aurel Fondos [et al.]; CID NATO, Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare. – Chișinău: S.n., 2022 (Bons offices). – 46 p., ISBN 978-9975-166-07-2, p. 47.

Sistemul național de securitate și apărare

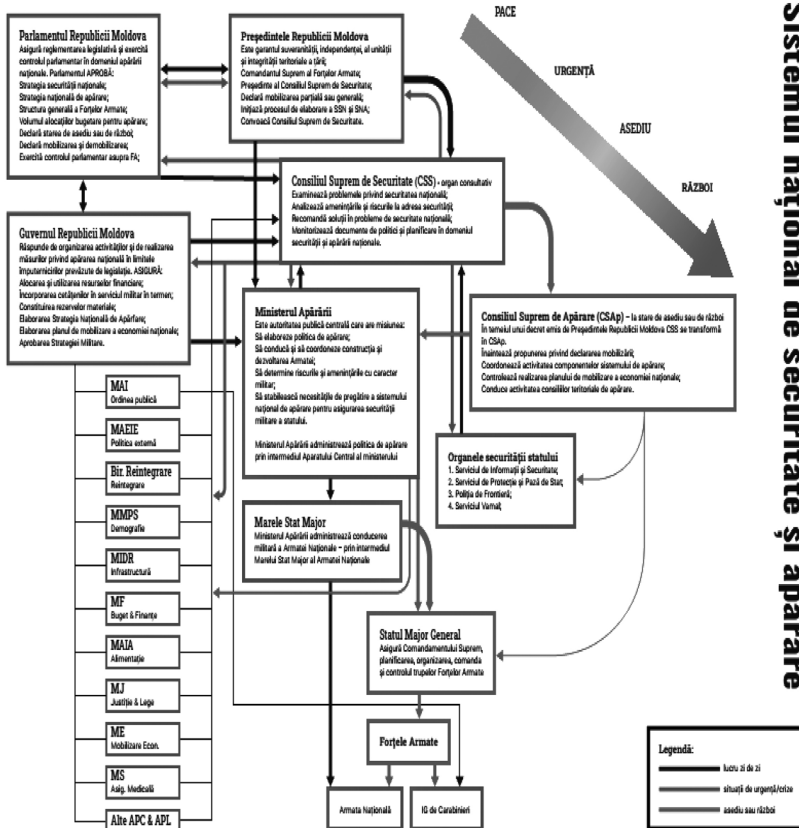

Figura 1. Organigrama funcționalității Sistemului Național de Securitate și Apărare pe timp de pace, în regimul stării de urgență, de asediu și de război

Cooperarea interministerială în timpul crizei reprezintă o dezvoltare majoră pentru structurile de forță. În urmă cu câțiva ani, Ministerul Apărării, în comun cu alte structuri ale statului au elaborat și promovat Strategia Națională de Apărare și Strategia Militară, au inițiat procesul de transformare militară, dezvoltarea unui nou concept de răspuns la întregul spectru de posibile situații de criză. Respectivul cerințe au provenit din mediile operaționale și strategice interne și externe (la nivel mondial). Cu toate acestea, în

urma invaziei Rusiei în Ucraina, pentru o organizare operativă a gestionării la nivel național a situației de criză provocată de aflulul masiv de refugiați din Ucraina, apare necesitatea de a face o scurtă trecere în revistă a acțiunilor efectuate de către Republica Moldova, în scopul acordării suportului umanitar persoanelor refugiate.

Astfel, la data de 24 februarie 2022, zi în care Federația Rusă a început războiul în Ucraina, Guvernul Republicii Moldova a aprobat declararea stării de urgență în țară pentru o perioadă de 60 de zile. În aceeași zi, Prim-ministru doamna Natalia Gavriluță a înaintat în Parlament propunerea privind situația stării de securitate din regiune și asigurarea securității naționale, susținând că pe perioada stării de urgență se propune instituirea unui regim special de intrare și ieșire din țară, de folosire a spațiului aerian, dar și implementarea de măsuri care să asigure gestionarea fluxurilor imigraționiste și asigurarea protecției persoanelor refugiate din Ucraina⁷. Totodată, Ministerul Afacerilor Interne a inițiat pregătirile necesare pentru gestionarea fluxului de emigranți din Ucraina, înregistrat la hotarul Republicii Moldova. În condițiile situației de război din Ucraina, toate instituțiile Republicii Moldova au trecut să activeze în regim de alertă. De asemenea, în condițiile create, pe teritoriul Republicii Moldova, și-a început activitatea Centrul de Monitorizare și Gestionare a Crizei⁸.

În astfel de circumstanțe, Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a aprobat la data de 24 februarie 2022, Dispoziția nr.1, care prevedea mai multe derogări ale legislației naționale. Toate prevederile Dispoziției nr.1 aveau drept scop asigurarea și gestionarea eficientă a situației în starea de urgență din țară⁹.

Forțele și mijloacele Ministerului Apărării au avut rol de sprijin în această operațiune umanitară. Schimbarea bruscă este o expresie sugestivă a răspunsurilor imprevizibile ale Republicii

⁷ Anatoli Buzev, Svetlana Cebotari, Reziliența Republicii Moldova la criza refugiaților din Ucraina. Disponibil: <https://doi.org/10.53783/18572294.22.188.03>. CZU 351.86(478):314.15(477). ORCID 0000-0003-4373-3645.

⁸ Ibidem, p. 35.

⁹ Ibidem, p. 35.

Moldova la crizele emergente. La nivel național, problemele de securitate națională cu care s-a confruntat țara în ultimii ani au fost din ce în ce mai complexe, necesitând atât coordonare interministerială, cât și cooperare.

Structurile antrenate în calitate de „forțe de bază” s-au confruntat cu provocări esențiale. O parte a problemei constă în procesul și procedurile ineficiente și rudimentare de luare a deciziilor strategice, care au inclus linii complicate de autoritate și responsabilitate, suprapunere și redundanță în multe domenii funcționale, dar și o absență a reprezentării sau a expertizei în multe altele. De asemenea, acest proces este complicat de o posibilă neîncredere inerentă a structurilor participante, comunicarea internă și externă deficitară, culturi organizaționale disparate și intransigență instituțională bazată de multe ori pe interese individualizate nerezonabile. În cadrul acestei construcții de planificare, o decizie strategică generalizată, dar și procesul de realizare au început să apară cu deficiențe însoțitoare. De exemplu, pe măsură ce se dezvoltă situațiile de criză, membrii CSS, însoțiți de grupurile lor de lucru, inițiază procesul decizional cu o evaluare a crizei. În timpul acestei etape (care uneori poate fi ca durată suficient de lungă), nicio agenție nu este însărcinată cu monitorizarea evoluției crizei. Acest lucru face ca evaluarea să rămână permanent în urma situației operaționale și strategice, uneori, chiar semnificativ. În plus, în timpul unor răspunsuri la criză, CSS a desemnat un minister principal care nu avea experiență sau deținea resurse puține sau deloc, pentru a aborda în mod adecvat criza. Ambele dificultăți sunt argumente elocvente ale lipsei CSS de informații „în timp real” cu privire la dezvoltarea crizei, cunoașterea insuficientă a rolurilor, misiunii, capacităților și resurselor ministerelor de a răspunde adecvat. Faptul în cauză a fost evident mai ales în răspunsurile recente la nivel național, în timpul pandemiei COVID-19.

Problemele depistate pe parcursul acestor ani în procesele de gestionare a crizelor pe teritoriul Republicii Moldova sunt în curs de soluționare. Astfel, în Hotărârea de Guvern Nr. 846 din 07-12-2022 cu privire la aprobarea *Programului de prevenire și gestiona-*

*re a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025*¹⁰, se evidențiază că în prezent, în Republica Moldova, nu există un document de politici publice în domeniul gestionării situațiilor de urgență și excepționale. Cadrul normativ specific, care în mare parte a fost inspirat din legislația de specialitate a fostei Uniuni a Republicilor Sovietice Socialiste, trezește întrebări firești și rezonabile asupra unor terminologii utilizate, modalități de abordare a actului de gestionare a situațiilor de urgență și excepționale, a actorilor, precum și a resurselor și instrumentelor implicate¹¹.

Totodată, din momentul în care provocările în evoluție devin tot mai complexe, spectrul și amploarea problemelor sunt considerabile, respectiv, din acest considerent apare necesitatea revizuirii și îmbunătățirii unor prevederi din actele normative de profil¹².

În ordinea de idei enunțată, considerăm că deficiențele nominalizate ar putea fi rezolvate și depășite prin înființarea unui „Centru Întrunit de Gestionare a Situațiilor de Criză” (CÎGSC), cu statut interministerial la nivel național, care va reprezenta o platformă decizională comună la nivelul autorităților naționale pentru a efectua un management eficient al crizelor, prin măsuri coordonate de prevenire și combatere, dar și a acorda suport informațional, analitic, de specialitate Președintelui Republicii Moldova, Președintelui Parlamentului, Prim-ministrului, Consiliului Suprem de Securitate și Comisiei parlamentare securitate națională, apărare și ordine publică.

Până la descrierea structurală a instituției menționate, e necesar să abordăm o altă problemă majoră, sugestivă în reprezentarea diferențele considerabile dintre procedurile interne de planificare operațională (PPO) și canalele de comunicare ale ministerelor. Odată ce CSS și-a publicat decizia, există o mare diferență în modul în care fiecare dintre ministere și alte autorități administrative

¹⁰ Hotărârea de guvern Nr. 846 din 07-12-2022 cu privire la aprobarea Programului de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025, Publicat: 29-12-2022 în Monitorul Oficial Nr. 438-439, art. 1036.

¹¹ Programul de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale, pentru anii 2022-2025. Aprobare prin Hotărârea de guvern Nr. 846 din 07-12-2022, p. 3.

¹² Ibidem, p. 3.

centrale în domeniul asigurării securității și apărării naționale dezvoltă, scriu și emit recomandări de sprijin pentru decizia respectivă.

În acest sens, Ministerul Apărării, de exemplu, are PPO intern specific și bine definit, care abordează atât planificarea deliberată, cât și procesul de acțiune în criză, precum și cerințele detaliate de raportare ce facilitează comanda și controlul. De asemenea, Ministerul Apărării (MA) are documente standardizate (ordine, directive), pentru elaborarea și punerea misiunilor strategice (operative/ operaționale) către comandantul Armatei Naționale. La aproape fiecare nivel inferior, această abordare de planificare constituie baza pentru pregătirea și desfășurarea operațiunilor militare; corpul de ofițeri este instruit în fiecare școală militară și este instruit practic în aceste proceduri de planificare, care, la rândul lor, sunt realizate în mod obișnuit la fiecare eșalon din cadrul Armatei Naționale. Această modalitate de utilizare a PPO asigură ca recomandările să fie executate până la nivelul în care sarcinile sunt îndeplinite efectiv.

III. GESTIUNEA SITUAȚIILOR DE CRIZĂ LA ETAPA ACTUALĂ

Pentru a gestiona o situație de criză (cu caracter militar), ar fi util să existe o structură cu statut de subdiviziune în sprijinul CSS, cu responsabilitatea de a monitoriza/analiza individual sprijinul sau în comun cu alte subdiviziuni ale structurilor de forță și de a furniza informații și opțiuni integrale cu privire la răspunsul adecvat, pentru conducerea sistemului național de apărare.

Actualmente, la nivel național, există structuri de monitorizare, în cadrul Serviciului de Informație și Securitate (SIS) activează o Celulă de răspuns; la Ministerul Afacerilor Interne (MAI) – Centrul unic de gestionare a crizelor zilnic informează autoritățile constituționale ale statului despre situația regională de securitate (militară și non-militară). La nivelul Ministerului Apărării, este activat Grupul Operațional al Punctului de Comandă (24/24).

Totodată, nivelul operațional al acestei capacități se afirmă dezintegrat cu referire la structura, modalitatea și procedurile de

planificare, gradul de pregătire, utilizarea algoritmilor de planificare interoperabile cu cele ale partenerilor occidentali, componența informațională etc.

În acest context, se impune analiza sistemului interministerial și integrat de răspuns la criză (inclusiv cu caracter militar), care urmează un proces în cinci etape.

Primul pas implică formarea unui Centru Întrunit de Gestionare a Situațiilor de Criză (CÎGSC), subordonat CSS, cu personal din cadrul ministerelor responsabile de apărare, afaceri externe și integrare europeană, afaceri interne, altor structuri de sprijin ale sistemului național de securitate și apărare. Acest centru ar trebui să reprezinte un punct dominant pentru gestionarea efectivă a situațiilor de criză, prioritar cu caracter militar, aflat în subordinea Președintelui/Comandantului suprem și CSS.

La nivel de responsabilități, CÎGSC va analiza mediile mondiale, regionale și naționale, va urmări și menține comunicările cu factorii de conducere a structurilor sistemului național de apărare, cu structurile/centrele operaționale de monitorizare ale acestora, va lua decizii cu privire la notificarea anumitor membri ai CSS, în funcție de natura evenimentului sau crizei și va furniza actualizări situaționale ale crizei emergente sau în evoluție, pe măsură ce apar.

La o eventuală agravare a situației regionale, la indicația Președintelui Republicii Moldova, CÎGSC va iniția procesul de Planificare a acțiunilor de criză (PAC). Cel puțin, aceasta ar include notificarea ministerelor respective și a secretarului CSS.

Următorul pas ar fi stabilirea unui lanț eficient de autorități care să ghideze acțiunile interministeriale și canalele de comunicare asociate, pentru implementarea politicilor elaborate de autoritățile constituționale ale statului. Ținând cont de faptul că Președintele/Comandantul Suprem al Forțelor Armate nu este potrivit pentru a gestiona personal fiecare aspect al răspunsului la criză, sistemul trebuie să funcționeze fără intervenția constantă a acestuia. Acest lucru necesită stabilirea unei ierarhii ministeriale cu autoritate, prevederi pentru desemnare, în funcție de situația de criză apărută.

În această ordine de idei, se poate afirma că deja există o experiență operațională de răspuns la unele situații de criză, precum

ordine publică – MAI, criza la frontieră – MAI, dezastre naturale și situații excepționale – MAI, operație antiteroristă – SIS, operații și acțiuni militare – Ministerul Apărării/Armata Națională (MA/AN). Totodată, experiența privind organizarea exercițiului de conducere de către Guvernul Republicii Moldova a crizei refugiaților din Ucraina, prin constituirea Centrului Unic de Gestionare a Crizei, a demonstrat existența capacității de planificare potrivite în cadrul MA/AN.

Un alt aspect relevant la acest capitol este stabilirea unor relații standard sau doctrinare „sprijinit” și „sprijinite” la nivel de minister, pentru a ghida implicarea și participarea tuturor ministerelor, altor structuri din acest domeniu. În procesul de implementare a acestor relații doctrinare, se consideră rațional de a avea o funcționalitate sincronizată pentru toate răspunsurile la criză.

Al treilea pas este elaborarea unui Îndrumar de răspuns la situații de criză, similare cu toate scenariile posibile de criză. Acesta ar include dezvoltarea unui set standard de obiective conexe pentru scenariile posibile de criză și ar defini rolurile și misiunile pentru participarea ministerială cheie. Îndrumarul ar oferi un ghid autorizat pentru răspunsurile la criză și ar aborda următoarele aspecte: principiile de funcționare; potențiala alocare de resurse sau angajare; implicații sau constrângeri juridice; crearea sau activarea structurilor de executare adecvate, pentru a include formarea și desfășurarea unei echipe de evaluare inițială și să identifice un set de probleme (situații) posibile, pentru a fi luate în considerare de CSS în timpul gestionării eficiente a situațiilor de criză. Definirea și convenirea asupra posibilelor roluri și responsabilități ministeriale înainte de o criză reală, precum și alocarea resurselor necesare va permite o analiză obiectivă și luare a deciziilor raționale, în afara contextului obișnuit, sensibil la timp și sub presiune, al răspunsurilor la criză, care facilitează coordonarea și unitatea de acțiune a tuturor ministerelor.

Pasul final, în stabilirea unui sistem eficient al CSS, pentru a ghida răspunsurile la situațiile de criză, prin prisma interacțiunii interministeriale, o presupune dezvoltarea unui proces intern de acțiune în situații de criză și specificarea unui format pentru ori-

entări strategice naționale. Reiterăm ideea că Ministerul Apărării poate oferi un model pentru dezvoltarea proceselor, procedurilor și formatelor eficiente de a ghida acțiunile multe-ministeriale și desfășurarea exercițiilor la nivel național.

IV. PROCESUL DE PLANIFICARE A ACȚIUNILOR DE CRIZĂ

Planificarea acțiunilor în situație de criză (PPAC) este o parte inerentă a tuturor operațiunilor militare și poate oferi o bază conceptuală pentru interacțiune ministerială. Codificarea proceselor de planificare în cadrul sistemului CSS oferă mai multe avantaje: inițial, îi concentrează pe toți participanții pe o evaluare obiectivă a problemei (situației de criză); necesită dezvoltarea și evaluarea unor abordări strategice alternative; are drept rezultat o decizie politică la care toate structurile sistemului de apărare responsabile au avut ocazia să contribuie și să o înțeleagă. În cele din urmă, facilitează execuția de către toate ministerele și structurile de sprijin a sistemului național de securitate și apărare participante, deoarece este o diseminare de sine stătătoare și poartă autoritatea decidentului strategic: în acest caz – Președintele/Comandantul Suprem. În general, un proces eficient de PPAC interministerial ar constitui următoarele trepte care sunt similare cu pașii stipulați în doctrina SUA – Joint Chiefs of Staff, Doctrine for Planning Joint Operations, Joint Pub 5-0 (Washington, DC.: U.S. Joint Chiefs of Staff, 01 December 2020), III–52.

Treapta 1	Inițierea Planificării
Treapta 2	Analiza Misiunii
Treapta 3	Dezvoltarea Cursului de Acțiuni (DCA)
Treapta 4	Analiza CA
Treapta 5	Comparația CA
Treapta 6	Aprobarea CA
Treapta 7	Elaborarea Decretului și Ordinului

Figura 2. Treptele procesului de planificare întrunită

Totodată, sistemul de planificare în situații de criză cu caracter militar necesită un algoritm mult mai adaptiv la relațiile interministeriale și complexitatea situației de criză. Acest algoritm, similar celui militar, presupune următoarele etape:

Etapa I – Dezvoltarea situației. Agenția locală sau națională care a identificat un eveniment de criză, perceput la nivel național, va transmite imediat aceste informații către CÎGSC în cadrul CSS și Ministerul lider (ML), pentru evaluare și analiză. Pe baza acelei evaluări inițiale, CÎGSC și ML poate direcționa monitorizarea suplimentară sau poate contacta ministrul responsabil sau președintele, cu o recomandare de a reuni CSS pentru gestionarea situației de criză.

Etapa a II-a – Evaluarea situației de criză. În această etapă, CSS va reuni și evalua situația și va determina dacă acțiunea interministerială este adecvată și dacă evenimentul justifică o acțiune strategică. În mod normal, faza necesită informații suplimentare, monitorizare și stabilire a faptelor, deoarece CSS, prin CÎGSC, se străduiește să abordeze adevărata amploare a crizei și posibilele răspunsuri alternative. Din nou, CÎGSC/ML ar avea un rol valoros în colectarea de informații atât despre posibilele ministere conducătoare, cât și despre criză în sine.

Etapa a III-a – Dezvoltarea Cursurilor de Acțiuni (CA). Pe baza evaluării situației, CSS/CÎGSC poate dezvolta cursuri alternative de acțiune. Acestea ar putea include diferite obiective strategice în care pot exista incongruențe sau conflicte cu posibilele obiective; diferite ministere sau agenții conducătoare și de sprijin; posibilă implicare, excludere sau cerere de sprijin din partea guvernelor străine; precum și momente diferite ale acțiunilor de răspuns, printre mulți alți factori. Un curs de acțiune este un plan posibil și trebuie să conțină suficiente detalii pentru a putea fi transformat într-un proces de analiză a CA. Dezvoltarea mai multor cursuri de acțiune ajută la elaborarea mai multor variante de plan și crește flexibilitatea comenzii în timpul execuției. Dezvoltarea unui curs de acțiune este un proces creativ care reflectă modul în care este aplicată puterea de răspuns asupra centrului de greutate, prin puncte decisive și de-a lungul liniilor de acțiune. Analiza fiecărui curs

de acțiune presupune compararea avantajelor și dezavantajelor fiecăruia, șansele de succes față de acțiunile situaționale, stabilirea gradului de risc, apariția și evoluția momentelor critice, precum și gradul de acceptabilitate al acestora. În această etapă a planificării, se va descoperi și analiza contextelor critice ale acțiunilor prevăzute atât pentru structurile proprii, cât și pentru cele care au declanșat situația de criză.

În acest context, CSS/CÎGSC ar trebui să dezvolte CA-uri suficient de detaliat pentru a permite o comparație adecvată a impactului atât național, cât și internațional al tuturor ministerelor și structurilor de sprijin implicate și aparținente sistemului național de apărare.

Etapa a IV-a – Evaluarea și selecția CA. La desfășurarea acestui proces este important de utilizat criteriile de evaluare a CA, analiza CA (după caz) și matricea de estimare a informațiilor. Criteriile de evaluare sunt standarde pe care comandantul și personalul le vor folosi ulterior pentru a măsura eficacitatea și eficiența relativă a unui CA în raport cu alte CA. Dezvoltarea acestor criterii în timpul analizei misiunii sau ca o parte din ghidul de planificare al comandantului ajută la eliminarea unei surse de părtinire înainte de analiza și compararea CA.

Criteriile de evaluare determină factorii principali (de exemplu: pericole, amenințări și măsuri de atenuare), care afectează succesul și cei care pot cauza eșecul. Criteriile se schimbă de la misiune la misiune și trebuie să fie clar definite și înțelese de toți membrii personalului înainte de a începe procesul de analiză și derulare pentru a testa CA-urile propuse. CÎGSC ajustează selecția și ponderarea criteriilor în funcție de propria experiență și viziune; punctează fiecare CA folosind criteriile de evaluare în timpul comparării CA ulterioare, în scopul selectării celui mai bun CA; iau în considerare diferitele criterii de evaluare potențiale în timpul jocului de război și le selectează pe cele pe care personalul le va folosi în urma jocului de război pe parcursul comparației CA, pentru a evalua eficacitatea și eficiența unui CA în raport cu altele. Aceste criterii de evaluare ajută la concentrarea efortului de joc de război și oferă cadrul potrivit pentru colectarea datelor de

către personal¹³, dar sunt și acele aspecte ale situației (sau factori externi), pe care grupul de planificare le consideră critice pentru îndeplinirea misiunii.

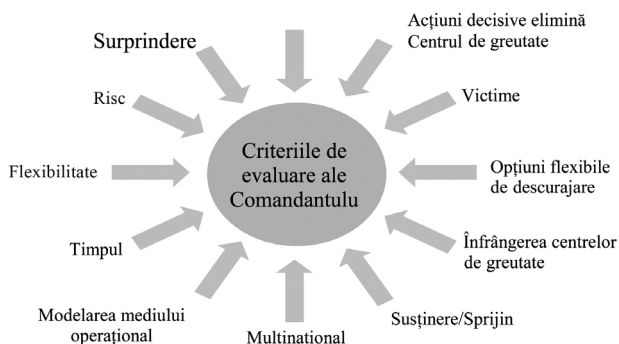

Figura 3. Criteriile potențiale de evaluare a cursurilor de acțiuni

Criteriile de Evaluare	Atac infrastructură Cursul de Acțiune 1	Atac combinat Cursul de Acțiune 2
Efectele terenului		✓
Efectele timpului	✓	
Utilizează surpriza		✓
Atacul vulnerabilităților critice		✓
Sprijin pentru colectare		✓
Contrainformații	✓	
Total	2	4

Figura 4. Exemplu de matrice de estimare a CÎGSC (Estimarea informațiilor)

La finele procesului de selecție a CA, CSS înaintează Președintelui spre decizie CA și analiza ministerială asociată. Este probabil ca Președintele să convoace o întâlnire a miniștrilor pentru a aborda personal problemele majore identificate în analiză și pentru

¹³ Lt. col., prof. mil. Mihai Neag, Concepte fundamentale utilizate în procesul de planificare a operației (luptei). Disponibil: https://www.armyacademy.ro/reviste/1_2005/a24.pdf.

a obține sfaturi și consiliere din partea personalului interior și a confidenților politici.

Etapa a IV-a se încheie când Președintele aprobă CA, iar CSS/ML transmite decizia în cauză. Este rezonabil ca CÎGSC/ML să elaboreze Decretul/Ordinul Comandantului Suprem (D/OCS), care să notifice ministerele și departamentele conducătoare și de sprijin cu privire la selecția CA, împreună cu orice îndrumări prezidențiale capturate în timpul procesului de decizie.

Etapa a V-a – Planificarea execuției. Aici este locul în care ministerul sau departamentul principal ar dezvolta conceptul strategic detaliat pentru desfășurarea acțiunilor și operației pentru criza în execuție. Folosind D/OCS ca bază, ministerul va elabora un plan detaliat de execuție. Probabil, D/OCS ar începe procesul de planificare în situația de criză pentru ministerul/agenția principală și urmează etapele generale, așa cum sunt prezentate la nivelul CSS/CGSC/MA. Planul detaliat al ministerului lider (coordonator) ar necesita în sine includerea cheltuielilor bugetare estimative, sincronizarea cu ministerele de sprijin și aprobarea președintelui, deoarece ar defini în continuare activitățile celorlalte agenții guvernamentale, în afara autorității sale. Această fază se încheie atunci când Președintele/Comandantul Suprem aprobă planul de execuție elaborat prin Decretul respectiv.

Etapa a VI-a – Execuție. În această fază, structurile de conducere și de sprijin execută planul. Execuția depinde nu numai de calitatea planului, ci și de cât de bine pot reacționa ministerele și agențiile executante la schimbările din mediile strategice și operaționale. În consecință, un răspuns de succes la criză necesită raportare continuă, evaluări precise și luare a deciziilor strategice în timp util. Din nou, CGSC/ML va juca un rol esențial în colectarea de informații, dezvoltarea conceptelor de răspuns, obținerea aprobării prezidențiale și emiterea de îndrumări pentru ministerele sprijinite și de sprijin pentru a răspunde la dinamica crizei.

Rigori ale formatului standard privind directiva Consiliului Suprem de Securitate (orientare strategică)

Complementar dezvoltării și implementării unui proces strategic interministerial de acțiune în criză este stabilirea unui format

standard pentru emiterea direcției strategice a SSC. Formatele au fost mult timp folosite în organizații pentru a facilita comunicațiile. Formatele constituie o schiță standard care încurajează completarea elementelor cheie ale informațiilor necesare destinatarului, pentru cerințe similare sarcinilor. Formatele în sine nu asigură îndrumări de calitate, cu toate acestea, ele pot ajuta la asigurarea faptului că informațiile importante sau esențiale sunt furnizate organizației sau liderilor pentru anumite tipuri de operațiuni și activități. În general, formatele sunt dezvoltate din execuția repetitivă a sarcinilor similare și asimilarea lecțiilor învățate din îndeplinirea acelor sarcini, astfel încât operațiunile similare viitoare să poată fi efectuate mult mai eficient. Formatele susțin, de asemenea, comunicațiile, deoarece stabilesc aprioric succesiunea și conținutul ghidului, astfel încât atât emițătorii, cât și receptorii să cunoască elementele și secvența informațiilor și să poată procesa cognitiv respectivele informații. Adoptarea unui format standard de îndrumare strategică de către SSC ar putea ajuta la formularea unei strategii mai complete și ar putea îmbunătăți înțelegerea acestei strategii de către ministerele și departamentele necesare, pentru a-și executa conținutul¹⁴.

La nivel strategic, rolul formatelor cuprinzătoare este și mai important pentru o acțiune strategică eficientă. La acest nivel, relațiile reciproce, rolurile și responsabilitățile ministerelor și departamentelor participante sunt insuficient definite. În plus, mediul strategic în sine este complex și dinamic. În consecință, necesitatea unui format detaliat ca substitut pentru procedurile standardizate sau doctrina interministerială completă este critică. Calitatea strategică și angajamentele vor depinde, în mare măsură, de orientările complete și cuprinzătoare, conținute în SSCD. Din punct de vedere conceptual, elementele de îndrumare strategică sunt paralele cu acele „zone funcționale”, derivate empiric prin operațiunile militare și incluse în formatele de ordine operaționale ale armatei. Ceea ce se cere este ridicarea acestor elemente la nivel strategic interministerial.

¹⁴ Edward J. Filiberti, “National Strategic Guidance: Do We Need a Standard Format?”. In: *Parameters* 25, no. 1 (1995), doi:10.55540/0031-1723.1741.

Elementele Decretului/Ordinului Comandantului Suprem al Forțelor Armate (orientare strategică)

Decretul / ordinul Comandantului Suprem al Forțelor Armate ar trebui să ofere informațiile necesare ministerelor, altor structuri ale sistemului național de apărare pentru a lua măsuri coordonate privind realizarea obiectivelor finale strategice scontate. În mod logic, acest document ar trebui să abordeze scopurile, căile și mijloacele pentru acțiunea strategică. Orientarea strategică include cel puțin scopul sau de ce activitatea strategică e direcționată împreună cu obiectivele strategice. Aceasta constituie scopul sau ținta strategiei ce stă la baza acestor documente strategice. În mod corespunzător, „*căile*” (conceptele de execuție) ar trebui să direcționeze și să sincronizeze activitățile ministerelor și ale altor structuri pentru a folosi „*mijloacele*” elementelor diplomatice, economice, militare și informaționale ale puterii, în spațiu și timp pentru a realiza „*CE?*”, în scopul declarat „*DE CE?*”. În acest fel, un concept complet răspunde la întrebările *CINE?*, *CE?*, *CÂND?*, *UNDE?*, *DE CE?* și *CUM?*. Conceptual, acestea constituie elementele totale ale unui concept strategic¹⁵.

Formatul propus pentru Decretul/Ordinul Comandantului Suprem al Forțelor Armate (orientare strategică)

Angajamentele strategice sunt prin însăși natura lor complexe și profund diferite. Cu toate acestea, există o oportunitate de a stabili un format standard pentru a asigura o planificare de calitate. Deoarece procesul la nivel strategic este caracterizat de o coordonare complicată, negocieri și compromisuri, stabilirea unui format pentru produsul aceluși proces poate ajuta la depășirea deficiențelor sale procedurale inerente. Practic, formatul poate „conduce” procesul în sensul că autorii sunt obligați să „completeze spațiile libere”, pentru a obține aprobarea executivului responsabil: în acest caz – Președintele, Comandantul Suprem al Forțelor Armate.

Pentru a utiliza ca model a acestui exercițiu strategic procesul de elaborare a decretului/ordinului respectiv, a fost utilizat con-

¹⁵ Ibidem, p. 6.

ceptul și forma propusă de dr. col. (r) Edward J. Filiberti (facultatea Colegiului de Război al Armatei Americane), care, în articolul său despre procesul decizional strategic al SUA, propune un format standard pentru ghidarea strategică națională. Formatul propus este rezumat mai jos și adaptat la sistemul propus, pentru a fi preluat în procesul de implementare a Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova. Formatul propus include opt elemente: Context strategic; Obiective de implicare; Conceptul de implicare; Organizarea și susținerea voinței naționale; Comandă și control și ierarhie organizațională; Constrângeri și Autorizări Speciale; Criterii de revizuire a strategiei; Opțiuni Strategice de Contingență¹⁶.

1. Context strategic. Această secțiune ar trebui să explice „**DE CE?**” este luat în considerare un angajament. Ar trebui să evidențieze evenimentul, oportunitatea sau problema care a condus la acțiunea strategică și de ce este important ca Republica Moldova (RM) să acționeze. Ar trebui să conțină o evaluare care să ofere o imagine de ansamblu asupra întregii situații strategice, abordând în același timp influențele majore asupra alternativelor RM. Conținutul acestei secțiuni ar putea include interesele și valorile naționale ale RM, natura și intensitatea riscurilor și amenințărilor, interese naționale conflictuale sau concurente în alte regiuni și o prezentare generală a răspunsurilor așteptate ale altor actori majori, care pot avea interese semnificative în regiune.

2. Obiective de implicare. Această secțiune ar aborda „**CE?**” trebuie să realizeze angajamentul, care ar specifica obiectivele strategice selectate și ar trebui să decurgă în mod logic din descrierea contextului strategic. De asemenea, ar trebui să prezinte o relație clară cauză-efect dintre obiectivele selectate și rațiunea de bază pentru implicare. De exemplu, un obiectiv prezentat ca o condiție de „stare finală” ar descrie statutul social, politic, economic, militar și geografic al națiunilor care vor fi afectate de angajament. Dacă este cazul, această secțiune ar putea include un set ierarhic de stări finale care reflectă condiții de finalizare optime până la o evaluare a riscurilor corespunzătoare. Stările finale dorite sau pro-

¹⁶ Ibidem, p. 6.

puse ar trebui să rezolve problemele sau să realizeze oportunitățile definite în secțiunea privind Contextul strategic.

3. Conceptul de implicare. Această secțiune ar aborda „*CÂND, UNDE și CUM?*” va avea loc angajamentul și va sublinia conceptul pentru atingerea obiectivelor specificate. Ar înregistra conceptul CSS cu privire la modul în care trebuie atinse obiectivele prescrise. Acest concept ar trebui să sincronizeze toate structurile sectorului de securitate și apărare în timp și spațiu, coordonându-și eforturile, ordonând fazele și stabilind priorități. Atunci când este cazul, ar trebui inclus un subparagraf pentru fiecare entitate a CSS, care să descrie sarcinile atribuite sau rolul său unic în atingerea obiectivelor strategice generale. Secțiunea poate include, de asemenea, instrucțiuni detaliate pentru ministere și alte structuri participante. De exemplu, ar putea adresa sistemului național de apărare probleme cum ar fi pregătirea sporită și desfășurarea forțelor înainte de ostilitate; ar putea adresa agențiilor de informații o solicitare despre nevoile de informații, sursele de informații umane din țară și analizele zonei și ale forțelor opuse; pentru Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, ar putea aborda consolidarea sprijinului partenerilor, asigurarea drepturilor de bază sau de tranzit sau evaluarea pozițiilor altor națiuni.

4. Organizarea și susținerea voinței naționale. Această secțiune s-ar concentra pe mediul politic intern. Ar trebui să sublinieze acțiunile pentru obținerea și menținerea sprijinului societal pentru răspunsul consolidat la criză. Această porțiune ar putea atribui sarcini de sprijin al afacerilor publice pentru structurile guvernamentale, în concordanță cu conceptul strategic. De asemenea, ar putea indica acele aspecte ale misiunii care nu pot fi făcute publice și să stabilească momentul sau evenimentul care ar declanșa diseminarea anumitor informații specificate. În cele din urmă, această secțiune ar trebui să evalueze răspunsul anticipat al publicului la incidentele probabile sau așteptate, asociate cu execuția conceptului strategic.

5. Comandă și control și ierarhie organizațională. Secțiunea ar stabili unitatea de efort pentru planificarea și sprijinul interministerial la nivel național și internațional. Ar stabili linii de

autoritate, responsabilitate și raportare, precum și ar desemna ministerul principal pentru diferitele faze ale conceptului strategic și evenimentul sau momentul în care se transferă responsabilitatea de minister principal.

6. Constrângeri și autorizări speciale. Această secțiune ar putea specifica orice limitări ale prerogativelor normale de minister și ar putea oferi motivele pentru impunerea acestora. Rațiunea ar trebui să explice în termeni de cauză și efect relația dintre activitatea prevenită și rezultatul nedorit prognozat. În cele din urmă, ar specifica acele activități pentru care planificarea și coordonarea au fost delegate și altele pentru care autoritatea de decizie ar fi sprijinită de CSS.

7. Criterii de revizuire. Secțiunea ar stabili criterii specifice și tangibile care ar iniția o reevaluare a angajamentului strategic; ar stabili termene și etape pentru o astfel de revizuire, indicând posibil grade de succes sau eșec. Concomitent, ar specifica, de asemenea, măsuri de eficacitate care vor fi utilizate în monitorizarea și evaluarea performanței ministerelor participante. În cele din urmă, ar formula criterii de ieșire în afara îndeplinirii misiunii în ceea ce privește costul total, scăderea sprijinului public, interese naționale concurente sau posibile amenințări alternative emergente la adresa securității naționale.

8. Opțiuni strategice de contingență. Secțiunea ar aborda ramurile și sechelele conceptului strategic central. Ramurile sunt activități sau faze care prezintă un risc ridicat sau au un grad ridicat de incertitudine, care poate fi așteptat și planificat. Acest fapt schițează strategii alternative, care ar putea fi urmate pe baza circumstanțelor schimbate. Sechelele sunt potențiale strategii de urmărire, care iau în considerare posibilitățile de succes, eșec sau dezangajare fără o decizie. Ramurile și sechelele sunt în mod necesar legate de criteriile de revizuire a strategiei. Cel puțin, această secțiune ar oferi strategia de ieșire pentru angajament.

CONCLUZII

Pe măsură ce Republica Moldova se confruntă cu un mediu strategic tot mai dinamic, incert, complex și ambiguu, succesul va

depinde în mod necesar de deciziile strategice comprehensive, luate de lideri politici informați, realizate de ministere și alte componente ale sistemului național de apărare, bine coordonate, instruite și dotate cu resurse adecvate. Dezvoltarea unor organizații, sisteme și procese strategice de luare a deciziilor eficiente este cheia acestui efort. La îmbunătățirea procesului decizional strategic pentru obținerea succesului strategic vor servi în ansamblu: perfecționarea rolurilor și responsabilităților Consiliului Suprem de Securitate; înființarea unui Centru Întrunit de Gestionare a Situațiilor de Criză, care va asista CSS și va monitoriza mediul strategic și operațional, național și internațional; dezvoltarea unei doctrine de autoritate interministerială pentru a ghida atât lanțul de autorități, cât și pentru a specifica rolurile și misiunile ministeriale privind diferite răspunsuri strategice la criză; adoptarea la nivel de instituție a unui proces interministerial de planificare a acțiunilor în situații de criză, cu un format standard corespunzător pentru decretele/ordinele Președintelui/Comandantului Suprem al Forțelor Armate. Claritatea scopului, unitatea de efort și răspunsurile strategice eficiente sunt realizabile în contextul acestor reforme propuse.

Urmare a studiului efectuat, dar și în contextul analizei procesului de elaborare a Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, se conturează următoarele **concluzii și recomandări**:

1. În pofida faptului că rolul de monitorizare și coordonare a Strategiei securității naționale a Republicii Moldova este atribuit Consiliului Suprem de Securitate (CSS), în realitate, succesul implementării documentului ține de eficiența serviciului CSS sau e cazul unei reforme de urgență a aparatului prezidențial.

2. La nivelul conducerii sistemului național de securitate și apărare, Președintele Republicii Moldova, în limita atribuțiilor sale constituționale, este autorizat prin dirijarea proceselor de elaborare și promovare a politicii naționale de securitate și apărare. În scopul asigurării instituției Președintelui Republicii Moldova (primordial – serviciul CSS), cu capacitățile necesare pentru elaborarea și promovarea politicii naționale de securitate și apărare, precum și coordonarea eforturilor diferitor instituții ale puterii de stat în acest domeniu (funcție care poate fi îndeplinită numai de

către Președintele Republicii Moldova), se impune revizuirea cardinală a rolului și instrumentelor de care dispune Consiliul Suprem de Securitate, prin redefinirea și extinderea împuternicirilor Secretarului și Serviciului CSS.

3. Reformarea structurii actuale a CSS și definirea unei structuri operaționale, care ar avea capacitatea reală de monitorizare și coordonare a implementării SSN. Acțiunea dată poate fi considerată o misiune prioritară pentru acest proces. Respectiva structură operațională urmează să devină o structură analitică în subordinea CSS, care să întrunească experți în domeniile cheie de responsabilitate ale CSS și să dispună de posibilitatea contractării unor expertize și analize independente și permanente. Pentru a efectua un management eficient al crizelor prin măsuri coordonate de prevenire și combatere și a acorda suportul informațional-analitic de specialitate Președintelui Republicii Moldova, Președintelui Parlamentului, Prim-ministrului, Consiliului Suprem de Securitate și Comisiei parlamentare securitate națională, apărare și ordine publică, va fi imperios necesară înființarea unui „Centru de Monitorizare și Gestionare a Situațiilor de Criză” (CMGSC) interministerial, care va reprezenta o platformă decizională comună la nivelul autorităților naționale.

4. Odată cu aprobarea la 15 decembrie 2023 a Strategiei securității naționale a Republicii Moldova (SSN), antrenarea Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică a Parlamentului Republicii Moldova pentru supravegherea și ghidarea procesului de implementare a SSN este un imperativ vădit. În acest sens, se propune adoptarea unor decizii și a unui plan de acțiuni al Comisiei privind monitorizarea și evaluarea procesului de implementare a SSN, care ar include convocarea periodică a conducătorilor ministerelor de resort și a altor structuri în sprijinul sistemului național de securitate și apărare, pentru audieri privitor la rezultatele procesului de implementare a SSN, reformele planificate, progresele și efectele obținute, resursele utilizate/planificate/necesare, proiectele de acte normative în curs de elaborare, provocările și problemele cheie, care urmează a fi soluționate, dar și accentuarea sprijinului eventual din partea Comisiei.

Referințe bibliografice:

1. Strategia militară, aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 961 din 03.10.2018. Monitorul Oficial nr. 410-415/1110 din 02.11.2018, art. 4.
2. Strategia națională de apărare, aprobată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova, nr. 134 din 19.07.2018. Monitorul Oficial nr. 285-294/441 din 03.08.2018, art. 7, 8, 9.
3. Președintele Republicii Moldova, decret Nr. 58 din 29-03-2021, privind aprobarea Regulamentului Consiliului Suprem de Securitate. Publicat: 02-04-2021 în Monitorul Oficial, art. 6, p. 2.
4. Dicționar de buzunar / grupul de autori: Natalia Albu, Gheorghe Oarza, Elena Mârzac, Aurel Fondos [et al.]; CID NATO, Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare. – Chișinău: S.n., 2022 (Bons offices). – 46 p. ISBN 978-9975-166-07-2, p. 47.
5. Anatoli Buzev, Svetlana Cebotari, Reziliența Republicii Moldova la criza refugiaților din Ucraina. Disponibil: <https://doi.org/10.53783/18572294.22.188.03>. CZU: 351.86(478):314.15(477). ORCID 0000-0003-4373-3645.
6. Hotărârea de guvern Nr. 846 din 07-12-2022 cu privire la aprobarea Programului de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025, Publicat: 29-12-2022 în Monitorul Oficial Nr. 438-439, art. 1036.
7. Programul de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale, pentru anii 2022-2025. Aprobare prin Hotărârea de guvern Nr. 846 din 07-12-2022, p. 3.
8. Lt. col., prof. mil. Mihai Neag, Concepte fundamentale utilizate în procesul de planificare a operației (luptei). Disponibil: https://www.armyacademy.ro/reviste/1_2005/a24.pdf.
9. Edward J. Filiberti, "National Strategic Guidance: Do We Need a Standard Format?". In: Parameters 25, no. 1 (1995). Doi: 10.55540/0031-1723.1741.

ANALIZA COMPARATIVĂ A EFICACITĂȚII FORȚELOR LA RESTABILIREA ORDINII ȘI SECURITĂȚII PUBLICE

Valentin TALMACI,

doctorand, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract: The article is dedicated to the evaluation of the effectiveness of the systems of public order forces, for actions to restore public order, as well as to mathematical models for the evaluation of the time of the actions of the forces to restore order and public security according to the proposed and existing techniques.

The given article presents the results of the study regarding the evaluation of the time to restore public order during mass demonstrations. The purpose of this article is to evaluate the effectiveness and remedial actions of law enforcement during mass demonstrations.

Keywords: public order, security of public order, maintenance, assurance, restoration of public order.

Rezumat: Articolul este dedicat evaluării eficacității sistemelor forțelor de ordine publică, pentru acțiuni la restabilirea ordinii publice, precum și modelelor matematice pentru evaluarea timpului acțiunilor forțelor la asigurarea și restabilirea ordinii și securității publice conform tehnicilor propuse și existente.

În articolul dat sunt prezentate rezultatele studiului privind evaluarea timpului de restabilire a ordinii publice în timpul manifestațiilor cu caracter de masă. Scopul prezentului articol, este evaluarea eficienței și remedierii acțiunilor de operativitate a forțelor de ordine în timpul manifestațiilor cu caracter de masa.

Cuvinte chee: ordinea publică, securitatea ordinii publice, menținerea, asigurarea, restabilirea ordinii publice.

1. Introducere

Problema abordată de evaluare a eficacității forțelor la restabilirea ordinii publice, actual, are o importanță deosebită. Evenimentele și protestele politice, sociale, economice ect., ce se petrec în ultima perioadă în multe state membre ale Uniunii Europene, deranjează și trezesc îngrijorări cât pentru autoritățile publice locale atât și pentru forțele sistemelor de securitate și ordine publică.

Analiza a arătat că, problemei evaluării eficacității forțelor de ordine și securitate publică nu se acordă atenția cuvenită în publicațiile științifice de domeniu.

În legătură cu cele menționate, apare necesitatea de evaluare a eficacității acțiunilor forțelor de ordine și securitate publică pe timpul manifestațiilor cu caracter de masă în scopul eficientizării acțiunilor operaționale a lor.

În articolul dat sunt prezentate rezultatele evaluării eficacității forțelor la restabilirea ordinii și securității publice pe timpul manifestațiilor cu caracter de masă conform tehnicilor propuse și celor existente, precum și analiza comparativă a rezultatelor obținute.

La fel este prezentată argumentarea teoretică și comparativă a eficienței propunerilor privind perfecționarea sistemului de securitate publică.

Rezultatele obținute vor contribui la perfecționarea eficacității acțiunilor forțelor la restabilirea ordinii și securității publice pe timpul manifestațiilor cu caracter de masă.

Sunt descrise:

Compartimentul 2. Indicii de timp propuși în scopul sporirii eficacității forțelor la restabilirea ordinii și securității publice.

Compartimentul 3. Analiza comparativă a datelor de timp la restabilirea ordinii publice.

Compartimentul 4. Argumentarea teoretică și comparativă a eficienței propunerilor privind perfecționarea sistemului de securitate publică

Compartimentul 5. Concluzii.

În procesul cercetării au fost folosite următoarele metode:

- *metoda empirică*, care a permis identificarea nivelului actual de securitate în domeniul ordinii publice inclusiv și pe timpul desfășurării manifestațiilor cu caracter de masă;

- *metoda de comparație*, pentru compararea sistemului național de securitate publică cu sistemele de securitate din țările de nivel internațional;

- *metoda sistemică*, pentru analiza situației actuale, care a permis permanent și stabil să fiu la curent cu noile forme în domeniul metodelor, tacticilor și procedeele de asigurare a ordine publice.

Au fost utilizate principiile *obiectivității, punctualității și calității* în cercetarea aspectelor menținerii securității, asigurării și restabilirii ordinii publice în condiții obișnuite de activitate a forțelor de ordine publică precum și pe timpul manifestărilor cu caracter de masă.

2. Indicii de timp propuși în scopul sporii eficacității forțelor la restabilirea ordinii și securității publice

Evenimentele cu caracter de masă pașnice pot să se transforme în cele violente în scurt timp cu crearea stării de criză [3], [5].

Acțiunile urgente ale forțelor speciale de implicare și apoi de intervenție la restabilirea ordinii publice cuprind următoarele: mobilizarea (adunarea), echiparea, înarmarea, punerea transportului necesar la dispoziție, verificarea efectivului și echipamentelor, îmbarcarea, deplasarea, debarcarea și ocuparea locurilor în dispoziție [1, 2, 4].

Se propun următorii indici de timp la acționarea forțelor de ordine publică pe stare de criză:

1. Timpul pentru mobilizare (adunare) T_R^{mob} în locurile de dislocație a subdiviziunilor forțelor de OP. Indicele dat va depinde de distanța de deplasare din cel mai îndepărtat loc din localitate și modul de deplasare (transport de serviciu, personal, public, etc.).

2. Timpul pentru echipare, înarmare și punerea transportului necesar la dispoziție. Pentru efectuarea acțiunilor respective este necesar $T_R^e = 20 \text{ min}$.

3. Timpul pentru verificarea efectivului, mijloacelor speciale de transport, punerea misiunilor prealabile $T_R^v = 10 \text{ min}$;

4. Timpul pentru îmbarcare a efectivului în mijloacele de transport $T_R^i = 10 \text{ min}$;

5. Timpul pentru deplasare de la locul dislocării până la locul desfășurării evenimentului T_R^{dep} .

6. Timpul pentru debarcare, încolonare și primirea misiunilor adăugătoare $T_R^{deb} = 15 \text{ min}$;

7. Timpul pentru ocuparea locurilor în dispozitiv $T_R^{oc} = 15 \text{ min}$.

Timpul total al acțiunilor forțelor la restabilirea ordinii publice poate fi evaluat în mod următor (pentru $T_R^{mob} = 60 \text{ min}$ și $T_R^{dep} = 20 \text{ min}$):

$$T_R = T_R^{mob} + T_R^e + T_R^v + T_R^i + T_R^{dep} + T_R^{deb} + T_R^{oc} = 160 \text{ min}.$$

În cazuri mai complexe restabilirea ordinii publice se va efectua în etape.

Etapa 1. Fiind adunate din timp în incinta dislocației permanente și instruite, cu misiuni primite deja, la fața locului desfășurării evenimentului public mai întâi se deplasează elementele dispozitivului destinate pentru instalarea pazei circulare exterioare, barajelor, blocărilor, cordoanelor în scopul neadmiterii mișcării gloatei și a fluxului la ea a cetățenilor, formarea aliniamentului interior al pazei circulare.

Pentru etapa dată se propun următorii indici de timp ai acțiunilor forțelor de OP:

1. Timpul adunării a forțelor $T_R^{a1} = 60 \text{ min}$;

2. Timpul echipării $T_R^{e1} = 20 \text{ min}$;

3. Timpul verificării efectivului, mijloacelor speciale și de transport, punerea misiunilor prealabile $T_R^{v1} = 10 \text{ min}$;

4. Timpul pentru îmbarcare a efectivului pe mijloacele de transport și mijloacelor speciale $T_R^{i1} = 10 \text{ min}$;

5. Timpul deplasării de la locul dislocării până la locul desfășurării evenimentului $T_R^{dep1} = 30 \text{ min}$;

6. Timpul debarcării, încolonării și primirii misiunilor adăugătoare $T_R^{deb1} = 15 \text{ min}$;

7. Timpul ocupării locurilor în dispozitiv $T_R^{oc1} = 15 \text{ min}$.

Timpul total pentru etapa dată va constitui:

$$T_{RE1} = T_R^{a1} + T_R^{e1} + T_R^{v1} + T_R^{i1} + T_R^{deb1} + T_R^{oc1} = 160 \text{ min}.$$

Etapa 2. La fața locului se deplasează grupurile de intervenție. În măsură, ce agresivitatea elementelor de destabilizare a ordinii

publice crește, cordonul de ordine publică cu angajații nedotați din eșalonul întâi se retrage și se substituie cu militarii din eșalonul doi, dotați pentru intervenție în forță.

Se propun următorii indici de timp ai acțiunilor la etapa dată:

1. Timpul operativ al adunării generale $T_R^{a2} = 10$ min;
2. Timpul verificării forțelor și mijloacelor, primirii misiunilor $T_R^{v2} = 10$ min;

3. Timpul deplasării $T_R^{dep2} = 20$ min;

4. Timpul ocupării locurilor în dispozitiv $T_R^{oc2} = 10$ min.

Timpul total al acțiunilor forțelor la etapa 2 va constitui:

$$T_{RE2} = T_R^{a2} + T_R^{v2} + T_R^{dep2} + T_R^{oc2} = 50 \text{ min.}$$

Etapa 3. La etapa dată se încercuiesc protestatarii agresivi, se efectuează reținerea și percheziția corporală a acestora și se organizează escortarea lor la cel mai apropiat inspectorat de poliție pentru ulterioarele măsuri de anchetă. Etapa se finalizează prin retragerea forțelor de OP [119]. *Pentru etapa dată al acțiunilor forțelor de OP se propun următorii indici:*

1. Timpul pentru încercuirea protestatarilor $T_R^{ip3} = 10$ min;

2. Timpul pentru reținerea protestatarilor $T_R^{rp3} = 10$ min;

3. Timpul pentru escortarea reținuților $T_R^{er3} = 20$ min;

4. Timpul pentru retragerea forțelor $T_R^{rf3} = 30$ min.

Timp total la etapa 3 va constitui:

$$T_{RE3} = T_R^{ip3} + T_R^{rp3} + T_R^{er3} + T_R^{rf3} = 70 \text{ min.}$$

Timpul total al acțiunilor la restabilire va constitui:

$$T_{Rt} = T_{RE1} + T_{RE2} + T_{RE3} = 280 \text{ min.}$$

3. Analiza comparativă a datelor de timp la restabilirea ordinii publice

În Tabelul 1 sunt prezentate datele privind durata acțiunilor la asigurarea ordinii publice conform tehnicilor existente T_{Ate} și celor propuse T_{Atp} , relația între timpurile respective $R_A = T_{Ate}/T_{Atp}$ și diferența relativă de timp $D_A = (T_{Ate} - T_{Atp})/T_{Ate}$.

În Tabelul 1 sunt prezentate datele privind durata comparative a acțiunilor la restabilirea ordinii publice conform tehnicilor existente T_{Rte} și celor propuse T_{Rtp} , relația între timpurile respective $R_R = T_{Rte}/T_{Rtp}$ și diferența relativă de timp $D_R = (T_{Rte} - T_{Rtp})/T_{Rte}$.

Tabelul 1.

Datele privind durata comparativă a acțiunilor la restabilirea ordinii publice

Acțiunile	Durata acțiunii conform tehnicilor existente, min	Durata acțiunii conform tehnicilor propuse, min	R_R	D_R
Etapa 1	220	160	1,37	0,27
Etapa 2	80	50	1,6	0,37
Etapa 3	95	70	1,36	0,26
Timp total în baza acțiunilor pe etape T _{RE}	395	280	1,41	0,29
Timp total al acțiunilor forțelor T _R	240	160	1,5	0,33

Timpul acțiunilor forțelor la restabilirea OP pentru situații excepționale (de crize) este mai mare decât celor standard de 1,63 ori conform tehnicilor existente și de 1,75 ori – în cazul aplicării tehnicilor propuse. Timpul total al acțiunilor forțelor la restabilirea OP este mai mic cu 29% în cazul excepțional și aplicării tehnicilor propuse în comparație cu cele existente. Timpul total al acțiunilor forțelor la restabilirea OP este mai mic cu 33% în cazul standard și aplicării tehnicilor propuse în comparație cu cele existente.

4. Argumentarea teoretică și comparativă a eficienței propunerilor privind perfecționarea sistemului de securitate publică

Prin analiza nivelului de pregătire actual a forțelor și instituțiilor delegate cu drepturi pentru îndeplinirea atribuțiilor de menținere, asigurare și restabilire a OSP în situații de crize, desfășurată pe timpul cercetării științifice, s-a constatat următoarele [8]:

Actual nu se poate de considerat că există un sistem de ordine și securitate publică unitar în situații de crize, dar sunt structuri ai sistemului, care acționează în funcție de situație și de nivelul de autoritate conjuncturală a managementului instituțional. Poli-

ția [7] și Carabinierii [6], care se consideră structuri principale a sistemului de ordine și securitate publică, dețin niveluri diferite de subordonare, fapt ce duce la dificultate în procesul de conducere și coordonare unitară a lor.

Sistemul actual se caracterizează inefectiv în situații de crize din următoarele motive:

- Lipsă unui concept de unică conducere și neuniformitate în cadrul de reglementare;
- Capacitate organizatorică și funcțională depășită;
- Suprapuneri și dublări de competențe. Dificultăți în procesul de conducere, coordonare, cooperare și organizare din motive de suprapuneri și dublări de competențe, stabilirea responsabilităților, repartizarea resurselor și mijloacelor, după cum vedem:

Legea nr. 320/2012 [7] cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului: Misiunea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin activități de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, de prevenire, investigare și de descoperire a infracțiunilor și contravențiilor.

Legea nr.219/2018 [6] cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri: Misiunea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin executarea atribuțiilor de menținere, asigurare și restabilire a ordinii publice, de prevenire și descoperire a infracțiunilor și contravențiilor, de protecție a obiectivelor de importanță deosebită, de prevenire și combatere a terorismului, de asigurare a regimului stării de urgență, de asediu sau de război.

Actualul sistem de OSP în situații de crize nu asigură [8]:

- Principii unice de coordonare operativă a tuturor forțelor de OSP;
- Repartizarea eficientă și rațională a resurselor umane, economico-financiare și de reacție;
- Implementarea principiilor de complinire și interoperabilitate între forțele de OSP;
- Principiului poliției locale prin prezență, prevenire, implicare operativă și reacție rapidă;
- Operaționalizarea principiului „Cea mai apropiată echipă de patrulare”.

Potențialul și capacitățile operaționale ale Poliției și Carabinierilor de a exercita atribuții de asigurare și restabilire a SP, de unii singuri, în deosebi în plan național este redus, pe motive de insuficiență a efectivului necesar și a mijloacelor tehnice și speciale pentru fiecare structură aparte. Nici Poliția, nici Carabinierii actual, de unii singuri, nu pot face față situațiilor de criză [8].

Reieșind din cele expuse și făcând referință la cele propuse, vedem că toate aceste lacune vor fi excluse pe viitor din sistem. Dacă ne referim la organigramele noi propuse a IGC, INSP și a structurilor subdiviziunilor de ordine și securitate publică ale MAI (capitolul 3 din teză), vedem că se prevăd reduceri substanțiale materiale și financiare, comparativ cu actual sistem de OSP, unde putem constata că există aparate administrative greu de gestionat, care necesită resurse materiale și financiare colosale pentru întreținerea lor. La fel, putem vedea diferența comparativă dintre nivelele depășite de acțiuni tactice a actualului sistem și tacticile moderne, noi, propuse la asigurarea și restabilirea SP pe timpul manifestațiilor cu caracter de masă.

Modelele și tacticile noi propuse, prevăd dispozitive de acțiuni la restabilirea OSP mai eficiente față de cele existente, prin completarea lor cu elemente necesare de suport și siguranță chiar la fața locului, în cadrul dispozitivelor, care vor contribui la ridicarea nivelului operativ de îndeplinire a misiunilor.

Datele privind analiza comparativă a sistemelor de OSP sunt prezentate în Tabelul 2.

Tabelul 2.

Datele privind analiza comparativă a sistemelor de OSP

Nr. d/o	Indicii	Sistemul existent de SP	Sistemul propus de SP
1.	Existența unui sistem de ordine și securitate publică unitar	Nu	Da
2.	Capacitate organizatorică și funcțională	Scăzută	Înaltă
3.	Suprapuneri și dublări de competențe	Da	Nu
4.	Coordonare operativă a tuturor forțelor de ordine și securitate publică	Nu	Da

Nr. d/o	Indicii	Sistemul existent de SP	Sistemul propus de SP
5.	Repartizarea eficientă și rațională a resurselor umane, economico-financiare și de reacție	Nu	Da
6.	Complinire și interoperabilitate între forțele de OP	Scăzută	Înaltă
7.	Prezență, prevenire, implicare operativă și reacție rapidă	Scăzută	Înaltă
8.	Resursele umane, materiale și financiare	Înalte	Scăzute
9.	Nivele de acțiuni tactice	Scăzute	Înalte
10.	Timpul realizării operațiunilor de SP	Înalte	Scăzute

5. Concluzii

În articolul dat sunt prezentate rezultatele evaluării eficacității forțelor la restabilirea ordinii și securității publice în timpului manifestațiilor cu caracter de masă conform tehnicilor propuse și tehnicilor existente, precum și analiza comparativă a rezultatelor obținute în urma cercetării științifice.

1. Au fost propuși indicii de timp pentru acțiunile forțelor la restabilirea OSP în mod obișnuit, precum și pe stare de criză de la momentul anunțării semnalului de alarmă și până la sosirea lor la locul desfășurării evenimentelor cu caracter de masă.

2. Au fost elaborate modele matematice pentru evaluarea timpului acțiunilor forțelor la restabilirea OSP pentru situații standard și excepțională conform tehnicilor propuse și existente.

3. Timpul acțiunilor forțelor la restabilirea OSP pentru situații excepționale este mai mare decât celor standard de 1,63 ori conform tehnicilor existente și de 1,75 ori – în cazul aplicării tehnicilor propuse.

4. Timpul total al acțiunilor forțelor la restabilirea OSP este mai mic cu 29% în cazul excepțional și aplicării tehnicilor propuse în comparație cu cele existente.

5. Timpul total al acțiunilor forțelor la restabilirea OSP este mai mic cu 33% în cazul standard și aplicării tehnicilor propuse în comparație cu cele existente.

Sunt descrise datele prezentate în Tabelul 2, privind analiza comparativă a sistemelor de OSP existent și propus, care demonstrează, că actualul sistem de OSP se confruntă cu unele neajunsuri și deficiențe în activitatea sa din motive de organizare structurală ineficientă și lipsa unei conduceri unitare, pe când sistemul noi propus, prevede lichidarea acestor lacune și neajunsuri pe viitor.

Sunt descrise datele prezentate în Tabelul 2, privind analiza comparativă a sistemelor de OSP existent și propus, care demonstrează, că actualul sistem de OSP se confruntă cu unele neajunsuri și deficiențe în activitatea sa din motive de organizare structurală ineficientă și lipsa unei conduceri unitare, pe când sistemul noi propus, prevede lichidarea acestor lacune și neajunsuri pe viitor.

Referințe bibliografice:

1. BEȘLEAGA, Gr., GUȚULEAC, V. *Asigurarea securității publice în timpul tulburărilor și dezordinilor de masă*. Chișinău, Academia „Stefan cel Mare”, 1998, 240 p.
2. BOLOGAN, Angela. *Asigurarea securității și ordinii publice cu caracter de masă: Aspecte juridica-tactice*. Revista științifico-practică și informații de drept, 1-3/2015, p. 5-9.
3. COHANIUC, I., CIOBANU, D., CUPCEA, P. *Material didactic privind acțiunile (DMI) la asigurarea și restabilirea ordinii publice*. Chișinău, 2010 (numai pentru uz intern).
4. *Ghid de bune practici privind metodele de intervenție în cadrul manifestărilor publice*. Programul operațional comun România–Republica Moldova 2014-2020, februarie 2022. www.ro-md.net.
5. GRATII V. *Principii și reguli generale privind tactica intervenției polițienești cu aplicarea și folosirea armei de foc*. Chișinău, Centrul editorial al Academiei „Stefan cel Mare” a MAI al RM, 2004, p. 227.
6. Legea nr. 219 din 08.11.2018 cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri.
7. Legea nr.320 din 27-10-2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului. Publicat: 01-03-2013 în Monitorul Oficial Nr. 42-47, art. 145.
8. Strategia Națională de ordine și securitate publică pentru anii 2017-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 354 din 31.05.2017.

CONSILIER DE GEN ÎN CADRUL EXERCİIULUI “STEADFAST JUPITER 2023”. STUDIU DE CAZ

Daniela-Felicia HODEA (c. ROMAN),
doctorandă, AMFA, România

Abstract: Activitatea civică a femeilor este evaluată diferit iar contribuțiile acestora în cadrul comunității nu sunt valorizate la fel ca cele ale bărbaților. Care este situația în România și în Republica Moldova? Scopul acestei lucrări este de a compara modul în care au fost incluse nevoile femeilor în sistemul militar din perspectiva nevoilor specifice și de a învăța din lecțiile învățate în cadrul exercițiului la care am participat. Consider că aceste lecții pot sprijini și Forțele Armate ale Republicii Moldova în demersul său de modernizare. Metoda pe care o voi folosi este cercetarea calitativă a informațiilor din surse deschise, astfel ca la finalul acesteia să avem o imagine mai clară a nevoilor specifice, a modului în care acestea afectează munca femeilor precum și a modului în care Armata s-a adaptat prezenței femeilor.

Cuvinte cheie: gender adviser, gender equality, inclusion, military organization.

Am luat parte și anul acesta la un exercițiu organizat de o structură multinațională NATO cu comandamentul în România. Este a treia oară când fac parte din această echipă în calitate de *gender adviser*. Din experiența personală dar și ca participantă la Conferința Rețelei Punctelor Focale Naționale pentru Femeile, Pacea și Securitatea, organizată la București în perioada 7-8 Noiembrie 2023, am constatat că, suntem încă la început de drum, fiecare persoană desemnată în această poziție învață prin propria experiență să “simtă” grupul și nevoile sale.

Având în vedere interesul meu pentru acest domeniu am considerat această participare ca fiind multidomeniu. Am înțeles rapid că nu era vorba despre orgoliu, ci despre a face ce este mai bine

pentru a îndeplini misiunea structurii. Ca structură multinațională, personalul este obligat să cunoască și se adapteze tuturor particularităților culturale ale națiunilor membre, să acționeze pe un teritoriu care nu este al țării sale, dar tot ce se întâmplă în jurul tău are impact asupra misiunii. Principiile sunt valoroase și obligatoriu de respectat. Indiferent de afinitățile noastre, profesionalismul primează.

Introducere

De-a lungul istoriei moderne, femeile au luptat pentru a fi recunoscute ca ființe umane, din perspectivă morală, intelectuală, precum și ca cetățene cu drepturi politice și civile depline (Bucur, Miroiu, 2019). Declarația universală a drepturilor omului, adoptată de Organizația Națiunilor Unite în 1948 a adus pentru prima dată în discuție, în plan internațional, subiectul egalității de gen la nivel global. ONU a continuat demersurile sale în această direcție, iar în 1979 a fost adoptată Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor. Aceasta a intrat în vigoare în anul 1981, România ratificând-o în 7 ianuarie 1982 iar Republica Moldova în 28 aprilie 1994. Iată cum la 75 adoptarea Declarației Universale a Omului, în unele părți ale lumii, femeile nu se bucură de cetățenie deplină.

A fost educativ să urmăresc modul în care subiectul perspectivei de gen a evoluat în cadrul colectivului. La acest exercițiu, procentul femeilor a fost de 17% iar al bărbaților de 83%. De la prima apariție, am fost primită cu o mare curiozitate: o femeie civil participând la un exercițiu militar pe o funcție de consilier de gen. Privită cu indulgență la început, provocată constant, cu multă rezistență privind subiectul. Bărbații erau foarte determinați să argumenteze discriminarea pe care o resimțeau față de colegele lor, cu toate că structura are obligativitate în a aplica toate politicile NATO privind integrarea perspectivei de gen în planificarea și executarea misiunilor militare dar și în cadrul organizației.

Dinamica în cei trei ani de la înființare a fost remarcabilă. Am văzut cum grupul a crescut în număr dar și în înțelegerea domeniului. De la opunerea față de tot ce propuneam, cum ar fi: colec-

tarea datelor segregate pe gen ale unităților afiliate, la colectarea inclusiv a numărului răniților și morților în timpul exercițiului, de la ignorarea existenței civililor în teatrul de operații, la incidente complexe cu implicații asupra copiilor și femeilor. Reacții complexe, cuprinzătoare și cu impact uriaș. Pot spune că pe durata acestui exercițiu dezvoltat multianual, incidentele exersate au evoluat de la zero, la un număr apreciat de mare, diverse și complexe.

De asemenea, prin natura studiilor și al interesului meu, am fost conștientă de faptul că a fi consilier de gen în cadrul unei structuri de acest tip, implică, în afara participării la exercițiu, și o prezență în cadrul colectivului, în viața reală (*real life situation*). Din această perspectivă, am observat cum s-au desfășurat relațiile între colegi și colege. Numărul femeilor a fost mic iar grupurile s-au format pe baza naționalității. Dinamica era diferită între conaționali, în special am observat că la români, misoginiile tind să fie tratate ca normă. Am înțeles că există diferențe de înțelegere a ceea ce înseamnă expresii și acțiuni misogine. Am fost bucuroasă că le-am inspirat încredere astfel încât, atât femeile cât și bărbații, s-au consultat cu mine pe diverse subiecte corelate perspectivei de gen.

Există o mare diferență între numărul femeilor și al bărbaților în forțele armate din întreaga lume. În cadrul forțelor armate române proporția este în jur de 8% femei și 92% bărbați. De aceea poate fi de înțeleasă reticenta cu care înțelegerea perspectivei femeilor reprezintă o provocare. Dacă urmărim a trata subiectul din perspectiva productivității, a sănătății mentale dar și a retenției femeilor în armată, este necesar ca nevoile lor specifice să fie înțelese și să fie cultivat sentimentul de apartenență pentru acestea (Anderson, 2020).

Dexonline.ro definește, apartenența ca fiind „*faptul de a ține, de a fi legat de cineva sau ceva; proprietatea de a fi un element constitutiv al unui ansamblu. Calitate a unui element de a face parte dintr-o mulțime*”. Conform Piramidei lui Maslow (piramida nevoilor), nevoia de apartenență este pe cea de a treia treaptă. În cadrul companiilor, oamenii doresc să se integreze într-un anumit grup. Au nevoie să știe că fac parte din acest grup. Interacționează

cu colegii, cunoscuți sau necunoscuți, folosesc același limbaj, simt acest grup ca o altă „familie”. Doresc să fie parte componentă a grupului. Sentimentul de apartenență al unei persoane este considerat un parametru pentru o calitate a vieții unei persoane.

Apartenența la organizația militară

Sentimentul de apartenență este important și pentru militare, dar având în vedere proporția femeii/bărbați, acestea pot fi considerate o minoritate. Conform unui studiu, minoritățile din cadrul unui grup consumă între 25%-30% din timp pentru a se integra (Reilly, 2017), ceea ce reprezintă consumarea unui timp considerabil, concentrare și energie pentru a se integra, decât a se concentra pe executarea sarcinilor zilnice. Femeile care lucrează în medii preponderent masculine sunt mult mai interesate în a se integra în grup, astfel că acestea adoptă inconștient, comportamente masculine, nepotrivite acestora (Rosen, Knudson, & Fancher, 2003). Pe de altă parte, sentimentul că nu aparții grupului poate conduce la depresie, anxietate și singurătate (Onofrei, 2022) precum și la o rată scăzută de retenție. Sentimentul de apartenență poate crește cu 56% performanța profesională și poate scădea cu 50% rata demisiilor, poate aduce o creștere de 18 ori a promovărilor profesionale și o scădere cu 75% a concediilor medicale. Toate acestea doar prin crearea și întreținerea unui puternic sentiment de apartenență la organizație (Băloiu, 2023).

Pentru a crea un sentiment de apartenență, unui loc de muncă îi sunt necesare trei atribute: confortul, conexiunea și contribuția. Asta înseamnă că oamenii își doresc locuri de muncă unde să se simtă în largul lor, să simtă că sunt tratați cu echitate și demnitate atât de colegi cât și de leadership, să simtă că dezvoltă relații de calitate cu colegii și liderii și că între valorile lor intrinseci și valorile organizației există o legătură. De asemenea, este important și modul în care oamenii sunt capabili să contribuie la rezultatele pe care le are organizația și înțelegerea clară a modului în care abilitățile lor profesionale ajută la evoluția companiei (Băloiu, 2023).

Pentru o analiză completă prezint, pentru început, câteva moduri de a cultiva sentimentul de apartenență. identificate de șefa re-

surselor umane a platformei LinkedIn, Pat Wadors (Reilly, 2017):

- acordarea atenției asupra sentimentelor; când personalul nu se regăsește în materiale de orice tip, acesta nu se simte văzut și înțeles. Este importantă antrenarea ascultării;

- ascultarea istoriilor personalului, a experiențelor personale;
- încurajarea discuțiilor cu subiecte sensibile dar de interes pentru personal, care impactează randamentul;

- oferirea de instruire pentru eliminarea stereotipurilor;

- dezvoltarea unui mecanism de măsurare a gradului de diversitate, incluziune și apartenență.

Pe timpul exercițiului am observat câteva inadvertențe. Astfel, cu toate că din perspectiva personalului (G1), datele erau colectate și integrate segregate pe gen, din perspectiva domeniului medical, informațiile primite de la subunitățile afiliate nu conțineau astfel de date. Deci, atunci când erau raportați răniții, în fișa pacientului nu exista parametrul de gen. Am discutat atât cu medicul cât și cu Comandantul structurii și am ajuns la concluzia ca astfel de date sunt necesare. Acesta este un parametru absolut necesar pentru acordarea unui serviciu medical de calitate, adaptat nevoilor. Acesta este un avertizor al unor afecțiuni asociate sexului, precum infecții urinare, sarcini neștiute sau violuri neraportate (Trego, 2015).

De asemenea, un alt subiect în acest domeniu medical a fost existența kiturilor pentru depistarea sarcinilor și a celor pentru viol, precum și discuții despre unitatea medicală cea mai potrivită să le aibă.

Poate pentru cea mai mare parte a liderilor, aceste teme nu sunt importante într-un conflict. Ceea ce se întâmplă în războiul din Ucraina dar și ce s-a întâmplat în Balcanii de Vest, sunt fapte care au reconfirmat faptul că, corpul femeii este încă teatru de război, iar violența sexuală și violul sunt strategii de război foarte utilizate. Având în vedere retorica liderilor, am constatat că întotdeauna sunt alte priorități înainte de a investi în protecția femeilor. Mereu trebuie investit în tehnică, în muniție, și nu se mai găsesc resurse și pentru a investi în echipamente de protecție pentru femei. Materialul își propune să aducă înțelegerea clară că acesta

nu este un favor, ci așa este drept. Aceste echipamente pot face diferența între viață și moarte, precum și în modul de îndeplinire a misiunii. Este convenabil să spui că femeile trebuie să îndeplinească aceleași bareme ca bărbații, dar să nu cumva să trebuiască să investim ceva.

Echipament adecvat pentru femeile militar

Am auzit mereu comentarii publice că viața omului este neprețuită... până când trebuie să ai uniforme adaptate fizionomiei. Cu diverse ocazii (participarea la exerciții) colegii bărbați făceau comentarii asupra bustului femeilor din jur. Nu i-am auzit fiind critici la dimensiunea burții colegilor lor. Era vară, cald, iar lipsa unei bustiere în dotarea armatei, are rezultate nefaste. Fiecare femeie poartă ce are, neținând cont de nevoi. De asemenea, este întărit și sentimentul de vinovăție, ba e bustul mic, ba mare. Aceeași situație și pentru posterior. Nu suntem unicat. Forțele Armate elvețiene (Sullivan, 2021), în demersul lor de a crește numărul femeilor, au introdus în echiparea acestora, lenjerie intimă feminină, pentru perioada de vară și cea de iarnă. Până acum toți militarii foloseau lenjerie intimă bărbătească, iar conform unui sondaj BBC din 2021, de mărime mare.

Forțele armate ale SUA au propus realizarea unei bustiere care să asigure o protecție suplimentară femeilor, inclusiv din perspectiva protecției la incendiu (Bartash, 2022). Acesta ar putea fi primul element vestimentar de acest tip care să intre în dotarea militarilor din Forțele Armate ale SUA, și din întreaga lume așa spune eu, destinat a înlătura disconfortul creat de diverse piese vestimentare care nu se potrivesc cu meseria de soldat (Bavelik, 2022). Aceste prototipuri au fost dezvoltate pe o durată de patru ani, în prezent fiind așteptată aprobarea comisiei pentru uniforme a Armatei (Army Uniform Board) (Marx, 2023).

În demersul său jurnalistic, Patricia Marx a intrat în contact cu militare din diverse teatre de operații ale armatei SUA și a constatat că puține cunoșteau despre aceste prototipuri și mai puține aveau încredere în funcționalitatea lor. Acestea considerau că sutienul este un obiect de îmbrăcăminte foarte personal care trebuie să

se potrivească anatomic perfect. În domeniile militarizate, confortul și utilitatea fac diferența între viață și moarte, motiv pentru care o informare adecvată este foarte importantă pentru femei.

Primele preocupări pentru realizarea unui echipament de protecție pentru bustul femeilor l-am întâlnit tot în SUA, la începutul anilor 40, când a fost creat *SAF-T Bra*, considerat a fi protector balistic (Hall, 2015), un sutien format din două carcase de plastic, conceput inițial pentru femeile din uzine pentru a le proteja de șrapnel, realizat de o companie numită Wilson Googles. În cadrul istoriei armatei SUA au fost demersuri susținute pentru schimbarea uniformei femeilor militar în sensul atractivității. Era o datorie morală a femeilor, inclusiv a celor din Armată, pentru a arăta cât mai bine. În sens contrar, puteau provoca scăderea moralului trupelor, ceea ce putea fi considerată o trădare. Reținem aici demersul de a distribui femeilor militar ruj de buze și ojă de culoarea roșie, produse de vestita Elisabeth Arden, la începutul anilor 40. Pentru următorii 30 de ani, acesta a fost obligatoriu în cadrul Forțelor Armate ale SUA (Marx, 2023).

Elisabeth Arden, pe lângă o femeie de afaceri de succes și o inovatoare în cosmeticologie, a fost și o activistă pentru drepturile femeilor. Inspirată de mișcarea de emancipare a femeilor, pe lângă participarea la marșurile sufragetelor, a creat rujuri care le-au fost oferite participantelor (Boileau, 2018). De asemenea, a fost o avocată a folosirii zilnice a machiajului, contrar credinței din acea perioadă, în care femeile care îl foloseau erau de moravuri „ușoare”.

De altfel, asupra femeilor care se alătură Armatei a planat mereu o imagine publică negativă, având în vedere faptul că acestea acționau contrar așteptărilor culturale. Militarelor li s-au asociat stereotipuri ca fiind masculine, libertine din punct de vedere moral, cu dificultăți în a se căsători. Pentru a promova cariera militară către publicul feminin, a fost creată o colaborare între Armata SUA și Barbie®. Astfel, păpușa Barbie s-a alăturat Armatei, prima dată în Forțele Aeriene (1990), un an mai târziu Forțelor Navale și apoi Pușcașilor Marini. Întreaga ținută vestimentară a păpușei a fost aprobată de Pentagon. Prezența ei în cadrul Forțelor Armate ale SUA validează acceptarea și importanța femeilor în armată pentru

milioane de tinere. Din punct de vedere al promovării dar și al marketingului, în anii 1990, o americană cu vârstă cuprinsă între trei și 10 ani, deținea opt păpuși Barbie®.

Abia în Operația Furtună în Deșert funcționalitatea echipamentului militar a fost mai importantă decât frumusețea, iar deschiderea tuturor funcțiilor pentru femei a început abia în 2016. În anii '80 (Mark, 2023), grija pentru același moral al trupelor a condus la crearea unor uniforme pentru militarele însărcinate. Era reclamat faptul că militarele însărcinate se îmbrăcau cu elemente de uniformă care nu mai corespundau pentru situația în care se găseau sau cu haine civile, motiv pentru care erau o apariție neplăcută vizual. Astfel, au fost create atât uniforme de oraș cât și uniforme pentru instrucție (BDU), dezvoltând chiar programe pilot pentru procurarea acestora dar și recuperarea acelor elemente de îmbrăcăminte care pot fi refolosite. Programul pilot (Hurd, 2023) se desfășoară până în anul 2025, iar datele furnizate de voluntare vor sta la baza elaborării procedurilor de sistem.

Sănătatea femeilor pe câmpul de luptă

Un alt aspect pe care militarele trebuie să-l gestioneze este menstruația. Această perioadă atât de normală din viața femeilor reprezintă o provocare în condiții de pace, cu atât mai mult în timpul misiunilor militare și în teatrele de operații când sunt adăugate condiții suplimentare de stres precum lipsa toaletelor, a apei și chiar a produselor de igienă (Trego, 2015). Pe lângă toate acestea, stresul misiunii poate acutiza durerile și poate influența debitul, iar mediul preponderent masculin creează o presiune suplimentară. Nimic nu este simplu.

Totuși au fost făcuți pași importanți și în acest domeniu. Bineînțeles, pornind tot de la femeile veteran care au trecut prin aceste situații. Responsabilitatea totală pentru această perioadă fiziologică este a femeilor (Trego, 2015). Trebuie să se pregătească aceste perioade, să-și planifice numărul de tampoane, să le aducă cu ele, să se descurce, că doar asta ne învață armata.

Am întâlnit diverse soluții, spre exemplu, elaborarea unui ghid pentru managementul acestei perioade (*Menstrual Manage-*

ment Pamphlet), în care sunt cuprinse atât definiții cât și recomandări practice. Ghidul a fost elaborat de o comunitate medicală a Forțelor Navale ale SUA. Ceea ce mi-a atras atenția a fost posibilitatea tratamentului hormonal pentru oprirea menstruației, pentru evitarea oricăror neplăceri. Altă abordare este aceea de instruire *pre-deploiement* oferită de personal feminin cu experiență pentru a învăța modul de pregătire pentru aceste perioade. Unul dintre cele mai dese sfaturi este acela *de a nu te plânge* (Trego, 2015), mai ales când tot lanțul de comandă este format din bărbați. Există încă o reticență de a vorbi despre aceste nevoi, pe de o parte din cauza reținerii tipic masculine dar și pentru că aceștia consideră că ar putea fi acuzați de hărțuire sexuală.

Există însă critici la adresa oficialilor care se fereșc să discute deschis despre felul în care gestionează femeile această perioadă normală din viața lor, fiind în exercițiul misiunii. Femeile consideră că, dacă în kitul de misiune există cremă cu protecție solară și repelant contra insectelor, pot exista gratuit și produse de igienă, iar Armata le poate pune la dispoziție chiar și în teatrele de operații (Proctor, 2021). Acestea ar trebui să fie normalitatea și nu să fie considerat un privilegiu. Lipsa acestor produse, le-au forțat pe femei să-și folosească tricourile sau șosetele sau chiar hârtie igienică sau de alte tipuri. Această „adaptare” a avut și consecințe asupra sănătății lor. Au fost raportate dese infecții urinare. Au fost raportate de asemenea acțiuni de bulling ale militarelor de către colegii lor, când aceștia aflau despre situația în care se aflau (Proctor, 2021).

Noua Zeelandă ne oferă însă un exemplu de bune practici, și anume, armata dotează femeile cu un pachet care conține produse de igienă destinat muncii în teren (ADA, 2022). Această schimbare de mentalitate se datorează perseverenței unei militare, Thomson, câștigătoare a două premii pentru inovare (First Up, 2022).

Opinez că și SUA poate fi considerată un novator în acest domeniu. Nivelul de ambiție setat de aceasta pentru a crește numărul femeilor în forțele armate este 21% pentru Forțele Aeriene, 20,2% pentru Forțele Navale, urmată de 15,4% pentru Forțele Terestre și 9,1% pentru Corpul Pușcașilor Marini (Brook, 2020). Consider că

SUA este un deschizător de drumuri în aceste sens, având în vedere demersurile realizate în dezvoltarea unor echipamente adaptate celor două sexe.

Categoriile de forțe și-au canalizat eforturile pentru a dezvolta atât uniforme cât și echipament de protecție adaptat anatomomorfologic bărbaților și femeilor, astfel încât să poată executa în siguranță misiunea și să îi protejeze conform riscurilor specifice.

De asemenea, fiind recunoscută necesitatea de confortabilitate și protecție, au fost întreprinse eforturi pentru dezvoltarea unei căști de protecție pentru femeile care poartă părul în coadă, dar și echipament de protecție pentru geniști de mărimi mici.

Forțele Aeriene au și un alt obiectiv și anume costumele de zbor pentru femei. Costumele G, care au buzunare de aer care se umflă în jurul corpului pentru a regla fluxul de sânge în timpul manevrelor care generează forțe G, au fost modificate pentru a se potrivi femeilor care au talie mai îngustă și șolduri mai mari decât bărbații. De asemenea, sunt dezvoltate și costume de zbor pentru femeile aflate în al doilea trimestru de sarcină.

Până de curând, ca și în cazul menstruației, nu a fost abordat subiectul urinării femeilor în timpul misiunilor și a exercițiilor militare. A fost constatat faptul că acestea nu se hidratează adecvat în aceste perioade pentru a nu fi nevoie să urineze sau amână acest moment. Asociat acestui obicei au fost semnalate afecțiuni ale vezicii urinare dar și un risc crescut de infecții urinare. Pentru eliminarea acestor riscuri, SUA au dezvoltat un dispozitiv *Female Urinary Diversion Device (FUDD)* care permite femeilor să urineze în picioare, doar cu îndepărtarea parțială a obiectelor de îmbrăcăminte.

Toate aceste eforturi, abordează realitatea unei armate mixte, care nu trebuie să-și facă griji dacă li se potrivește echipamentul sau unde și cum vor face pipi în continuare, ci sunt trupe mai eficiente. Trupele mai eficiente conduc duc la o armată mai eficientă și la o națiune mai bine protejată.

Cu toate că nu sunt invenții răsunătoare, toate aceste acțiuni venite să sprijine creșterea numărului femeilor în forțele armate sunt mișcări pornite de la veterane, care au trăit aceste realități și au dorit să aducă îmbunătățiri sistemului.

Ministerul Apărării Naționale are finalizat încă din 2017, un prototip pentru o vestă balistică pentru femei. Aceasta este dezvoltată pe trei mărimi, S, M și L, după ce au fost făcute măsurători pe un număr de 369 de femei, din două grupe de vârstă (20-29 și 30-39). Este îmbucurător acest demers și sunt convinsă că, la un moment dat, vesta va intra în dotarea forțelor armate, poate și internaționale. Până atunci, prototipul se află la Centrul de Cercetare CBRN și Ecologie, acolo unde a fost conceput, pentru că procesul de omologare este complicat, firma producătoare având nevoie de solicitări ferme de achiziție pentru a investi în omologare.

În cadrul exercițiului STEADFAST JUPITER 2023 am primit și eu echipament de protecție și anume, cască, vestă și mască. Am o înălțime de 1,72 m și 65 kg, fără a avea un bust proeminent. Conform unor studii din 2015, media înălțimii bărbaților din România este de 1,74 m iar a femeilor este de 1,61 m. Prin comparație, statura mea se apropie de cea a unui bărbat de înălțime medie. Vesta balistică primită a fost S, cel mai mic număr, fiind și ultima care era în depozit. Am căpătat experiență destul de repede cu modul de echipare, fiind destul de comodă. O simțeam destul

de lată în umeri, dar nu m-a incomodat pentru că nu am avut armă. Cască în schimb, a reprezentat o constantă provocare. Am tot încercat s-o reglez dar nu stătea în echilibru pe cap. Nu am putut să reglez protecția pentru bărbie. Mi s-a părut incomodă, instabilă și după o perioadă de câteva ore, simțeam cum îmi amorțește fruntea. Am observat că nici colegii mei bărbați nu se simțeau mai confortabil cu ea. Având în vedere faptul că sunt civil, pentru participarea la exercițiile militare mi-am realizat o ținută *army print*. Practic, am o ținută potrivită pentru vară și pentru iarnă, cu bocanci, pantaloni, tricouri, tot ce este nevoie. Toate elementele sunt cumpărate

din magazine civile și cele specializate pe vânătoare și pescuit. Motivul pentru care am investit în aceste ținute este unul cât se poate de practic, și anume, să denote seriozitatea și loialitatea. Am subliniat de fiecare dată că nu am nevoie de niciun favor, nici din perspectiva programului, nici al genului. Această deprindere a fost și mai necesară în momentul când am început să mă implic și în domeniul egalității de gen. Pot spune că nu au fost puține dățile când trebuia să muncesc mai mult și pe mai multe planuri decât colegele mele și colegii mei militari.

Cu toate că, în discursurile oficiale suntem susținători și susținătoare ale politicilor de egalitate de gen, ne asumăm creșterea numărului de femei în forțele armate, dar nu pentru că așa este trendul internațional, ci pentru că a fost demonstrat că prezența femeilor în cadrul forțelor armate, de poliție, judiciare, și toate celelalte sisteme militarizate, aduce beneficii grupului și există o rată mai mare și mai variată de succes ale misiunilor. Femeile și-au câștigat dreptul de a participa în piața muncii în toate posturile, fără discriminare. Așa cum am analizat cu altă ocazie, la nivel internațional, ONU, NATO, UE, OSCE dar și în alte organizații internaționale, au fost adoptate politici privind interzicerea discriminării pe multiple planuri. Acestea au fost transpuse în legislația internă a statelor semnatare, și totuși.... Așa cum am mai amintit, a avea o lege nu înseamnă automat că aceasta este și aplicată. Iată cum, la nivelul României există stipulat în Constituție dreptul la un loc de muncă cu respectarea demnității umane, este adoptată o lege anti-discriminare, dreptul la uniformă și echipament de protecție îl regăsim în Legea nr. 80 din 1995, actualizată în 2023, dar anatomia și nevoile femeilor au fost parțial avute în vedere. Ce înseamnă, spre exemplu, bocanci unisex? Nu vorbesc despre un model androgin, ci despre calapod. Acești bocanci unisex, după ce calapod au fost confecționați?

Concluzii

Cercetarea mea nu se oprește aici iar pentru viitor am în intenție să aflu opinia militarelor asupra echipamentului militar și care sunt recomandările acestora. Din discuțiile tangențiale avute

cu colege ale mele, până acum acestea au făcut observații privind numărul redus al măsurilor mici, ceea ce m-a mirat.

Având în vedere obligativitatea colectării datelor segregate pe gen, așa cum spuneam mai sus, acestea trebuie folosite în toate acțiunile de modernizare ale Armatei (Eduards, 2022). Principiului egalității nu trebuie văzut ca pe o egalitate matematică, ci ca pe un principiu echitabil atât pentru bărbați cât și pentru femei, conform Legii 202 din 2002, care reglementează măsurile pentru promovarea egalității de șanse între femei și bărbați, în vederea eliminării discriminării directe și indirecte după criteriul sex, în toate sferele vieții publice în România.

În final, vă invit să rețineți că suntem într-o perioadă a diversității. Aceasta a fost recunoscută ca un plus pentru toate domeniile și mediile, inclusiv cel militar. Aceasta înseamnă că Armata trebuie să se adapteze. De aceea, câte ori nu suntem siguri dacă o măsură este echitabilă atât pentru bărbați cât și pentru femei, vă propun să inversați întrebarea. Spre exemplu, să ne imaginăm că de mâine toți bărbații ar trebui să poarte bocanci cu calapod femeiesc? S-ar simți aceștia confortabil? Ar avea aceleași performanțe?

Parafrazând-o pe dr. Stasy Sims, “**Women are NOT small Men**” este nevoie de o abordare în care să fie luate în considerare nevoile femeilor și nevoile bărbaților.

Referințe bibliografice:

1. “ADA Supplies Menstrual Products for NZ Defence Force”. *Australian Defence Apparel*. <https://www.ada.com.au/news/ada-supplies-menstrual-products-for-nz-defence-force/>.

2. Baloiu, Andreea. „Cum să cultivi sentimentul de apartenență al angajaților la companie.” <https://www.reginamaria.ro/articole-medicale/cum-sa-cultivi-sentimentul-de-apartenenta-al-angajatilor-la-companie> (November 20, 2023).

3. “Barbie Enlists.” *Military Women’s Memorial*. <https://womensmemorial.org/curators-corner/barbie-enlists/>.

4. Bartash, Caleigh. 2022. “The Army Doesn’t Have a Bra That Fits the Combat Needs of Female Soldiers. That Could Soon Change.” *ABC News*. <https://abcnews.go.com/Politics/army-doesnt-bra-fits-combat-female-soldiers-change/story?id=91748263>.

5. Bavelik, Katie. 2022. "The US Army Is Coming out with a 'Tactical' Bra That Female Soldiers Could Work into Their Body Armor." <https://www.businessinsider.com/us-army-coming-out-with-tactical-bra-female-soldiers-2022-8>.
6. Boileau, Eden. 2018. "This Canadian Beauty Founder Was a Suffragette." *The Kit*. <https://thekit.ca/beauty/elizabeth-arden-was-a-suffragette/>.
7. Brook, Tom Vanden. 2020. "Women in Combat Wear Armor Designed for Men. That's Finally Changing in 2020." *USA Today*. <https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2020/10/12/women-military-combat-new-armor-matter-life-and-death/5917062002/>.
8. "Capt Anderson_Availability Female Hygiene Products.Pdf."
9. Edwards, Donna. 2022. "The Army's Drive to Address Equality in Uniforms and Personal Equipment." *U.S. Army*.
10. "FEMBALPROT_ROU (1).Ppt."
11. First Up. 2022. "Army Private Wins Award for Providing Period Products in Field." <https://www.rnz.co.nz/national/programmes/first-up/audio/2018834221/army-private-wins-award-for-providing-period-products-in-field>.
12. "From the Archives: Elisabeth Arden." 2021. *Vaughan*. <https://www.vaughan.ca/news/archives-elizabeth-arden>.
13. Hall, Blake. 2015. "The SAF-T BRA: The Military's Bullet-Proof Brasiers of WWII." *The Sitrep*. <https://military.id.me/humor/the-saf-t-bra-the-militarys-bullet-proof-brasiers-of-wwii/>.
14. Hurd, Christopher. 2023. "Pilot Program Delivers Free Maternity Uniforms for Eligible Soldiers." *U.S. Army*. https://www.army.mil/article/270137/pilot_program_delivers_free_maternity_uniforms_for_eligible_soldiers.
15. Marx, Patricia. 2023. "Is the Army's New Tactical Bra Ready for Deployment?" *The New Yorker*. <https://www.newyorker.com/magazine/2023/06/26/is-the-armys-new-tactical-bra-ready-for-deployment>.
16. "Menstrual_Management_Pamphlet_vF.Pdf."
17. Mizokami, Kyle. 2020. "The U.S. Military Is Finally Fielding Body Armor Designed for Women." *Popular Mechanics*. <https://www.popularmechanics.com/military/weapons/a34362294/us-military-finally-designs-body-armor-for-women/>.
18. Onofrei, Anca Gabriela. 2022. "Despre conexiunea socială." *Monitorul Psihologiei*. <https://monitorulpsihologiei.com/despre-conexiunea-sociala/>.
19. Perez, Caroline Criado. *Femei invizibile*. București: LITERA.

20. "Poster_Vesta_ROU (1).Pptx."
21. Proctor, Kate. 2021. "Women Soldiers Forced To Use Socks and Paper As Period Products While On Tour, MPs Told." *Women in Westminster*. <https://www.politicshome.com/news/article/women-soldiers-socks-and-paper-sanitary-products-period>.
22. "Progress-on-the-Sustainable-Development-Goals-the-Gender-Snapshot-2023-En.Pdf."
23. Reilly, Kate. 2017. "How LinkedIn's HR Chief Is Changing the Diversity Conversation with 'Belonging.'" <https://www.linkedin.com/business/talent/blog/talent-acquisition/how-linkedins-hr-chief-is-changing-diversity-conversation-with-belonging>.
24. Sullivan, Helen. 2021. "Swiss Army to Begin Issuing Female Recruits with Women's Underwear." *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2021/mar/31/swiss-army-to-begin-issuing-female-recruits-with-womens-underwear>.
25. "Toaz.Info-Abraham-Maslow-Ierarhia-Nevoilor.Pdf."
26. col. Trego, Lori. 2015. "Maintaining Women's Health During Deployment, Tips for the Female Soldier." *U.S. Army*. https://www.army.mil/article/149411/maintaining_womens_health_during_deployment_tips_for_the_female_soldier.
27. "Women Are Not Small Men: A Paradigm Shift in the Science of Nutrition." <https://www.youtube.com/watch?v=e5LYGzKUPIE>.
28. "Women's Underwear to Be Provided to Female Recruits in Swiss Army." 2023. *BBC*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-56581129>.

EXPLORAREA FUNDAMENTELOR FILOSOFICE ALE CONCEPTULUI DE SECURITATE ÎN CONTEXT CONTEMPORAN

Ludmila RUBANOVICI,
dr. în filos., conf. univ. USMF „Nicolae Testemițanu”,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract: Security has been, is and will always be one of the fundamental assumptions for the well-being and sustainable progress of individuals, societies and humanity. Addressing, knowing it correctly and prudently is essential to develop effective strategies to manage present and future risks and dangers at all levels of complexity or manifestation of existence and being. Security threats such as – wars, terrorism, climate change, pandemics, etc. – do not stop at a country’s borders or traditional security categories, but have devastating repercussions affecting local and global balance and stability.

Key words: security, ontology, gnoseology, praxiology, axiology, bioethics.

Introducere

Războaiele din secolele anterioare au însemnat tipul de conflict centrat pe stat, condus de forțe armate din ce în ce mai profesionale, excluzându-i nominal pe civili și implicând instrumente bine definite disponibile în mod obișnuit în țările dezvoltate. Conflctele armate începeau cu declarații și se încheiau cu armistiții sau tratate, care puteau să dureze săptămâni, luni sau chiar ani, dar aveau începuturi și sfârșituri precise. Actualmente, natura generatoarelor de nesiguranță este diversă și complexă, cuprinzând aspecte fizice, psihice, sociale, economice și digitale, aplicate la nivel personal, organizațional, național sau global.

Expertul în strategie politică și cunoscut pentru stabilirea bazelor strategiei nucleare, Bernard Brodie (1910-1978), sublinia în una din lucrările sale: „În comparație cu schimbările pe care le

luăm acum în considerare, cele ale trecutului, măsurate de la un război la celălalt, erau aproape triviale. În trecut, aproape întotdeauna, exista timp pentru înțelegerea și evaluarea schimbărilor tehnologice, chiar și după încetarea ostilităților. Acest timp nu va mai exista în orice formă de război restrâns al viitorului” [1, p. 304].

În fața provocărilor actuale destul de complexe, este crucial să fie promovată cooperarea internațională și să se caute soluții comune și benefice pentru viitorul omenirii. Aici este cazul să amințim despre dilema securității, care face referire la paradoxul puterii: „Pe măsură ce puterea cuiva crește, securitatea celorlalți scade, împingându-i la violență pentru a se apăra” [2, p. 142]. Educația și conștientizarea faptului că supraviețuirea umanității depinde de aceste soluții sunt instrumente puternice în abordarea problemelor legate de securitate. Prin promovarea înțelegerii și colaborării între comunități, precum și prin încurajarea unei implicări active în procesele decizionale, se poate consolida reziliența societăților și capacitatea de a răspunde amenințărilor și provocărilor într-un mod eficient și sustenabil.

În multe circumstanțe, securitatea este asociată cu ideea de „absență a pericolului” sau „absență a amenințărilor la adresa valorilor dobândite”, ceea ce înseamnă că indivizii sau societățile se simt în siguranță și protejate, trăind un sentiment de încredere și liniște datorat convingerii că nu există amenințări. În contrast, insecuritatea poate fi înțeleasă ca „prezența pericolului” sau „prezența amenințărilor” la adresa valorilor și bunăstării. Cu alte cuvinte, „unei securități sporite îi corespunde un pericol scăzut, iar unei securități scăzute îi corespunde un pericol sporit” [3, p. 15]. Este important să subliniem că percepția asupra securității poate varia în funcție de contextul și perspectivele individuale sau colective. Ceea ce poate fi considerat o amenințare sau un pericol pentru o persoană sau o comunitate poate să nu fie la fel de relevant pentru altcineva. De aceea, este necesar să abordăm conceptul de securitate într-un mod holistic și să luăm în considerare diversitatea de riscuri și amenințări cu care se confruntă diferitele grupuri și societăți, dar și la nivel mondial.

Odată cu extinderea domeniilor securității la dimensiunile sociale, economice, culturale, ecologice, politice etc., s-a creat o „graniță foarte subțire între studiile de securitate și alte discipline care au ca obiect de studiu societatea umană” [4, p. 13]. Percepția asupra securității a devenit mai interconectată și mai complexă, iar soluțiile pentru gestionarea acestor amenințări necesită adesea cooperare și colaborare între state, organizații internaționale și alți actori relevanți. În acest context, „statul, guvernele și șefii au misiunea de a găsi soluții care să conducă la prosperitate, dezvoltare democratică și protejarea drepturilor omului” [4, p. 21].

Jeremy Bentham (1748-1832), analizând filosofic ideea despre cadrul conceptual al securității, menționa că securitatea nu poate veni decât din perspectiva principiului utilității, care contribuie la promovarea interesului comunității. În opinia sa, „legea are un rol cheie în asigurarea și menținerea securității, iar obiectul general, pe care toate legile îl au sau ar trebui să-l aibă în comun, este de a spori fericirea totală a comunității; și prin urmare, să excludă, în măsura în care este posibil, tot ceea ce tinde să scadă din acea fericire” [5].

Noțiunea interdisciplinară de securitate este complexă și cuprinzătoare, reflectând diversitatea și interconectivitatea aspectelor care afectează bunăstarea și protecția umană. În perspectivă, obiectul de studiu include: securitatea umană, securitatea națională, securitatea internațională, securitatea economică, securitatea cibernetică, securitatea informațională, securitatea energetică, securitatea mediului, securitatea alimentară, securitatea sănătății etc. Acestea reprezintă doar câteva dintre domeniile securității umane care necesită a fi abordate.

Aprecierea securității ca o necesitate vitală este firească, deoarece oamenii au avut, au și vor avea mereu aspirația de a trăi în pace, liniște și încredere în ziua de mâine. În timp ce prioritățile pot varia în funcție de context și de nevoile imediate, asigurarea unui mediu protejat și stabil rămâne un obiectiv esențial în lumina transformărilor care au loc în plan social, politic, economic, geografic, dar și filosofic. Abordarea critică și reflexivă a modului de înțelegere în diverse contexte, precum și o analiză pătrunzătoare

și consecvență a modului în care termenul este aplicat în practică, sunt inevitabile pentru filosofia contemporană din perspectiva ontologiei, gnoseologiei, axiologiei, praxiologiei, eticii și altor ramuri, pentru respectarea principiilor morale și valorilor general-umane. Astfel, explorarea aspectelor filosofice ale securității umane contribuie la înțelegerea temeinică a acestui concept și poate dezvolta politici și strategii robuste referitoare la factorul determinant – ființa umană.

Ceea ce vede ontologia în perspectiva timpului prin conceptul de securitate se centrează pe trăsăturile generale ale existenței și ale realității umane, investigând ce înseamnă să fi în siguranță din perspectiva umană. Aceasta implică analiza naturii amenințărilor și pericolelor la adresa indivizilor și comunităților umane, precum și a modurilor în care oamenii percep și răspund la aceste amenințări. De asemenea, ontologia explorează conceptul de securitate/siguranță într-un sens larg, depășind simpla lipsă de conflict sau violență și examinând aspectele legate de bunăstare, drepturile omului, dezvoltarea umană și protecția mediului înconjurător. Acest demers poate ajuta la conturarea înțelegerii noastre despre drepturile la viață, integritate fizică și psihologică, alimentație, sănătate, educație și mediu sănătos. Unele din întrebările ontologice ar putea include: *Ce înseamnă a fi în siguranță? Care sunt condițiile esențiale ale existenței umane într-o stare de securitate? Există o natură universală a securității umane sau aceasta este relativă și subiectivă? Ce implicații existențiale are ideea că securitatea umană este o necesitate vitală pentru fiecare individ și comunitate?*

În cadrul conceptului de securitate umană, gnoseologia examinează procesele prin care cunoștințele și înțelegerea despre securitate sunt dobândite, coordonate și interpretate. Această teorie filosofică asupra capacității omului de a cunoaște realitatea și de a ajunge la adevăr se referă la modalitățile de cunoaștere a problemelor de securitate și investighează procesele cognitive și metodologice utilizate pentru a înțelege și analiza amenințările, riscurile și modalitățile de protecție. Aceasta implică următoarele aspecte: *Cum cunoaștem și înțelegem amenințările la adresa securității*

umane? Cum dobândim informații despre potențialele riscuri și amenințări pentru securitatea umană? Care sunt sursele noastre de cunoaștere și cum evaluăm credibilitatea acestora? Cum influențează aceste procese înțelegerea colectivă a amenințărilor și modalităților de protecție?

Axiologia explorează valorile generale și universale care stau la baza înțelegerii și realizării securității umane. Siguranța umană implică capacitatea indivizilor de a-și exercita drepturile și libertățile fără frica de represalii sau constrângeri. O altă componentă importantă este asigurarea unei distribuții juste și echitabile a resurselor și oportunităților tuturor indivizilor și grupurilor sociale. De asemenea, solidaritatea implică sprijinul reciproc și împărtășirea resurselor în timpuri de necesitate. Prin explorarea acestor valori și a altora similare, axiologia poate contribui la găsirea răspunsurilor la întrebări precum: *Cum pot fi promovate și consolidate valorile de bază ale securității umane în diferitele domenii ale vieții sociale și politice? Cum poate fi reconciliată necesitatea de a proteja securitatea umană cu valorile etice și morale ale unei societăți? Cum ar trebui să fie reflectate și integrate valorile culturale și diversele perspective ale comunităților în abordările de securitate umană la nivel global? Cum sunt evaluate riscurile și beneficiile în luarea deciziilor de securitate?*

Ramura filosofiei – praxiologia, examinează elaborarea și implementarea politicilor și strategiilor de securitate umană la nivel național, regional și internațional, precum și modul în care acestea afectează securitatea și bunăstarea umană. Acest domeniu evaluează și implementează măsuri de prevenire, protecție și intervenție în fața diferitelor tipuri de amenințări. De asemenea, praxiologia analizează interacțiunile și relațiile dintre comunitățile locale, societatea civilă, state, organizațiile internaționale și toți cei implicați în promovarea securității umane la nivel global, prin participarea și implicarea cetățenilor în luarea deciziilor și implementarea acțiunilor în acest domeniu. Modalitățile eficiente de gestionare și răspuns la amenințările la adresa securității umane sunt esențiale pentru protecția și bunăstarea oamenilor. Implementarea politicilor și strategiilor de securitate pentru a asigura protecția și

bunăstarea oamenilor necesită planificare riguroasă și coordonare între actorii relevanți la nivel național și internațional. Gestionarea situațiilor de urgență și crizelor umanitare pentru a asigura securitatea și protecția populației afectate implică acțiuni rapide și eficiente, bazate pe analiză și colaborare între diversele entități implicate. În plus, politica și practicile în domeniul sănătății publice sunt esențiale pentru prevenirea și gestionarea pandemiilor și a altor amenințări la adresa sănătății umane.

Etica, care este studiul teoretic al principiilor și conceptelor de bază din orice domeniu al gândirii și activității practice, referitor la conceptul de securitate umană, subliniază că orice efect trebuie să fie bazat pe respectarea drepturilor fundamentale ale omului și a demnității umane. Aceasta implică protejarea vieții, integrității fizice, psihologice și sociale, libertății și autonomiei individuale. Domeniul eticii evaluează dacă acțiunile și politicile de securitate sunt etic justificate și moral corecte, analizează proporționalitatea și necesitatea măsurilor de securitate, impactul acestora asupra drepturilor individuale și corectitudinea lor în contextul valorilor și principiilor morale. Ridică întrebări despre respectarea autonomiei și capacității de decizie a indivizilor în fața măsurilor de securitate care le pot afecta viața sau bunăstarea umană: *Este justificată sacrificarea unor libertăți individuale în numele securității colective? Unde tragem linia între protejarea securității și respectarea drepturilor individuale? Cum ar trebui să gestionăm dilemele etice legate de utilizarea tehnologiilor de supraveghere și de colectare a datelor în scopul asigurării securității? Ce responsabilitate etică au statele și organizațiile internaționale în protejarea și asigurarea securității umane la nivel global? Cum putem asigura că măsurile de securitate luate pentru a proteja un grup nu contribuie la discriminarea sau marginalizarea altor grupuri? Cum putem asigura că politicile și acțiunile de securitate umană sunt orientate spre prevenirea răului și promovarea binelui comun?*

Bioetica, domeniul care are drept obiect studiul și examinarea sistemică a comportamentului uman în domeniul științelor vieții și al sănătății, analizat în lumina valorilor și principiilor morale, stabilește reguli și principii fundamentale, precum respectul vieții

și respectul autodeterminării persoanei. Aceasta aduce în discuție examinarea procedurilor medicale, tratamentelor, cercetărilor științifice și intervențiilor de prevenire și protecție din sănătatea publică, care pot afecta calitatea și bunăstarea vieții. Este important ca fiecare să aibă dreptul la consimțământ informat și la autonomie în luarea deciziilor medicale (și nu numai) care îi privesc. În fața amenințărilor precum pandemiile, războaiele, calamitățile naturale sau alte situații critice de sănătate publică, bioetica poate oferi îndrumări și directive corecte, comprehensive și multidimensionale în luarea deciziilor pentru binele comun. Acestea includ stabilirea justiției distributive a resurselor limitate și a tratamentelor medicale, evaluarea politicilor și practicilor ce pot influența mediul și sănătatea umană, precum și promovarea unei educații și culturi a individului în această sferă.

Actualele evoluții în domeniul securității relevă caracterul dinamic, complex și fluid al riscurilor și amenințărilor cu impact direct asupra funcționării instituțiilor statului cu atribuții în asigurarea securității la nivel național, regional, internațional și global. Mecanismul de securitate trebuie să fie rezultatul unui proces complicat, al unei concepții realiste și pragmatice, bazate pe analiza riscurilor, adoptarea de măsuri și responsabilități complexe și adecvate. Abordarea filosofică contemporană asupra conceptului de securitate cuprinde aspecte legate de protecția individuală și colectivă, drepturile omului, justiția și responsabilitatea guvernantei. Aceasta reflectă nevoia unei abordări multidimensionale și redimensionarea conceptuală a securității [6], identificând limitele de proveniență, de obârșie ale conflictelor și complementaritățile stărilor periclitante.

Concluzie

În concluzie, explorarea fundamentelor filosofice ale conceptului de securitate în context contemporan relevă importanța unei abordări complexe și dinamice. Securitatea nu mai poate fi percepută doar prin prisma măsurilor tradiționale, ci necesită o perspectivă multidimensională care integrează aspecte filosofice, sociale, politice, economice etc. Filosofia oferă instrumentele necesare

pentru a analiza și înțelege mai profund conceptul de securitate, abordând problemele legate de drepturile individuale, justiție, etică și responsabilitate guvernamentală. Conversațiile interdisciplinare, implicând filosofia și alte domenii, sunt esențiale pentru dezvoltarea unor politici și strategii de securitate mai eficiente și etic fundamentate. Într-un context global marcat de schimbări rapide și provocări complexe, implicarea continuă a filosofiei în discuțiile despre securitate este fundamentală pentru a asigura că măsurile adoptate promovează binele comun și respectă drepturile umane.

Referințe bibliografice:

1. BRODIE, B. *Strategy in the Missile Age*. Publisher: RAND Corporation, 2007. 440 p. ISBN-13: 978-083304.
2. MALIȚA, M. *Între război și pace*, Ed. C.H.Beck, București, 2007, 402 p. ISBN 978-973-115-072-7.
3. ILIE, G., URDĂREANU, T. *Securitatea deplină*. București: Editura UTI. 2001, 234 p. ISBN 973-98537-1-4.
4. HLIHOR, C. *Politica de securitate în mediul internațional contemporan: domeniul energetic*. Editura: Institutul European, 2008, 190 p. ISBN 978-973-61-1555-4.
5. BENTHAM, J. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. eds. J.H. Burns and H.L.A. Hart (Oxford, Clarendon Press, 1996), disponibil la: <https://historyofeconomicthought.mcmaster.ca/bentham/morals.pdf>.
6. RUBANOVICI, L. *Redimensionarea filosofică a conceptului de securitate*. În: Survival strategy from the perspective of bioethics, philosophy and medicine. Collection of scientific articles with international participation. Vol. 4 (20). Chisinau: CEP „Medicina”. 2014, pp. 205-209. ISBN 978-9975-118-40-8.

CONFIGURAREA PRINCIPIULUI SECURITĂȚII MILITARULUI PRIN CONTRACT: ABORDĂRI ETICE

Viorel Cojocaru,

dr., lect. univ., Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie
„Nicolae Testemițanu”, Chișinău, Republica Moldova

Abstract: The approach of bioethical principles is applied through the prism of moral values conceived and adapted to the specifics of the military system, regardless of country or legislative basis. One topic that requires further attention is the provision of security of the military by contract, regardless of military rank, all through a bioethical lens. Irrespective of the status of the militarized individual, he or she is entitled to minimal freedoms, even if it is a special regime.

Keywords: contract military service, bioethics, moral values, bioethical imperatives and principles.

Introducere

Bioetică, ca și „știință a supraviețuirii”, îmbinând cunoștințele biologice cu valorile umane răspunde noilor provocări ce țin de sănătatea somatică și echilibrul spiritual al omului, viața, securitatea, libertatea și integritatea lui. În opinia cercetătorilor din domeniu, principiile bioeticii asigură securitatea umană și edifică strategiile de supraviețuire [1]. Obiective primordiale în consolidarea habitaculului uman din diferite medii de activitate, iar prin definiție, obiectele de bază ale securității pot fi: „persoanele – libertatea și drepturile lor” [2]. În urma acestei afirmații se limitează competitiv securitatea militarului, și prin aceasta accentuându-se vulnerabilitatea lui. Abordarea principiilor bioetice se aplică prin prisma valorilor morale concepute și adaptate la specificul sistemului militar, indiferent de țară sau fundament legislativ. Un subiect ce necesită o atenție sporită este asigurarea securității militarului prin contract, indiferent de gradul militar, toate prin optica bioetică.

Percepția morală a militarului se manifestă în dependență de o serie de factori: sociali, spirituali, siluetă intelectuală, stări de sănătate, mediul colegial, fundamentul legislativ, ș.a. pe tot parcursul termenului contractat sau activității. Abordările principiilor bioeticii în unitățile militare ar corespunde paradigmei principiste, limitându-se paradigma supraviețuirii la nivel individual, fortificată prin oferirea soluțiilor de orientare valorică pentru a îmbunătăți calitatea vieții și protejarea sănătății. Principiile autonomiei, nondăunării, binefacerii, echității etc. vin doar să consolideze strategia paradigmei principiste. În atare situație obiectivele protejării vieții și sănătății militarului prin contract se realizează prin prisma principiilor bioetice și se bazează pe valorile persoanei axate pe solidaritate și coeziune socială.

Habitatul și activitatea militarului prezintă interes de cercetare nu doar din punct de vedere militar și juridic, ci și medical, sociologic, psihologic, pedagogic, etc. O latură comună pentru toate aceste domenii de cercetare în mediul militar o constituie individul uman, drept subiect important în promovarea sau evitarea unor proiecte teoretice și practice privind îmbunătățirea calității vieții militarului. Un aspect vital privind viața militarului, dar mereu contestat în mediul armatei, și mai ales în timp de război, ține de securitatea lui, începând cu prima zi de manevră militară și finalizându-se, uneori, cu ultima zi din viață.

Principiile bioeticii se aplică prin prisma valorilor morale concepute și practicate, adaptate la specificul sistemului forțelor armate și la cel legislativ, iar securitatea militarului necesită să fie asigurată pe toată durata contractată sau în termen. Statul, care solicită în baza contractului asemenea persoane, necesită să asigure securitatea acestui individ, uneori se poate extinde și după expirarea termenului de contract. Este adevărată și apreciată puterea legislativă, ce prevede toate drepturile și obligațiile militarului prin contract [3], dar e oportun de prevăzut și câțiva factori decisivi de importanți în aspect moral ce țin de securitatea psihică și chiar spirituală a acestui individ angajat după expirarea contractului. În acest context se ține cont și de nivelul ridicat al aprecierii și discriminării/stigmatizării pe care-l adoptă societatea în raport cu foștii

militari, dar și de problemele interumane nesoluționate în unitatea militară pe parcursul contractului sau stagiului (promisiunile neonorate, pierderea pariurilor, angajamentele în urma jocurilor de cărți, etc.).

Problemele social-umane legate de vulnerabilitatea, demnitatea, securitatea persoanei, etc. își găsesc soluții explicite în contextul bioeticii sociale. În această situație, în mediul armatei, privind soluționarea problemelor ce derivă din vulnerabilitatea accentuată a militarului, reperele bioetice devin verigă de referință între bioetica medicală și cea socială (inclusiv la toate instituțiile militarizate), prin abordarea corelațională a tuturor subiectelor implicate. Dinamica intereselor în mediul militar este extrem de complexă, reușind să creeze diverse conflicte, unele considerate drept reacție la o agresiune împotriva valorilor, vina fiind consecința incompatibilității valorilor în sine și nu conflictualitatea intereselor. În acel mediu specific, problema conflictelor o reprezintă pericolul permanent că se va declanșa, astfel că securitatea individului militarizat este mereu agresată.

În urma observațiilor întreprinse în unitățile militare din Republica Moldova, confidențialitatea devine alt factor primordial al aprecierii valorii individului uman. Doar în câteva cazuri, angajații instituției armate pot divulga secretul: atunci când este pusă în pericol securitatea și viața militarului sau a altor persoane, astfel unitatea necesită să asigure atât securitatea ostașilor, cât și a tuturor angajaților. În acest context, calitatea serviciilor oferite de unitatea militară derivă și securitatea angajatului, iar cea a militarului prin contract derivă din calitatea vieții armatei sau de cazarmă. În acest mediu special, subiectul calității vieții a atras atenția mai multor cercetători în etică și bioetică. Un aport deosebit, în acest sens, îl aduce M. Aluaș prin „Conceptul de „calitate a vieții” și relevanța acestuia în dezbateri bioetică actuală” [4]. Conceptul acesta este evidențiat și în lucrările bioeticianului american R. Dworkin [5], care de fapt exprimă aproximativ aceeași atitudine, doar că toate valorile sunt analizate prin prisma noțiunilor creștine, iar așa autori ca D. Breck [6], V. DeRosia [7], A. Charles [8] ș.a., susțin abordarea calității vieții prin prisma sănătății vieții. Principiul securității

eficientizează, maximalizează și protejează calitatea vieții individului uman.

Republica Moldova în parcursul ei european, apelează la practica și legislația europeană și cea internațională, care ar redresa condițiile din unitățile militare autohtone. Până în prezent organul statului, abilitat în chestiunile de organizare și utilizare a bunelor practici europene, Ministerul Apărării al Republicii Moldova a aprobat și a practicat reforme ce țin de securitate, pază și organizarea internă a unei unități militare. În ultimii ani se încearcă o reformă, ce ar atinge standardele europene, a sistemului militar al forțelor armate, ce țin și de organizarea activităților și a statutului juridic al tuturor angajaților, care ar stimula securitatea militarului pe parcursul activității și după expirarea contractului sau al termenului.

Soluția legislativă privind încadrarea cetățenilor în serviciul militar prin contract a fost aprobată de Parlamentul Republicii Moldova abia la jumătatea anului 2005 (Legea cu privire la statutul militarilor). Prezenta lege, formată din 39 de articole definește și explică cadrul juridic al statutului militarilor, fie în termen, fie prin contract. Spre deosebire de prima categorie, cea de a doua are mai multe beneficii sociale, dar statutul, egalitatea, protejarea sunt identice. Articolul 9 al prezentei legi explică puterea și dreptul la apărare a tuturor militarilor, chiar cu nesupunerea la deciziile și acțiunile ilegale ale conducătorilor sau comandanților șefi. Același articol la p. 3 prevede „Lezarea onoarei, demnității, reputației profesionale, violența sau amenințarea cu violență, atentarea la viață și sănătatea militarilor în timpul îndeplinirii serviciului militar, precum și alte acțiuni (inațiuni) ce lezează drepturile militarilor atrag răspundere în conformitate cu legislația în vigoare”, acesta este fundamentul juridic privind valabilitatea de extindere și implementare a principiilor bioetice în unitățile militare. Abordarea etică a activității militarului se raportează nu doar la fundamentele legislative (Constituția Republicii Moldova, Codul Civil, Codul Penal, etc.), ci și la aspectul deontologic specific acestei activități, realizate prin diverse acte normative: regulamente de funcționare, contracte de muncă și cercetare, fișe de post etc.,

care trebuie să asigure securitatea deplină a individului militarizat, indiferent în termen sau pe contract

Unii din cercetătorii psihologiei din mediul militar subliniază faptul că trecutul frustrat sau orgolios al militarului prezice comportamentele deviante în unitate. Acești autori americani clasifică comportamentul deviant al individului militarizat în șase categorii, prin prisma factorilor care provoacă deviația în mediul militar. Patru dintre acestea categorii includ abateri disciplinare care nu au nici o trăsătură deviantă public: prima categorie cuprinde devierile relaționate problemelor de securitate ale unității militare (provocarea de revolte, proteste, includerea în demonstrații, luările de ostatici etc.); în a doua categorie se includ raporturile intrapersonale (neîndeplinirea sarcinilor de muncă conform regulamentelor, accesul într-o zonă interzisă, etc.); apoi în a treia se include subiectele legate de proprietate (deținerea unor obiecte interzise) și a patra categorie reziduală formată din alte abateri (deficitul igienei corporale, automutilarea, tatuarea sau șantajul). Datele experimentale furnizate de profesorul S. Câmp menționează că istoria militară utilizată pentru a realiza clasificările comportamentale ale ostașilor, a fost un indicator semnificativ pentru patru din clasările conduitelor indezirabile [9]. Al cincilea factor, deosebit de polemizat în mediul militar, ține de înclinația genetică imorală și până la criminogenă, care variază în raport de vârstă, țară și cultură. Este un factor potențial, ce nu poate fi calculat direct, susținând că acești indivizi tind să se manifeste în comportamentul tuturor indivizilor. Ultimul factor ține de cultura militarului – definită ca valori și legi colective, indiferent de stat.

O determinantă importantă în elaborarea unui concept modern de apreciere a securității individului uman militarizat în plan general se precipită pe statutul spiritual-moral al militarului. De mai multe ori pe an suntem martorii unor acțiuni imorale a militarilor, pe care presa le relatează cu poftă. Chiar dacă cercetările speciale centrate pe viața unității militare se conturează în prezent, nu doar în plan global, ci și în cel al Republicii Moldova, se marchează o copleșitoare criză morală, exprimată prin prisma patosului subculturii uzuale a sistemului valoric existent. Nu există,

până în prezent, un standard de apreciere spiritual-morală a militarului, caracterizat prin vulnerabilitate și suferință, astfel că, H. Enghelhardt are dreptate întrebând „cum ar trebui să comparăm valorile libertății, egalității, prosperității și securității în articularea politicii de asistență socială? Comparția va depinde de standardul ales pentru comparație. Mai mult, căutarea unui bine ar putea fi în tensiune cu căutarea unui bine diferit” [10]. Lipsa standardelor de apreciere a statutului spiritual-moral al militarului este oportun doar prin identificarea soluțiilor potrivite. Aplicarea eficienței a principiilor morale de bioetică poate implica mecanisme de fortificare a nivelului spiritual-moral al militarului. Funcționarea valorilor în mediul armat depinde de condiția habitatului, de cultura militarului și de alți factori. Principiul securității umane din perspectiva bioeticii în activitatea militarului nu se rezumă doar la vitalitatea fiziologică, ci și la cea psihică și spirituală.

În urma observațiilor întreprinse, caracteristic tuturor unităților militare țin de dezvoltarea la militari a unor forme ascunse de violență verbală și fizică, până la formarea unei conduite devian-te, urmată de utilizarea jargoanelor umilitoare. Violența verbală și fizică atentează la unul din principalele principii de bioetică: al securității persoanei. Rezolvarea acestor carențe comportamentale constituie oportunitatea consilierilor de diferite tipuri, care vor justifica argumentat consecințele comportamentului nociv pentru sănătate și efectul pozitiv al factorilor ce contribuie la menținerea calității vieții. Violența, fumatul, deviații sexuale și alte tipuri de conduită deviantă formează stări persistente de conflict în mediul armatei până la tulburări psihiatrice. Pentru toate tipurile de comportament deviant, consilierii sociali, medicali, spirituali și psihologici, abordează subiectele bioetice contribuind la respectarea și menținerea integrității vieții, indiferent de situații.

Elementul general dintre violența verbală și abuzul fizic este că ambele devin forme de exprimare a concursului de stabilire a statusului în mediul militar, de a fi mai bine plasat față de ceilalți. Violența verbală are două obiective: primul – de a răni sentimentele altei persoane, ce cauzează pierderea controlului, fapt ce duce inevitabil la violențe fizice, și al doilea obiectiv ține de răzbunare,

individul inițial resimte nevoia reevaluării proprii slăbiciuni, sau reactualizează un incident mai vechi prin lansarea unui atac verbal. Tocmai din acest motiv problema asigurării securității în mediul militar devine stringentă nu doar pentru unitățile din Republica Moldova, ci și pentru cele din întreaga lume. Aplicarea principiilor de bioetică, axate pe calitatea vieții, indiferent de circumstanțe și orientarea ei spre sacralitate, va contribui mult la evitarea diverselor crize comportamentale, cultivându-se un habitat militar focusat pe valorile morale.

Un subiect foarte discutat în arealul politicilor militare ține de securitatea acestora în raport cu obsedații sexuali. La aceste categorii de militari se ține cont de caracterul complex al comportamentului: aplicarea forței fizice sau a amenințării [11]. În acest context persistă probabilitatea că militarii cu asemenea comportamente să fie violenți, incuți sau cu manevre de obsedare sexuală. Nu se recomandă angajaților unității militare de sex feminin să se ocupe cu aceste categorii de militari, asigurându-se securitatea. Un alt aspect important în procesul termenului sau contractului reprezintă poziția obsedatului sexual în raport cu ceilalți militari.

Indiferent de statutul individului militarizat, el are dreptul să i se respecte minime libertăți, chiar dacă e vorba de un regim special obidient, iar din gradul asigurării securității lui derivă și menținerea sănătății somatice și psihice, raportându-se la voința militarului, ea fiind „capacitatea de deliberare a scopului activității și eforturilor interne” [12], în cazuri extreme, voința poate ceda în detrimentul valorilor morale. Menținerea și perpetuarea vieții și sănătății militarilor se impune a fi axată pe securitatea acestora, ea asigură acțiuni de îmbunătățire a calității vieții [13]. Valorificarea acestora în unitatea militară cade pe umerii majorității angajaților, dar mai ales pe cea a consilierilor de toate categoriile, aceasta necesită a fi axată pe principiile bioeticii: responsabilității, integrității, binefaceri și echității, formând baza eticii generale. Securitatea ca imperativ al societății contemporane necesită includerea promovării valorilor *viață și sănătate*.

Concluzii

În final, la modul general, valorile morale diseminează faptele umane în bine și rău, cu atât mai mult în mediul militar, unde uneori se manifestă ca mediu presant. Astfel, prin evidențierea suporturilor etice ale sistemului valoric social-moral din mediul militar, se conturează reperele spiritual-morale ale acestui sistem. Aceste repere sunt clasificate în două mari categorii: prima categorie include valorile general-morale, cum ar fi: morala religioasă tradițională, tradițiile spiritualității populare, morala socială, deontologia militară, tezaurul spiritual-moral privind: viața, sănătatea, suferința, dragostea, credința, speranța, încrederea, demnitatea, securitatea, etc., și alte valori menționate în operele marilor savanți umaniști, teologi, scriitori, sociologi, psihologi, etc. A doua categorie a reperelor spiritual-morale în mediul militar sunt cele contemporane: valori morale exprimate în principiile și imperativele bioeticii, deciziile forurilor și manifestațiilor științifice internaționale și naționale, concepții, postulate filosofico-științifice referitor la perspectivele umanității în general, și în mediul militar special.

Referințe bibliografice:

1. Țirdea, T.N. *Bioetica: Curs de bază*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic „Medicina”, 2017, p. 49.
2. *Dicționar de Filosofie și Bioetică*. Autori: T.N. Țirdea, P.V. Berlinschi, D.U. Nistoreanu, A.I. Eșanu, V.I. Ojovanu. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic „Medicina”, 2004.
3. Legea cu privire la statutul militarilor nr. 161 din 22.07.2005, publicată în Monitorul Oficial Nr. 129-130.
4. Aluaș, M. Conceptul de „calitate a vieții” și relevanța acestuia în dezbateră bioetică actuală. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Bioethica*. Cluj-Napoca, 2011, nr. 2, pp. 83-92.
5. Dworkin, R. What is Sacred? În: *Bioethics*. Coord. John HARRIS. New York: Ed. Oxford University Press, 2004, pp. 157-204.
6. Breck, J. *Darul sacru al vieții: tratat de bioetică*. Cluj-Napoca: Ed. Patmos, 2007. 341 p.
7. De Roșia, V.R. *Living inside prison walls. Adjustment behaviour*. London: Ed. PRAEGER, 1998. 88 p.
8. Charles, A., Draper, H. „Equivalence of care” în medicină: isequivalence of process the rightmeasure of equity? În: *Journal of*

Medical Ethics [online]. 2011, vol. 38 [citat 16.05.2019]. ISSN 03066800. Disponibil: <https://jme.bmj.com/content/38/4/215> , sau DOI: 10.1136/medethics-2011-100083.

9. Camps, S.D., Gaes, G.G. Criminogenic effect of the prison environment on inmate Behaviour: some experimental evidence. În: *Crime & Delinquence*. 2005, Ed. University of Massachusetts Lowell, USA, nr. 51, pp. 425-442.

10. Enghelhardt, T.H. jr. *Fundamentele bioetice creștine: Perspectiva ortodoxă*. Sibiu: Ed. Deisis, 2005.

11. Brânza, S. *Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*. Chișinău, 1999. P. 177.

12. Țirdea, T.N. *Bioetica: Curs de bază*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic „Medicina”, 2017, p. 426.

13. Brithto, D. *Science and Bioethics*. Coord. D.C. Thomasma, T. Kushner. New York: Ed. Cambridge University Press, 2003. P. 163-190.

NOOETICA ȘI BIOETICA SOCIALĂ ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII UMANE. REFLECTĂRI DIN OPERA PROFESORULUI UNIVERSITAR TEODOR N. ȚÎRDEA

NOOETICS AND SOCIAL BIOETHICS IN THE CONTEXT OF
ENSURING HUMAN SECURITY. REFLECTIONS FROM THE
WORK OF UNIVERSITY PROFESSOR TEODOR N. ȚÎRDEA

Ion BANARI,

doctor în filosofie, conferențiar universitar,
Catedra de filosofie și bioetică, Universitatea de Stat de Medicină și
Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova

Abstract: Aware of the contemporary existential reality, it becomes imperative to conduct a thorough analysis of the components of the moral vector of human security as reflected in the philosophical works of Academician Teodor N. Țîrdea. This necessity stems from several reasons: modern civilization is not only a society of new possibilities and cutting-edge technologies but also a world of risks and dangers, crises, and ecological and technical disasters. Such assessment is constantly amplified in society as a result of many hasty and reckless actions by humans, numerous natural disasters, and various levels of terrorist and military actions - local, regional, and even international, capable of even causing a planetary omnicide. Although the strategy for ensuring human security in the context of its moral vector was brilliantly intuited by the great humanist of the 20th century, V.R. Potter, it is currently developed and implemented in social practice insufficiently, especially when it comes to the theoretical and practical mechanisms for its realization.

Key words: human security, moral dimension, sustainable development, nooetics, moral vector, advanced technology.

Introducere

Cercetările etice al doctorului habilitat în filosofie, profesorului universitar Teodor N. Țirdea a marcat gândirea filosofică autohtonă și de peste hotare în ultimele trei decenii. Mai mult, a oferit diverse studii și dezbateri ce au avut ca obiect de investigație schibări și fenomene sociale la care doar filosofia le putea contura un sens și înțeles climatului existențial contemporan. Una din multele preocupări ale savantului este constituirea componentelor vectorului moral în strategia de asigurare a securității umane. Considerăm că această direcție de abordare a fost trasată de bioetician din dorința și grija de viitoarele generații, de a avea un instrumentar metodologic ce ar evalua natura și perspectiva morală a noilor procese și schimbări sociale, pentru a nu fi vulnerabili sau nepregătiți pentru viitor. Filosoful este conștient de faptul că știința și filosofia contemporană, fără nici o rezervă, sunt activ incluse în elaborarea și implementarea în practica a diverselor instrumentare de realizare a strategiei de supraviețuire. Regretul profesorului universitar este realitatea actuală în care comunitatea științifico-filosofică acordă o atenție insuficientă studiului componente morale a sistemului de asigurare a securității umane de nivel planetar și regional.

Conștienți fiind de această realitate, devine un imperativ a realiza o analiză minuțioasă a componentelor vectorului moral al securității umane reflectate în opera filosofică a academicianului Teodor N. Țirdea. Această necesitate își are esență din mai multe motive: civilizația actuală nu este doar o societate a noilor posibilități, noilor tehnologii avangarde, dar și o lume a riscurilor și pericolelor, a crizelor și catastrofelor ecologice, tehnice etc. O atare apreciere permanent se amplifică în socium drept rezultat al multor acțiuni pripite și nechibzuite ale omului, multor cataclisme naturale, numeroaselor acțiuni teroriste și militare de diferit nivel – local, regional și chiar internațional, capabile să provoace până și un omnicid planetar. Cu toate că strategia de asigurare a securității umane în contextul vectorului ei moral în mod genial a fost intuită de marele umanist a sec. XX V.R. Potter [1, p. 69-74], ea este actualmente elaborată și implementată în practica socială insuficient, mai ales când e vorba de mecanismele teoretico-practice de realizare a acestora.

Această ipoteză a făcut ca Teodor N. Țirdea să caute alte instrumente etice în dimensiunea vectorului moral în elaborarea strategiei de asigurare și menținere a securității umane. Respectiv, a conturat în timp rolul și locul bioeticii sociale [2, p. 95-100], bioeticii globale [3, p. 155-165] și toleranței bioetice, [4, p. 3-7] în constituirea acestei strategii. Momentul-cheie din care reese filosoful este filosofia supraviețuirii. Astfel, relevarea esenței și conținutului bioeticii sociale devine necesitatea selectării nuanțelor specifice ale proceselor ce au loc în momentul „ciocnirii” (coliziunii) sociumului și cunoștințelor bioetice, interacțiunii sociosferei și principiilor (normelor și regulilor) morale ale eticii biologice. La intersecția lor, constată filosoful, apare efectul sistemico-sinergetic, unde se manifestă noi fenomene de o natură aparte, care astăzi nu sunt studiate, prin urmare nu sunt estimate la justa valoare semnificația și locul lor în strategia dezvoltării inofensive, în optimizarea (susținerea și protecția) sănătății publice în diferite fragmente ale sociumului.

În acest context, bioeticianul susține că societatea și bioetica, fiind sisteme deschise, aliniare, dezechilibrate și autoorganizate, cu o structură complicată, permanent interacționează între ele, deci se influențează reciproc: dintr-o parte, societatea, *bioetizându-se* treptat, tot mai mult și mai mult se socializează sub influența cunoștințelor bioetice, pe de altă parte, etica cu prefixul „bio”, venind în raport cu sociumul și contactând cu membrii acestuia, sub presiunea tradițiilor și obiceiurilor socioculturale, dogmelor religioase și particularităților naționale tot mai frecvent se *adaptează* la fragmentele realității sociale, adică se acomodează la valorile stabilite în comunitatea concretă, la normele etice și chiar la cele juridice ale unii sau altui stat, ale unei sau altei regiuni ale lumii etc. Altfel spus, noi devenim martorii apariției a două noi procese (mecanisme) neordinare, contrar opuse de natură socioculturală – *bioetizarea societății* și *adaptarea bioeticii* la fragmentele acesteia, rolul cărora în elaborarea strategiei dezvoltării inofensive a civilizației contemporane este colosală, prin urmare ele trebuie minuțios examinate, de căutat mijloace și căi de apreciere, inclusiv și metode de calculare cantitativă ale acestora. În realizarea acestui

exercițiu se pot încadra nu doar bioeticienii, dar obligatoriu și sociologii, psihologii, juriștii, matematicienii, specialiștii din domeniile statisticii, tehnologiilor inovatoare, performate etc., ceea ce ar permite de a măsura cantitativ gradul de bioetizare a sociumului și nivelul de adaptare a eticii biologice la fragmentele acestuia [5, c. 103-116]. Evident este că pentru bioetizarea societății principal devine informația morală, conținutul căreia îl constituie principiile, legile, regulile și normele ei comportamentale, de asemenea tehnologiile scientofage planetare ce discret le difuzează în spațiul social. Altfel vorbind, bioetizarea societății se definește la academician din perspectiva strategiei de supraviețuire ca o activitate de comunicațiune axată spre implementarea postulatelor metodologice și morale ale eticii biologice în mediul social cu toate consecințele ce reies din acest proces și întâi de toate cu scopul de a perfecționa ulterior procesele de socializare ale sociumului [6, c. 72].

Raționamentul esențial ce completează tezele susținute de Teodor N. Țirdea este faptul că pentru a „se manifesta” mai efectiv bioetizarea în strategia de asigurare a securității umane, este obligată să contribuie la formarea adecvată a conștiinței bioetice la majoritatea populației unei sau altei părți ale lumii, dar poate și a planetei în genere, adică să se modifice într-un așa instrumentar, care ar atribui (acorda) bioeticii potteriene trăsături planetare, adică ar contribui real în combaterea pluralismului moral existent pe Terra. Mai mult, e necesar să aibă loc transformarea pas cu pas a eticii biologice în bioetica globală, ceea ce nu-i atât de simplu, dar neapărat trebuie de realizat. În caz contrar strategia de asigurare inofensivă a civilizației contemporane nu v-a fi niciodată elaborată.

Mai mult, filosoful consideră că la această etapă de realizare a strategiei de dezvoltare inofensivă și durabilă a sociumului, bioetica potteriană timpurie se deplasează într-o altă configurație – de apariție și devenire a eticii biologice de proporții planetare, drept „modificare a culturii spre utopiile mai vitale cu scopul de a supraviețui”. Ceva similar se poate întâmpla atunci când bioetizarea societății și acomodarea bioeticii la fragmentele realității sociale v-or fi fuzionate în manifestările lor și v-or exercita o

influență bioetică globală așteptată și acceptabilă asupra majorității cetățenilor societății, indiferent de distincțiile lor naționale, religioase, profesionale etc. În așa fel, din punct de vedere al abordărilor discursive, sistemico-activitaționale și sinergetice, bioetizarea ca activitate comunitațională în cupeu cu adaptarea bioeticii la socium contribuie esențial la devenirea bioeticii globale, care la rândul său, substanțial micșorând *pluralismul moral* în societate, devine o componentă cheie în realizarea strategiei de supraviețuire [3, p. 165]

Un alt instrument etic privind conturarea dimensiunii vectorului moral în elaborarea strategiei de asigurare și menținere a securității umane, întâlnit în opera profesorului universitar Teodor N. Țirdea este paradigma *de noosferă*. Interpretarea acesteia în filosofie posedă un caracter vădit contradictoriu. Unii cercetători, promovându-l pe V.I. Vernadschi [7], demonstrează proveniența acestei paradigme (noosferei) cu *tranziția biosferei în noosferă* (varianta tradițională), alții o explică prin *transformarea sociosferei contemporane în noosferă* (varianta netradițională). Filosoful împărtășește a doua interpretare și aceasta din cauza că, în primul rând, esența strategiei contemporane de devenire a noosferei prin dezvoltarea durabilă coincide cu principiul conservării biosferii, în al doilea rând, nu toate procesele dezvoltării sociale se caracterizează cu o orientare noosferică atât la nivelul sociumului, cât și cel individual, cum ar fi terorismul, extremismul, violența, alcoolismul, agresivitatea, corupția, criminalitatea, vandalismul, grosolanăia, ipocrizia, lăcomia, uneltirea etc. Apare o acută și obligatorie necesitate de a transforma omul antinoosferic și alte tendințe de acest gen din societate în noosferice, utilizând în aceste scopuri sistemul de noosferizare a personalității și a sociumului, noosferizării, științei, instruirii și educației. Aceste procese sau organizarea lor îl provoacă pe Teodor N. Țirdea să se gândească la întrebarea: cum ar putea fi interpretată actualmente noțiunea de noosferizare? [8, p. 70].

Astfel, pentru el, noosferizarea reprezintă o totalitatea de tendințe, acțiuni (proces) de dezvoltare noosferică (noosferogeneză), printre care cele mai importante sunt umanizarea și uma-

nitarizarea, intelectualizarea și democratizarea, informatizarea și ecologizarea, axiologizarea și scientizarea sociumului etc. Prin intermediul acestor acțiuni noosferizarea realizează un rol aparte în raționalizarea activității vitale a omului și societății, în eliminarea din sociosferă a fenomenelor destructive ce pot amenința persoana și sociumul. În acest sens e logic a afirma că noosferizarea coincide cu procedura asigurării dezvoltării durabile și inofensive a civilizației contemporane, adică cu realizarea procesului de supraviețuire a acesteia [8, p. 71]. Altfel vorbind, actualmente direcționarea cunoștințelor în socium nu poate fi axată doar de la paradigma sferei rațiunii spre teoria dezvoltării socionaturale (durabile). Ea are loc și în sens opus, exercitând o influență majoră asupra conceptului de noosferă (interpretarea tradițională a acesteia), asupra stării calitative a celei din urmă. Printre aceste deosebiri evidențiem prioritatea rațiunii moral-echitabile și valorilor intelectual-spirituale asupra celor materiale-substanțiale [8, p. 72]. Dezvoltarea durabilă în plan material doar numai atunci devine o dezvoltare noosferă, când ea este inspirată de rațiunea etică. Aspectul moral al noosferizării nu este identic cu cel rațional și așa ceva se întâmplă din cauza că prima configurație reflectă atât formele axiologice cât și pe cele deontologice ale conștiinței.

În opinia eticianului, o atare orientare a dezvoltării civilizației contemporane este una netradițională, nestihiinică, care se va desfășura nu doar în baza rațiunii individuale, dar și cele colective, adică în rezultatul activității intelectuale planetare prin intermediul intelectului noosferic global [9, p. 90-125]. Rațiunea globală și activitatea intelectuală a omenirii creează sfera rațiunii (noosfera). Acest fapt se va realiza deoarece raportul dintre rațiune și activitatea intelectuală este condiția fundamentală a apariției noosferei din sociosferă prin intermediul dezvoltării durabile, socionaturale. Mai mult ca atât, o asemenea acțiune umană a devenit o necesitate. Astfel, acesta susține: „Teoria moralei inclusă în dirijarea activității intelectuale a societății e logic a fi etichetată nooetică, iar implementarea celei din urmă în procesul de noosferogeneză și de noosferizare se va numi nooetizarea sociumului” [8, p. 72]. Mai mult, nooetizarea și noosferizarea bazate pe noosferocentrism,

drept o nouă metodologie a eticii epocii contemporane [10, p. 99-101] devine în așa mod instrumentare specifice în transformarea adecvată a sociumului în noosferă (nu a biosferei în sfera rațiunii, cum afirma V.I. Vernadschi), prin dezvoltarea durabilă. Rolul moralei în asigurarea securității umane, prin urmare, sporește din an în an, din secol în secol. În argumentarea acestei judecăți morale Teodor N. Țîrdea face trimitere la marii moraliști ai secolului XX, cum ar fi Albert Schweitzer (anii '30), V.R. Potter (anii '70-'90) ș.a., accentul pus fiind pe etica biologică. Opus acestora filosoful îi este dificil să accepte opiniile unor savanți, cum ar fi, de exemplu, Gilles Lipovetsti, care afirmă că „până nu demult” (până în anii '90 ai sec. XX), societățile noastre erau electrizate de ideea eliberării individuale și colective, morala fiind asimilată cu fariseismul și cu represiunea burgheză. Această epocă a trecut... „secolul XXI va fi etic sau nu va fi deloc” [11, p. 14].

Abordarea nooeticii drept vector moral în elaborarea strategiei de asigurare a securității umane îl face optimist pe filosof privind morala în sec. XXI. Perspectiva aceasta rezultă din capacitatea dimensiunii morale de a-și fortifica capacitățile și proprietățile sale în elaborarea și implementarea noilor mecanisme de realizare a strategiei de supraviețuire a omenirii. În particular, în epoca tehnologiilor performante planetare, nooetizarea reprezintă în sine o activitate umană prodigioasă de implementare a principiilor teoretice și normelor practice a nooeticii în lumea rațiunii cu toate repercusiunile ce vor avea loc în rezultatul acestui act. Concomitent și bioetizarea sociumului, dar și acomodarea bioeticii la segmentele acestuia esențial va completa nooetizarea sferei sociale. În final, toate fenomenele nominalizate sistemic și complex în condițiile mediului noosferic vor contribui la protejarea vieții, biosferei integral, activității intelectuale în particular [8, p. 72-74]. „Noosferizarea și nooetizarea, realizate în baza metodologiei noosfero-centriste devin în așa mod niște instrumentare specifice pentru o transformare mai eficace și rapidă a sociosferei în noosferă prin intermediul dezvoltării durabile, adică lumii noosferice ar trebui să-i corespundă și o personalitate noosferică. Dar e posibil așa ceva? Răspunsul deloc nu-i ușor. Homo Sapiens contemporan cu o dez-

voltare medie nu este pregătit pentru a deveni un om ideal-rațional, debărsat de calitățile sale sociobiologice negative. Și totuși, real poate fi vorba nu despre o eliminare totală a competențelor negative, dar despre o „înăbușire” chibzuită a acestora, despre o reliefare mai puțin pronunțată a calităților distructive în raport cu cele pozitive” [8, p. 73-74].

Această ultimă judecată morală a eticianului este conturată în poziția privind trăsăturile morale ale persoanei. Astfel, Teodor N. Țirdea scrie: „Omul drept o ființă biosocială afară de instincte este dotat cu un șir de trăsături (particularități ale caracterului), pe care psihologii le divizează în trei grupe de bază: pozitive, negative și „neutre”. La cele pozitive se poziționează așa calități cum ar fi: bunătatea, fidelitatea, prietenia, dragostea, compătimirea, dreptatea, optimismul, generozitatea (mărinimia), virtutea, onoarea, demnitatea etc. La cele negative vom indica: agresivitatea, ura, egoismul, lăcomia, dușmănia, gelozia, răzbunarea, debilitatea, viclenia, trădarea, falsitatea, dobitocia etc. Tot aici putem anexa așa particularități sociopatologice cum ar fi predispoziția spre alcoolism, fumat, narcomanie, sadism etc., care posedând anumite particularități biologice, se pomenesc la urma urmei un product al interacțiunii persoanei cu sociumul respectiv... calitățile „neutre” am putea atribui așa valori (particularități) ca raționalitatea, solidaritatea, tendința spre libertate, către slavă, devotament etc. Calitățile neutre în sistemul personalității în condițiile interacțiunii ei cu un socium concret obțin o orientare anumită (pozitivă sau negativă) [8, p.74; 12].

Poziția aceasta devine clară și în contextul altei afirmații: o societate sau alta, un stat sau altul în sistemul valorilor și priorităților declarate creează posibilități pentru manifestarea și dezvoltarea doar a unei părți din caracteristicile nominalizate ale omului, formându-l pe acesta drept o personalitate. În această ordine de idei ar fi logică încă o remarcă: cum se prezintă omul așa arată și societatea și invers – cum este societatea așa și omul, ceea ce nu luau în considerație proiectanții viitorului luminos de odinioară. Momentul nominalizat contrazicea naturii omului. Din această cauză în strategia de tranziție spre dezvoltarea durabilă schimbarea calităților persoanei în sens noosferic capătă o semnificație dintre

cele mai importante, ceea ce indică complexitatea nemaipomenită și discordanța acestui proces. Nu se exclude, în opinia profesorului, că anume calitățile negative personificate ale Homo-Sapiens se vor pomeni frâna principală în calea societății spre tranziția către dezvoltarea socionaturală, durabilă, dar nu dificultățile economice sau cele tehnologice. Aici e necesar nu pur și simplu de o nouă orientare a conștiinței și a calităților umane ale personalității prin intermediul transformărilor umanitare și noosferico-ecologice, dar de schimbările sau transformările lor radical. Suntem martorii unei antroposociogeneze direcționate, ce axează dezvoltarea spre sociogeneză. În caz contrar o să fim permanent urmăriți de omnicidul planetar. Umanismul e necesar de ecologizat și de intelectualizat (raționalizat). În aceste procese o importanță primordială o au în aceeași măsură atât noosferizarea (în baza informatizării, ecologizării și democratizării), cât și nooetizarea persoanei (omului). Drept rezultat dintr-un fenomen social și personificat el se transformă în unul socionatural, ecosistemic [8, p. 75].

Concluzii

În concluzie, un aspect de primă importanță al problemei de interconexiune și interacțiune a noosferizării și nooetizării sociumului ca mecanisme a strategiei de supraviețuire este cel de statut al devenirii noii științe despre asigurarea securității dezvoltării umane. Conform tradiției pentru formarea denumirilor de astfel de cercetări se utilizează cuvinte latine sau grecești. Unul din variantele existente ale astfel de denumiri ar fi „securitologia”, de la cuvântul latin *securitas* (securitate). O asemenea denumire, cu regret, nu ne oferă conexiunea acestei sfere general-științifice de cercetare cu problemele devenirii societății bazate pe dezvoltarea durabilă, adică cu *noosfera*. O asemenea abordare axează cercetătorul spre formarea tradițională a disciplinelor științifice, ceea ce corespunde normelor științifice și valorilor științei postneclasice și prin urmare societății cu dezvoltare îndurabilă.

Un alt aspect ține de formarea științei despre securitate unde este inclusă această problemă în una mai generală, cum ar fi cea a dezvoltării inofensive (durabilă) și *devenirii noosferei*. Pentru o

asemenea afirmație sunt toate motivele, deoarece inofensiv într-un sens larg și adecvat poate fi doar societatea bazată pe o dezvoltare durabilă, care asigură supraviețuirea civilizației și o dezvoltare de lungă durată, menținând mediul natural și mai întâi biosfera la un nivel invaironmental calitativ. Studiul problemelor de securitate și dezvoltare durabilă într-o unitate optimă e posibil în cadrul dezvoltării unei științe ce se regăsește în stadiul devenirii științei, pe care savanții au etichetat-o *noosferologie*, deoarece devenirea noosferei și tranziția spre dezvoltarea durabilă, inofensivă sunt niște noțiuni apropiate, chiar se suprapun. Fără îndoială, noosferologia va studia și fenomenele de noosferizare și nooetizare, de bioetizare și acomodare a bioeticii și nooeticii, cercetate de noi atât în plan teoretico-conceptual, cât și în cel comparativ. Abordarea netradițională a explicării paradigmei de noosferă substanțial axează civilizația contemporană spre traiectoriile mai adecvate, direcționând-o spre o dezvoltare socionaturală, stabilă și acceptabilă.

Referințe bibliografice:

1. Țîrdea T. *Nooetica – o nouă dimensiune fundamentală a vectorului moral al strategiei de supraviețuire: studiu teoretico-metodologic*. În: Filosofia și perspectiva umană: materialele Conferinței Științifice consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei, 16 noiembrie 2017. Chișinău: Un. AȘM, 2018, p. 69-74.
2. Цырдя Т. *Социальная биоэтика: теоретико-методологические аспекты*. În: Экологический Вестник. Научно-практический журнал, nr. 2, Минск, 2011, с. 95-100.
3. Țîrdea T. *Bioetica globală: esență și conținut*. În: Bioetica: teorie și practică. Chișinău: CEP „Medicina”, 2016, p.155-165.
4. Țîrdea T. *Strategia dezvoltării inofensive din perspectiva toleranței bioetice: analiză teoretico-metodologică*. În: Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific. Conferință științifică interuniversitară/ Materialele comunicărilor științifice. 4 aprilie 2014. – Chișinău: Univ. Tehnică din Chișinău, 2014, p. 3-6.
5. Цырдя Т. *Социальная биоэтика: теоретико-практические и методологические конфигурации*. În: Глобальная биоэтика в социальном измерении: материалы научно-практической конференции. Минск, 16-18 декабря 2015 г. Минск: ЮНЕСКО-МГЭИ им. А.Д. Сахарова БГУ, 2016, с. 103-116.

6. Цырдя Т. *Биоэтизация социума и адаптация биоэтики – ключевые понятия в экспликации природы социальной биоэтики*. În: Етичні проблеми профілактичної медицини: вплив довілля, харчування та умов праці на здоров'я населення, Матеріали VI Міжнародного симпозіуму з біоетики. 11-12 жовтня. 2015. „Артур-А”, Київ, 2015, с. 72.

7. Вернадский В.И. *Размышления натуралиста*. Кн.2: Научная мысль как планетарное явление, Наука, Москва, 1997. 410 с.

8. Țîrdea T. *Strategia asigurării securității umane din perspectiva adaptării bioeticii, bioetizării, noosferizării și nooetizării sociumului: studiu teoretico-metodologic și comparat*. În: *Lucrările Conferinței „Istorie, spiritualitate, cultură”*. Dialog și interactivitate (11-12 mai 2017). Universitatea „Dunărea de jos” din Galați (România). Galați: Universiti Press, 2017, p. 67-75.

9. Țîrdea, T., Leancă, V. *Intelectul social din perspectiva supraviețuirii omenirii*. Monografie, CEP „Medicina”, Chișinău, 2008, 199 p.

10. Țîrdea, T. *Evoluția nivelurilor metodologice ale eticii tradițională: abordare sistemici-discursivă și istorico-conceptuală*. În: *Istorie, spiritualitate, cultură*. Dialog și interacțiune. Conferință națională. – Galați (România), 22-23 aprilie 2016. *Lucrări științifice*. Galați: Galați University Press, 2016, p. 94-102.

11. Peter Singer (editor), *Tratat de Etică*. Polirom, Iași, 2006, 608 p.

12. Урсул А.Д., *Переход России к устойчивому развитию*. Ноосферная стратегия, Издательский дом «Ноосфера», Москва, 1998, 500 с.

TRANSFORMAREA EDUCAȚIEI ÎN CONTEXTUL ACTUAL DE SECURITATE A EUROPEI

Anca Andreea ȘTEFĂNESCU,
doctorandă, Academia Militară “Alexandru cel Bun”,
Chișinău, Republica Moldova,

Rezumat: Transformarea educației într-un context social complicat și în continuă evoluție este o provocare complexă și esențială. Procesul de transformare cuprinde aspecte cheie abordate în această analiză, care se vrea cât mai completă și raportată atât la schimbările sociale, economice și tehnologice de azi dar și la mediul de securitate actual.

Educația este un domeniu dinamic care se adaptează în mod constant la nevoile societății, la progresele tehnologice și la abordările pedagogice în evoluție. De-a lungul anilor, sistemul de învățământ a suferit transformări semnificative, modelând modul în care tinerii învață, profesorii predau și cum funcționează școlile.

Astăzi, tema transformării sistemului de învățământ este pe agenda de lucru a multor lideri. Miniștrii educației din întreaga lume caută să reconstruiască mai bine sistemul așa încât să iasă din impasul și constrângerile din perioada de închidere a școlilor cauzate de COVID-19, să reprezinte noul normal în educație, dacă se poate superior. În această cercetare explorăm schimbările recente din sistemul educațional și determinăm impactul acestor schimbări asupra tinerilor și asupra societății în ansamblul ei. Pentru o abordare participativă a transformării consider că prezentul demers științific va răspunde la întrebarea: ce este transformarea sistemului de învățământ? și constituie u argument.

Abstract: Transforming education in a complicated and constantly evolving social context is a complex and essential challenge. The transformation process includes the aspects that are addressed in this analysis, which will be as complete as possible and related both to today's social, economic and technological changes and to the current security environment.

Education is a dynamic field that constantly adapts to societal needs, technological advances, and evolving pedagogical approaches. Over the years, the education system has undergone significant transformations, shaping how students learn, teachers teach and how schools operate.

Today, the theme of transforming the education system is on the agenda of many leaders. Education ministers around the world are looking to better rebuild the system so that it can break out of the deadlock and constraints of the period of school closures caused by COVID-19, to represent the new normal in education, if possible superior. In this research we explore recent changes in the education system and determine the impact of these changes on young people and society as a whole. For a participative approach to the transformation, I believe that the present scientific approach will answer the question: what is the transformation of the education system? and constitutes an argument.

Keywords: educație, transformare, acces la educație, curriculum.

Introducere

Într-o lume în continuă schimbare, accesul universal la educație este esențial pentru ca toți indivizii să aibă posibilitatea de a-și dezvolta potențialul și de a contribui la dezvoltarea societății. Tehnologiile digitale joacă în prezent un rol crucial în extinderea accesului la educație, dar gestionate în mod corespunzător așa încât să fie evitată adâncirea inegalităților. Accesul universal la educație este un obiectiv fundamental pentru societatea modernă, dar există încă numeroase provocări în implementarea acestuia, în certitudinea că acest acces este cu adevărat universal.

1. Transformarea educației

Astfel, eliminarea barierelor financiare așa încât costurile asociate cu educația să nu mai reprezinte un obstacol major pentru mulți oameni, în special din țările cu venituri reduse sau medii. Alături de construirea unei infrastructuri educaționale adecvate pentru a permite participarea la educație care să includă școli bine echipate, transport accesibil către și de la școală și acces la mate-

riale de învățare adecvate, accesul la educație poate deveni mult mai accesibil. Credem că nu sunt singurele căi pentru atingerea obiectivului de acces echitabil la educație și , ca un exemplu, este necesară eradicarea inegalităților de gen pentru fetele și femeile din unele părți ale lumii, precum și pentru alte grupuri marginalizate, care sunt excluse de la accesul la educație din cauza normelor sociale sau a discriminării.

De asemenea, o altă direcție este educația fără cusur, care implică angajamentul față de calitatea predării și învățării, resurse adecvate, formare profesională pentru cadrele didactice și evaluare continuă, pentru a îmbunătăți performanța sistemului educational și adaptarea la nevoile locale, în funcție de context, de specificul fiecărei comunități și de aspectele culturale, lingvistice și sociale locale.

Suntem în era digitalizării iar utilizarea tehnologiei pentru extinderea accesului în sensul în care utilizarea internetului, a dispozitivelor mobile și a altor tehnologii digitale poate facilita accesul la materiale educaționale și la cursuri online pentru cei care altfel nu ar avea posibilitatea să participe la educație nu mai este o utopie și este deja o realitate.

Prin abordarea acestor aspecte și prin implicarea tuturor actorilor relevanți, accesul universal la educație poate deveni o realitate care să contribuie la crearea unei societăți mai juste, mai prospere și mai echitabile.

În același timp, flexibilitatea și adaptabilitatea curriculum-ului sunt esențiale pentru ca educația să rămână relevantă și ca tinerii să fie pregătiți pentru cerințele în continuă schimbare ale societății. Astfel, aceștia vor fi expuși la cele mai recente informații și practici în domeniile lor de studiu și la flexibilitate în alegerea disciplinelor și a traseelor de studiu. Aceasta include oferirea de cursuri opționale, programe de studiu flexibile și posibilitatea de a obține certificări în domenii specifice.

De asemenea, încorporarea competențelor viitorului, cum ar fi gândirea critică, rezolvarea de probleme, creativitatea, colaborarea și alfabetizarea digitală, care sunt competențe esențiale pentru a permite tinerilor să se adapteze și să prospere într-un mediu în continuă schimbare sunt elemente cheie ale adaptării curriculum-ului.

Un alt instrument în flexibilizarea curriculum-ului îl reprezintă integrarea experiențelor practice și a învățării bazate pe proiecte care să permită tinerilor să aplice cunoștințele și abilitățile în contexte reale și să dobândească înțelegerea profundă și concretă a materialelor de studiu. Din aceeași categorie de instrumente face parte și colaborarea cu comunitatea și mediul de afaceri așa încât educația să fie conectată la nevoile și cerințele societății și ale pieței muncii. Prin colaborarea cu comunitatea locală și cu mediul economic, curriculumul poate fi adaptat pentru a încorpora perspective relevante și pentru a oferi oportunități de stagii și învățare practică, care să pregătească elevii pentru succesul în carieră.

Opinăm că prin adoptarea unei abordări flexibile și adaptabile față de curriculum, educația poate răspunde mai bine la schimbările sociale și poate pregăti mai bine elevii pentru viitorul lor într-o lume în continuă schimbare.

Inovația în metodele de predare și învățare cum ar fi realitatea virtuală, inteligența artificială și învățarea bazată pe jocuri, poate îmbunătăți angajamentul și rezultatele tinerilor într-o lume în continuă schimbare. Inovația în metodele de predare și învățare aduce progres prin adoptarea unor abordări creative și tehnologii emergente pentru a stimula angajamentul și înțelegerea tinerilor, încurajează experiențe de învățare, interactive și personalizate, adaptate la stilurile și ritmurile individuale de învățare iar educația devine mai captivantă și mai relevantă, pregătind tinerii pentru a deveni gânditori critici și adaptați la cerințele unei lumi în schimbare.

Dezvoltarea abilităților de gândire critică și rezolvare de probleme într-o lume în care informațiile sunt disponibile în mod abundent, este crucială pentru a evalua și interpreta informațiile în mod corespunzător și pentru a rezolva provocările complexe. Aceste abilități îi încurajează pe elevi/studenți să analizeze informațiile în mod critic, să evalueze argumentele și să identifice soluții creative la provocările reale și ipotetice. Prin stimularea gândirii critice și a rezolvării de probleme, aceștia devin mai independenți, mai adaptați și mai pregătiți să contribuie la inovare și la progres în societate. Această dezvoltare nu numai că îmbunătățește performanța

academică, ci și pregătește tinerii pentru succes în carieră și în viața de zi cu zi, oferindu-le instrumentele necesare pentru a lua decizii informate și pentru a rezolva eficient provocările întâlnite.

Credem că prin încheierea de Parteneriate între școli, comunități și industrie sunt facilitate schimburile de resurse, de experiențe și de expertiză între diferitele părți implicate, ceea ce permite elevilor/studentilor să beneficieze de o educație mai completă și contextualizată. Prin intermediul colaborării, școlile oferă elevilor/studentilor acces la stagii și la programe de pregătire practică, dezvoltă programe de studiu relevante pentru economie și implică comunitatea în procesul educativ, contribuind astfel la pregătirea elevilor pentru succesul în carieră și în viața de adult.

Transformarea educației trebuie să fie însoțită de eforturi semnificative pentru promovarea diversității și incluziunii. Este important ca educația să fie accesibilă și relevantă pentru toți elevii/studentii, indiferent de originea lor etnică, statut socio-economic sau alte caracteristici.

Putem concluziona că transformarea educației într-un context social complicat și evolutiv necesită eforturi concertate din partea tuturor actorilor implicați pentru a ne asigura că sistemul educațional răspunde eficient la nevoile și provocările societății contemporane. Este esențială inovația, adaptabilitatea și colaborarea pentru a crea un mediu educațional care să pregătească tinerii pentru succes într-o lume în continuă schimbare.

2. Ce este transformarea sistemului de învățământ?

Adaptarea la un nou sistem educațional poate fi o provocare, dar cu mentalitatea și cu strategiile potrivite, se poate naviga cu succes în tranziție. Credem că pentru a răspunde provocărilor este nevoie de luarea în considerare a următoarelor domenii:

În primul rând, înțelegerea sistemului educațional care se face prin familiarizarea cu structura sistemului de învățământ, înțelegerea termenilor specifici și prin participarea la sesiuni de orientare sau la ateliere de lucru oferite de ministerele de resort, de universități sau alte instituții în domeniu;

În al doilea rând, dezvoltarea abilităților de comunicare eficiente dublate de înțelegerea normelor de comunicare în noul

mediu educațional, academic, și social dublată de cultivarea unei mentalități de creștere, de acceptare a provocărilor ca fiind oportunități de creștere;

În cel de al treilea rând vorbim despre integrarea socială, culturală, despre incluziunea în contexte academic și sociale. Amintiți-vă, adaptarea la un nou sistem educațional este un proces care necesită timp și participarea tuturor actorilor cu atribuții în domeniu.

Pandemia de Covid-19 a transformat modul în care trăim, muncim și învățăm, iar în sectorul educației, ne-a forțat să adoptăm învățarea online, predarea la distanță și folosirea noilor tehnologii. Se dovedește acum că pandemia a accelerat ritmul schimbării și asistăm la apariția unei noi ere a educației. Adaptarea la aceasta necesită, desigur, o schimbare de mentalitate. Trebuie să recunoaștem că tehnologia nu este doar un instrument, ci un mod de viață. Trebuie să o îmbrățișăm, să o integrăm în practicile noastre de predare și să o folosim pentru a îmbunătăți rezultatele învățării elevilor/studentilor. În acest context, Balvir Singh Tomar¹ recomandă câteva strategii de adaptare la noua eră a educației: învățarea online, crearea unui mediu de învățare mixt, evoluții în materie de politici.

Învățarea online nu mai este o opțiune, ci acum a devenit o necesitate și chiar o realitate. Adoptarea platformelor de învățare online (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet) și folosirea lor pentru a oferi lecții, a efectua evaluări și a comunica cu tinerii este mai mult decât necesară, este uzuală și cu rezultate bune. De asemenea, explorarea potențialului resurselor online (cărți electronice, podcasturile și seminariile web), pentru îmbunătățirea învățării sunt instrumente din ce în ce mai eficiente atât pentru cadrele didactice cât și pentru elevi și studenți.

Dacă ne referim la crearea unui mediu de învățare mixt, opinăm că aceasta este calea directă pentru a face școala mai atractivă pentru elevi/studentii, mai adaptată nevoilor și stilului lor de viață,

¹ Singh Tomar, *Adaptation to the new era of education*, Apr. 20, 2023. <https://timesofindia.indiatimes.com/readersblog/drbstomar/adaptation-to-the-new-era-of-education-52814/> (accesat la data de 14.04.2024).

mai eficientă în a dezvolta competențe, generând educație pe tot parcursul vieții. În prezent, este din ce în ce mai evident impactul transformării digitale asupra societății și a pieței muncii, precum și asupra sistemelor de educație și formare. Din această perspectivă, transformarea digitală în educație este determinată de progresele în materie de conectivitate, utilizarea pe scară largă a dispozitivelor și a aplicațiilor digitale, nevoia de flexibilitate individuală și cererea acută de competențe digitale.

De asemenea, Criza „Covid-19” a reconfigurat practicile educaționale de la interacțiunea „față-în-față” la mediul online, aspect care a generat o serie de reflecții care au pus în centrul atenției faptul că predarea, învățarea și tehnologia emergentă nu mai pot fi considerate dispart, ci conturează, holistic, viitorul educației digitale. Acest aspect a evidențiat rolul educației digitale ca obiectiv-cheie pentru predarea-învățarea-evaluarea de înaltă calitate, accesibilă și favorabilă incluziunii, precum și necesitatea unei abordări strategice privind dobândirea competențelor digitale pe tot parcursul vieții, pentru toți actorii implicați. În această perioadă, „predarea-învățarea” s-a mutat preponderent în mediul online, iar provocările cu care s-au confruntat școlile din România au fost legate de lipsa de predictibilitate, de existența unei rețele școlare eterogene, cu un puternic decalaj digital între unitățile de învățământ, de existența competențelor digitale insuficient dezvoltate pentru organizarea eficientă a procesului didactic în mediul online, de acces la tehnologie și conectivitate reduse la internet alături de posibilitățile reduse ale familiilor în a acorda sprijin beneficiarilor educației, copiii, pentru participare la lecții online.

Pornind de la adevărul că educația este o forță crucială care sprijină tranziția verde și construirea unui mediu durabil viitor pentru societățile și economiile Europei, angajamentul neclintit al UE este de a se asigura că fiecare tânăr european are acces la educație și formare de înaltă calitate în domeniul durabilității. Pentru a atinge acest obiectiv, se dezvoltă la nivelul UE strategii cuprinzătoare pentru a prioritiza învățarea pentru durabilitate în rândul școlilor, educatorilor și elevilor/studentilor. Aceasta presupune integrarea acestuia ca temă centrală în politicile educaționale.

Ultimele două decenii au fost martorii unei recunoașteri tot mai mari a rolului educației ca agent cheie pentru transformarea societății într-un mod mai durabil. Instituțiile educaționale sunt văzute ca agenți esențiali pentru abordarea durabilității, provocare cu care se confruntă societățile, datorită misiunii lor cheie de a construi competențe prin predare și învățare (ONU, 2012; UNESCO, 2020). În acest sens și în conformitate cu principalele constatări ale raportului, s-au făcut progrese uriașe în acest sens prin încorporarea învățării pentru durabilitate în cadrul educațional. Temele de sustenabilitate sunt acum țesute în programele de învățământ din țările din toată Europa, cu competențe aferente integrate pe mai multe sau pe toate disciplinele. Ca parte a reformelor curriculare în curs, există un efort concertat asupra educației pentru durabilitate.

Concluzionăm astfel că procesul actual de adaptare și transformare profundă a sistemului educational sub impactul evoluțiilor demografice, a competențelor tinerei generații specifice societății actuale dar și al noilor tehnologii este cheia viitorului. În acest sens, proiectul România Educată, care și-a propus să fie o viziune de țară în domeniul educației, a fost inclus ca angajament în Strategia Națională de Apărare a Țării. Proiectul se derulează pe durata a 5 ani și este structurat în etape distincte de implementare.

3. Transformarea educației în sistemul de apărare, ordine publică și siguranță națională

Obiectivele conflictelor actuale sunt mult diferite de cele ale războaielor clasice. Astfel, ele sunt desfășurate în teritoriul inamic și pot fi: polarizarea socială, perturbarea ordinii publice, radicalizarea unor grupuri extremiste, scăderea încrederii în clasa politică, autoritățile statului și în alianții strategici, amplificarea unor vechi conflicte interne. Pentru a securiza procesul de luare a deciziilor în cadrul organizațiilor proprii, civile sau militare, dar în același timp pentru a-l destabiliza pe cel al inamicului, este nevoie ca autoritățile să se adapteze și să creeze medii de reziliență față de aceste agresțiuni de tip cognitive având în vedere noua tipologie a războiului, numită război cognitiv, se desfășoară prin exploatarea unor vulnerabilităților ale creierului uman. În context, Lucien

Cerise² vorbește în cărțile sale, despre noi metode de influențare a creierului uman așa încât în prezent, o mare parte dintr-o societate de interes se comportă în conformitate cu interesele unuia dintre adversari, fără a fi conștientă de acest lucru. Și atunci se impune să luăm în considerare principala vulnerabilitate a oricărui sistem - omul. De aceea, obiectivele unui război cognitiv sunt îndreptate în principal împotriva societăților, nu numai împotriva personalului armatei, iar victoria este deci, a celui care reușește să impună comportamentul dorit unei populații de interes. Efectele acestui tip de război, care nu a trecut testul timpului, pot fi de lungă durată dar, în cele mai multe cazuri, sunt necunoscute încă.

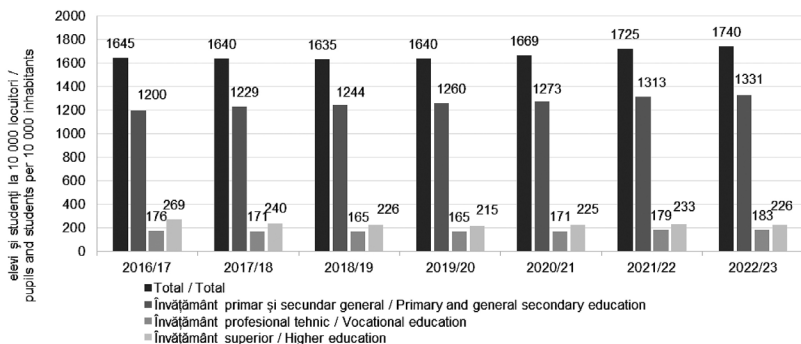
Considerăm că, în actualul mediu de securitate, când tipologia amenințărilor și a războiului sunt extrem de noi, studierea modului în care educația a fost afectată de perioada de izolare socială, a efectelor asupra populației globale în strânsă legătură cu instrumentele tehnologice de manipulare socială masivă, cu războiul cognitiv identificat, reprezintă o prioritate datorită implicațiilor pe care le poate avea. Opinăm că pentru creșterea rezilienței la astfel de agresiuni este nevoie de o pregătire continuă structurată pe categorii de vârstă cu toate că la nivelul populației adulte și mai ales al celei vârstnice este destul de complicat. Cei mai mulți nu doresc să mai treacă prin niciun fel de proces de formare continuă, pentru care nu văd un beneficiu direct, mai ales pe un subiect precum educația mediatică iar argumentul este procentul românilor care erau interesați de cursurile de formare continuă care era în 2018 de 0,9 comparativ cu 11,1 reprezentat de media europeană.

În Republica Moldova, educația reprezintă, conform documentelor oficiale, o prioritate națională³, fiind factorul de bază în promovarea valorilor democratice, în dezvoltarea capitalului uman, în formarea conștiinței și identității naționale, în valorificarea aspirațiilor de integrare europeană. Dacă analiza se face din perspectiva elevilor și studenților la 10 000 locuitori, surprinză-

² Lucien Cerise, *Neuro-Pirații – Reflecții despre ingineria socială despre neuro-piraterie prin phishing și conflict triangulat*. Editura Mica Valahie, 2018.

³ Educația în Republica Moldova, edițiile 2009-2023. https://statistica.gov.md/ro/educatia-in-republica-moldova-editiile-2009-2022-9676_59507.html.

tor, se înregistrează o creștere totală (de la 1 645 la 1 740 în anul 2022/2023) concretizată în special la nivelul învățământului primar și secundar general. Raportu prezintă o diminuare anumărului de student (de la 269 la 226) în concordanță, de altfel, cu celelalte statistici.

SURSĂ: Educația în Republica Moldova, ediția 2023. https://statistica.gov.md/ro/educatia-in-republica-moldova-editiile-2009-2022-9676_59507.html

Concluzia este că transformarea și adaptarea învățământului din Republica Moldova în perioada 2016-2023 a fost continuă iar concluziile se desprind din indicatorii prezentați. Reducerea numărului de instituții de învățământ de la 1 407 la 1 329 indică o tendință de consolidare sau optimizare a sistemului educațional determinată de o mai bună utilizare a resurselor și o adaptare la cerințele actuale ale societății și pieței muncii în timp ce scăderea numărului de elevi și studenți de la 457.246 la 437.231 în special la nivelul instituțiilor de învățământ superior reflectă schimbările demografice sau a preferințelor în ceea ce privește educația postliceală, influențată de migrația populației, tendințele economice sau calitatea învățământului superior oferit. De asemenea, diminuarea numărului de cadre didactice de la 38.026 la 33.815 este o consecință a reducerii numărului de elevi și studenți sau a eforturilor de eficientizare a sistemului educațional care reflectă, de asemenea, schimbări în politicile de angajare sau în cerințele de calificare;

În ansamblu putem spune că, transformările observate în învățământul din Moldova în perioada menționată indică eforturi de consolidare, adaptare și optimizare a sistemului educațional pentru a răspunde mai bine nevoilor societății și schimbărilor demografice și economice

Dezvoltarea rapidă a tehnologiei AI și angajarea acesteia în armată ridică întrebări despre încredere și tehnologie precum cele cu care s-au luptat piloții de zeci de ani. Totuși, deși dezvoltarea conținutului educațional organic adaptat apărării naționale este importantă, va dura și timp până la implementarea deplină. Un element important în capacitatea unei persoane de a avea încredere în tehnologie este să învețe să recunoască o greșală sau un eșec. Pe măsură ce aplicațiile AI devin încorporate în sistemele militare, ele vor prezenta un obstacol similar. În primul rând, un număr relativ mic de profesioniști – dezvoltatori de software, oameni de știință în date, eticieni și alții – va trebui să dezvolte soluții AI și să demonstreze că sunt de încredere⁴.

Ca o concluzie intermediară, apreciem că cea mai eficientă apărare împotriva amenințărilor de tip social dezvoltate într-un război actual este conștientizarea implicațiilor sociale ale unei acțiuni. Astfel, trebuie atins nivelul prin care un procent critic din cadrul populației să fie conștientă de vulnerabilitățile, riscurile și amenințările la adresa sa și a societății din care face parte. Pentru o mai mare eficiență, este nevoie de mediatizarea în rândul populației a unor seturi de norme și valori, care să fie generate prin politici publice și implementate prin educație, care să fie protejate și respectate.

În acest context, educația de securitate, împreună cu introducerea la nivel național în programele de învățământ a unor cursuri de învățare a unor tipare de gândire moderne, bazate pe rațiune precum gândirea critică sau gândirea laterală, dar și cursuri de educație mediatică, pot minimiza șansele de succes ale unor operațiuni de inginerie socială de masă, îndreptate împotriva

⁴ Joe Chapa, *Trust and Tech: AI Education in The Military*, National security, For insiders. By insiders, March 2, 2021. <https://warontherocks.com/2021/03/trust-and-tech-ai-education-in-the-military/>.

populației României și nu numai. Iar altă măsură eficientă pe care autoritățile o pot adopta este promovarea culturii de securitate și în cadrul societății civile.

4. Metode și tehnici utilizate

Am utilizat în scopul atingerii obiectivelor cercetării mele, în principal câteva metode de investigare științifică și am combinat metodele de lucru în atingerea scopului propus. Așa încât menționez aici metoda de *analiză de politici existente* și propuse în domeniul educației pentru a evalua modul în care aceasta abordează aspectele legate de transformarea și adaptarea sistemului și procesului educațional în contextul schimbărilor sociale (criza pandemică globală) și de securitate actuale, la care adaug *metoda descriptivă* pentru prezentarea și detalierea unor concepte privind educația, demografia și reziliența. Am utilizat pe parcursul cercetării mele *observația cantitativă și calitativă* a procesului educațional după criza de Covid-19 în cele două țări în strânsă legătură cu dimensiunea socială a securității naționale.

Concluzii

În urma cercetării asupra transformării și adaptării educației, concluzionăm că există câteva probleme cheie ce necesită atenție imediată. În primul rând, infrastructura digitală în școli este adesea inadecvată, limitând accesul la resursele online și tehnologia necesară pentru o educație modernă. În același timp, există o discrepanță semnificativă în ceea ce privește accesul la tehnologie între zonele urbane și cele rurale, amplificând inegalitățile educaționale. De asemenea, lipsa pregătirii adecvate a cadrelor didactice în utilizarea instrumentelor digitale și în adaptarea metodologiilor de predare la mediul online este o problemă majoră. În plus, este evident că sistemul educațional trebuie să se adapteze la nevoile unei societăți în schimbare rapidă, incluzând educația pentru competențe digitale și abilități relevante pentru piața muncii viitoare. Totodată, este esențială consolidarea colaborării între instituțiile de învățământ, autorități și sectorul privat pentru a asigura o tranziție lină și eficientă către o educație adaptată la cerințele secolului XXI. În final, trebuie să subliniem importanța

unei abordări echilibrate între educația online și cea tradițională, pentru a asigura un mediu educațional inclusiv și eficient pentru toți elevii/studenții etapei actuale de dezvoltare.

Referințe bibliografice:

1. Lucien Cerise, *Neuro-Pirații – Reflecții despre ingineria socială despre neuro-piraterie prin phishing și conflict triangulat*. Editura Mica Valahie, 2018;
2. Joe Chapa, *Trust and Tech: AI Education in The Military*, National security, For insiders. By insiders, March 2, 2021. <https://warontherocks.com/2021/03/trust-and-tech-ai-education-in-the-military/>.
3. Singh Tomar, *Adaptation to the new era of education*, Apr. 20, 2023. <https://timesofindia.indiatimes.com/readersblog/drbstomar/adaptation-to-the-new-era-of-education-52814/>.
4. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2001. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B0080430767023627>.
5. *Educația în Republica Moldova, edițiile 2009-2023*. https://statistica.gov.md/ro/educatia-in-republica-moldova-editiile-2009-2022-9676_59507.html.

REGIUNEA SEPARATISTĂ DIN STÂNGA NISTRULUI – UN FOCAR ACTUAL AL CRIMINALITĂȚII VIOLENTE

Ion ROTARU,
asistent-universitar al Catedrei „Drept Penal”,
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova,
inspector principal, master în drept

Abstract: Ensuring respect for human rights is an imperative for societies wishing to prosper, peace and consolidate the rule of law. Although our country has expressed its interest for fundamental human rights values when it ratified most international treaties in the field, reality shows the opposite regarding the “hot zones” of the Republic of Moldova. In order to strengthen the protection measures against the criminality on the left bank of the Dniester, but also in other regions of the state, are to be consolidated especially certain attributions of the law enforcement bodies, monitoring, protection of the victims involved in criminal trials, etc. The authorities of the Republic of Moldova, aware of the gravity of the violent crime phenomenon in the separatist region on the left bank of the Dniester River, must make efforts to achieve rapid and consistent progress in eradicating this scourge. Efforts need to be stepped up to adopt and implement effectively mechanisms (political or legal) through the involvement of interested political actors and able to steer peaceful “the phenomena of the ghostly country”.

Keywords: Violent crime, separatist forces, separatist region, conflict, illegal phenomena.

Introducere

Sistemul național privind protecția și promovarea drepturilor omului este fundamentat pe prevederile Constituției Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, pe alte acte normative naționale și pe tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. Astfel, în titlul II al Constituției „Drepturile, libertăți-

le și îndatoririle fundamentale” sunt statuate în mod expres drepturile politice, civile, economice, sociale și culturale. Constituția recunoaște demnitatea, drepturile și libertățile fundamentale ale omului drept valori supreme ale statului, iar aplicarea în practică a acestor dispoziții constituționale, potrivit art. 4 din legea fundamentală, va fi realizată în conformitate cu standardele stabilite de tratatele la care Republica Moldova este parte.

În ultimii ani Republica Moldova a întreprins măsuri semnificative la nivel de cadru normativ și instituțional în scopul asigurării unor acțiuni coordonate ale statului pentru exercitarea efectivă a drepturilor omului. În acest sens, anual sunt racordate noi norme naționale la cele internaționale, au fost adoptate un șir de legi pentru eficientizarea aplicării uniforme a cadrului legal, dar la fel avem unele rezerve. Acest, fapt este alimentat continuu de defragmentarea statului nostru și de viziunile unor actori politici internaționali contradictorii intereselor naționale.

Acești „păpușari internaționali” sunt cointeresați pentru realizarea intereselor lor obscure, neglijând grav respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor băștinași. În planul strategic sus menționat păpușa fiind „transnistria”, sau o putem include chiar și pe Republica Moldova ca stat integral în lista „pionilor tampon” ai Federației Ruse în caz de conflicte internaționale.

Conținut

În literatura de specialitate doctrinarii autohtoni sau expus nemijlocit asupra tematicii cercetate, prin cercetări științifice, studii ale organizațiilor, asociațiilor nonguvernamentale, cercetări monografice, dar toate acestea sunt lăsate în umbră.

În autoproclamata regiune transnistreană, precum nu se respectau drepturile omului acum 25 de ani în urmă, se încalcă la fel, dar poate și mai grav de ex: dreptul la un proces echitabil, dreptul la învățătură, libertatea presei și condiții de siguranță pentru profesia de jurnalist și în secolul XXI.

Această cercetare își propune ca întrebările retorice să obțină totuși un răspuns. De ce se permite încălcarea drepturilor elementare ale omului pe teritoriul unui continent care se consideră, în

mare măsură, democratic? De ce se permite, în general, existența unei astfel de ”RMN”? Interesele cui sunt protejate în această palmă de pământ?

Comportamentul autorităților respective fiind condamnat de către un șir de ONG-uri semnatare din Republica Moldova, care sunt: Centrul pentru Jurnalism Independent, Asociația Presei Independente, Centrul de Investigații Jurnalistice, Comitetul pentru Libertatea Presei, Asociația Presei Electronice, Centrul „Acces-Info”, Uniunea Jurnaliștilor din Moldova, Centrul Tânărului Jurnalist din Moldova [1].

Violarea drepturilor omului se exprimă des prin abuzuri și violență, manifestată într-un mod deschis, reprezentanții ONG-urilor care au încercat să releve ororile comise în regiunea separatistă au simțit asta pe propria piele. De ex: În ziua alegerilor din autoproclamata republică transnistreană, a fost reținută Valentina Ursu, reporter al postului de radio „Europa Liberă”, Biroul de la Chișinău, timp de trei ore de către miliția locală. Motivul arestării jurnalistei ar fi fost fotografierea de către ziaristă a unei secții de votare din regiunea în scopul realizării unui reportaj.

Referitor la faptul, că violența reprezintă un element de bază al criminalității violente, este specificat și în lucrările multor autori ca: А.И. Долгова, care specifică că criminalitatea violentă „este o combinație a crimelor care se caracterizează prin folosirea violenței penale” [2, p. 560].

Noi susținem opinia sus menționată, dar o considerăm prea laconică, incompletă, de aceea dorim să includem și anumite rezerve: *„nu considerăm relevant faptul că se include doar violența penală, ar fi logic să fie înglobată în noțiunea „criminalității violente” și alte forme de violență (de ex: violență contravențională, delictele) care în forma lor inițială sunt cu un grad redus de prejudiciabilitate, dar în viitor datorită nesoluționării violenței reduse să se agraveze transformându-se în varianta violenței penale”*.

В.Д. Малков care definește criminalitatea violentă ca o totalitate de infracțiuni, comise cu folosirea forței fizice sau cu amenințarea folosirii acesteia, având scopul principal imediat de a priva o persoană de viață sau de a-i dăuna sănătății acesteia,

libertății fizice, integrității corporală (inclusiv sexuale) împotriva voinței sale, precum și a altor persoane, care au săvârșit crime o anumită perioadă pe un anumit teritoriu [3, p. 232] și Э.Ф. Побегайло care deasemenea se expune precum că criminalitatea violentă reprezintă „o formă de patologie socială cu un grad ridicat de pericol public, exprimată prin reproducerea constantă și relativ masivă a unor acte de violență fizică și psihică, interzise de legea penală, împotriva unei persoane [4, p. 72]”.

Criminalitatea violentă rămâne și astăzi o întrebare primordială, ridicându-se în ultimul secol la rang global [5, p. 54]. Autorul Г. Шнайдер, în lucrarea sa, specifică că criminalitatea se dezvoltă pe ciclu în formă de valuri: ea crește, scade, apoi iar crește pe o perioadă de la 50 la 100 ani [6, p. 154]. Adaptând opinia autorului Г. Шнайдер la contextul Transnistriei vom menționa că suntem la 25 de ani de evoluție a unui conflict, cu izbucniri violente, etapa incipientă a criminalității violente în ascensiune. Nesoluționarea conflictului transnistrean va mări continuu volumul butoiului cu pulbere.

Este „strigător la cer” faptul că regiunea transnistreană este un focar perpetuu al ilegalităților, al „paradoxurilor juridice”, și al sancțiunilor europene actuale ce afectează vectorul politic/european al întregii țări. RMN fiind o parte componentă a Republicii Moldova se subordonează altor dogme, ideologii cu reminescente sovietice care afectează parcursul democratic al țării.

Reiterăm opiniile autorului Anatolii Baronin, într-un articol despre eventualele „Scenarii ale Rusiei pentru Transnistria”, intitulat: „**Scenariul infiltrării**”: „Se prea poate ca Moscova să abandoneze Transnistria, în cazul în care situația din Jurul Federației se deteriorează. Dar acest lucru se va întâmpla doar în condiții de autonomie integrală și păstrând integritatea leadearship-ului local. *„Transnistria ar putea să devină o zonă cu statut special, parte din Moscova”*, spune Grigori Karasin, numărul doi în Ministerul Rus de Externe. Încercarea de a infiltra Transnistria în sistemul guvernamental actual din Moldova ar pune capăt parcursului său european. Dacă scenariul este implementat, un plus de 0,4 milioane de cetățeni transnistreni vor fi integrați în sistemul electo-

ral din Moldova totalizând în jur de 2,7 milioane de oameni. În consecință, electoratul transnistrean ar avea o putere electorală de 12.9%. acest lucru ar oferi oportunitatea de a răsturna balanța de putere în favoarea forțelor proruse și ar crește probabilitatea formării unor guverne proruse la Chișinău care vor bloca procesul de integrare europeană și apropierea de România. Pe termen mediu, scenariul „calului troian” este o posibilitate foarte plauzibilă [7, p. 9]”. În fine, conchidem că nimic în „latifundia enigmatică secesionistă” nu se „întâmplă întâmplător...”

Autorii acestui studiu menționează că în esență vorbim despre un spectru larg de ilegalități care sunt comise fără întrerupere în spațiul din stânga Nistrului. Ilegalități ce sunt sub „protecționism rusesc”. Unde sub mantia Federației Ruse practic asistența juridică în regiunea separatistă din stânga Nistrului privind combaterea fenomenelor ilegale devine inefficientă sau chiar este echivalent cu zero.

Apărarea și promovarea drepturilor omului în interiorul țării dar și în afara acestuia este un deziderat care nu poate fi atins fără instituțiile-cheie cu mandate clare în domeniu, consolidate și accesibile. La acest capitol este de menționat că instituția națională de protecție a drepturilor omului – Oficiul Avocatului Poporului (OAP) – întâmpină dificultăți în realizarea deplină a atribuțiilor sale de apărare și promovare a drepturilor și libertăților omului. Au fost apreciate drept problematice aspectele legale ce țin de funcționalitatea Avocatului Poporului pentru drepturile cetățenilor din regiunea separatistă transnistreană.

Noi susținem fervent faptul că sorgintea tuturor abuzurilor, nelegiuirilor în regiunea separatistă transnistreană este creată de siguranța ce o dețin organele anticonstituționale/miliția locală, dar siguranța acestor forțe este alimentată de sprijinul „fratelui mai mare”, și suplimentar de munițiile ce le-au căpătat ca moștenire, plus eventualele implicații ale forțelor separatiste.

Actualmente respectarea neutralității de către forțele separatiste proruse este neglijată, deși a fost semnat anterior Pactul Snegur-Ielțîn. În perioada de criză președintele Federației Ruse, Boris Ielțîn și președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur au semnat „*Convenția cu privire la principiile de reglementă-*

rii pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova”. Potrivit unui articol din această Convenție, Unitățile Armatei a 14-a a forțelor Armate ale Federației Ruse, dislocate în Republica Moldova, vor respecta cu strictețe neutralitatea [8].

Potrivit statisticii privind violările drepturilor omului constatate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare – CtEDO), în hotărârile care vizează Republica Moldova din perioada 1997–2016, una dintre cele mai frecvente încălcări ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) se referă la dreptul la libertate și siguranță (art. 5), ocupînd locul trei în clasamentul violărilor drepturilor omului comise de către autoritățile naționale, cu o rată de 14% din numărul total al hotărârilor de condamnare.

CtEDO a înregistrat, în anul 2016, 839 de cereri îndreptate împotriva Moldovei. Numărul cererilor raportat la populația țării este foarte mare, susțin experții, R. Moldova fiind pe locul șapte din cele 47 de țări membre ale Consiliului Europei. Până la 31 decembrie 2016, CtEDO a pronunțat 339 de hotărâri în cauze moldovenești. La acest capitol devansăm Spania, Germania, Olanda, deși aceste țări au devenit parte a Convenției Europene nu în 1997, când a devenit parte RM, ci cu mult mai înainte, iar populația acestor țări este mult mai numeroasă decât cea a RM. Din țările membre ale CSI, RM nu întrece doar Ucraina și Federația Rusă.

„În hotărârile pronunțate în 2016, CtEDO a constatat 31 de violări ale Convenției Europene a Drepturilor Omului. Acestea se referă în special la două articole – încălcarea dreptului la un proces echitabil și maltratarea sau recurgerea la forța excesivă de către exponenții statului. Printre cele mai importante hotărâri pronunțate în 2016, din punct de vedere juridic ce au tangențe cu regiunea separatistă, se numără cauza lui Boris Mozer împotriva Federației Ruse și a R. Moldova, este o cauză complexă referitoare la violarea drepturilor omului, care a avut loc în perioada 2008-2010. Curtea de la Strasbourg a identificat violarea mai multor articole, inclusiv a dreptului de a nu fi supus torturii, a dreptului la viața privată, dreptului la confesiune și, cel mai important, a fost comis un atentat la libertatea și siguranța persoanei. În această cauză Curtea

a constatat o violare a drepturilor omului din partea Federației Ruse, în același timp însă a constatat că și RM are jurisdicție, are obligații și autoritățile RM trebuie să întreprindă anumite acțiuni pentru a stopa astfel de ilegalități. Totodată Curtea a constatat că așa-numitele instanțe de judecată din regiunea transnistreană nu au legitimitate de a dispune arestul persoanelor, și aceasta este o constatare foarte importantă”, Curtea subliniază că nici instanțele din RMN, nici, implicit, orice altă autoritate din RMN nu puteau dispune ca reclamantul să fie „arestat și reținut [legal]”, în sensul art. 5 § 1 lit. c) din Convenție. În consecință, detenția reclamantului, care s-a bazat pe ordonanțele emise de instanțele din RMN, nu a fost legală, în sensul acestei dispoziții [9, pct.150, p.42]. CtEDO a notat că, până la prezentarea informațiilor cu privire la organizarea „sistemului judiciar” din regiunea transnistreană, ea nu acceptă legalitatea actelor emise de „judecătorii” din acel „sistem”.

Potrivit agenției „INFOTAG”, președintele Asociației Promo-LEX, Ion Manole a spus că: „Transnistria este „o gaură neagră”, un teritoriu unde nu sunt garantate drepturile fundamentale ale omului”, într-o conferință de presă, aceasta o confirmă decizia emisă de CtEDO privind recursul cetățeanului RM, Boris Mozer, împotriva Moldovei și Rusiei. În acesta se vorbește că în cazul Mozer au fost încălcate cel puțin cinci drepturi garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Vladislav Gribincea consideră că cetățenii ajung să se adreseze la CtEDO în special din cauza neîncrederii pe care o au în justiția moldovenească. La fel avocatul menționează despre decalajul credibilității justiției: „în anul 2008, aveam o încredere în justiție de peste 30%, atunci în 2016 avem doar 8% încredere în justiție. Se observă o înrăutățire a gradului de protecție a drepturilor omului pe parcursul ultimului an”.

Autorul acestui studiu menționează grave încălcări privind realizarea „dreptului la un remediu efectiv”, perțară reiterăm că în zona autoproclamatei regiuni transnistrene situația este similară. Conform art.13 al CtEDO: *„Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul de a se adresa efectiv unei instanțe naționale, chiar și*

atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale” [10, art. 13].

Alexandru Postică, în calitate de director de programe Promo-Lex, a precizat că 25% din toate cazurile comunicate la CtEDO sunt cauze înaintate de victimele abuzurilor comise în stânga Nistrului și sunt îndreptate atât împotriva Republicii Moldova, cât și a Federației Ruse. Astfel, pe parcursul anilor Republica Moldova este reclamată sistematic la Curtea Europeană pentru încălcarea drepturilor omului în Transnistria, ca de exemplu:

➤ Ilașcu și alții v. Republica Moldova și Federația Rusă (hotărârea din 08.07.2004);

➤ Ivanțoc și alții v. Republica Moldova și Federația Rusă (hotărârea din 15.11.2011).

➤ Catan și alții v. Republica Moldova și Federația Rusă (hotărârea din 19.10.2012);

➤ Mozer v. Republica Moldova și Federația Rusă (hotărârea din 23.02.2016);

➤ Turturica și Casian v. Republica Moldova și Federația Rusă (hotărârea din 30.08.2016).

➤ Mangîr și alții c. Moldovei și Rusiei, cererea nr. 50157/06. Cauza se referă la detenția ilegală și maltratarea reclamanților în ”Republica Moldovenească Nistreană” („rmn”).

➤ Sandu și alții c. Moldovei și Rusiei, cererile nr. 21034/05, 41569/04, 41573/04, 41574/04, 7105/06, 9713/06, 18327/06, 38649/06. Cauza vizează plângerile a 1646 reclamanți individuali și trei companii, cărora le-a fost îngrădit accesul la loturile de teren deținute sau arendate în regiunea separatistă „Republica Moldovenească Nistreană” („rmn”) sau au suferit alte restricții.

➤ Bobeico și alții c. Moldovei și Rusiei, cererea nr. 30003/04, prin care a constatat că Federația Rusă a violat drepturile reclamanților la educație garantate de Articolul 2 din Protocolul Adițional nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

➤ Stomatii c. Moldovei și Rusiei, cererea nr. 69528/10. Cauza se referă la moartea fiului reclamantei, în timp ce efectua serviciul militar obligatoriu în armata „Republicii Moldovenești Nistrene” („rmn”).

➤ Kolobychko c. Moldovei, Rusiei și Ucrainei, cererea nr. 36724/10. Cauza se referă la moartea fiului reclamantului, în timp ce efectua serviciul militar obligatoriu în armata „Republicii Moldovenești Nistrene” („rmn”).

➤ Hotărârile pronunțate pe cazuri concrete precum sunt cele ale jurnalistului Ernest Vardanean și inspectorului fiscal Ilie Cazac. Vardanean și Apcov contra Moldovei și Rusiei și Soyma contra Moldovei, Rusiei și Ucrainei se referă la interzicerea torturii și tratamentelor inumane, încălcarea dreptului la libertate și siguranță și la un proces echitabil (publicate Hotărârile pe data de 30 mai 2017).

➤ Cazul Alexandru Draci c. Moldovei și Rusiei, Cazul Andrian Braga c. Moldovei și Rusiei Ambele cauze vizează preținsele aresturi ilegale și condiții inumane de detenție în autoproclamata „republică moldovenească nistreană” („rmn”). Invocând articolul 3 din Convenției,...etc.

Totodată, există la Curte alte peste 50 de dosare împotriva Republicii Moldova, care vizează încălcarea drepturilor omului în Transnistria. În cauzele examinate la Curte, care vizează încălcările drepturilor omului din regiunea transnistreană, Rusia a fost condamnată cu sume mai mari decât Republica Moldova.

Curtea a admis faptul că „răspunderea unui stat pentru cele petrecute pe teritoriul său poate fi restrânsă în circumstanțe extraordinare, atunci când statul este împiedicat să își exercite suveranitatea pe o parte a teritoriului său. Totuși, Curtea a considerat că și în cazul în care un stat nu își poate exercita jurisdicția asupra unei părți a teritoriului, acesta rămâne responsabil pentru cele întâmplate în acea zonă, în măsura în care se poate vorbi despre pasivitatea sa, care poate să fie interpretată ca fiind o acceptare a actelor unei autorități auto-proclamate”. În cauzele depuse, reclamantii afirmă că la nivel regional mecanismele nu sunt unele eficiente și legale. Din aceste considerente, răspunderea îi revine în primul rând Republicii Moldova, pentru că acest teritoriu îi aparține și Guvernul este obligat să ia toate măsurile pentru a curma situațiile similare. Curtea a pronunțat deja mai multe hotărâri în care a menționat că Rusia este responsabilă de ceea ce se întâmplă în Transnistria, iar Republica Moldova poate să răspundă doar în cazul în care cu-

noaște despre existența unor încălcări ale drepturilor omului și nu face nimic pentru a remedia situația.

De menționat că prin hotărârea Parlamentului nr. 1298 din 24 iulie 1997 a fost ratificată Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, precum și unele protocoale adiționale la această convenție, cu următoarele declarații și rezerve: 1. Republica Moldova declară că nu va putea asigura respectarea dispozițiilor Convenției în ce privește omisiunile și actele comise de organele autoproclamatei republici nistrene pe teritoriul controlat efectiv de ele până la soluționarea definitivă a diferendului din această zonă [11, p. 15].

Cât privește executarea deciziilor CtEDO, Federația Rusă pasează vina pe autoritățile de la Tiraspol existând o problemă, în special în regiunea transnistreană, având în vedere că Federația Rusă consideră aceste cazuri politizate. Kremlinul s-a conformat doar în cazul lui Vadim Pisari, tânărul omorât la postul de pacificare din preajma s. Pârâta. După ce CtEDO a constatat în 2015 violarea dreptului la viață, Rusia a achitat despăgubiri familiei tânărului și a dispus redeschiderea urmăririi penale în privința soldatului care a împușcat.

În celelalte cazuri, FR refuză să plătească compensații, motivând că nu poartă nicio răspundere pentru acțiunile autorităților transnistrene, deși Curtea Europeană a opinat că pentru ceea ce fac autoritățile din stânga Nistrului este responsabilă direct această țară.

Ziarele de la Chișinău scriu și astăzi despre teroarea de la Tiraspol și despre ororile la care sunt supuși cei care îndrăznesc să gândească altfel decât Sistemul. Persecutați sunt și cei care se întâmplă să cunoască mai multe limbi străine, acuzați fiind de... spionaj.

Sunt cunoscute la fel cazuri despre jurnaliști care au primit viza pentru doar 3 ore, un termen evident mic pentru a colecta materialele unui reportaj.

La fel menționăm despre traficul de armament care se desfășoară nestingherit în Tighina și în toată Transnistria sau despre miliardele de dolari ale fiului ex-președintelui transnistrean Igor Nicolaevici Smirnov.

Sunt depistate sistematic cazuri de agresiune a promotorilor limbii române și a culturii antiruse... Acte huliganice îndreptate în privința persoanelor ce vorbesc limba română, persoana intervievată fiind în calitate de martor ocular la înjunghierea unui trecător, vorbitor de limba română în prezența vorbitorilor de limba rusă.

Menționăm despre circulația mai multor limbi în regiunea separatistă, acestea considerându-se „oficiale” și despre tendința eliminării limbii române din regiunea separatistă prin metode evident antidemocratice.

Tendința rusificării populației predomină în regiune și se accentuează ideea unificării acesteia cu „țara mamă” – Federația Rusă, bazat pe un referendum efectuat aproximativ cu 10 ani în urmă, care la fel nu este recunoscut la nivel internațional.

Iar mai nou putem releva și ideile repromovate de către liderul separatist Vadim Krasnoselski. Astfel, separatiștii de la Tiraspol au anunțat, prin vocea președintelui autoproclamatei „Republicii Moldovenești Nistrene”, că vor deschide o reprezentanță diplomatică la Moscova. Decizia a fost luată de Vadim Krasnoselski, liderul nerecunoscut internațional de la Tiraspol, fiind vorba de o „reprezentanță a președintelui Transnistriei”.

Potrivit lui Krasnoselski, reprezentanța se va ocupa de consolidarea cooperării cu Duma de Stat, camera inferioară a parlamentului rus, de problemele legate de relațiile economice, precum și de acordarea de asistență consulară pentru transnistreni. Anterior Rusia nu a recunoscut oficial Transnistria, dar a deschis un consulat la Tiraspol, în ciuda opoziției autorităților de la Chișinău [12]. Liderul separatiștilor a anunțat și numele șefului reprezentanței: Alexandr Karaman, fost vicepresedinte în Transnistria. Acesta, ocupase funcții și în republica separatistă pro-rusă Donețk din estul Ucrainei, și aceasta nerecunoscută internațional.

Mariana Caliga drept incipit pentru articolul ei despre „Transnistria”, utilizează un fragment tragic, plin de groază și atrocități care reflectă situația reală cu care operau în zonele și în timpul respectiv. „Noaptea am fost treziți de bătaii puternice în uși și ferestre. Casa ne era înconjurată de soldați înarmați cu puști automate.

Ne-au poruncit să ne îmbrăcăm, să luăm ceva de mâncare și să ne suim în mașina ce ne aștepta la poartă. Evadarea era imposibilă, căci eram amenințați cu moartea. Am fost duși la cea mai apropiată gară, unde am fost urcați în vagoane de cărat vite și duși-duși zile în șir acolo unde ne așteptau suferințe groaznice și neexplicabile...”, care-l cataloghează ca fiind o crimă.

Cum menționează autorul citat supra, sunt dureroase istorii ale „raiului sovietic”. Înțeleg clar este o crimă, e o rușine pentru întreaga gintă omenească, e un val ce a distrus adevărul, a trezit numai bocete infernale și suferințe incredibile.

Din primul an al puterii sovietice, poporul nostru a purtat o cruce, pusă de „eliberatorii comuniști”, e o cruce ce a fost o presiune insuportabilă. A fost un toiag al tragediilor, suferințelor dus în genunchii roșii până la sânge [13, p. 9].

Menționăm că nu sunt singulare cazurile, de sfidare a drepturilor omului în acest teritoriu, deși vorbim despre perioade diferite metodele evident nu s-au schimbat în regiunea respectivă.

Sistematic apar probleme la vamă, mai ales la ieșirea din țară, au fost situații când li s-au cerut explicații pentru infracțiuni... inventate. Situații evidente de abuz din partea autorităților regiunii separatiste din Stânga Nistrului, (de genul: Rețineri ilegale, interviuri suplimentare, restricționări excesive cu privire la deplasarea cetățenilor etc).

Un alt caz de rezonanță a fost în 2006, când o bombă a explodat într-un autobuz din Tiraspol, ucigând 8 persoane, evenimentul răcind și mai mult relațiile cu Republica Moldova, aceasta fiind acuzată de terorism. Moldovenii au răspuns prompt ca cel mai probabil vreun traficant de armament și-a scăpat de sub control „marfa” din dotare.

Domnișoara XXXX (persoana ce a fost implicată nemijlocit în cazurile respective fiind elevă a regiunii separatiste „RMN”) relatează unul din episoadele de groază ce s-a petrecut în anii de școală în anii 2004-2006: „Fiind elevă, am asistat la amenințările aduse dascălilor mei ce vorbeau în limba română, am văzut cum ei au fost bruscați de către reprezentanți ai miliției locale, plus la aceasta li s-au interzis altor persoane să contacteze cu ei, să li se

aducă mâncare sau ceva de băut, fiindcă ei se aflau ca pază în incinta școlii și nu permiteau să fie distruse bunurile...”

La fel în urma unor interviuri concrete în privința unor persoane ce-și păstrează anonimatul, dar cunosc situația pe interior al regimului separatist prorus, au relatat că în regiune, au fost unele incidente precum deconectarea curentului electric la sediul școlilor.

Sunt situații în care se operează cu așa procedeu pașnic – „deconectarea curentului electric” a fost utilizat pe larg pentru curmarea respectării valorilor naționale și elogiarea simbolurilor de stat, de ex: în zilele cu o conotație solemnă desfășurate la școli, s-a interzis ascultarea imnului de stat al Republicii Moldova.

Nu ar fi corect să lăsăm în umbră incidentele referitor la școlile ce activează în limba română, hărțuirea personalului pedagogic, a studenților, amenințările pe adresele acestora etc. Intenția de vandalizare a bunurilor statului administrate de școlile respective era expusă într-un mod demonstrativ/deschis, fără mari reticențe.

Încălcarea dreptului la educație pentru elevii celor opt școli cu predare în grafia latină, unde învață circa 2000 de elevi, din regiunea transnistreană a devenit o normă după ani de abuz din partea administrației din stânga Nistrului, acest fapt este constatat prin acțiuni concrete (Disponem de suport factologic care ar confirma cele afirmate de studiul respectiv).

„Și în acest an careul a fost unul mai puțin solemn în aceste instituții de învățământ”- cu așa incipit se vorbește într-un articol publicat pe internet în anul 2017, ceea ce confirmă faptul că se repetă procedura anilor 2004-2006.

Unii dintre directori fiind preîntâmpinați la telefon despre interzicerea intonării imnului de stat și a arborării drapelului.

Reprezentanții Promo-Lex declară că prin prezența lor la evenimentele de deschidere a anului școlar, reprezentanții miliției continuă să intimideze elevii și profesorii. În anul menționat, ei au putut fi observați la Gimnaziul din s. Corjova, Liceul Teoretic „Lucian Blaga” din Tiraspol, dar și Gimnaziul din s. Roghi.

De menționat este că la Gimnaziul din s. Roghi s-au deplasat un număr mai mare de milițieni, comparativ cu anii precedenți, în

preajma instituției au fost observate trei autovehicule și aproximativ 10 reprezentanți ai miliției.

Studiul efectuat de către Asociația Promo-Lex amintește că, situația școlilor cu predare în grafia latină din regiunea transnistreană rămâne una critică. La aproape 7 ani de la pronunțarea Hotărârii CtEDO în cauza Catan și alții, aceasta rămâne executată. Prin Hotărârea CtEDO din data de 19.10.2012 a recunoscut violarea Articolului 2 Protocol 1 – Dreptul la Educație în raport cu Federația Rusă. Cauza s-a referit la plângerea depusă de către părinții și copiii vorbitori de limba română din Transnistria cu privire la efectele unei politici de limbă, adoptată în 1992 și 1994 de către regimul separatist, care interzice utilizarea alfabetului latin în școli și măsurile ulterioare luate pentru a impune această politică. Aceste măsuri includeau evacuarea forțată a elevilor și profesorilor din școlile cu predare în limba română, precum și închiderea forțată a școlilor și redeschiderea acestora în alte locații. Curtea a constatat încălcarea articolului 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție (dreptul la educație) de către Federația Rusă [14, pct. 4, p. 56].

Referitor la situația analizată în privința instituțiilor de învățământ s-a expus și Ion Iovcev, directorul Liceului Teoretic „Lucian Blaga” din Tiraspol. Astfel, el menționează: „Zilnic, cele opt școli cu predare în limba română se confruntă cu o atitudine discriminatorie din partea autorităților din stânga Nistrului: mărirea prețului la chirie, sedii confiscate, interdicția de a aduce manuale noi, tehnică sau produse alimentare din dreapta Nistrului, obstacole la libera circulație a elevilor și profesorilor, interdicția de a intona imnul de stat al R. Moldova și de a arbora Tricolorul pe sediile școlilor” [15].

În viziunea autorilor prezența instituțiilor de stat în „stat” autoproclamate la fel sunt în sine o ilegalitate, de ex: Autoritatea emitentă intitulată „Banca Republicană Transnistreană” este banca centrală a autoproclamatei Republici Moldovenești Nistrene. Ea emite propria monedă, rubla transnistreană, precum și o serie de monede comemorative de aur și argint, printre care și seria *Oameni de seamă ai Transnistriei*.

Presupusa valută „rublă transnistreană” nu are nicio valoare în afara țării RMN. Pentru a putea cumpăra ceva în regiunea separatistă, trebuie să schimbi banii (se pot schimba euro, dolari și lei moldovenești) în ruble transnistrene, la un curs care nimeni nu știe exact cum se calculează.

Monopolul asupra magazinelor, benzinăriilor, televiziunii, și multe altele, omit concurența loială și productivă, sunt neglijate legitățile unei piețe libere de desfacere.

Lipsa organelor de control – cele ce au statutul similar Consiliului Concurenței, reprezintă o formă gravă de constrângere nejustificată a valorilor democratice, o inhibare a progresului și în ansamblu o generarea a unui colaps statal. Injecțiile financiare din partea Federației Ruse va fi deajuns pentru clasele politice dominante pentru a suprima voința cetățenilor din clasele de mijloc.

Implimentarea politicii improprie pentru RMN va asigura într-un final procesul de dezvoltare: „din stadia de stagnare se va ajunge la involuție totală” .

Cenzura excesivă, propaganda pro-rusă sunt crime contra statalității, integrității și unității teritoriale a Republicii Moldova, în esență sunt elemente ale unor fapte penale de genul: „uzurpării puterii de stat” – catalogată de legea fundamentală drept o crimă cu u prejudiciu incontestabil față de popor. Astfel, conform art. 2 aln.(2): „Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului” [16, art. 2, aln.(2)].

Concluzii

Într-un final conchidem că respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană reprezintă o problemă majoră, cauzând efecte negative asupra dezvoltării societății, și rămîne o provocare în vederea garantării drepturilor omului la scara întregii țări. Spre deosebire de problemele menționate anterior, asigurarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană este împiedicată de lipsa unui control efectiv asupra teritoriului din stînga Nistrului.

Lipsa unui astfel de control a determinat crearea unui sistem paralel și separat de sistemul constituțional național și care generează numeroase încălcări ale drepturilor omului. Chiar dacă problemele din regiune se discută la diverse forumuri cu conotații politice, chestiunea respectării drepturilor omului în această regiune trebuie separată de discuțiile în orice formate cu implicarea politicului.

Republica Moldova trebuie să întreprindă acțiuni concrete în vederea neadmiterii încălcării drepturilor omului la unele categorii speciale de populație din regiune: persoanele aflate în detenție, pacienții instituțiilor psihoneurologice [17], elevii care își fac studiile în instituțiile cu predare în grafia latină, supuși unor presiuni și intimidări tot mai acerbe din partea administrației de facto a regiunii și a susținătorilor ei.

Fortificarea capacităților Oficiului Avocatului Poporului trebuie să se manifeste prin acțiuni de promovare a drepturilor omului pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Este absolut necesară dezvoltarea societății civile în regiunea transnistreană, autoritățile constituționale avînd obligația de a asigura un climat favorabil activității acesteia și de a susține organizațiile care depun eforturi să desfășoare activități de promovare a drepturilor omului în regiune [18].

Republica Moldova trebuie să accelereze într-un ritm constant eforturile pe toate segmentele disponibile și în toate formatele posibile pentru a persevera în demersurile sale vizînd aplicarea legislației naționale pe întreg teritoriul țării. Autoritățile naționale dacă nu întreprind metode de curmare a criminalității din regiune, măcar este obligată să oprească Moscova în posibilitatea destabilizării situației din regiunea separatistă întorcînd conflictul înghețat la faza sa activă. Acest lucru poate fi obținut prin eliminarea fabricării unei crize economice și sociale la Tiraspol.

În același timp autoritățile constituționale ale Republicii Moldova trebuie să combată propaganda prorusă, prin încurajarea campaniilor „*STOP FALS*” – *Portalul care te protejează de falsuri și manipulări mediatice*” în care se vehiculează existența unor pretinse invazii militare a teritoriului transnistrean. Avînd în vedere controlul rusesc asupra presei din Transnistria, criza eco-

conomică va fi prezentată drept o consecință a politicilor neprietenoaseale Chișinăului și Kievului, urmată de o invazie camuflată a Federației. Încurajarea acțiunilor de genul „STOP FAKE”, eliminarea a „FAKE NEWS” și accentuarea dezinformării în privința forțelor nonguvernamentale Ucraina care lansează mesaje similare de propagandă ar fi o soluție pe termen lung.

Restabilirea și păstrarea dialogului cu actorii-cheie ai procesului de negocieri ar fi un pas spre soluționarea problemelor din regiune, și s-ar stabili un echilibru statal, plus un garant al respectării drepturilor omului și eliminării cazurilor de criminalitate violentă.

Referințe bibliografice:

1. „În Transnistria se încalcă drepturile omului”. Articol în: Moldova.org. <https://www.moldova.org/in-transnistria-se-incalca-drepturile-omului-227139-rom/> (accesat 10.05.2024).

2. Долгова А. И. „Криминология” : Учебник для вузов, 3-е издание, переработанное и дополненное, Москва, 2005.

3. Малков В. Д. „Криминология” : Учебник для вузов, Москва, ЮСТИЦИНФОРМ, 2006.

4. Побегайло Э.Ф. „Насильственная преступность: современные тенденции, перспективы борьбы” // Советское государство и право. 1988. № 9.

5. Gladchi Gh., „Criminologia Generală” // Manual pentru Facultățile de Drept // Museum, 2001.

6. Шнайдер Г. „Криминология”, Москва, 1994.

7. Baronin A. „Scenariile Rusiei pentru Transnistria”, revista22.ro // Nr. 12 // 24-30 martie 2015.

8. „Conflictul transnistrean – războiul care a înghețat acum 25 de ani”. Articol în: Crimemoldova.com. <https://crimemoldova.com/news/history-of-Independence/conflictul-transnistrean-r-zboiul-care-a-nghe-at-acum-25-de-ani/> (accesat 10.05.2024).

9. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului, din 23 februarie 2016 în Cauza Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei (Cererea nr. 11138/10), pct. 150. <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Mozer-impotriva-Republicii-Moldova-si-Rusiei.pdf> (accesat 10.05.2024).

10. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, în vigoare pentru

Republica Moldova din 1 februarie 1998, în Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998), ediție oficială, vol. I, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Chișinău, 1998, art. 13.

11. Studiu Analitic Republica Moldova la 20 de ani de la ratificarea Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale.

12. Transnistria ar putea fi recunoscută oficial ca stat de Kremlin. Noul „președinte” de la Tiraspol cere protecția armatei ruse. Articol în: [stirileprotv.ro](https://stirileprotv.ro/stiri/stirileprotv-special/transnistria-ar-putea-fi-recunoscuta-oficial-ca-stat-de-kremlin-noul-presedinte-de-la-tiraspol-cere-protectia-armatei-ruse.html). <https://stirileprotv.ro/stiri/stirileprotv-special/transnistria-ar-putea-fi-recunoscuta-oficial-ca-stat-de-kremlin-noul-presedinte-de-la-tiraspol-cere-protectia-armatei-ruse.html> (accesat 10.05.2024).

13. Mariana Caliga, „Transnistria”, Constelații Ieșene, anul II, Nr.1(5), martie 2007. Articol conținut în Revista Trimestrială a Organizației Tineret a Depaspartământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu”.

14. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului, (Marea Cameră), Cauza CATAN ȘI ALȚII c. MOLDOVEI ȘI RUSIEI, (Cererile nr. 43370/04, 8252/05 și 18454/06). Definitivă la data: 19 octombrie 2012, pct. 4. <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/04/CATAN-SI-ALTII-RO.pdf> (accesat 10.05.2024).

15. „Primul sunet învăluit în tăcere. Școlilor române din regiunea transnistreană li s-a interzis să intoneze imnul R. Moldova”. Articol în: [zdg.md](http://www.zdg.md). <https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/primul-sunet-invaluit-in-tacere-scolilor-romane-din-regiunea-transnistreana-li-s-a-interzis-sa-intoneze-imnul-r-moldova> (accesat 10.05.2024).

16. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Publicat: 12.08.1994 în Monitorul Oficial Nr. 1., Data intrării în vigoare: 27.08.1994, art. 2, aln.(2).

17. A se vedea „Raportul privind drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, de Thomas Hammarberg, expert superior al ONU, din 14 februarie 2013. <https://assets.documentcloud.org/documents/889086/raport-onu-drepturile-omului-in-transnistria.pdf> (accesat 10.05.2024).

18. Raportorul special al ONU pentru situația apărătorilor drepturilor omului Michel Forst, împreună cu alți raportori speciali ai ONU, și-a exprimat îngrijorarea cu privire la procedura penală inițiată de către serviciile de securitate de la Tiraspol și aplicarea „măsurilor speciale de investigații” împotriva membrilor Promo-LEX.

IMPACTUL INFRASTRUCTURII LOCALE ȘI AL ASIGURĂRII LOGISTICE ASUPRA EFICACITĂȚII OPERAȚIONALE A TRUPELOR RUSE ÎN BASARABIA: LECȚII DIN ISTORIA MILITARĂ ȘI IMPLICAȚII PENTRU SECURITATEA REGIONALĂ ÎN SECOLUL AL XIX-LEA ȘI ÎN PREZENT

Liubovi LUCHIANIC,
doctorandă, Academia Militară a Forțelor Armate "Alexandru cel Bun",
or. Chișinău, Republica Moldova

Rezumat: Acest articol explorează interconexiunea dintre infrastructura locală, logistica militară și eficacitatea operațională a trupelor ruse în Basarabia, cu accent pe perioada Războiului Ruso-Turc din 1877-1878 și implicațiile acestora pentru securitatea regională contemporană. Se analizează rolul crucial al logisticii în operațiunile militare, evidențiind importanța infrastructurii militare și civile în eficacitatea operațională. De asemenea, se explorează disponibilitatea și utilizarea resurselor locale în sprijinul logisticii militare, cu exemple concrete din istoria militară a Basarabiei. Se discută experiențele și lecțiile învățate din Războiul Ruso-Turc din 1877-1878, evidențiind conexiunea dintre logistica adecvată și succesul în bătălii, precum și impactul infrastructurii și al resurselor locale asupra rezultatelor militare. În final, se examinează implicațiile acestor lecții pentru securitatea regională contemporană, subliniind importanța adaptării infrastructurii și a resurselor locale la cerințele actuale ale securității regionale.

Abstract: This article explores the interconnection between local infrastructure, military logistics and operational effectiveness of Russian troops in Bessarabia, focusing on the period of the Russo-Turkish War of 1877-1878 and their implications for contemporary regional security. It examines the crucial role of logistics

in military operations, highlighting the importance of military and civilian infrastructure in operational effectiveness. It also explores the availability and use of local resources in support of military logistics, with concrete examples from the military history of Bessarabia. It discusses experiences and lessons learned from the Russo-Turkish War of 1877-1878, highlighting the connection between proper logistics and success in battles, as well as the impact of infrastructure and local resources on military outcomes. Finally, the implications of these lessons for contemporary regional security are examined, highlighting the importance of adapting local infrastructure and resources to current regional security requirements.

Cuvinte cheie: Infrastructură locală, logistică militară, eficacitate operațională, trupe ruse, Basarabia, Războiul Ruso-Turc din 1877-1878, securitate regională, secolul al XIX-lea, prezent.

Problema cercetării practice. Acest articol își propune să examineze impactul concret al infrastructurii locale și al logisticii militare asupra eficacității operaționale a trupelor ruse în Basarabia, în contextul Războiului Ruso-Turc din 1877-1878. Obiectivul principal este de a identifica lecții valoroase din această campanie militară care pot fi aplicate pentru a îmbunătăți securitatea regională contemporană.

Analiza va fi structurată pe următoarele axe principale:

- **Infrastructura militară și civilă:** Evaluarea stării infrastructurii din Basarabia la acea vreme, inclusiv a drumurilor, podurilor, căilor ferate, depozitelor și spitalelor, și analiza impactului acestora asupra mobilității, aprovizionării și capacității de operațiuni a trupelor ruse.

- **Resurse locale:** Identificarea resurselor locale disponibile (hrană, furaje, materiale de construcții, cai, boi etc.) și analiza modului în care au fost mobilizate și utilizate de către armata rusă.

- **Logistica militară:** Examinarea organizării și gestionării logisticii militare rusești în campania din Basarabia, evidențiind provocările logistice, strategiile de depășire a acestora și rolul transportului feroviar, maritim și terestru.

– **Eficacitate operațională:** Analiza influenței infrastructurii, resurselor locale și logisticii militare asupra eficacității operaționale a trupelor ruse în bătălii, cu exemple concrete și identificarea greșelilor logistice și a consecințelor acestora.

– **Implicații pentru securitatea regională contemporană:** Extragerea lecțiilor învățate din Războiul Ruso-Turc din 1877-1878 și adaptarea acestora la contextul actual al securității regionale în Europa de Est. Formularea de recomandări pentru îmbunătățirea infrastructurii și logisticii militare în regiune pentru a spori eficacitatea operațională și a consolida securitatea regională.

Obiectul cercetării. Interconexiunea dintre infrastructura locală, logistica militară și eficacitatea operațională a trupelor ruse în Basarabia (1877-1878) și implicațiile pentru securitatea regională contemporană. Acest articol va contribui la o înțelegere mai profundă a relației complexe dintre infrastructură, logistică și eficacitate operațională în context militar, cu aplicații practice în domeniul securității regionale. Lecțiile învățate din Războiul Ruso-Turc din 1877-1878 pot fi valoroase pentru planificarea și desfășurarea operațiunilor militare în contextul securității regionale contemporane, contribuind la consolidarea stabilității și securității în regiune.

Ipoteza cercetării. Infrastructura locală adecvată, logistica militară eficientă și o gestionare competentă a resurselor locale au un impact semnificativ și pozitiv asupra eficacității operaționale a trupelor militare, demonstrat prin succesul campaniei militare ruse din Basarabia în Războiul Ruso-Turc din 1877-1878.

Sub-ipoteze:

– Infrastructura locală:

○ Starea infrastructurii locale, inclusiv drumuri, poduri, căi ferate, depozite și spitale, influențează semnificativ mobilitatea, aprovizionarea și capacitatea de operațiuni a trupelor militare.

○ O infrastructură locală bine dezvoltată și întreținută facilitează mișcarea rapidă a trupelor, aprovizionarea eficientă a acestora și desfășurarea cu succes a operațiunilor militare.

– Resurse locale:

○ Resursele locale disponibile, cum ar fi hrana, furajele, materialele de construcții, caii și boii, joacă un rol crucial în sprijinirea logistică a operațiunilor militare.

- Mobilizarea și utilizarea eficientă a resurselor locale pot contribui semnificativ la reducerea dependenței de aprovizionarea externă și la creșterea autonomiei logistice a trupelor militare.

- **Logistica militară:**

- Organizarea și gestionarea eficientă a logisticii militare, inclusiv transportul feroviar, maritim și terestru, sunt esențiale pentru asigurarea aprovizionării trupelor și pentru susținerea operațiunilor militare.

- O logistică militară bine planificată și executată poate contribui decisiv la succesul campaniilor militare.

- **Eficacitate operațională:**

- Sinergia dintre infrastructura locală adecvată, logistica militară eficientă și o gestionare competentă a resurselor locale se traduce printr-o creștere semnificativă a eficacității operaționale a trupelor militare.

- Trupelor dotate cu infrastructură locală bună, resurse locale mobilizate eficient și logistică militară bine organizată le este sporită capacitatea de a îndeplini obiectivele militare și de a obține victorii în lupte.

Scopul cercetării. Acest studiu își propune să ofere o contribuție originală la domeniul studiilor de securitate regională printr-o analiză longitudinală a relației dintre infrastructura locală, logistica militară și eficacitatea operațională. Depășind sfera analizei de caz unic, studiul urmărește generarea de cunoștințe generalizabile aplicabile planificării și desfășurării operațiunilor militare în contextul securității regionale contemporane. Prin urmare, acest studiu are potențialul de a contribui la elaborarea unor strategii militare mai eficiente și la consolidarea stabilității și securității regionale.

Rezultatele cercetării

Infrastructura locală și accesibilitatea teritoriului au jucat un rol crucial în determinarea eficacității operaționale a trupelor ruse în Basarabia, atât în secolul al XIX-lea, cât și în prezent [1]. În perioade de conflict sau ocupație militară, infrastructura locală poate influența în mod semnificativ capacitatea trupelor de a se deplasa rapid și eficient pe terenul de luptă.

De exemplu:

- Drumurile bine întreținute și legăturile feroviare asigură o mobilitate crescută a trupelor și a echipamentelor militare;
- Podurile și rețelele de comunicații eficiente facilitează coordonarea și transmiterea informațiilor în timp real;
- Bazele militare sau depozitele strategice localizate strategic pot oferi suport logistic necesar pentru desfășurarea operațiilor militare.

Aceste aspecte evidențiază importanța infrastructurii locale în susținerea operațiunilor militare și impactul său asupra eficacității trupelor în teren.

Asigurarea logisticii este un alt element esențial care poate influența semnificativ eficacitatea operațională a trupelor ruse în Basarabia [1]. Mobilitatea trupelor, aprovizionarea cu resurse și susținerea operațiilor militare depind în mare măsură de o lanț logistic bine organizat și funcțional. Exemple de elemente logistice critice includ:

- Aprovizionarea cu hrană, apă și combustibil pentru trupele desfășurate în teren.
- Sisteme eficiente de transport pentru deplasarea echipamentelor militare.
- Servicii medicale și de evacuare a răniților pentru menținerea capacității operaționale a trupelor.

O asigurare logistică adecvată poate contribui la creșterea rezilienței trupelor în fața provocărilor operaționale și poate spori eficiența acțiunilor militare desfășurate în teritoriu.

Exemple istorice relevante din perioada secolului al XIX-lea oferă lecții valoroase cu privire la impactul infrastructurii locale și al asigurării logistice asupra eficacității operaționale a trupelor ruse în Basarabia [1]. Aceste exemple pot fi analizate pentru a extrage învățăminte utile pentru securitatea regională în prezent. Infrastructura locală și asigurarea logistică rămân elemente esențiale pentru securitatea regională și în secolul al XXI-lea. Acțiunile militare ale Federației Ruse în regiunea Caucazului (Georgia) și în Ucraina subliniază importanța acestor aspecte în contextul geopolitic actual [4]. Analizarea istoriei militare poate oferi per-

spectiva necesară pentru a înțelege mai bine implicațiile strategice ale infrastructurii locale și logisticii asupra securității regionale în situația actuală.

Există numeroase exemple din istoria militară a Basarabiei [5] care evidențiază impactul infrastructurii locale și al asigurării logistice asupra eficacității operaționale a trupelor rusești. De exemplu, în timpul războiului crimean din secolul al XIX-lea, trupele ruse aveau avantajul unei infrastructuri rutiere dezvoltate, care le-a permis o mobilizare rapidă și o desfășurare eficientă în teren [6]. De asemenea, aprovizionarea adecvată [7] cu echipamente și resurse a contribuit la succesul operațiunilor militare. Pe de altă parte, în timpul războiului sovieto-român din 1941[8], infrastructura distrusă a Basarabiei și deficiențele în asigurarea logistică au influențat negativ eficacitatea trupelor ruse, creând dificultăți în mișcarea și aprovizionarea lor în timpul conflictului.

Exemple relevante care ne oferă prin prisma sa, de ce este importantă infrastructura locală și asigurarea logistică:

– **Războiul Ruso-Turc din 1806-1812:**

○ **Lipsa infrastructurii rutiere:** Trupele ruse au întâmpinat dificultăți semnificative în deplasarea rapidă prin Basarabia din cauza lipsei drumurilor pavate. Un exemplu notabil este campania din 1809, când armata rusă sub conducerea generalului Prozorovski a fost nevoită să avanseze pe jos prin teren accidentat, cu viteze de doar 10-15 km pe zi. Lipsa drumurilor a întârziat semnificativ concentrarea trupelor ruse și a permis otomanilor să organizeze o rezistență mai eficientă[9].

○ **Probleme logistice:** Lipsa magazinelor de provizii și a infrastructurii de transport a dus la deficiențe semnificative în aprovizionarea trupelor cu alimente, muniție și echipamente medicale. Un exemplu ilustrativ este bătălia de la Silistra din 1809, unde trupele ruse au suferit de foamete și boli din cauza lipsei proviziilor [10]. Deficiențele logistice au afectat moralul trupelor și au redus eficacitatea lor în luptă.

○ **Lipsa hărților detaliate:** Lipsa hărților precise ale regiunii a îngreunat planificarea operațiunilor militare și a dus la luarea unor decizii strategice greșite. De exemplu, în timpul campaniei

din 1811, armata rusă a subestimat dificultatea traversării râului Bugeac, ceea ce a dus la pierderi semnificative de vieți omenești și echipamente [11].

– **Primul Război Mondial (1914-1918):**

○ **Rolul crucial al rețelei feroviare:** Rețeaua feroviară din Basarabia a jucat un rol esențial în aprovizionarea trupelor ruse cu provizii, muniție și echipamente medicale. Un exemplu relevant este linia feroviară Chișinău-Odesa, care a fost utilizată intensiv pentru transportul trupelor și materialelor către frontul din est [12]. Dezvoltarea infrastructurii feroviare în secolul al XIX-lea a permis Rusiei să își deplaseze rapid trupele și proviziile spre fronturile din Basarabia și din alte părți ale imperiului.

○ **Vulnerabilitatea infrastructurii la atacuri:** Infrastructura feroviară a devenit o țintă principală pentru forțele inamice. Un exemplu notabil este campania din 1917, când Imperiul Austro-Ungar a lansat o ofensivă în Basarabia și a reușit să captureze și să distrugă mai multe noduri feroviare importante. Distrugerea infrastructurii feroviare a perturbat fluxul de provizii către trupele ruse și a contribuit la retragerea acestora din regiune [13].

– **Al Doilea Război Mondial (1939-1945):**

○ **Utilizarea intensivă a infrastructurii existente:** Germania Nazistă a profitat de rețeaua feroviară și rutieră existentă în Basarabia pentru a-și deplasa rapid trupele și proviziile către frontul din est. Un exemplu relevant este Operațiunea Barbarossa din 1941, când forțele germane au folosit rețeaua feroviară pentru a transporta trupe și tancuri spre Uniunea Sovietică [14]. Infrastructura existentă a permis Germaniei să realizeze surprinderea strategică a Uniunii Sovietice și să avanseze rapid în interiorul teritoriului sovietic.

○ **Importanța controlului asupra nodurilor logistice:** Controlul asupra orașelor cheie din Basarabia, precum Chișinău și Odesa, a fost esențial pentru ambele părți beligerante din cauza infrastructurii lor logistice bine dezvoltate. Un exemplu pertinent este Bătălia pentru Odesa din 1941, unde controlul asupra portului și a nodului feroviar a fost crucial pentru aprovizionarea trupelor sovietice. Ambele părți au luptat cu înverșunare pentru controlul acestor centre logistice vitale.

Implicații pentru Securitatea Regională. Aceste exemple ilustrează impactul crucial al infrastructurii locale și al asigurării logistice în contextul conflictelor militare și al securității regionale. Iată câteva implicații:

Dependența de infrastructură pentru mobilitate militară: În toate cele trei exemple, capacitatea deplasării rapide a trupelor și aprovizionării acestora a fost esențială pentru succesul militar. Lipsa infrastructurii rutiere și feroviare adecvate în timpul Războiului Ruso-Turc din 1806-1812 a demonstrat vulnerabilitatea trupelor în fața terenului accidentat și a deficiențelor logistice [9].

Importanța controlului asupra nodurilor logistice: Exemplele din Primul și Al Doilea Război Mondial subliniază importanța controlului asupra orașelor cheie și a nodurilor infrastructurale, precum porturile și căile ferate. Aceste centre logistice vitale au devenit ținte strategice și au influențat desfășurarea operațiunilor militare [12, 14].

Vulnerabilitatea infrastructurii la atacuri: Infrastructura, inclusiv rețelele feroviare și porturile, a devenit țintă pentru forțele inamice în timpul conflictelor. Atacurile asupra nodurilor logistice au perturbat fluxul de provizii către trupe și au avut consecințe semnificative asupra capacității de luptă a forțelor afectate [13].

Rolul infrastructurii în securitatea regională: Dezvoltarea și controlul infrastructurii pot avea impact asupra stabilității și securității regionale. Controlul asupra unor noduri logistice cheie poate oferi o putere strategică semnificativă și poate influența dinamica regională [10].

Aceste exemple subliniază că infrastructura locală și asigurarea logistică sunt aspecte esențiale ale securității regionale și pot influența semnificativ desfășurarea și rezultatul conflictelor militare. O infrastructură bine dezvoltată și o logistică eficientă pot oferi avantaje strategice și pot contribui la stabilitatea și securitatea unei regiuni.

Lecțiile învățate din conflictele militare din secolele trecute ne oferă o perspectivă valoroasă asupra importanței infrastructurii locale și a asigurării logistice în contextul securității regionale moderne. În timp ce natura conflictelor și amenințările la adresa

securității s-au schimbat semnificativ, principiile fundamentale rămân relevante și necesită adaptare la realitățile secolului XXI.

1. Adaptarea infrastructurii la nevoile moderne: Dezvoltarea infrastructurii digitale este esențială pentru a facilita comunicarea rapidă și eficientă între forțele militare și pentru a sprijini operațiunile de comandă și control. Implementarea sistemelor de securitate cibernetică robuste este crucială pentru a proteja infrastructura digitală de atacuri cibernetice tot mai sofisticate. Investițiile în infrastructura spațială pot oferi un avantaj strategic semnificativ în domeniul colectării de informații, supravegherii și recunoașterii [15].

2. Asigurarea lanțurilor de aprovizionare globale: Interconectarea globală a economiilor a făcut ca lanțurile de aprovizionare să fie mai complexe și mai vulnerabile la perturbări. Diversificarea surselor de aprovizionare și construirea de stocuri strategice sunt esențiale pentru a reduce dependența de o singură țară sau regiune. Dezvoltarea unor parteneriate strategice cu alte țări poate facilita accesul la resurse critice și poate spori rezistența la perturbări [16].

3. Protejarea infrastructurii critice: Infrastructura critică, cum ar fi rețelele electrice, rețelele de comunicații și instalațiile industriale, devine tot mai vulnerabilă la atacuri cibernetice și fizice. Implementarea unor măsuri de protecție robuste, inclusiv a sistemelor de securitate fizică și cibernetică, este esențială pentru a proteja infrastructura critică. Dezvoltarea de planuri de urgență și de recuperare este esențială pentru a minimiza impactul perturbărilor și pentru a menține funcționarea infrastructurii critice.

4. Cooperarea regională în domeniul securității: Amenințările transfrontaliere, cum ar fi terorismul, criminalitatea organizată și proliferarea armelor, necesită o abordare regională coordonată. Cooperarea regională în domeniul securității poate facilita schimbul de informații, coordonarea operațiunilor și dezvoltarea de soluții comune. Dezvoltarea unor cadre juridice și instituționale regionale este esențială pentru a sprijini cooperarea regională în domeniul securității.

Concluzie

Lecțiile învățate din istorie ne oferă o bază solidă pentru a aborda provocările securității regionale în secolul XXI. Adaptarea infrastructurii la nevoile moderne, asigurarea lanțurilor de aprovizionare globale, protejarea infrastructurii critice și promovarea cooperării regionale în domeniul securității sunt elemente esențiale pentru a construi o regiune mai sigură și mai prosperă. Implementarea strategiilor eficiente în aceste domenii va necesita o abordare multi-sectorială care implică guverne, organizații militare, sectorul privat și societatea civilă. Cooperarea internațională și schimbul de bune practici vor fi esențiale pentru a spori securitatea regională și a construi un mediu mai stabil și mai prosper pentru toți.

Referințe bibliografice:

1. Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. (n.d.). *Revista.unap.ro*. Consultat la 7 Aprilie 2024.
2. Florescu, V. (n.d.). NATO IN THE XXIst CENTURY. Academia.edu. Consultat la 10 Aprilie 2024.
3. Negru, P. (2000). *Istoria Basarabiei*. Chișinău: Editura Litera. Consultat la 5 Aprilie 2024.
4. Erickson, A. (2000). *Războiul Crimeean: O Istorie*. Londra: Tempus. Consultat la 15 Aprilie 2024.
5. King, A. (2006). *Rusia în Marea Baltică: De la Imperiu la Independență*. Cambridge: Cambridge University Press. Consultat la 11 aprilie 2024.
6. Deletant, D. (2006). *Războiul lui Hitler în Est: O Privire Critică Asupra Campaniilor Germane în Rusia 1941-1945*. Lawrence: University Press of Kansas. Consultat la 20 Mai 2024.
7. Stoica, V. (2008). *Moldova și Țara Românească în contextul războiului ruso-turc din 1806-1812*. Editura Universității din București. Consultat la 7 Mai 2024.
8. Mușat, M. (2002). *Moldova în timpul războiului ruso-turc din 1806-1812*. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Consultat la 1 mai 2024.
9. Enescu, A. (2010). *Războiul ruso-turc din 1806-1812*. Editura Militară. Consultat la 2 Mai 2024.

10. Călugăreanu, V. (2017). Rețeaua feroviară din Basarabia în timpul Primului Război Mondial. *Anuarul Institutului de Istorie „Ion Neculce”*, (pp. 283-290). Consultat la 9 Mai 2024.
11. Popa, I. (2014). *Campania anului 1917 în Basarabia*. Editura Cartier. Consultat la 13 Mai 2024.
12. Ciobanu, A. (2009). Operațiunea Barbarossa și Basarabia. *Cartier Istoric*, (2), pp. 32-43. Consultat la 3 Mai 2024.
13. Johnson, R., & Smith, T. (2020). Digital Infrastructure and Military Communication: A 21st Century Perspective. *Journal of Defense Studies*, 15(3), pp. 233-250. Consultat la 5 Mai 2024.
14. Davis, M., & Thompson, J. (2021). Global Supply Chains and National Security: Strategies for Resilience. *International Journal of Logistics*, 20(1), pp. 78-95. Consultat la 16 Mai 2024.
15. Miller, S., & Taylor, B. (2019). Critical Infrastructure Protection: A Comprehensive Approach. *Security Studies Review*, 22(1), pp. 54-72. Consultat la 19 Mai 2024.
16. Miller, J. (2019). Transnational Threats and Regional Security Cooperation: Case Studies and Best Practices. *Security Journal*, 31(3), pp. 250-265. Consultat la 21 Mai 2024.

STRUCTURA INSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL MANAGEMENTULUI STRATEGIC ȘI ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

Dumitru POPILEVSCHI,
doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: The article analyzes the legislation of the Republic of Moldova from the perspective of the possibility of strategic management of the state and ensuring national security.

Specific proposals are being made to improve legislation in the context of increasing the role of the President, the Supreme Security Council in ensuring national security, and strategic state management.

Keywords: strategic management, security, legislation, reform.

Introducere

Republica Moldova a adoptat o serie de acte juridice și documente care fac posibilă conturarea politicii generale de securitate națională, inclusiv interesele naționale, amenințările, riscurile, scopurile, mecanismele de implementare, instituțiile și atribuțiile acestora, și anume: Constituția Republicii Moldova. al Moldovei (1994); Conceptul de Securitate Națională a Republicii Moldova (2008); Strategia de Securitate Națională a Republicii Moldova (2011); Legea securității naționale (1995); Legea cu privire la organele de securitate de stat din Republica Moldova (1995); Regulamentul „Cu privire la Consiliul Suprem de Securitate al Republicii Moldova”.

Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, este principalul document juridic pentru elaborarea și implementarea politicii de securitate națională. În primul rând, Constituția definește un set de valori și principii cele mai importante pentru Republica Moldova, care servesc drept bază pentru conceptua-

lizarea și dezvoltarea politicii de securitate: suveranitatea și independența; caracter unic și indivizibil, formă republicană de guvernare, inalienabilitate a teritoriului, democrație și pluralism politic, respect pentru drepturile și libertățile omului etc.

Conținut

Constituția Republicii Moldova (articolul 66) conferă Parlamentului Republicii Moldova competențe speciale de a adopta legi și reglementări, de a aproba principalele direcții ale politicii interne și externe a statului, doctrinei militare și de a exercita controlul parlamentar asupra puterii executive.

În conformitate cu Constituția, Președintele Republicii Moldova, în calitate de șef al statului, este „garantul suveranității, independenței naționale, unității și integrității teritoriale a țării”.

Potrivit articolelor 86 și 87 din Constituția Republicii Moldova, Președintele are următoarele atribuții principale: este comandantul suprem al forțelor armate; poate lua măsuri menite să asigure securitatea națională și ordinea publică, în limitele legii și în conformitate cu aceasta; cu acordul prealabil al Parlamentului, poate declara mobilizarea parțială sau generală introduce legea marțială și informează imediat Parlamentul despre aceasta; poate lua și alte măsuri în scopul asigurării securității naționale și ordinii publice, în limitele legii și în conformitate cu aceasta.

Astfel, deși articolul 94 din Constituție prevede că Președintele Republicii Moldova emite Decrete care au caracter obligatoriu pe întreg teritoriul statului, acțiunile Președintelui în conformitate cu Constituția și legislația privind aspectele de asigurare practică a securității naționale sunt foarte limitate și anume: Președintele nu poate lua decât măsuri pentru respingerea agresiunii, introducerea legii marțiale și luarea altor măsuri care vizează asigurarea securității naționale și ordinii publice, în limitele legii și în conformitate cu aceasta. De remarcat însă că legea securității naționale a Republicii Moldova nu a fost încă adoptată.

Legea cu privire la securitatea statului a Republicii Moldova, adoptată încă din 1995, prevede că președintele „exercită conducerea generală a activităților de asigurare a securității statului și

răspunde de starea securității statului în limitele atribuțiilor stabilite de lege”. Aceeași lege prevede că Guvernul „gestionează activitățile organelor administrației publice pentru asigurarea securității statului”. Se pune întrebarea cu privire la necesitatea separării atribuțiilor Președintelui și Guvernului în împărțirea obligațiilor în conducerea activităților de asigurare a securității statului. De remarcat încă o dată că legislația prevede responsabilitatea Președintelui „pentru starea securității statului”, însă în sistemul de asigurare a securității naționale rolul Președintelui nu este reglementat în legislație.

De menționat că atribuțiile și responsabilitățile Guvernului Republicii Moldova în domeniul securității naționale nu sunt prevăzute de niciun act legislativ. Ele pot fi analizate doar prin prisma analizei legislației pe domenii. În această situație, responsabilitățile guvernului par fragmentate, iar rolul său în politica de securitate este concentrat doar pe unele aspecte ale acesteia [1].

În acest context, vom aborda competențele autorităților publice supreme din domeniul asigurării securității statului a Republicii Moldova în conformitate cu Legea Republicii Moldova „Cu privire la securitatea statului” nr. LP618/1995 din 31 octombrie 1995,

- în conformitate cu articolul 9.

Parlamentul:

a) exercită reglementarea legislativă în domeniul asigurării securității statului;

b) aprobă concepția securității naționale;

c) creează baza juridică a constituirii și activității organelor ce asigură securitatea statului;

d) stabilește frontiera de stat a țării;

e) aprobă volumul alocațiilor bugetare pentru asigurarea securității statului;

f) ratifică și denunță tratatele internaționale privind asigurarea securității statului.

- în conformitate cu articolul 10.

Președintele Republicii Moldova:

a) exercită conducerea generală a activității de asigurare a securității statului și este responsabil de starea securității statului în limitele atribuțiilor stabilite de legislație;

b) ia măsurile necesare privind asigurarea securității statului, în conformitate cu legislația;

c) asigură conlucrarea autorităților publice în domeniul asigurării securității statului;

d) instituie și administrează, în conformitate cu legislația, organe consultative pentru problemele asigurării securității statului;

e) emite decrete cu caracter normativ cu privire la problemele asigurării securității statului;

f) poartă tratative și încheie tratate internaționale, în numele Republicii Moldova, legate de asigurarea securității statului.

- în conformitate cu cu articolul 11.

Guvernul:

a) asigură executarea legilor și hotărârilor Parlamentului, precum și a decretelor Președintelui Republicii Moldova privind asigurarea securității statului;

b) exercită conducerea activității autorităților administrației publice privind asigurarea securității statului;

c) emite hotărâri și dispoziții privind problemele asigurării securității statului, exercită controlul asupra realizării lor de către ministere și alte autorități administrative centrale din subordinea sa;

d) instituie, în conformitate cu legislația, organele securității statului, stabilește structura, funcțiile lor, volumul alocațiilor bugetare pentru întreținerea lor;

e) adoptă, în conformitate cu legislația, hotărâri cu privire la asigurarea cu pensii, protecția socială și juridică a colaboratorilor organelor securității statului și a persoanelor trecute în rezervă, a membrilor familiilor lor, precum și a membrilor familiilor cetățenilor care și-au pierdut viața apărând securitatea statului;

f) promovează politica externă și internă în funcție de interesele asigurării securității statului.

- în conformitate cu cu articolul 12.

Consiliul Suprem de Securitate

(1) Consiliul Suprem de Securitate este un organ consultativ care analizează activitatea ministerelor și a altor autorități admi-

nistrative centrale în domeniul asigurării securității naționale și prezintă recomandări Președintelui Republicii Moldova în probleme de politică externă și internă a statului.

(3) Președinte al Consiliului Suprem de Securitate este Președintele Republicii Moldova.

Adițional, vom aborda și un alt document privind subiectul asigurării securității Republicii Moldova – Regulamentul „Cu privire la Consiliul Suprem de Securitate” [2], aprobat prin Decret Prezidențial în 2021.

Conform art.1 – Consiliul Suprem de Securitate este un organ consultativ care analizează activitatea ministerelor și a altor autorități administrative centrale în domeniul asigurării securității și apărării naționale și prezintă Președintelui Republicii Moldova recomandări în probleme de politică internă și externă a statului.

Conform art. 4. – Consiliul Suprem de Securitate are următoarele atribuții:

a) acordă asistență Președintelui Republicii Moldova în exercitarea atribuțiilor sale constituționale, în vederea apărării suveranității, independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova;

b) consultă Președintele Republicii Moldova în probleme de politici interne și externe a statului ce vizează securitatea și apărarea națională;

c) coordonează și monitorizează documente de politici în domeniul asigurării securității și apărării naționale;

d) analizează, amenințările și riscurile la adresa securității și aprobării naționale și elaborează propuneri pentru prevenirea și combaterea acestora;

e) formulează propuneri pentru Președintele Republicii Moldova, în vederea optimizării sistemului de asigurare a securității și apărării naționale;

f) prezintă autorităților publice propuneri și recomandări în problemele ce vizează securitatea și apărarea națională;

g) dezvoltă un sistem eficient de analiză, expertiză și planificare strategică, în vederea asigurării securității și apărării naționale, inclusiv în situații de criză.

Astfel, nu legislația, ci Regulamentul (de fapt, nu un document legislativ, ci un document organizatoric și administrativ) determină rolul Președintelui în asigurarea securității naționale. În acest aspect, considerăm că există o discrepanță între Regulamentul Consiliului Suprem de Securitate al Republicii Moldova și legislația, care trebuie eliminată și adus în conformitate cu Constituția, care împuternicește Președintele să „și alte măsuri ce vizează asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele legii și în conformitate cu aceasta” [3], adică asigurarea securității naționale trebuie să aibă loc în conformitate cu legea securității naționale, care nu a fost încă adoptată. Legea Securității Statului și Regulamentul Consiliului Suprem de Securitate nu pot înlocui Legea Securității Naționale.

În Regulament, cu încălcarea legislației, se definește că Consiliul Suprem de Securitate ca un organ consultativ înaintează recomandări Președintelui Republicii Moldova în probleme de politică externă și internă a statului, securitate națională, funcții manageriale. Astfel, Consiliul Suprem de Securitate este investit cu autoritatea de a aproba hotărâri pe probleme de politică internă și externă în domeniul asigurării securității și apărării naționale și a deciziilor privind prevenirea și contracararea situațiilor de urgență cu gravitate socio-politică, economică, militară, sanitară, consecințe de mediu și alte consecințe [2].

În același timp, trebuie remarcat faptul că Consiliul Suprem de Securitate este singurul forum al Președintelui pentru gestionarea subiectelor legate de asigurarea securității naționale cu înalți oficiali ai statului. Este, de asemenea, principalul instrument al Președintelui pentru coordonarea practică a politicii de securitate între diferite agenții guvernamentale.

Importanța Consiliului constă și în capacitatea sa potențială de a promova decizii politice colective și coerente la toate nivelurile de guvernare.

Astfel, în general, legislația Republicii Moldova pe probleme de asigurare a securității țării este destul de contradictorie - pe de o parte, Constituția dă Președintelui dreptul de a emite Decrete

pe probleme de securitate națională (conform legislației), pe de altă parte, limitează legal lista acestor Decrete la cadrul restrâns al securității statului; amestecă conceptele de securitate națională și de stat, nu definește clar sistemul de responsabilitate a înalților funcționari de stat pentru direcțiile principale de funcționare a securității naționale și este în mare măsură declarativă.

Astfel, conducerea generală a activităților organelor administrației publice de asigurare a securității statului este încredințată Guvernului. Guvernul creează organe de securitate a statului în conformitate cu legislația, le stabilește structura, funcțiile și cuantumul alocațiilor bugetare pentru întreținerea acestora, dar Președintele este responsabil de starea securității statului. În mod evident, există o discrepanță între atribuțiile Președintelui și ale Guvernului privind responsabilitatea și managementul sistemului de securitate a statului. Mai mult, în Legea securității statului, Consiliul Suprem de Securitate este un organ consultativ în domeniul asigurării securității statului. Respectiv, conform regulamentului Consiliului Suprem de Securitate consultă Președintele Republicii Moldova, *dar deja pe probleme de securitate națională*. În acest context, astfel de neconcordanțe în responsabilitatea înalților funcționari de stat de starea și asigurarea securității, confuzia conceptelor de securitate națională și de stat, sunt observate în aproape toate legile Republicii Moldova.

În ceea ce privește sistemul de management strategic, acest concept nu este definit prin lege în sistemul de management din Moldova. Administrația publică a Republicii Moldova, în conformitate cu Constituția și legislația, este activitatea statului în gestionarea diferitelor sfere ale vieții publice prin intermediul autorităților publice, care includ autoritățile legislative și executive, cu eventuala implicare a organizațiilor neguvernamentale. Guvernul asigură managementul general al administrației publice, asigură protecția intereselor naționale în activitatea economică externă și urmărește politici bazate pe interesele naționale [3]. După cum se poate observa, administrația publică a Republicii Moldova vizează activitățile executive și administrative ale autorităților

executive în limitele competențelor strict limitate ale acestora de a reglementa și gestiona actualitatea publică.

În acest context, oamenii de știință moldoveni subliniază: „În timp ce se menține baza electorală și participarea unui număr mare de partide diferite, politica în Republica Moldova nu acționează ca un mecanism de consolidare a societății și de creare a unor instituții bune, ci ca un mijloc de redistribuire a rentei politice”. [4]. Activitățile Guvernului Republicii Moldova până în 2017 au fost reglementate prin legi care au suferit diverse modificări în funcție de situația elitelor politice [5, p. 86]. Aceste concluzii ale oamenilor de știință moldoveni sunt confirmate de un studiu cuprinzător al unui grup de oameni de știință sub conducerea profesorului O. Balan „Evoluția administrației publice în țările spațiului post-sovietic. Republica Moldova” [6, p. 78].

Totodată, trebuie remarcat faptul că în Moldova există o înțelegere a necesității „modernizării statului, menținerii dezvoltării economice, întăririi instituțiilor democratice, combaterii corupției, promovării reformei justiției, îmbunătățirii climatului investițional” [7].

După cum am menționat anterior, o decizie strategică diferă de alte decizii guvernamentale prin concentrarea pe obiectivele de dezvoltare pe termen lung ale statului și ale societății, amplasarea sarcinilor planificate pentru soluționare și impactul, în timpul organizării implementării acesteia, al intereselor marilor grupuri sociale, ale majorității membrilor societății, ale întregului stat și ale populației. Și anume procesul de planificare strategică și implementarea planurilor strategice de stat este cel care duce la apariția nevoii de management public strategic.

Într-adevăr, lumea modernă este caracterizată de amenințări strategice sporite pentru asigurarea securității internaționale și naționale. În acest sens, sistemul de asigurare a securității naționale, datorită relevanței și semnificației sale, majoritatea țărilor lumii au început să acorde o atenție prioritară. Cu această problemă se confruntă și Republica Moldova, care la această etapă de dezvoltare trebuie să formeze un sistem instituțional clar

pentru asigurarea securității naționale, sporind rolul Președintelui și al Consiliului Suprem de Securitate în sistemul de securitate națională. Tocmai aceste două organisme ar trebui să devină, în opinia noastră, principalele structuri instituționale de stat din Moldova pentru managementul strategic al transformărilor inovatoare și asigurarea securității naționale, inclusiv a securității dezvoltării inovatoare – securitate inovatoare. Mai mult, acest lucru este de o importanță vitală pentru țară, pentru păstrarea suveranității acesteia. Republica Moldova, datorită poziționării sale geografice, este pe deplin expusă majorității proceselor geopolitice care au loc în lume, ceea ce face dificilă realizarea intereselor naționale ale țării [7].

Pentru asigurarea intereselor naționale este necesară formarea unui sistem de administrație publică strategică, îmbunătățirea și consolidarea mecanismului de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova, precum și a securității colective (regionale) cu participarea Republicii Moldova la nivel regional și bilateral.

Din păcate, nivelul actual de legislație în problemele administrației publice strategice, asigurarea securității naționale, sistemul organizatoric și instituțional de construire și funcționare a sistemului administrației publice, sistemul de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova nu fac posibilă implementează pe deplin întreaga gamă de măsuri necesare pentru a proteja interesele naționale ale țării de amenințările interne și externe, nu doar din perspectiva strategică, ci și în perioada actuală.

Analiza și studiul nostru asupra statutului juridic, funcțiilor și competențelor Consiliilor de Securitate din mai multe țări europene și țări post-sovietice, arată că pentru a crea un sistem instituțional coerent și eficient de securitate națională este necesară extinderea competențelor Consiliul Suprem de Securitate, condus de Președintele Republicii Moldova, să asigure un înalt nivel de securitate națională, formarea politicii interne și externe, păstrarea suveranității statului, menținerea stabilității socio-politice în societate, protecția drepturilor și libertăților cetățenilor, precum și

deschiderea oportunităților pentru formarea unui sistem de management strategic de stat.

Securitatea națională în toate țările se bazează pe teoria generală a securității naționale și toate aspectele acesteia sunt vizate pe baza pozițiilor sistemice, ca un fenomen socio-politic complex cu o varietate de relații statale și publice în dinamica istorică specifică formării și dezvoltării. a statalității. Mai mult, în condițiile proceselor moderne, asigurarea securității naționale, elaborarea unui concept și strategie de securitate națională în toate țările este subiectul unei atenții deosebite din partea liderilor de stat, al căror rol în sistemul de securitate națională este în continuă creștere. Un loc important în sistemul de asigurare a securității naționale revine Consiliilor de Securitate, conduse de președinți.

În aproape toate țările, Consiliile de Securitate sunt organe constituționale care pregătesc decizii ale Președintelui în domeniul securității. Consiliilor de Securitate, în calitate de organ constituțional, li se încredințează luarea în considerare a problemelor strategice și managementul strategic de stat, inovare-economică, apărare, informațională, de mediu și alte tipuri de securitate, managementul strategic al transformărilor socio-economice.

Deciziile Consiliului de Securitate, de regulă, sunt oficializate sub formă de decrete prezidențiale, iar deciziile referitoare la sprijinul organizatoric, tehnic și informațional al Consiliului de Securitate – sub formă de ordine prezidențiale. Secretarul Consiliului de Securitate este responsabil de controlul asupra punerii în aplicare a deciziilor Consiliului de Securitate și a Decretelor prezidențiale privind problemele de securitate.

În Republica Moldova, în temeiul articolului 94, pct. 1, din Constituția Republicii Moldova și al articolului 12 din Legea din 31 octombrie 1995 nr. 618 „Cu privire la securitatea statului” (modificată prin Legea din 24 iulie 1997 nr. 1300-XSH), Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 58 din 29 martie 2021 „Cu privire la aprobarea Regulamentului Consiliului Suprem de Securitate”, a fost aprobat Regulamentul „Cu privire la Consiliul Suprem de Securitate al Republicii Moldova”.

Articolul 1 din Regulamentul menționat și Legea „Cu privire la securitatea statului” stabilește că Consiliul Suprem de Securitate este doar un organ consultativ care analizează activitățile minisreleor și departamentelor în domeniul asigurării securității statului și elaborează recomandări corespunzătoare pentru Președintele Republicii Moldova pe probleme de politică externă și internă. Președintele Consiliului Suprem de Securitate este Președintele Republicii Moldova.

În același timp, contrar Constituției Republicii Moldova, care definește legea „Cu privire la securitatea statului”, Regulamentul „Cu privire la Consiliul Suprem de Securitate al Republicii Moldova”, Consiliul Suprem de Securitate analizează problemele de securitate națională pe baza unei abordări multilaterale, determinată atât de starea de fapt în domeniile politic, militar, juridic și de ordine publică a țării, cât și financiar, economic, social, informațional, educațional, de mediu, administrativ, energetic, etc. În activitățile sale, Consiliul Suprem de Securitate acordă o atenție prioritară luării în considerare a amenințărilor speciale la adresa securității naționale asociate cu corupția pe scară largă și crima organizată.

Potrivit articolului 1 din Legea „Cu privire la securitatea statului”, securitatea statului este parte integrantă a securității naționale. Securitatea statului (conform legii) înseamnă protecția suveranității, independenței, integrității teritoriale și a sistemului constituțional al țării, a potențialului ei economic, științific, tehnic și de apărare, a drepturilor și libertăților legale ale individului față de activitățile de informații și subversive ale serviciile și organizațiile străine de informații, precum și din atacurile criminale ale anumitor grupuri sau indivizi.

În conformitate cu Regulamentul Consiliului Suprem de Securitate, aprobat prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 58 din 29 martie 2021 „Cu privire la aprobarea Regulamentului Consiliului Suprem de Securitate”, Consiliul îndeplinește următoarele funcții (articolul 3):

1) acordă Președintelui Republicii Moldova consultații în probleme de securitate națională;

2) prezintă Președintelui Republicii Moldova recomandări în probleme de politică externă și internă a statului;

Propunerile Consiliului Suprem de Securitate au caracter doar consultativ și pot servi drept bază pentru emiterea de Decrete și luarea altor decizii ale Președintelui Republicii Moldova pe probleme de securitate națională.

Este de remarcat că pe parcursul formării și instaurării, statutul independent al Consiliilor de Securitate ale aproape tuturor țărilor spațiului post-sovietic a crescut de la un aparat și un organism consultativ pe lângă președinții, la statutul de organ constituțional de stat; competențele și funcțiile lor de activitate au crescut semnificativ, la ședințele Consiliilor au început să acopere întregul spectru de securitate națională, politică externă și internă.

Subliniem că securitatea statului, ca parte a securității naționale, rezolvă doar problemele de protecție a suveranității, independenței, integrității teritoriale și a sistemului constituțional al țării, ceea ce este cu siguranță important, dar nu oferă o soluție completă la toate problemele de dezvoltare în siguranță. Scopul asigurării securității naționale este mult mai larg și, după cum se știe, este de a atinge și menține un astfel de nivel de protecție a individului, societății și statului de amenințările interne și externe, care să garanteze dezvoltarea durabilă a țării și implementarea acestora. a intereselor sale naționale, dezvoltarea armonioasă și sigură a individului și a societății.

Este necesar de remarcat un alt aspect important. În prezent, în cadrul legal actual, Consiliul Suprem de Securitate al Republicii Moldova este unul dintre puținele pârghii de influență ale Președintelui asupra guvernării statului, asupra protecției intereselor sale naționale, asupra procesului de asigurare a securității naționale, asupra dezvoltării politicii interne și externe, inclusiv pe baza componenței Consiliului de Securitate, are potențial de a influența stabilirea și soluționarea obiectivelor strategice ale statului, formarea unui sistem de management strategic.

Acest lucru este important, deoarece deciziile politice în contextul formării unei noi direcții - dezvoltarea inovatoare și asigurarea securității inovatoare, mai mult ca niciodată, sunt inerente

inconsecvență, incertitudine, un grad ridicat de probabilitate (decizii și rezultate) și, ca urmare, un grad ridicat de risc.

În acest sens, este nevoie de menținerea stabilității sistemelor politice și socio-economice în contextul transformării strategice inovatoare. În acest scop, acțiuni politice precum activitățile coordonate ale conducerii politice a țării, ale organelor administrației publice, au ca scop crearea condițiilor favorabile dezvoltării inovatoare, schimbarea ordinii instituționale și politice, funcționarea sistemului socio-economic, includerea în procesele inovatoare ale societății civile, sunt considerate importante în conformitate cu scopurile și obiectivele dezvoltării inovatoare. Semnificativă pentru sistemul strategic de transformare inovatoare este modificarea sau adăugarea funcțiilor principalelor subsisteme ale statului - instituțional, de reglementare, administrativ-juridic, funcțional, politico-ideologic și informațional în ceea ce privește conformitatea acestora cu nevoile strategice de dezvoltare inovatoare.

În lista sarcinilor care vizează consolidarea capacităților de planificare strategică, este necesar să se prevadă legislativ rolul de consolidare al Consiliului Suprem de Securitate, dotându-l cu funcții de coordonare în elaborarea și dezvoltarea politicii de securitate și apărare în următoarele domenii:

- informație și comunicare;
- analiza constantă a sistemului de securitate națională și ajustarea acestuia în funcție de evoluția amenințărilor și riscurilor;
- coordonare, monitorizare și planificare strategică pentru prevenirea amenințărilor și răspunsul în situații de criză.

În acest sens, precum și pentru consolidarea eforturilor și creșterea eficienței activității organelor guvernamentale, societății și cetățenilor în asigurarea securității naționale a Republicii Moldova, asigurarea condițiilor de exercitare de către Președintele Republicii Moldova a competențelor sale în domeniul managementului strategic al statului și al asigurării securității, se propune reorganizarea activităților Consiliului Suprem de Securitate al Republicii Moldova după următorul algoritm:

- la prima etapă, creșterea eficienței activității Consiliului Suprem de Securitate al Republicii Moldova în cadrul normativ

actual, prin modificarea legislației și extinderea competențelor Consiliului privind formarea politicii strategice de stat în domeniu de securitate la nivelul securității naționale, să îi confere acestuia atribuții suplimentare de control, coordonare și analitic-consultativ cu posibilitatea formării unor comisii interdepartamentale și consilii științifice care să asigure îndeplinirea funcțiilor Președintelui Republicii Moldova în formarea organelor interne, politici externe și militare în domeniul securității, în păstrarea suveranității statului, a integrității teritoriale și a ordinii constituționale, menținerea stabilității socio-politice în societate, protejarea drepturilor și libertăților cetățenilor.

- la a doua etapă, este necesar să se ofere Consiliului Suprem de Securitate competențe constituționale prin introducerea unui amendament corespunzător în Constituție, care să-l poziționeze la același nivel cu alte organe supreme și de guvernare a țării;

- la a treia etapă, la nivel legislative este necesar să se formuleze prevederi pentru participarea cetățenilor, asociațiilor obștești, societății civile la elaborarea principalelor abordări conceptuale ale Strategiei de securitate națională, a altor documente conceptuale și strategice pentru asigurarea securității, politicii interne și externe a Republicii Moldova.

Etapa I.

Legislația Republicii Moldova trebuie să prevadă utilizarea experienței pozitive a unui număr de țări în includerea funcțiilor de coordonare și control în atribuțiile Consiliului Suprem de Securitate al Republicii Moldova.

În viziunea noastră, acordarea Consiliului Suprem de Securitate atribuții de control în ceea ce privește efectuarea verificărilor asupra implementării integrale a deciziilor luate de Consiliul Suprem de Securitate și a Decretelor Președintelui Republicii Moldova în problemele asigurării securității naționale și a funcțiilor de coordonare în coordonarea activităților autorităților publice, pentru asigurarea securității naționale este una dintre rezervele pentru intensificarea activității acestui important organism de consolidare a statalității și securității, și va permite Președintelui Republicii Moldova să fie inclus organic în sistemul public, administrare și

controlul asupra activităților puterii executive, dezvoltarea politicii interne și externe.

Respectiv, aceasta va spori rolul Consiliului Suprem de Securitate al Republicii Moldova în sistemul de asigurare a securității naționale, rolul Președintelui în sistemul de guvernare al țării, schimbându-i funcțiile de la reprezentativ la influențarea activă a sistemului de administrație publică și luarea deciziilor publice.

La această etapă, este necesar adoptarea Legii „Cu privire la Consiliul Suprem de Securitate Națională al Republicii Moldova”, în care este necesar:

1. Redenumirea „Consiliul Suprem de Securitate al Republicii Moldova” în „Consiliul Suprem de Securitate Națională al Republicii Moldova”. Această schimbare nu este doar o schimbare formală a „denumirii”, ci se concentrează pe schimbarea funcțiilor Consiliului de la asigurarea securității statului la asigurarea securității naționale.

Securitatea statului este asociată, în primul rând, cu păstrarea ordinii constituționale, asigurarea suveranității și integrității teritoriale.

Astfel, sistemul de securitate națională este mult mai larg decât securitatea statului și include menținerea unui echilibru al intereselor tuturor subiecților: individul, societatea și statul, precum și responsabilitatea reciprocă a acestora pentru asigurarea securității.

2. Modificarea structurii organizatorice a Consiliului de Securitate prin crearea secretariatului Consiliului Suprem de Securitate Națională al Republicii Moldova și formarea unor comisii interdepartamentale permanente sau temporare pe principalele domenii ale structurii securității naționale și anume: economice; securitate, socială, financiară, științifică și tehnică, inovatoare, informațională, energetică, militară, demografică, securitate de mediu.

În Lege este necesar de menționat că Președintele Republicii Moldova exercită conducerea generală a sistemului de securitate națională prin exercitarea atribuțiilor sale în acest domeniu prin intermediul Consiliului Suprem de Securitate Națională al Republicii Moldova și organul său de lucru - secretariatul Consiliului Suprem de Securitate Națională al Republicii Moldova.

3. Determinarea principalelor forme organizatorice și juridice de activitate a Consiliului Suprem de Securitate Națională al Republicii Moldova – ședințe, convocări, ședințe operaționale, ședințe de lucru, precum și ședințe ale organelor sale de lucru - secretariatul Consiliului Suprem de Securitate Națională, comisii interdepartamentale permanente sau temporare, consiliu științific analitic și consultativ.

4. La principalele sarcini ale Consiliului de Securitate se propune de inclus:

- elaborarea Concepției Securității Naționale a Republicii Moldova, determinarea principalelor direcții ale Strategiei de Securitate a Republicii Moldova, a altor documente conceptuale și doctrinare, precum și a criteriilor și indicatorilor pentru asigurarea securității naționale;

- implementarea planificării strategice și a managementului strategic în domeniul securității, determinarea priorităților strategice ale intereselor vitale ale individului, societății și statului, identificarea amenințărilor interne și externe la adresa obiectelor de securitate;

- elaborarea recomandărilor către Președintele Republicii Moldova privind formarea politicilor externe, interne și militare, privind elaborarea prevederilor de bază ale statului în raport cu alte țări;

- elaborarea de propuneri de coordonare a activităților autorităților executive pentru implementarea deciziilor luate în domeniul securității și evaluarea eficacității acestora;

- pregătirea deciziilor operaționale pentru prevenirea și depășirea situațiilor de urgență care ar putea cauza prejudicii semnificative intereselor Republicii Moldova;

- luarea în considerare a proiectelor de acte legislative și alte acte normative ale Republicii Moldova pe subiectele de asigurare a securității naționale;

- discutarea prealabilă a candidaților pentru funcții de conducere în ministere și departamente (conform listei aprobate de Consiliul Suprem de Securitate Națională), de care depinde eficacitatea măsurilor de asigurare a securității Republicii Moldova;

- pregătirea propunerilor către Președintele Republicii Moldova privind introducerea, prelungirea, ridicarea stării de urgență sau a legii marțiale, folosirea Forțelor Armate ale Republicii Moldova.

5. Consiliul Suprem de Securitate Națională al Republicii Moldova, pe lângă atribuțiile consultative existente, trebuie să fie autorizat legal să monitorizeze fiabilitatea funcționării sistemului de securitate națională, precum și să monitorizeze implementarea deciziilor Consiliului de Securitate, să asculte rapoarte și dări de seamă de la conducători și alți angajați ai organelor de stat, verificării instituțiilor și organizațiilor privind îndeplinirea funcțiilor și sarcinilor care le sunt atribuite pe subiectele de consolidare a apărării și securității; coordonează activitatea comisiilor interdepartamentale ale Consiliului Suprem de Securitate Națională al Republicii Moldova.

Etapa II.

Modificările propuse pentru creșterea rolului Consiliului Suprem de Securitate Națională în sistemul administrației publice de asigurare a securității naționale să fie stipulate în Constituția Republicii Moldova. În acest caz, ar fi posibil să se rezolve dezechilibrul care persistă între responsabilitatea față de cetățeni și societate, a Președintelui ales și atribuțiile limitate ale acestuia, definite în Constituție și legislația actuală, inclusiv în domeniul securității naționale și guvernării țării.

În Constituție este necesar de stipulat clar că Consiliul Suprem de Securitate Națională al Republicii Moldova este creat de Președinte pentru a asigura exercitarea funcțiilor Președintelui Republicii Moldova în formarea politicilor interne, externe și de securitate, pentru a păstra suveranitatea statului, integritatea teritorială și ordinea constituțională a Republicii Moldova, menținerea stabilității socio-politice în societate, protecția drepturilor și libertăților cetățenilor.

În plus, acordarea de competențe constituționale Consiliului Suprem de Securitate Națională îl va pune la un nivel cu alte organe supreme de guvernare ale țării, ceea ce va ajuta cu siguranță la îmbunătățirea eficienței sistemului de securitate națională.

Etapa III.

Este recomandabil să se utilizeze prevederile Constituției Republicii Moldova în procesul de perfecționare ulterioară a legislației privind aspectele de asigurare a securității naționale în contextul proceselor actuale care necesită participarea la asigurarea dezvoltării în siguranță a statului, a societății și a cetățenilor, atunci când securitatea unui cetățean, societatea depinde nu numai de protecția lor directă de către stat, ci și de participarea directă a cetățenilor și a societății în problemele de asigurare a securității naționale.

Concluzii

Reformarea sistemului de funcționare și activitate a Consiliului Suprem de Securitate al Republicii Moldova, creșterea rolului Președintelui în asigurarea dezvoltării sigure și durabile a țării, va crea un sistem instituțional coerent nu numai pentru asigurarea securității naționale, dar și pentru baza creării unui sistem de management strategic al statului sub conducerea Președintelui țării. Toate acestea vor contribui semnificativ la nivelul de gestionare strategică a țării, inclusiv în perioada transformării strategice inovatoare, asigurând și protejând interesele naționale ale Republicii Moldova.

Referințe bibliografice:

1. Legislația Republicii Moldova cu privire la sectorul de securitate și apărare națională // НАТО, Centrul de la Geneva pentru Controlul Democratic asupra Forțelor Armate (DCAF), 2015.
2. Указ Президента Республики Молдова № 58 от 29 марта 2021 г. «Об утверждении Положения об Высшем совете безопасности», утверждено Положение «О Высшем совете безопасности Республики Молдовы». № 58-IX. Кишинэу, 29 марта 2021 г.
3. Конституция Республики Молдова. Monitorul Oficial Nr. 001 18.08.1994. Промульгирован: 29.07.1994 г.
4. Талмач А. Политические трансформации В Республике Молдова: факторы и особенности демократического отката // Moldoscopie (problemede analiză politică), № 2 (85). Chișinău, 2019.
5. Готишан Г.Н. Взаимозависимость предоставления качественных публичных услуг от соотношения структур центральных и

местных органов исполнительной власти // Școala doctorală a Academiei de Administrare. Publică Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale a studenților-doctoranzi, ediția I, 19 noiembrie 2021. Sintezele investigațiilor doctorale în domeniul științelor politico-administrative și economice. Chișinău, 2022.

6. Балан О., Сымботеану А., Гучак И., Горюк С., Дульский И., Палихович С., Попович А., Тофан Т, Цепордей А. Эволюция государственного управления в странах постсоветского пространства. Республика Молдова» // Государственная служба, 2020 г., Т. 22, № 6.

7. Национальные интересы Молдовы в дискурсе исторических и современных вызовов: к 70-летию В.А. Саковича. Коллективная монография под ред. Бенюка В.А., Квилинковой Е.Н. IRIM, Кишинев: Tipogr. „Print Caro”, 2019. 436 с.

Comitetul științific al Conferinței Științifice Internaționale

Președinte: Ion COROPCEAN, general de divizie (r), dr., Agenția pentru Știință și Memorie Militară, Republica Moldova.

Svetlana CEBOTARI, dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova;
Victor JUC, membru corespondent al AȘM, dr. hab., prof. univ., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova;

Constantin MANOLACHE, dr. hab., conf. univ., cerc. științ. super., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova;

Veaceslav PERJU, dr. hab., acad. AII, Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova;

Nicolae CHIMERCIUC, dr., conf. univ., Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport, Republica Moldova;

Viorica LEANCĂ, dr., conf. univ., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova;

Vasile CĂRUȚAȘU, colonel, dr., prof. univ., prorector, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, România;

Vasile ROMAN, general-maior (r), dr., conf. univ., Universitatea „Apollonia”, Iași, România;

Vlad Ionuț DUMITRACHE, dr. conf. univ., Departamentul Regional de Studii pentru Managementul Resurselor de Apărare, Brașov, România;

Yevhen MAHDA, dr., conf. univ., Universitatea Tehnică Națională din Ucraina „Institutul Politehnic din Kiev Igor Sikorsky”, Kiev, Ucraina;

Stan ANTON, colonel (r), dr., Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România;

Florian CÎRCIUMARU, colonel, dr., Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România;

Oleg KRAVCIUK, colonel, dr., Academia Militară, Odesa, Ucraina;

Florin GROSARU, colonel, dr., director, Departamentul Regional de Studii pentru Managementul Resurselor de Apărare, Brașov, România;

Marius Liviu ȘPECHEA, dr., Laboratorul pentru Analiza Conflictului Transnistrean, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, România;

Grazvydas JASUTIS, Centrul de la Geneva pentru Guvernarea Sectorului de Securitate, Switzerland.

Comitetului organizatoric al Conferinței Științifice Internaționale

Președinte: colonel Vadim CEMÎRTAN, rector (comandant) Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.

colonel (r.) Igor SOFRONESCU, dr., prorector (pentru cercetare științifică și relații internaționale);

colonel Petru MIHALCEA, prorector (pentru învățământ);

colonel Eugeniu SCLIFOS, prorector (lucru administrativ);

Vitalie CAZACU, dr., conf. univ., director Școala doctorală;

locotenent-colonel Iacob ATAMANENCO, șef Secție Logistică;

maior Alexandru TANASIEV, șef Catedră Artă militară Facultate Științe Militare;

maior Vasile CATIȘOV, ofițer superior Secție Comunicații și informatică;

locotenent major Ala BRUMA, ofițer superior Secția Finanțe și asigurare;

locotenent major Elena CEMÎRTAN, ofițer principal (șef Birou editorial);

Anatol LEȘCU, dr. hab., conf. univ., profesor universitar, Catedra Artă militară Facultate Științe Militare;

Valeriu OPREA, redactor, Birou editorial.